ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS

IURIDICA No 370

SPISY PRÁVNICKÉ FAKULTY

MASARYKOVY UNIVERZITY

řada teoretická

Svazek 370

PRÁVNÍ ÚPRAVA OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ V EVROPSKÉM A ČESKÉM PRÁVU

Jarmila Pokorná

Masarykova univerzita
Brno, 2010

Práce je dílčím výsledkem výzkumného záměru Masarykovy univerzity
Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004.

Recenzenti: Prof.. JUDr. Mária Patakyová, CSc.
JUDr. Kateřina Hornochová

© 2010 Jarmila Pokorná
© 2010 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-5190-4

OBSAH

1. VÝCHODISKA EVROPSKÉ ÚPRAVY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ 7

1.1 Cíle sledované úpravou 7

1.2 Právní nástroje k realizaci cílů 12

2. VÝVOJ A SOUČASNÝ STAV ÚPRAVY V EVROPSKÉM PRÁVU 15

2.1 Harmonizace právní úpravy obchodních společností pomocí směrnic 15

2.1.1 Základní přehled 15

2.1.2 Rozbor některých dílčích otázek 26

2.1.2.1 Funkce a cíle směrnic, nástroje k dosažení cílů 27

2.1.2.2 Oblasti, do nichž směřují požadavky směrnic 33

2.2 Evropské nadnárodní právní formy pro podnikání 72

2.2.1 Evropské hospodářské zájmové sdružení 75

2.2.2 Evropská společnost 87

2.2.3 Evropské družstvo 108

3. PERSPEKTIVY DALŠÍHO VÝVOJE EVROPSKÉ ÚPRAVY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ 125

3.1 Obecná východiska 125

3.2 Reforma evropského práva obchodních společností v dílčích oblastech 130

3.3 Dosavadní realizace reformních návrhů 138

4. VLIV EVROPSKÉHO PRÁVA NA ČESKOU PRÁVNÍ ÚPRAVU OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ 167

4.1 Vývoj české úpravy obchodních společností od roku 1989 167

4.2 Právní úprava v oblastech ovlivňovaných evropským právem 180

4.2.1 Základní konstrukční prvky obchodních společností 180

4.2.2 Založení a vznik obchodní společnosti 190
4.2.3 Informace o obchodních společnostech 198
4.2.4 Jednání obchodních společností ve vnějších vztazích 204
4.2.5 Vady při zřizování obchodních společností 208
4.2.6 Přeměny obchodních společností 212
4.2.7 Právní postavení společníků 260
4.2.8 Vnitřní organizace obchodních společností 267
4.2.9 Koncernové právo 271
4.2.10 Jednočlenná společnost s ručením omezeným 276
4.2.11 Evropské formy obchodních společností v českém právu 284

5. ZÁVĚRY 286

RESUME 299

LITERATURA 303

1. VÝCHODISKA EVROPSKÉ ÚPRAVY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ

1.1 CÍLE SLEDOVANÉ ÚPRAVOU

Za východisko pro současný stav a další vývoj evropské úpravy obchodních společností považujeme Smlouvu o Evropské unii podepsanou v Maastrichtu v roce 1992. Odhlédneme-li od jejího významu pro integraci členských států spočívajícího v kodifikaci II. a III. pilíře, které upravují společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a spolupráci ve věcech justice a vnitra, spočívá její přínos v hospodářské oblasti především ve vytvoření hospodářské a měnové unie. Hospodářská politika má být založena na úzké koordinaci hospodářských politik členských států a má být prováděna v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství a svobodné hospodářské soutěže.[1]

Již před uzavřením Maastrichtské smlouvy byla prvotním cílem Společenství podpora harmonického a vyváženého rozvoje hospodářských činností, nové znění smlouvy však zdůraznilo jako jeden cílů Smlouvy EHS (nyní ES) dosažení hospodářské a sociální prosperity, nutnost odstranění překážek, které rozdělují evropský kontinent a stálé zlepšování životních a pracovních podmínek.[2]

Základním prostředkem a současně součástí hlavního cíle komplexní integrace Evropského společenství je společný trh. I když není v zakládacích smlouvách výslovně definován, je chápán jako hospodářský prostor se společnou vnější hranicí vůči třetím státům, v němž se bez ohledu na hranice jednotlivých členských států uskutečňují základní svobody a kde se realizuje ochrana proti omezování hospodářské soutěže a sektorální politiky Společenství. V rámci společného trhu se realizuje jako jeho podmínka

---

[1] Tichý, L. in Tichý, L., Rainer, A., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R., Evropské právo, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-430-9, str. 40–42.
[2] Tamtéž, str. 54.

a současně jeden z dílčích cílů deregulace vnitrostátních předpisů, zákaz omezování volného pohybu a volné soutěže, státní regulace, která směřuje od povolovacího režimu přijímajícího státu k režimu dohledu domovského státu, a předpokládá se sblížení právních řádů členských států a srovnatelně stejná minimální úroveň právní ochrany. [3]

Společný trh umožňuje vedle volného pohybu zboží i volný pohyb dalších hospodářských faktorů – pracovníků, služeb, kapitálu. Je chráněn společnými pravidly hospodářské soutěže a jeho základní význam spočívá v tom, že dovoluje přemisťování výrobních faktorů tak, že k vytváření hodnot (výroba zboží, poskytování služeb …) dochází tam, kde jsou pro to relativně nejvýhodnější podmínky. Další zdokonalení společného trhu představuje vnitřní trh, který odstraňuje veškeré překážky pohybu zboží včetně opatření s obdobnými účinky jako jsou cla, a včetně sjednocení předpisů technické normalizace, sanitárních, veterinárních předpisů apod. Dochází ke zrušení kontrol na vnitřních hranicích, zavedení volného pohybu všech kategorií osob, liberalizaci služeb a pohybu kapitálu.[4]

Vnitřní trh je definován v čl. 14 odst. 2 Smlouvy jako prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu podle ustanovení Smlouvy.[5]

Z těchto základních svobod se obchodních společností dotýká především svoboda pohybu osob v podobě svobody usazování, resp. podnikání. Podle čl. 43 Smlouvy zahrnuje tato svoboda jednak odstranění překážek při zakládání organizačních složek a dceřiných společností příslušníky členských států na území jiných členských států, jednak výkon samostatné podnikatelské činnosti včetně zakládání podnikatelských útvarů, především obchodních společností. Podnikání samo není Smlouvou definováno. Nelze je omezovat jen na zahájení činnosti podniku v jiném členském státě, ale zahrnuje profesionální výkon činnosti samostatně výdělečné osoby na území jiného členského státu. Osoby, státní příslušníci určitého členského státu se

---

[3] Tamtéž, str. 57.

[4] Svoboda, P. in Tichý, L., Rainer, A., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R., Evropské právo, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-430-9, str. 396.

[5] Konsolidierte Fassung des Vertrags zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft – dosažitelný na http:// europa.eu. int/eur-lex/lex. Překlad z německého znění J. P.

mohou usadit v jiném členském státě a provozovat tam průmyslovou, řemeslnou, zemědělskou, obchodní či jinou podnikatelskou činnost.[6]

Nauka[7] hovoří v této souvislosti o tzv. primární svobodě usazování, která spočívá v právu podnikatele přemístit na území jiného členského státu výkon své podnikatelské činnosti, a tzv. sekundární svobodě usazování, která zahrnuje právo zakládat na území jiných členských států organizační složky, pobočky agentury, dceřiné společnosti, popř. nabývat účasti na společnostech již existujících založených podle práva jiného členského státu.[8]

Pokud budou jako právní rámec pro podnikání využívány formy obchodních společností, předpokládá praktická realizace svobody podnikání mimo jiné, že bude uskutečněna harmonizace národních právních úprav obchodních společností. Podle čl. 44 odst. 2 písm. g) mají být koordinována ochranná opatření, která členské státy předepisují společnostem v zájmu společníků a třetích osob, a to tak, aby byla ve všech členských státech rovnocenná. Obchodní společnosti by tak měly nacházet na území celého Společenství do značné míry podobný rámec pro podnikání.

Další velmi významnou oblastí, v níž by mělo být dosaženo harmonizace, je určování osobního statutu obchodní společnosti. Osobní statut může být nejobecněji vymezen jako právní řád rozhodný pro posouzení právních otázek spojených s určitou osobou, tj. právní řád, kterým se řídí vznik společnosti, její právní povaha, právní způsobilost včetně oprávnění

---

[6] Tichý, L. in Tichý, L., Rainer, A., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R., Evropské právo, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-430-9, str. 497.

[7] Např. v ČR Dědič, J. – Čech, P.: Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva, Praha, BOVA POLYGON 2004, ISBN 80-7273-110-6, str. 30–31, Dauses, M. A.: Příručka hospodářského práva EU (základy vnitřního trhu, ochrana životního prostředí a ochrana spotřebitele), Praha, ASPI 2002, ISBN 80-86395-32-4, str. 490, Hodál, P. – Alexander, J.: Evropské právo obchodních společností, Praha, Linde 2005, ISBN 80-7201-520-6, str. 46.

[8] Vymezení primárního a sekundárního usazení převzato z publikace Dědič, J. – Čech, P.: Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva, Praha, BOVA POLYGON 2004, 80-7273-110-6, str. 30–31.

za společnost jednat, vnitřní vztahy ve společnosti, změna a zpravidla i zánik společnosti.[9]

Tato otázka může být zkoumána ze dvou hledisek:

1) hledisko kolizněprávní, v němž kolizní právo daného státu určuje, který právní řád je pro osobní statut společnosti rozhodný. Při určování osobního statutu právnických osob se uplatňují dvě základní koncepce – inkorporační princip a princip sídla.

Podle inkorporačního principu je osobním statutem společnosti, a tedy rozhodným právem právní řád toho státu, podle kterého byla společnost zřízena. Tento právní řád rozhoduje o tom, zda bude společnost uznána jako taková ve státě,v němž provozuje svou činnost. Společnost, která byla jednou platně zřízena, může přemístit svoje sídlo do jiného státu, aniž při tom ztrácí svoji identitu. Přemístění sídla proto nebrání jejímu uznání v jiném státě.[10]

Inkorporační princip respektuje svobodnou autonomní vůli zakladatelů společnosti vyjádřenou ve společenské smlouvě nebo jiném projevu vůle, jímž se společnost zakládá. Jeho výhodou je jednoduché určení osobního statutu a jeho trvalost. Princip dovoluje zachovat právní subjektivitu společnosti i v případě přemístění jejího sídla a znamená, že se vnitřní vztahy ve společnosti budou řídit stále původním právním řádem, podle něhož byla společnost založena. Takové řešení poskytuje dostatečnou právní jistotu pro společníky i třetí osoby a podporuje i volný pohyb společností jako podnikatelů a jejich uznávání v jiných státech.[11]

Princip sídla považuje za rozhodný pro společnost právní řád státu, v němž má společnost svoje skutečné sídlo. Pojem skutečného sídla bývá

---

[9] Pauknerová, M.: Společnosti v mezinárodním právu soukromém, Praha, Karolinum 1998, ISBN 80-7184-598-1, str. 28.

[10] Tamtéž, str. 71.

[11] Tamtéž, str. 72–73, návazně upozorňuje autorka (výklad na str. 73–80) na některá rizika inkorporačního principu jako např. možnost vzniku rozporu mezi osobním statutem společnosti a právní úpravou platnou v místě skutečného sídla společnosti, zejména pokud je jako osobní statut volen právní řád s nízkou úrovní právní úpravy obchodních společností. Dalším rizikem může být spojení pravidel různých právních řádů, pokud by např. do státu přenesla svoje sídlo společnost, jejíž právní formu právní řád daného státu nezná.

vykládán různě, zpravidla jde o místo, kde má společnost svou hlavní správu, popř. místo, kde jsou přijímána hlavní rozhodnutí o vedení společnosti nebo kde se nachází hlavní místo podnikání. Znamená to, že toto místo nemusí být totožné se sídlem, které je uvedeno ve zřizovacím aktu společnosti, popř. zapsáno v příslušném registru. Rozhodné právo je tak určováno místem, v němž se soustřeďuje faktická činnost společnosti, společnost je tedy úzce vázána na toto svoje sídlo. Při jeho změně přemístěním do jiného státu není v tomto státě uznávána jako subjekt práva a je potřebné ji zřídit znovu, a to podle právních předpisů země nového sídla. Přemístění sídla, které by zachovávalo identitu společnosti, není podle teorie sídla v zásadě možné.[12]

Teorie sídla akcentuje především ochranná pravidla státu, kde byla společnost založena a kde má i svoje správní sídlo. Omezuje svobodu vůle zakladatelů, pokud jde o volbu rozhodného práva, ale na druhé straně je chrání, neboť zakládá vazbu na právní řád státu, který zakladatelé a společníci zpravidla znají jako právní řád svého domovského státu. Snižuje i rizika věřitelů, investorů a zaměstnanců společnosti. Pro realizaci svobody podnikání v rámci Společenství je ale problematická nemožnost přemístění sídla společnosti bez zachování její identity a snížená právní jistota, pokud by společnost podnikala mimo stát svého statutárního sídla, kde nebude uznávána.[13]

2) Druhé hledisko bývá označováno jako cizinecké právo a řeší základní otázku, zda je určitý subjekt osobou tuzemskou či zahraniční s tím, že pro postavení zahraniční osoby bývá předvídán speciální, cizinecký režim.[14]

Tyto zdánlivě teoretické otázky mají pro svobodu usazování zásadní význam, neboť koncepce, k nimž se jednotlivé státy ve svém národním zákonodárství přikloní, ovlivňují otázky uznání společnosti (otázka, za jakých předpokladů může společnost, která má právní způsobilost podle zahraničního práva, vystupovat jako právní subjekt v tuzemsku[15]), možnost zakládat

---

[12] Tamtéž, str. 81.
[13] Tamtéž, str. 84–93.
[14] Tamtéž, str. 33–34 a kapitola o určování osobního statutu – str. 71 a násl.
[15] Tamtéž, str. 51.

organizační útvary v jiných členských státech, popř. přesouvat sídlo společnosti do jiných členských států, aniž by měl přesun za následek nutnost společnost zrušit a znovu konstituovat.

Existující rozdíly mezi národními právními řády v hmotněprávní úpravě obchodních společností i v úpravě kolizní zmenšují míru právní jistoty investorů a možnost odhadovat rizika, která jsou v daném státě se založením a činností obchodní společnosti spojena. Některé státy kromě toho využívají rozdílností právních řádů i k tomu, aby vytvořily, popř. zachovaly bariéry bránící vstupu zahraničních podnikatelů na jejich trh a do tuzemských právnických osob.

Pokud je tedy jedním z cílů Smlouvy realizace svobody usazování, předpokládá jeho dosažení řadu dílčích postupových kroků: sjednocení národních právních úprav obchodních společností na určitých společných standardech, umožnění svobodné volby státu sídla[16] společnosti a přesunu tohoto sídla do jiného členského státu, volné zakládání nejrůznějších druhů organizačních složek společností a dceřiných společností na území jiných členských států a vstup do již existujících společností.

Bylo by tedy možno shrnout, že hlavním cílem evropské úpravy obchodních společností je odstranění napětí vyplývajícího z existence pravidel vnitřního trhu a právem upravujícím postavení a činnost obchodních společností, které vychází z národních právních režimů, a umožnění spolupráce jednotlivých ekonomických subjektů.[17]

1.2 PRÁVNÍ NÁSTROJE K REALIZACI CÍLŮ

Právní nástroje, které jsou využívány v procesech, jimiž má být dosaženo svobody podnikání, nacházíme především v primárním komunitárním

---

[16] Zde máme na mysli tzv. statutární sídlo, tedy sídlo, které je uvedeno v zakládacích dokumentech společnosti a zapsáno v příslušném registru, nikoli tedy tzv. skutečné sídlo, odkud je společnost spravována, popř. kde se nachází její hlavní místo podnikání.

[17] Tichý, L. in Tichý, L. – Rainer, A. – Svoboda, P. – Zemánek, J. – Král, R.: Evropské právo, 3. vydání, Praha, C. H. Beck 2006, ISBN 80-7179-430-9, str. 646.

právu[18], v zakládacích dokumentech Evropských společenství. Jeho působnost na obchodní společnosti vymezuje čl. 48 Smlouvy, který ve druhém odstavci určuje pojem společnosti značně široce, šíře, než jsme tomu z českého práva a nauky zvyklí: za společnost se považují společnosti občanského a obchodního práva včetně družstev a další právnické osoby veřejného a soukromého práva s výjimkou těch, které nesledují žádný výdělečný účel.[19] Sama svoboda podnikání je podle již zmíněného čl. 43 Smlouvy chápána jako zákaz překážek, které by byly kladeny volnému usazování státních příslušníků jednoho členského státu na území státu jiného, včetně zakládání agentur, organizačních jednotek nebo dceřiných společností. Pro obchodní společnosti, zejména potom společnosti akciové, je významná i svoboda pohybu kapitálu upravená v kap. 4 Smlouvy, v jejím čl. 56, který zakazuje veškerá omezení pohybu kapitálu mezi členskými státy i mezi členskými státy a třetími zeměmi.

Na právo primární navazuje potom sekundární komunitární právo, které vytvářejí orgány ES, zejména Evropský parlament a Rada ES. Zde mají z našeho hlediska základní význam dvě formy sekundárního práva, směrnice a nařízení.

Směrnice jsou závazné pro členské státy a stanoví cíle, jichž má být v národním zákonodárství daného státu dosaženo. Způsob, kterým se tak stane, si volí členské státy samy. Pomocí směrnic tedy dochází ke sbližování národních právních řádů členských států, k dosahování určitých minimálních standardů, které musí být ve všech státech totožné. Harmonizované úpravy si ale zachovávají národní charakter a nelze na základě jejich působení očekávat totožné právní prostředí pro zakládání a činnost obchodních společností ve všech členských státech.

---

[18] Komunitární právo chápeme v souladu s naukou (viz Tichý, L. in Tichý, L. – Rainer, A. – Svoboda, P. – Zemánek, J. – Král, R.: Evropské právo, 3. vydání, Praha, C. H. Beck 2006, ISBN 80-7179-430-9, str. 28) jako soubor právních norem zaměřených na vznik a fungování společného trhu členských států evropských společenství, jakož i hospodářské a měnové unie. Problémy spojené s vymezováním pojmu evropského práva řeší kapitola 3 citované monografie (str. 26–30).

[19] Konsolidierte Fassung des Vertrags zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft – dosažitelný na http:// europa.eu. int/eur-lex/lex. Překlad z německého znění J. P.

Nařízení mají oproti tomu charakter sjednocující právní úpravy. Ukládají sice povinnosti i jednotlivým členským státům, jsou ale účinné především vůči právnickým a fyzickým osobám členských států. V rozsahu své působnosti mají přednost před národním právním řádem a jejich požadavky není možno národním právním řádem modifikovat. Představují tedy právní úpravu jednotnou ve všech státech ES a na národních právních řádech nezávislou.[20]

Jako další právní nástroj pro dosahování cílů Smlouvy mohou působit i mezinárodní smlouvy. V oblasti práva obchodních společností byla uzavřena jen jedna – Úmluva EHS o vzájemném uznávání společností a právnických osob z 29. 2. 1968. Nevstoupila však nikdy v platnost, byla ratifikována jen Belgií, Francií, Itálií, Lucemburskem a Německem, ratifikaci odmítlo Nizozemí. V současné době je již její význam překonán dalším vývojem sekundárního práva a rozhodovací praxe Evropského soudního dvora.

Značný význam mají i pro právo obchodních společností rozhodnutí Evropského soudního dvora. I když rozhodnutí jsou závazná jen pro strany řízení, v němž byla vydána, obsahují výkladová pravidla, která jsou významná pro aplikaci sekundárního práva i národních právních řádů. Nejzřetelněji se to u obchodních společností projevilo u určování osobního statutu společností a možnosti usidlovat se v jiných členských státech, popř. zde vytvářet organizační složky. Vývoj, který zobrazují jednotlivá rozhodnutí Evropského soudního dvora, bude patrně určující i pro další směřování komunitárního práva společností i národních právních řádů.

[20] Na tomto místě je nutno hned upozornit na to, že nezávislost na národních právních řádech je jen relativní, protože úpravu celé řady otázek při regulaci komunitárních forem společností ponechávají nařízení národnímu zákonodárství.

2. VÝVOJ A SOUČASNÝ STAV ÚPRAVY V EVROPSKÉM PRÁVU

2.1 HARMONIZACE PRÁVNÍ ÚPRAVY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ POMOCÍ SMĚRNIC

2.1.1 Základní přehled

Na počátku 60. let minulého století přijala Evropská komise projekt, podle něhož mělo být vytvořeno celkem čtrnáct směrnic, které měly na úrovni národních právních řádů harmonizovat zejména ta pravidla týkající se obchodních společností, jejichž funkcí byla ochrana třetích osob ve vnějších vztazích, do nichž tyto osoby se společnostmi vstupovaly, a dále ochrana společníků ve vnitřních vztazích. Uvedený projekt byl realizován jen zčásti, byly přijaty jen některé směrnice, u některých se přijetí ještě očekává, zatímco zbylé budou patrně odloženy navždy. V přehledu je současný stav u jednotlivých směrnic následující:

- první směrnice Rady č. 68/151/EHS o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy (dnes čl. 48 Smlouvy) za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření.

Nejdůležitější novelizace:

- směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/58/ES

První směrnice upravuje tři základní oblasti: povinnost zveřejňovat základní informace o obchodních společnostech a nástroje tohoto zveřejňování, způsob jednání jménem společnosti, neplatnost obchodní společnosti.[21]

– druhá směrnice Rady č. 77/91/EHS o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy (dnes čl. 48 Smlouvy) při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření.

Nejdůležitější novelizace:

- směrnice Rady č. 92/101/EHS
- směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/68/ES ze dne 6. září 2006.

Druhá směrnice se týká jen akciových společností a upravuje minimální obsah stanov společnosti nebo zakladatelského aktu společnosti, způsob vytváření základního kapitálu a zásady jeho ochrany a zachování, zásady pro ochranu základního kapitálu při jeho zvyšování a snižování, zvláštní ustanovení pro upisování, nabývání nebo držení akcií akciové společnosti jinou společností,

– třetí směrnice Rady č. 78/855/EHS založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy (nyní čl. 44 odst. 2 písm. g) Smlouvy) o fúzích akciových společností.

Nejdůležitější novelizace:

- směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2007/63/ES ze dne 13. listopadu 2007, kterou se mění směrnice Rady 78/855/EHS a 82/891/EHS, pokud jde o požadavek na zprávu nezávislého znalce v případě fúze nebo rozdělení akciových společností.

---

[21] Překlady názvů směrnic jsou převzaty z publikace Dědič, J. – Čech, P.: Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva, Praha, BOVA POLYGON 2004, ISBN 80-7273-110-6, str. 16–17.

Třetí směrnice se opět týká jen akciových společností a upravuje postup při fúzi sloučením a splynutím s důrazem na ochranu akcionářů a třetích osob. Ochranná opatření ve vztahu k akcionářům spočívají zejména v zajištění jejich dostatečné informovanosti o fúzi a jejích právních následcích (projekt fúze, jeho schvalování a zveřejňování, zprávy orgánů společnosti o fúzi, přezkoumání projektu fúze znalcem, zajištění informovanosti akcionářů o všech dokumentech důležitých pro fúzi). Ochrana věřitelů spočívá v systému záruk, které musí právní předpisy členských států obsahovat, jestliže to finanční situace fúzujících společností vyžaduje. Směrnice dále upravuje účinky fúze a zjednodušení, pokud se slučuje společnost s jinou společností, která vlastní nejméně 90 % akcií původní společnosti,

– čtvrtá směrnice Rady č. 78/660/EHS založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy (nyní čl. 44 odst. 2 písm. g) Smlouvy) o ročních účetních závěrkách některých forem společností.

Nejdůležitější novelizace:

- sedmá směrnice Rady č. 83/349/EHS,
- směrnice Rady č. 84/569/EHS,
- jedenáctá směrnice Rady č. 89/666/EHS,
- směrnice Rady č. 90/604/EHS, č. 90/605/EHS, č. 94/8/ES, č. 1999/60/ES,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/65/ES, č. 2003/38/ES a č. 2003/51/ ES,

Směrnice se vztahuje na kapitálové obchodní společnosti a upravuje obsah účetní závěrky – rozvahu a výsledovku, jejich členění, pravidla pro oceňování jednotlivých položek uváděných ve výročních zprávách, obsah komentáře k účetní závěrce, obsah výroční zprávy, zveřejňování účetní závěrky a výroční zprávy, audit účetní závěrky.

– pátá směrnice o struktuře akciové společnosti: směrnice existuje dosud jen jako návrh, nebyla zatím přijata. Její první návrh předložila Komise v září 1972, ale pro ostré rozpory, které se týkaly zejména dualistického principu a účasti zaměstnanců na správě společnosti předložil Hospodářský a sociální výbor svoje stanovisko až v roce

1979. Evropský parlament projednával návrh v letech 1979 až 1982 a na druhém plenárním zasedání k této směrnici bylo přijato stanovisko, na jehož základě potom Komise svůj návrh přepracovala a předložila Radě znovu v roce 1983. Další přepracování návrhu pochází potom z roku 1991, kdy byla směrnice v prvním čtení v Evropském parlamentu. Rovněž o tomto změněném návrhu nebylo dosud dosaženo jednotného mínění.[22] Na počátku roku 2004 byl návrh rozhodnutím Komise stažen,[23]

– šestá směrnice Rady č. 82/891/EHS založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy (nyní čl. 44 odst. 2 písm. g) Smlouvy) o rozdělení akciových společností.

Nejdůležitější novelizace:

- směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2007/63/ES ze dne 13. listopadu 2007, kterou se mění směrnice Rady 78/855/EHS a 82/891/EHS, pokud jde o požadavek na zprávu nezávislého znalce v případě fúze nebo rozdělení akciových společností.

Směrnice dopadá pouze na akciové společnosti a ve svých jednotlivých částech upravuje rozdělení spojené s fúzí částí bývalé společnosti s již existujícími společnostmi, rozdělení se založením nových společností a operace podobné rozdělení. Zajišťuje opět dostatek informací pro akcionáře (upravuje projekt rozdělení, jeho povinné náležitosti, vysvětlující zprávy orgánů společnosti, znalecké přezkoumání projektu, jeho zveřejnění a následné schválení valnou hromadou), upravuje účinky rozdělení a ukládá vytvořit systém ochrany věřitelů.

– sedmá směrnice Rady č. 83/349/EHS založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy (nyní čl. 44 odst. 2 písm. g) Smlouvy) o konsolidovaných účetních závěrkách

---

[22] Lutter, M.: Europäisches Unternehmensrecht. Grundlagen, Stand und Entwicklung nebst Texten und Materialien zur Rechtsangleichung, 4. vydání, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 1996, ISBN 3-11-014900-1, str. 171.

[23] Rozhodnutí Komise č. 2004/C 5/02, Úř. věstník C005 z 9. 1. 2004, str. 2–33.

Nejdůležitější novelizace:

- jedenáctá směrnice Rady č. 89/666/EHS,
- směrnice Rady č. 90/604/EHS, č. 90/605/EHS,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/65/ES a č. 2003/51/ES.

Směrnice reaguje na propojování společností a ukládá vytvářet jednotnou účetní závěrku, která umožní získat informace o hospodářské situaci propojeného celku. Stanoví podmínky pro sestavení konsolidované účetní závěrky a způsob jejího sestavení, dále upravuje konsolidovanou výroční zprávu a zveřejňování konsolidované účetní závěrky,

– směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/43/ES ze dne 17. května 2006 o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek,

Směrnice se týká osob, které jsou pověřeny prováděním povinného prověřování účetních závěrek společností, a stanoví pravidla pro úřední schvalování těchto osob včetně jejich odborné přípravy, zkoušek a povinné praxe. Dále vyplývají ze směrnice požadavky na řádný výkon profese auditora a jeho nezávislost. Členské státy jsou podle směrnice též povinny zajistit, aby jména a adresy všech auditorů a auditorských společností byly dostupné veřejnosti,

– devátá směrnice o koncernech: Komise nejprve vypracovala na základě přípravných prací odborníků členských států dvoudílný přípravný návrh, který v letech 1974–1975 postoupila k diskusi vládám členských států a dalším zájemcům o uvedenou úpravu. Na základě zčásti velmi kritických připomínek Komise potom uvedený přípravný návrh přepracovala a v průběhu roku 1984 předložila Radě ke schválení. Nikdy však nebyl vyhotoven a publikován oficiální návrh této směrnice, protože Komise pro něj nenašla potřebnou většinu.[24]

[24] Lutter, M.: Europäisches Unternehmensrecht. Grundlagen, Stand und Entwicklung nebst Texten und Materialien zur Rechtsangleichung, 4. vydání, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 1996, ISBN 3-11-014900-1, str. 239.

V tomto stavu zůstává směrnice dodnes a k jejímu přijetí již patrně nikdy nedojde, ukazuje se, že problematika propojování podnikatelů bude upravena v jednotlivých směrnicích dílčím způsobem a jednotná směrnice zatím patrně vydána nebude,

- desátá směrnice směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností: návrh této směrnice byl schválen Komisí v roce 1985 a vycházel z návrhu smlouvy o mezinárodní fúzi, na němž pracovala skupina odborníků pod vedením prof. Goldmanna od r. 1965 a který byl zveřejněn v roce 1973. Práce na této smlouvě pokračovaly až do roku 1980, avšak nebyly nikdy dokončeny.[25] Další návrh vyšel též z textu třetí směrnice, byl znovu přepracován a změněn v roce 2003.[26] Směrnice vychází z obdobného řešení, jaké bylo použito v nařízení o Evropské společnosti a dovoluje fúze společností, které jsou zřízeny podle právních řádů různých členských států a tím, že nástupnická společnost si může zvolit svoje sídlo v libovolném členském státě. Účinky fúze nastávají zápisem do rejstříku ve státě zapsaného sídla, výmazy původních společností mají účinky jen deklaratorní,
- jedenáctá směrnice Rady č. 89/666/EHS\o zveřejňování poboček vytvořených v členském státě některými formami společností řídících se právem jiného členského státu.

Směrnice navazuje na první směrnici a předepisuje, jaké listiny a údaje musí být ohledně poboček vytvořených v členském státě společnostmi, které se řídí právem jiného členského státu, zveřejněny,

- dvanáctá směrnice Rady č. 89/667/EHS v oblasti práva společností o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem.

Koordinační opatření podle této směrnice se týkají společností s ručením omezeným a ukládají členským státům umožnit vytváření jednočlen-

[25] Tamtéž, str. 257.
[26] COM (2003)703.

ných společností u této právní formy. Uvedená povinnost nedopadá na ty státy, které dovolují jednotlivým podnikatelům zakládat podniky, u nichž bude ručení za závazky omezeno jen na majetek určený pro určitou činnost. Směrnice upravuje i zásady pro vnitřní poměry jednočlenných společností: pravomoci valné hromady vykonává jediný společník, jeho rozhodnutí musí být písemně zachycena a písemnou formu musí mít též smlouvy uzavřené mezi společností a jediným společníkem. Směrnice se vztahuje též na jednočlenné akciové společnosti, pokud členské státy povolí jejich jednočlennou podobu,

- (třináctá) směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/25/ES o nabídkách převzetí.

Koordinační povinnosti vyplývající ze směrnice jsou členské státy povinny splnit ohledně akciových společností, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu. Směrnice zakotvuje základní zásady, jimiž se musí realizace nabídek řídit, upravuje povinné nabídky, způsob ochrany menšinových akcionářů, ale současně možnost je nabídkou ze společnosti vyloučit, přiměřenost ceny akcií, informace o nabídce a povinnosti orgánů cílové společnosti. Cílem úpravy je odstranit překážky pro volné nabývání účastnických cenných papírů, uvolnit tak kapitálový trh a umožnit pružné změny investičních záměrů akcionářů,

- čtrnáctá směrnice: původně měla obsahovat koordinační požadavky na likvidaci obchodních společností, v současné době je však tímto pořadovým číslem označován návrh směrnice o přemístění sídla společnosti. Základním problémem je zde zachování existence společnosti, i když by se změnil její osobní statut. Veřejnou diskusi k návrhu zahájila Komise v roce 2004.[27] Předpokládá se, že východiskem budou opět řešení použitá pro Evropskou společnost. Schválení směrnice představuje jednu z prioritních otázek komunitárního práva.

[27] Dědič, J. – Čech, P.: Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva, Praha, BOVA POLYGON 2004, ISBN 80-7273-110-6, str. 56.

– Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2007/36/ES ze dne 11. července 2007 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi.

Směrnice se soustřeďuje na práva akcionářů rozhodovat na valné hromadě, pokud jde o akciové společnosti, jejichž akcie jsou přijaty k obchodování na regulovaných trzích. Úprava vychází ze základní teze, že vlastníci akcií s hlasovacím právem by měli mít možnost tato práva vykonávat, protože jsou zohledněna v ceně, kterou musí zaplatit při nabytí podílů (akcií), s nimiž jsou tato práva spojena. Účinná kontrola činnosti společnosti ze strany akcionářů je dále předpokladem řádné správy a řízení společností, a proto by měla být usnadňována a podporována. Opatření ke sblížení právních předpisů členských států by měla odstraňovat překážky, které odrazují akcionáře od aktivní účasti na valných hromadách a hlasování na nich.

Směrnice se nedotýká jen vlastního rozhodování akcionářů, ale upravuje i související otázky spojené s účastí na valné hromadě. Výchozí zásadou, z níž úprava ve směrnici vychází, je zásada totožného zacházení se všemi akcionáři. Tato zásada prolíná všechna pravidla, u nichž směrnice požaduje jejich začlenění do právních řádů členských států.

Se sekundární komunitární úpravou obchodních společností souvisejí i směrnice, které byly přijaty pro realizaci svobody pohybu kapitálu a vytváření jednotného kapitálového trhu Evropských společenství.[28] Za vý-

[28] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/34/ES o přijetí cenných papírů ke kotování na burze cenných papírů a o informacích, které k nim mají být zveřejněny ve znění Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/6/ES o obchodování zasvěcených osob a manipulaci s trhem (zneužívání trhu), Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/71/ES o prospektu, který má být zveřejněn při veřejné nabídce nebo přijetí cenných papírů k obchodování,
Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/6/ES o obchodování zasvěcených osob a manipulaci s trhem (zneužívání trhu),
Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/71/ES o prospektu, který má být zveřejněn při veřejné nabídce nebo přijetí cenných papírů k obchodování, a o změně směrnice 2001/34/ES,
Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/39/ES o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady

chodiskovou bychom zde mohli označit směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2001/34/ES, která sjednocuje pravidla pro přijímání cenných papírů k obchodování na regulovaných trzích, burzách cenných papírů, které mají své sídlo v členských státech nebo v těchto státech vyvíjejí svou činnost.

Hlavním cílem směrnice je dosažení totožné úrovně ochrany investorů v členských státech a odstranění překážek mezi jednotlivými vnitrostátními trhy s cennými papíry s perspektivou vytvořit evropský kapitálový trh. K naplnění tohoto cíle požaduje směrnice dosažení dostatečné rovnocennosti záruk požadovaných v jednotlivých členských státech k zajištění

2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS, ve znění Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/31/ES, kterou se mění směrnice 2004/39/ES o trzích finančních nástrojů, pokud jde o některé lhůty,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/72/ES, kterou se provádí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/6/ES, pokud jde o uznávané tržní postupy, definici důvěrné informace ve vztahu ke komoditním derivátům, sestavení seznamů zasvěcených osob, oznamování transakcí osob s řídicí odpovědností a oznamování podezřelých transakcí,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/48/ES o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu (přepracované znění),

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/49/ES o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí (přepracované znění),

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/73/ES, kterou se provádí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES, pokud jde o organizační požadavky a provozní podmínky investičních podniků a o vymezení pojmů pro účely zmíněné směrnice,

Nařízení Komise (ES) č. 2273/2003, kterým se provádí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/6/ES, pokud jde o výjimky pro programy zpětného odkupu a stabilizace finančních nástrojů,

Nařízení Komise (ES) č. 809/2004, kterým se provádí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/71/ES, pokud jde o údaje obsažené v prospektech, úpravu prospektů, uvádění údajů ve formě odkazu, zveřejňování prospektů a šíření inzerátů, ve znění Nařízení Komise (ES) č. 1787/2006, Nařízení Komise (ES) č. 211/2007, kterým se mění nařízení (ES) č. 809/2004, kterým se provádí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/71/ES, pokud jde o finanční údaje obsažené v prospektech v případech, kdy má emitent složitou finanční minulost nebo přijal významný finanční závazek,

Nařízení Komise (ES) č. 1287/2006, kterým se provádí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES, pokud jde o evidenční povinnosti investičních podniků, hlášení obchodů, transparentnost trhu, přijímání finančních nástrojů k obchodování a o vymezení pojmů pro účely zmíněné směrnice.

ochrany zájmů současných a možných budoucích investorů. Záruky zahrnují

- poskytnutí dostatečných a co nejobjektivnějších informací o finanční situaci emitenta a podrobností o cenných papírech, jež jsou předmětem žádosti o přijetí k obchodování na regulovaných trzích. Tyto informace jsou zpravidla požadovány v podobě zveřejnění prospektu cenného papíru. Sjednoceny proto mají být požadavky na prospekty, má být zajištěno vzájemné uznávání prospektů, které mají být zveřejňovány pro přijetí cenných papírů ke kotování, a určeno, které orgány jsou příslušné kontrolovat a schvalovat prospekt, který má být zveřejněn pro přijetí cenných papírů ke kotování, v případě současných žádostí o přijetí ke kotování ve více členských státech;
- poskytnutí dostatečných a co nejobjektivnějších informací po celou dobu, po kterou jsou cenné papíry kotovány na burze cenných papírů. Koordinace požadavků na tyto pravidelné informace má zlepšit ochranu investorů, zajistit rovný přístup k ní, usnadnit kotování cenných papírů na více burzách cenných papírů v rámci Společenství. Investoři mají obdržet průběžné informace ve formě roční účetní závěrku a výroční zprávy, které poskytují informace o společnosti za celé účetní období. Společnosti by také měly alespoň jednou v průběhu každého účetní období informovat investory o své činnosti, směrnice proto ukládá povinnost zveřejňovat pololetní zprávy;
- investoři by dále měli být informováni o podstatných podílech, které drží jejich majitelé v jednotlivých společnostech, a o změnách těchto podílů v obchodních společnostech Společenství, jejichž akcie jsou přijaty ke kotování na některé burze cenných papírů se sídlem ve Společenství nebo burze, která je ve Společenství činná. Koordinace těchto požadavků může umožnit lepší vzájemné prolínání kapitálových trhů členských států.

Druhou východiskovou směrnicí je směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/39/ES o trzích finančních nástrojů. Nahradila starší směrnici č. 93/22/EHS o investičních službách v oblasti cenných papírů, jejímž účelem bylo stanovit podmínky, za kterých by povolené investiční podniky a banky mohly poskytovat zvláštní služby nebo zřizovat pobočky v jiných

členských státech na základě povolení a pod dohledem domovské země. Směrnice usilovala o harmonizaci požadavků na investiční podniky, pokud jde o počáteční povolení a provoz, včetně pravidel chování. Rovněž stanovila harmonizaci některých podmínek pro fungování regulovaných trhů. Vzhledem k rozvoji kapitálových trhů, na nichž začalo působit více subjektů, a objevily se další investiční služby a investiční nástroje, s nimiž se obchoduje, musel být zvýšen i stupeň koordinace právní regulace v jednotlivých členských státech. Nová směrnice má vytvořit komplexní regulativní rámec upravující provádění transakcí s finančními nástroji bez ohledu na metody obchodování používané k uzavírání těchto transakcí, aby byla při provádění transakcí investory zajištěna vysoká kvalita a integrita i celková efektivita finančního systému.

Směrnice zahrnuje podnikatele, jejichž obvyklým předmětem podnikání je poskytovat investiční služby nebo vykonávat investiční činnost na profesionálním základě. Svou činnost mohou vykonávat jen s povolením vydaným domovským členským státem. Zásady vzájemného uznávání a dohledu domovského členského státu vyžadují, aby příslušné orgány členských států nevydaly nebo odebraly povolení, pokud okolnosti, jako je obsah programu činnosti, zeměpisná lokalizace nebo činnost skutečně vykonávaná, jasně naznačují, že se podnikatel rozhodl pro právní systém určitého členského státu jen proto, aby se vyhnul přísnějším normám platným v jiném členském státě, na jehož území hodlá vykonávat nebo kde vykonává větší část své činnosti. Právnické osoby by měly mít povolení vydané v členském státě, v němž mají sídlo. Kromě toho by členské státy měly vyžadovat, aby se ústředí investičního podniku vždy nacházelo v jeho domovském členském státě a aby tam také skutečně vykonával činnost. Při dodržení těchto podmínek je investiční podnik oprávněn poskytovat investiční služby nebo vykonávat investiční činnost v celém Společenství, aniž by musel žádat o zvláštní povolení u příslušného orgánu členského státu, ve kterém hodlá služby poskytovat nebo činnost vykonávat.

Dalším významným komplexem pravidel obsažených ve směrnici jsou pravidla zajišťující ochranu investorů. Jde o celý soubor požadavků na výkon činnosti investičních podniků, do něhož náleží např. povinnost provádět příkazy klientů za podmínek nejpříznivějších pro klienta (povinnost „nejlepšího způsobu provedení“), odstranění překážek pro šíření informací

o cenách v jednotlivých systémech obchodování, dosažení transparentnosti transakcí bez ohledu na to, zda je investiční podnik provádí na dvoustranném základě nebo prostřednictvím regulovaných trhů nebo mnohostranného systému obchodování.

Členské státy by též měly být schopny pověřit příslušné orgány vymáháním plnění rozsáhlé šíře povinností stanovených směrnicí. Tyto orgány by měly mít veřejnoprávní povahu zaručující jejich nezávislost na hospodářských subjektech a předcházející střetu zájmů. Pravomoci uvedených orgánů by měly být koordinovány tak, aby v celém integrovaném trhu byly vytvořeny předpoklady k dosažení stejné úrovně při vymáhání dodržování povinností.

Další směrnice vydané v této oblasti směřují ke koordinaci úprav obchodování zasvěcených osob a opatření proti zneužívání trhu, sjednocují požadavky na kapitálovou přiměřenost investičních podniků a úvěrových institucí a určují organizační požadavky a provozní podmínky investičních podniků.

Do soustavy uvedených předpisů patří i nařízení, která ukládají povinnosti přímo jednotlivým společnostem podnikajícím na kapitálových trzích členských států, pokud jde o evidenční povinnosti, hlášení obchodů, transparentnost trhu, přijímání finančních nástrojů k obchodování, údaje v prospektech a jejich úpravu a zveřejňování prospektů.

Podrobnější rozbor těchto předpisů však již překračuje zaměření tohoto výkladu.

2.1.2 Rozbor některých dílčích otázek

Z přehledu jednotlivých směrnic a jejich věcné působnosti je jasně patrno, které oblasti jsou pro příznivé a předvídatelné podnikatelské prostředí v členských státech považovány za důležité. Pokud seskupíme jednotlivé směrnice nikoli podle pořadí, ale podle jejich obsahu, měli bychom dospět k vymezení funkcí směrnic, cílů směrnice a nástrojů, které využívají pro dosažení těchto cílů. Rovněž by měly být zřejmé oblasti, které jsou směrnicovou úpravou dotčeny. Tento rozbor by potom měl poskytovat východisko pro pohled na českou právní úpravu obchodních společností, pokud chceme hodnotit stupeň harmonizace, jehož v ní bylo dosaženo.

2.1.2.1 Funkce a cíle směrnic, nástroje k dosažení cílů

Základní funkcí všech směrnic je funkce ochranná, která si jako cíl klade posílení právní jistoty třetích osob i společníků obchodních společností a v některých speciálních procesech (fúze a rozdělování obchodních společností) zahrnuje i zaměstnance těchto společností. Nástroje, které volí k dosažení tohoto cíle, jsou různorodé, přesto bychom však mezi nimi mohli specifikovat ty, které mají obecnější význam a jsou využívány převážnou většinou směrnic. Takovou pozici zaujímají podle našeho názoru pravidla, která mají zabezpečit dostatek informací pro společníky i třetí osoby – tyto informace jsou buď obsahem veřejně přístupných rejstříků nebo tvoří obsah speciálních zpráv či jsou uvedeny v jiných zdrojích, které musí být společníkům nebo třetím osobám přístupné.

Příklady některých úprav uvedených ve směrnicích

Označení směrnice	Zveřejňování informací v rejstřících	Informační zdroje požadované směrnicí
První směrnice č. 68/151/EHS	zveřejňování listin a údajů týkajících se společností, povinnost vytvořit veřejné rejstříky, v nichž jsou vedeny spisy každé společnosti	obchodní dopisy a objednávkové listy mají obsahovat údaje o rejstříku, v němž je společnost zapsána
Druhá směrnice č. 77/91/EHS	Zveřejnění zprávy o ocenění vkladů v rejstříku, popř. o tom, že ocenění nezávislým odborníkem (znalcem) nebylo provedeno Zveřejnění nabytí majetku společností od osob jejích zakladatelů nebo akcionářů, pokud tento majetek má hodnotu alespoň jedné desetiny upsaného základního kapitálu Nabídka na přednostní úpis akcií a lhůta, ve které má být toto právo uplatněno, musí být zveřejně-	Zpráva nezávislého odborníka (znalce) o ocenění nepeněžitých vkladů Valná hromada může vyloučit přednostní úpis akcií dosavadními akcionáři. Řídící nebo správní orgán společnosti je povinen předložit této valné hromadě písemnou zprávu, ve které uvede důvody omezení nebo zrušení přednostního práva a stanovení navrhované ceny emise. Zpráva řídících orgánů společ-

	ny ve vnitrostátním věstníku Zveřejnění rozhodnutí o zvýšení nebo snížení základního kapitálu Zveřejnění zprávy odůvodňující finanční asistenci	nosti odůvodňující finanční asistenci
Třetí směrnice č. 78/855/EHS	Zveřejnění projektu fúze pro každou fúzující společnost, zveřejnění fúze	Zpráva o fúzi, kterou vypracovávají řídící orgány fúzujících společností, znalecká zpráva o fúzi, právo akcionářů seznámit se v sídle společnosti s projektem fúze,výročními zprávami, účetními doklady a dalšími zprávami řídících orgánů,
Šestá směrnice č. 82/891/EHS	Zveřejnění projektu rozdělení Zveřejnění rozdělení	Zpráva o rozdělení, kterou vypracovávají řídící orgány rozdělované společnosti, znalecká zpráva o rozdělení, Právo akcionářů seznámit se v sídle společnosti s projektem rozdělení, účetními doklady a zprávami orgánů společnosti
Desátá směrnice č. 2005/56/ES	Zveřejnění společného projektu přeshraniční fúze a zveřejnění údajů o každé fúzující společnosti Zveřejnění dokončení přeshraniční fúze	Zpráva řídících orgánů fúzujících společností o přeshraniční fúzi, znalecká zpráva o přeshraniční fúzi
Jedenáctá směrnice č. č. 89/666/EHS	Zveřejňování listin a údajů, které se týkají poboček vytvořených v členském státě společnostmi, které se řídí právem jiného členského státu. Zveřejňování listin a údajů, které se týkají poboček vytvořených v členském státě společnostmi, které se neřídí právem členského státu.	Obchodní dopisy a objednávkové listy používané pobočkou musí uvádět rejstřík, u kterého je veden spis pobočky, a číslo pobočky v rejstříku. Pobočky musí být uvedeny ve výroční zprávě společnosti

Dvanáctá směrnice č. 89/667/EHS	Pokud se společnost stane společností jedné osoby v důsledku soustředění všech podílů v jediných rukou, musí být tato skutečnost a totožnost jediného společníka vloženy do spisu nebo zapsány do rejstříku vyznačeny v rejstříku vedeném u společnosti a přístupném veřejnosti.	
(Třináctá) směrnice č. 2004/25/ES	Zveřejnění rozhodnutí učinit nabídku převzetí, zveřejnění nabídkového dokumentu Zveřejnění nabídky způsobem, který zabezpečí průhlednost a integritu trhu pro cenné papíry cílové společnosti, předkladatele nabídky nebo kterékoliv jiné společnosti, kterou nabídka ovlivní. Zveřejnění stanoviska řídícího orgánu cílové společnosti. Zveřejnění údajů o cílové společnosti ve výroční zprávě společnosti	Vyhotovení nabídkového dokumentu Stanovisko řídícího orgánu cílové společnosti.
Směrnice č. 2007/36/ES		Určení, jaké informace se musí dostat akcionářům před konáním valné hromady, Úprava práva akcionářů klást otázky o záležitostem projednávaným valnou hromadou Povinnost uveřejnit na internetových stránkách výsledky hlasování valné hromady

Dále nalézáme ve směrnicích pravidla, která zavádějí shodné ochranné prvky, popř. sjednocují úroveň jejich úpravy v jednotlivých členských státech (zásady vytvoření a zachování základního kapitálu, podmínky neplatnosti právních úkonů společností):

Označení směrnice	Příklad ochranné úpravy
První směrnice č. 68/151/EHS	Úprava neplatnosti obchodních společností
Druhá směrnice č. 77/91/EHS	Úprava pravidel pro vytvoření a zachování základního kapitálu (stanovení hranice minimální výše základního kapitálu, zákaz tvořit základní kapitál pracemi nebo poskytováním služeb, zákaz vydávat akcie za nižší hodnotu než je jejich jmenovitá hodnota, úprava splácení emisního kursu akcií, způsoby oceňování nepeněžitých vkladů, zvláštní postup při nabývání majetku od akcionářů, zákaz zprostit akcionáře povinnosti splacení akcií, pravidla pro stanovení podílu na zisku, zákaz úpisu vlastních akcií, povinnost přijmout opatření při vážné ztrátě upsaného základního kapitálu, úprava nabývání vlastních akcií, pravidla při zvyšování a snižování základního kapitálu…)
Třetí směrnice č. 78/855/EHS	Vyrovnání nepřepočitatelných zbytků při stanovení výměnného poměru pomocí doplatku na dorovnání Úprava neplatnosti fúze
Šestá směrnice č. 82/891/EHS	Vyrovnání nepřepočitatelných zbytků při stanovení výměnného poměru pomocí doplatku na dorovnání, právo na odkoupení akcií nástupnickou společností při nerovnoměrném výměnném poměru, Úprava neplatnosti rozdělení Úprava společného a nerozdílného ručení nástupnických společností, pokud věřitel společnosti, na kterou byl převeden závazek podle projektu rozdělení, nebyl uspokojen. Možnost stanovit, že nástupnické společnosti odpovídají za závazky rozdělené společnosti společně a nerozdílně.
(Třináctá) směrnice č. 2004/25/ES	Právo výkupu účastnických cenných papírů předkladatelem veřejné nabídky, povinnost ostatních akcionářů prodat svoje účastnické cenné papíry za spravedlivou cenu, právo menšinových akcionářů požadovat odkoupení jeho účastnických cenných papírů

Do skupiny směrnic, které sjednocují pravidla pro průběh procesů, patří směrnice upravující restrukturalizaci společností – fúze, rozdělování, změny ve složení akcionářů společností při realizaci nabídek převzetí. Směrnicemi jsou jednotně stanoveny jednotlivé postupové fáze uvedených procesů

a jsou s nimi svázány též ochranné prvky ve vztahu ke společníkům nebo třetím osobám. Bez ohledu na právo, kterým se řídí vnitřní vztahy ve společnosti, by procesy měly probíhat totožně a společníci i věřitelé by měli mít k dispozici totožnou úroveň ochrany svých zájmů.

Dále sem patří činnost zvláštních dozorových orgánů, jejichž úkolem je buď kontrolovat, zda procesy proběhly v souladu se zákonem, a poskytovat o tom osvědčení, nebo vykonávat obecně dohled nad určitým sektorem trhu včetně dohledu nad dodržováním pravidel přijatých členským státem na základě požadavků směrnic (orgány osvědčující zákonnost při přeshraničních fúzích, orgány dozoru nad kapitálovým trhem a jejich úloha při dohledu nad nabádkami převzetí).

S ochrannou funkcí je spjata další funkce, kterou by měly směrnice plnit a kterou bychom mohli označit jako funkci organizační. Mezi oběma funkcemi nelze očekávat ostře vymezené rozhraní, jde spíše o prolínání obou těchto funkcí, mezi nimiž rozlišujeme tak, že u funkce ochranné akcentujeme prvky právní jistoty, které jsou svou povahou spíše pasivní, u funkce organizační prvky autonomie vůle společností, společníků, popř. třetích osob, prvky svou povahou spíše aktivní, dynamizující, motivující k novým způsobům chování.

Cíl funkce organizační proto spatřujeme ve vytváření aktivizujícího prostředí, které bude odstraňovat překážky pro projevy svobodné vůle obchodních společností jako podnikatelů a posilovat jejich pozici v soutěži se společnostmi usazenými mimo Evropskou unii.

Nástroje k dosažení těchto cílů spočívají především v otevírání cest pro nové postupy usnadňující společnostem vyhledávání optimálního prostředí pro jejich podnikání, popř. prostředí, které dovolí společníkům optimalizaci jejich investic. Toto působení lze spojovat především s desátou směrnicí o přeshraničních fúzích. Podle zdůvodnění, které směrnici uvozuje, vedla k jejímu vydání především snaha přijmout právní úpravu usnadňující provádění přeshraničních fúzí různých forem kapitálových společností, jež se řídí právními řády různých členských států. Právní řády členských států by měly povolovat přeshraniční fúzi kapitálové společnosti z jednoho členského státu s kapitálovou společností z jiného členského státu, jestliže vnitrostátní právo těchto členských států povoluje fúze mezi společnostmi daných právních forem. Fúze by měly probíhat maximálně efektivně, proto

směrnice stanoví, že pro každou společnost, která se na přeshraniční fúzi podílí, a každou zúčastněnou třetí osobu nadále platí předpisy a formální požadavky vnitrostátního práva použitelného v případě vnitrostátní fúze. Předpisy a formální požadavky vnitrostátního práva, na které odkazuje směrnice, by neměly zavádět žádná omezení svobody usazování nebo volného pohybu kapitálu s výjimkou požadavků veřejného zájmu, pokud by opatření byla nezbytná a přiměřená pro splnění takových zásadních požadavků. Kontrolu dokončení a zákonnosti rozhodovacích procesů v každé fúzující společnosti provádí vnitrostátní orgán příslušný pro danou společnost, zatímco kontrola dokončení a zákonnosti přeshraniční fúze je svěřena vnitrostátnímu orgánu příslušnému pro společnost vzniklou přeshraniční fúzí. Uvedeným vnitrostátním orgánem může být soud, notář nebo jiný příslušný orgán určený dotyčným členským státem. Přeshraniční fúze nabývá účinnosti podle práva, kterým se řídí společnost vzniklá přeshraniční fúzí.

Výrazné organizační prvky obsahuje i směrnice č. 2007/36/ES, pokud její obsah vnímáme jako snahu o podporu účasti akcionářů na řízení společností. Vlastníci akcií s hlasovacím právem by měli mít možnost toto právo vykonávat, protože je zohledněno v ceně, kterou musí zaplatit při nabytí akcií. Účinná kontrola akcionáři je hlavním předpokladem řádné správy a řízení společností, a proto by měla mít ve všech členských státech přibližně stejnou úpravu a měly by být odstraněny překážky, které odrazují akcionáře od účasti na valných hromadách jako je například podmínění výkonu hlasovacích práv pozastavením nakládání s akciemi po určitou dobu před valnou hromadou.

Směrnice ukládá členským státům sjednotit pravidla, která zajišťují dostatek informací pro rozhodování akcionářů. Akcionáři by měli mít možnost hlasovat se znalostí věci v průběhu valné hromady nebo před jejím konáním, bez ohledu na své bydliště nebo sídlo. Všichni akcionáři by měli mít dostatečný čas na posouzení dokumentů určených k předložení valné hromadě a na rozhodnutí, jak budou ohledně svých akcií hlasovat. Za tímto účelem má být konání valné hromady akcionářům včas oznámeno a akcionářům poskytnuty veškeré zprávy, které mají být valné hromadě předloženy. Směrnice jasně preferuje využívání možností, které poskytují moderní technologie šíření informací, a předpokládá, že rychlá dostupnost informací bude zajištěna jejich umisťováním na internetové stránky společností.

Vedle pravidel zajišťujících pro akcionáře dostatek informací pro rozhodování, tvoří druhou významnou obsahovou součást směrnice pravidla zabezpečující, že akcionáři budou mít možnost valné hromady se zúčastnit, ovlivnit její pořad jednání a hlasováním vyjádřit svůj zájem na určitém řešení záležitostí společnosti. Pravidla jsou velmi rozsáhlá a jejich vtělení do právních řádů členských států umožňuje dosáhnout ve všech členských státech v podstatě totožné postupy při přípravě jednání a průběhu valných hromad.

Organizační funkci naplňují v různé intenzitě i ostatní směrnice, neboť i stanovení povinných postupových kroků v procesech přeměn nebo povinnost zavedení jednočlenné společnosti s ručením omezeným lze vnímat jako požadavky, které směřují k vytváření přehledného prostředí pro podnikání, v němž společnosti nebudou narážet na překážky dané národními právními řády. Některé prvky sledující ochranné funkce však mohou působit restriktivně.

2.1.2.2 Oblasti, do nichž směřují požadavky směrnic

Vymezení oblastí právní regulace obchodních společností, které jsou podrobeny působení směrnic, a v nichž proto nalézáme právní řešení, která jsou ve svých základech obdobná v právních řádech všech členských států, již do značné míry naznačily předchozí úvahy o funkcích směrnicové úpravy. Vyplývá z něho, že působení směrnic bylo především ochranné, nepostihovalo tedy zakládání a činnost společností jako takových, ale jejich působení na okolí (vztahy ke třetím osobám, zejména věřitelům), popř. na vlastní společníky nebo zaměstnance. Vliv směrnic na národní právní řády proto není systematický, ale zasahuje jen některé dílčí otázky. Přesto se pokusíme nejvýznamnější oblasti popsat a působení směrnic na ně specifikovat. Výklad budeme systematizovat v tradičních pohledech, které bývají při popisování právní regulace obchodních společností používány.

Vymezení pojmu obchodní společnosti, základní konstrukční prvky úpravy společností

Pojem společnosti vyplývá z vymezení, které je uvedeno v čl. 48 SES. Na rozdíl od české nauky obchodního práva chápe společnost velmi široce jako jakoukoli právnickou osobu soukromého i veřejného práva, která sleduje výdělečné účely. Šíře tohoto vymezení znamená, že se na všechny uvedené útvary vztahuje svoboda podnikání (usazování), fakticky však dopadají požadavky směrnic pouze na kapitálové obchodní společnosti, z nich především na akciové společnosti.[29] Důvody tohoto stavu jsou spatřovány v tom[30], že v jednotlivých členských státech existují nejrůznější formy obchodních společností, které mají velmi různý význam a jejichž vzájemná rozlišovací kriteria jsou neostrá. V některých členských státech existuje potom jako forma kapitálové společnosti pouze akciová společnost.[31]

V kontinentálním právu je akciová společnost charakterizována určitými základními znaky, které se – někdy v modifikované podobě – uplatňují i v dalších formách obchodních společností zahrnovaných do typu kapitálových obchodních společností (vkladová povinnost společníků, povinnost společnosti vytvořit a zachovat základní kapitál, řízení společnosti pomocí vnitřních orgánů, neexistence ručení společníků za závazky společnosti, povinnost společnosti snášet případnou ztrátu[32]).

---

[29] U některých směrnic (směrnice č. 2007/36/ES) je okruh osobní působnosti ještě užší – směrnice se vztahuje jen na společnosti, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu. Prolíná se zde snaha posílit postavení akcionáře s jeho ochranou jako investora na kapitálovém trhu.

[30] Grundmann, S., Europäisches Gesellschaftsrecht, Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2004, ISBN 3-8114-5128-6, str. 8.

[31] Z přehledu, který uvádí Grundmann, S., v díle Europäisches Gesellschaftsrecht, Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2004, ISBN 3-8114-5128-6, na str. 7, vyplývá, že se jedná o Finsko a Švédsko.

[32] Štenglová, I. in Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R., Akciové společnosti, 6. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-587-2, str. 3, v zahraniční literatuře např. Jabornegg, P., Strasser, R., Kommentar zum Aktiengesetz, 3. přepracované vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, ISBN 978-3-214-08178-2, komentář k ust. § 1 o povaze akciové společnosti, str. 1–48; Kastner, W., Doralt, P., Nowotny, Ch., Grundriß des österreichischen Gesellschaftsrecht, 5. vydání. Wien:

Ochranná funkce směrnic se zde realizovala pomocí Druhé směrnice č. 77/91/EHS, do níž byla vtělena úprava pevně stanoveného základního kapitálu, s nímž je spojována majetková stabilita a vybavení společnosti vlastními zdroji pro uspokojení věřitelů, neboť v akciové společnosti neexistuje zákonné ručení akcionářů za závazky společnosti.

Právním principem, z něhož tento způsob ochrany věřitelů vychází, jsou zásady vázanosti a zachování základního kapitálu. Základ těchto principů vyžaduje, aby sama společnost byla vybavena určitými minimálními kapitálovými zdroji, které jsou chráněny přísnými předpisy o vytvoření a nedotknutelnosti základního kapitálu.[33]

Ze zásady vázanosti základního kapitálu vyplývá, že majetek společnosti je oddělen od majetku jednotlivých akcionářů a tím i od všech skutečností, které by u akcionářů mohly vést k požadavku vrácení vkladu. Za trvání společnosti tedy nelze rozdělit majetek krytý základním kapitálem mezi společníky a výši základního kapitálu určenou stanovami nelze libovolně měnit.[34] Pro věřitele je – při neexistenci ručitelské povinnosti společníků – jedině majetek společnosti zdrojem, z něhož mohou být uspokojeny jejich pohledávky za společností. Je proto v zájmu věřitelů, aby majetek, který má být vytvořen z vkladů společníků, skutečně vytvořen byl a aby se v činnosti společnosti dále zachovával a rozmnožoval, protože jen u společností, které jsou dobře majetkově vybaveny, mají věřitelé jistotu, že jejich pohledávky nezůstanou nezaplaceny.[35] Se zásadou vázanosti základního kapitálu je proto spjata zásada zachování základního kapitálu vyjadřující požadavek existence reálně existujícího majetku společnosti alespoň v tom rozsahu, který odpovídá hodnotě základního kapitálu uvedené v zakládacích aktech společnosti a zapsané v obchodním rejstříku. Zásada zachování základního kapitálu vyžadují též, aby majetkové vklady společníků byly

---

Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, ISBN 3-214-14853-2, výklad o kapitálových společnostech na str. 36;

[33] Dědič, J. – Čech, P.: Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva, Praha, BOVA POLYGON 2004, ISBN 80-7273-110-6, str. 441.

[34] Vázanost základního kapitálu vysvětluje v souvislosti s účetnictvím K. Kizlink v díle Akciová společnost s kunkursu, Brno: Barvič a Novotný, 1924, str. 21 a násl.

[35] Malovský-Wenig, A., Přiručka obchodního práva, Praha: Československý kompas, 1947, str. 257–259.

řádně a objektivně oceněny, a bylo tak zabráněno zkreslení hodnot aktiv a pasiv vykazovaných v účetní rozvaze, která je zdrojem informací pro věřitele i společníky o stavu hospodaření společnosti.

Uvedené zásady se promítají do obsahu druhé směrnice a představují minimální standard ochrany základního kapitálu, který je vtělen do následujících požadavků:

- minimální výše základního kapitálu (25 000 eur), základní kapitál musí být v procesu konstituování společnosti vytvořen a zčásti též reálně splacen, směrnice stanoví lhůty pro splácení emisního kursu akcií,
- základní kapitál musí být tvořen aktivy, které je možné hospodářsky ocenit, zákaz aktiv spočívajících v závazcích k provedení prací nebo poskytnutí služeb,
- zákaz vydávání akcií za hodnotu nižší, než je jejich jmenovitá hodnota,
- odborné ocenění nepeněžitých vkladů (tento požadavek byl v poslední novele druhé směrnice částečně prolomen úpravou připouštějící i jiné postupy při oceňování nepeněžitých vkladů),
- zákaz osvobození akcionářů od povinnosti splatit vklad s výjimkou snížení upsaného základního kapitálu,
- zákaz rozdělování zisku na úkor majetku tvořícího protihodnotu základního kapitálu,
- zákaz upisování vlastních akcií společností, omezení pro nabývání vlastních akcií,
- zákaz poskytování půjček, záloh nebo záruk z prostředků společnosti k nabytí akcií společnosti třetími osobami (poslední novelizace druhé směrnice zrušila tento zákaz a připustila i tzv. finanční asistenci),
- povinnost učinit opatření pro případy vážné ztráty postihující upsaný základní kapitál,
- povinnost, aby nabytí jakýchkoli aktiv od zakladatelů nebo akcionářů bylo schváleno valnou hromadou a zveřejněno, pokud tato aktiva přesahují desetinu upsaného základního kapitálu s výjimkou běž-

ných obchodů společnosti a nabytí na základě rozhodnutí státního orgánu nebo na burze.

Přísná pravidla předepisuje směrnice též pro procesy zvyšování a snižování základního kapitálu. Rozhodnutí o zvýšení nebo snížení základního kapitálu náleží podle nich výhradně valné hromadě a akcie při zvyšování základního kapitálu novými vklady musí být přednostně nabídnuty dosavadním akcionářům. V případě snížení základního kapitálu upravuje směrnice postupy pro ochranu věřitelů. Směrnice též povoluje vydávání odkupitelných akcií a stanoví podmínky, které je nutno pro odkoupení akcií dodržet.

Novelizací v roce 1992 byla do směrnice doplněna pravidla pro upisování, nabývání nebo držení akcií v podnikatelských seskupeních a poslední novelizací v roce 2006 byla zmírněna nebo odstraněna některá zakazující pravidla (viz podrobnější výklad níže).

Pojetí obchodní společnosti se výrazně dotkla i dvanáctá směrnice, která přikazuje členským státům, aby do svých právních řádů vtělily právní nástroj umožňující omezení ručení jednotlivého podnikatele. Činí tak povolením jednočlenné společnosti, kterou je možno jako takovou již založit, popř. může být její vznik důsledkem spojení všech podílů do rukou jednoho společníka. Směrnice normuje jednočlennou společnost pro právní formu společnosti s ručením omezeným, připouští však, aby členské státy dovolily ve svých vnitrostátních předpisech společnost jedné osoby i pro akciové společnosti za předpokladu, že budou i pro jednočlennou akciovou společnost respektovány požadavky směrnice. Podle čl. 7 směrnice nemusí členský stát povolit společnost jedné osoby jen tehdy, jestliže jeho vnitrostátní právní předpisy umožňují jednotlivým podnikatelům zakládat podniky, jejichž ručení je omezeno na majetek určený pro určitou činnost, jsou-li pro tyto podniky stanoveny záruky rovnocenné těm, které obsahuje směrnice.

Připuštění možnosti zakládat jednočlenné společnosti rozšířilo rejstřík právních forem využitelných pro podnikání a dovolilo i jednotlivci – fyzické nebo právnické osobě – zmírnit rizika spojená s podnikáním, jestliže pomocí založení jednočlenné společnosti mohl být oddělen její osobní majetek od majetku užívaného k podnikání a současně jí nebyly upřeny vý-

hody omezeného ručení za závazky takto vytvořené jednočlenné obchodní společnosti.

Vydání směrnice naznačuje, že Společenství jednoznačně preferuje podporu podnikatelských iniciativ a snaží se vytvořit příznivé podnikatelské prostředí ve všech členských státech. Případná spekulativní jednání, k nimž by mohla být forma jednočlenné společnosti zneužita, vyvažuje směrnice dalšími omezujícími pravidly. Právní jistotu pro třetí osoby, které vstupují do právních vztahů s jednočlennými společnostmi směrnice spojuje s následujícími požadavky:

- pravomoci valné hromady vykonává jediný společník a jeho rozhodnutí musí být uvedena v zápisu nebo pořízena písemně (čl. 4),
- pokud se společnost stane společností jedné osoby v důsledku soustředění všech podílů v jediných rukou, musí být tato skutečnost a totožnost jediného společníka publikovány ve veřejně přístupném rejstříku (čl. 3),
- smlouvy uzavřené mezi jediným společníkem a společností, za niž jedná, musí být uvedeny v zápisu nebo pořízeny písemně (čl. 5).

Účelem uvedených pravidel je překonání nebezpečí plynoucí z absence vnitřní kontroly činnosti společnosti prostřednictvím valné hromady a zabránění snahám převádět jednotlivé části majetku náležející společnosti do majetkové sféry jediného společníka a zmenšovat tak majetkový soubor, z něhož by se popř. uspokojovaly pohledávky věřitelů.

Ve snahách o vymezení právní podstaty obchodní společnosti je přípustnost jednočlenné společnosti uváděna též jako průlom do chápání společnosti jako útvaru založeného na smlouvě společníků, kteří se takto spojují k dosažení výnosu plynoucího ze společné činnosti.[36] Pokud je možnost

[36] Úvahy o novém pojetí společnosti viz např. Paillusseau, J., in Drury, R., Xuereb, P., European Company Laws: a comparative approach, Dartmouth: Dartmouth Publishing Company Limited, 1991, ISBN 1-85521-172-6, str. 19–39. Na obecné rozšíření jednočlenné společnosti s ručením omezeným v Německu, byť byla tato forma v nauce provázena pochybnostmi, upozorňuje v úvodu svého komentáře L. Michalski (Michalski, L., in Kommentar zum Gesetz über die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Bd. 1, München: C. H. Beck Verlag, 2002, ISBN 3-406-48647-9, str. 6–7).

vzniku i existence jednočlenných společností zcela rovnocenná společnostem vícečlenným, nelze chápat jako obecný definiční znak obchodní společnosti její charakter jako sdružení osob.[37]

Založení a vznik obchodní společnosti

Procesů, jimiž se konstituují nové obchodní společnosti, se směrnicová regulace dotýká jen pokud jde o akciové společnosti, neboť druhá směrnice upravuje standardy, pomocí nichž má být dosaženo totožných požadavků na obsah zakladatelského aktu společnosti (čl. 2). Směrnice dále v čl. 4 požaduje úpravu ručení za závazky společnosti během období, které předchází udělení nebo zamítnutí povolení, pokud právní předpisy členského státu stanoví, že společnost nemůže zahájit svou činnost bez povolení. Tento požadavek se nevztahuje na závazky, které vyplývají ze smluv uzavřených společností s podmínkou, že jí je uděleno povolení zahájit činnost. I když musí být společnost podle předpisů členského státu založena minimálně dvěma společníky, určuje směrnice, že spojení všech akcií v rukou jedné osoby nebo snížení počtu společníků po založení společnosti pod právním předpisem stanovené minimum neznamená bez dalšího zánik společnosti (čl. 5).

Kromě uvedených speciálních pravidel, které se týkají akciových společností, obsahuje směrnice též úpravu údajů, které musí být ohledně akciové společnosti zveřejněny a musí se tak stát přístupné pro kohokoli, kdo informace o společnosti potřebuje. Druhá směrnice zde navazuje na požadavky směrnice první a překračuje rámec otázek řešících jen založení společnosti.

Informace o obchodních společnostech, publicita informací

Výše popsaná úprava ve druhé směrnici otevírá problém obecnějšího dosahu, a to otázku významu informací jako předpokladu pro rozhodování.

---

[37] Eliáš, K., Obchodní společnosti, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994, ISBN 3-406-38278-9, str. 16–20.

Informace mají pro obchodní společnosti samozřejmě primární význam při jejich podnikatelské činnosti – společnosti musí mít informace nutné pro rozhodnutí, s nimiž je spojeno očekávání maximálního úspěchu na trhu. Bez informací by trh nemohl plnit svoje alokační funkce, nemohlo by docházet k posuzování dobrých a nevýhodných nabídek, investic apod. Pro účastníky trhu je přístup k informacím otázka vážení výhod a nevýhod, otázka ceny za informace, zajištění jejich srozumitelnosti a správnosti. Na velkém trhu, kterým trh v rámci Evropských společenství určitě je, na němž se střetávají účastníci s odlišnými zvyklostmi a tradicemi, je důležitý určitý stupeň standardizace informačních nabídek.[38]

Úspěch společnosti na trhu nezávisí však vždy jen na informacích hospodářské povahy, ale důležité jsou i informace o ostatních účastnících trhu, pro společníky jsou významné informace o vlastní společnosti, jejím stavu a perspektivách. Pro právní úpravu obchodních společností je zajištění dostatečného množství informací o těchto společnostech i jejich vnitřních poměrech základním požadavkem, s jehož pomocí naplňují směrnice svou ochrannou funkci. Právní jistota a předvídatelnost při navazování obchodních vztahů vyžaduje, aby jejich účastníci mohli svoje partnery, především zahraniční, nejen dostatečně identifikovat, ale aby měli též k dispozici dostatečné množství znalostí o vnitřní struktuře, rozhodovacích procesech a hospodářské situaci potencionálních obchodních partnerů.

Dosažení určité úrovně koordinace přístupu k informacím i kvality informací samotných předpokládá, že členské státy mají jednotné standardy právní úpravy, pokud jde o publicitu údajů o obchodních společnostech a stanovení informačních povinností, které jsou společnosti povinny plnit.

Otázky publicity údajů o obchodních společnostech budeme zkoumat v užším smyslu, kdy se údaje vážou především na zřizovací procesy a charakterizují společnost jako takovou (publicita údajů o identitě společnosti, jejím předmětu podnikání, o osobách, které jsou oprávněny jménem společnosti jednat navenek, o jejím založení a případném zrušení a likvidaci, ale též informace o kapitálové vybavenosti společnosti a o její hospodářské

[38] Podrobněji Grundmann, S., Europäisches Gesellschaftsrecht, Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2004, ISBN 3-8114-5128-6, str. 111–113.

situaci), a v širším smyslu, kde upozorníme na speciální publikační a informační požadavky vázané na specifické procesy a situace (informace, které se vztahují např. k přeměnám obchodních společností, jednočlenným společnostem a nabídkám převzetí).

a) publicita a informační povinnosti v užším smyslu

Další úprava zveřejňování je obsažena v jedenácté směrnici a ukládá členským státům harmonizační povinnosti, pokud jde o pobočky vytvořené v členském státě společnostmi, které se řídí právem jiného členského státu. Obdobně jako je tomu u společností, jsou členské státy povinny zajistit, aby byly zveřejňovány údaje, které se týkají pobočky samé (její adresa, předmět činnosti a případné zrušení), dále údaje o společnosti, která ji zřídila (identifikace společnosti a rejstřík, kde je veden její spis, osoby, které jsou oprávněny jednat jejím jménem navenek a osoby oprávněné jednat ve věcech pobočky, zrušení a likvidace společnosti a některé účetní doklady). Údaje mohou být zveřejněny i v jiném úředním jazyce Společenství a obchodní dopisy i objednávky používané pobočkou musí obsahovat i označení rejstříku, u něhož je veden spis pobočky, a číslo pobočky v něm. Zveřejňovací povinnost se týká i poboček vytvořených společnostmi třetích zemí.

Povinnost zveřejňovat údaje o hospodářské situaci společností vyplývá především ze čtvrté směrnice o ročních účetních závěrkách a ze sedmé směrnice o konsolidovaných účetních závěrkách. Čtvrtá směrnice upravuje řadu zásad, podle nichž má být vedeno účetnictví, aby poskytovalo dostatečné informace o stavu hospodaření společnosti, a upravuje účetní závěrku, výroční zprávu a určuje, že se řádně schválená roční účetní závěrka, výroční zpráva a zpráva osoby pověřené ověřením účetní závěrky musí zveřejnit způsobem, který upravují vnitrostátní předpisy pro zveřejňování údajů o obchodních společnostech. Pokud účetní závěrka neobsahuje návrh na rozdělení zisku nebo vypořádání ztráty, musí být tyto údaje zveřejněny samostatně.

Pokud je společnost členem podnikatelského seskupení, promítají se její hospodářské výsledky nejen v její roční účetní závěrce, ale též v konsolidované účetní závěrce, která zobrazuje situace v celém seskupení. Povinnost sestavovat tyto závěrky, podmínky, za nichž se povinnost pro společnosti

uplatní, a způsob sestavení konsolidované účetní závěrky, stanoví sedmá směrnice. I z této směrnice vyplývá povinnost zveřejňovat řádně schválenou konsolidovanou účetní závěrku, konsolidovanou výroční zprávu a zprávu osoby pověřené ověřením konsolidované účetní závěrky způsobem, který upravují vnitrostátní předpisy pro zveřejňování údajů o obchodních společnostech.

b) publicita a informační povinnosti v širším smyslu

Zveřejňování, které zabezpečuje informace o společnostech pro určité speciální účely, upravují druhá směrnice pro akciové společnosti, třetí a šestá směrnice pro přeměny obchodních společností (směrnice se týkají fúzí a rozdělování společností), desátá směrnice pro přeshraniční fúze, dvanáctá směrnice, pokud jde o informace o jednočlenných společnostech, a třináctá směrnice pro nabídky převzetí.

Publikační a informační povinnosti ve druhé směrnici

Druhá směrnice v návaznosti na požadavky vyslovené v čl. 3 první směrnice určuje též v čl. 3 okruh údajů, které musí obsahovat zakládací akt akciové společnosti nebo jiný dokument, který podléhá povinnosti zveřejnění. Kromě sídla společnosti zde musí být základní údaje o akciích (jmenovitá hodnota upsaných akcií a alespoň jednou ročně jejich počet; počet upsaných akcií bez uvedení jejich jmenovité hodnoty, pokud vnitrostátní právní předpisy emisi těchto akcií umožňují; zvláštní podmínky omezující převoditelnost akcií; existuje-li více druhů akcií, práva spojená s akciemi každého druhu; forma akcie), údaje o základním kapitálu společnosti (výše upsaného základního kapitálu splaceného v okamžiku založení společnosti nebo v okamžiku získání povolení zahájit činnost společnosti; jmenovitá hodnota akcií nebo počet akcií vydaných jako protiplnění na nepeněžitý každý vklad a rovněž předmět tohoto vkladu a jméno vkladatele), údaje o zakladatelích a založení (totožnost fyzických nebo právnických osob nebo společností, které podepsaly, nebo jejichž jménem byly podepsány stanovy nebo akt, kterým se společnost zakládá; celková alespoň přibližná výše všech nákladů, které připadají společnosti nebo které jí byly připsány

z důvodu jejího založení a popřípadě než získá povolení zahájit svou činnost; veškeré zvláštní výhody poskytnuté při založení společnosti nebo před získáním povolení k zahájení činnosti osobám, které se účastnily založení společnosti nebo činností vedoucích k udělení tohoto povolení).

Publikační a informační povinnosti při přeměnách obchodních společností

U úpravy přeměn společností slouží povinnost zveřejňování především ochraně akcionářů, neboť se předpokládá, že zveřejnění odstraní překážky, které by šíření informací mezi akcionáři bránily, a bude zárukou, že každý akcionář se bude moci seznámit se všemi skutečnostmi, které jsou významné pro schválení projektu přeměny na valné hromadě.

Zveřejňovací povinnosti podléhají

- projekt fúze nebo rozdělení, který musí být pro každou fúzující s**polečnost zveřejněn alespoň jeden měsíc přede dnem konání valné hromady, která má o projektu rozhodnout,**
- samotná fúze nebo rozdělení, které musí být zveřejněny pro každou fúzující společnost nebo společnost, která se rozděluje.

Vedle povinnosti zveřejnit projekt přeměny i samotnou přeměnu zajišťují směrnice též jednotný postup, pokud jde o přístup akcionářů k informacím. Každý akcionář má právo seznámit se v sídle společnosti alespoň jeden měsíc přede dnem konání valné hromady, která má rozhodnout o projektu fúze nebo rozdělení s dokumenty, které se přeměn bezprostředně týkají (projekty, zprávy řídících orgánů společnosti a znalců) a s účetními dokumenty, jejichž znalost umožní akcionářům posoudit hospodářské dopady přeměny, zejména na nástupnickou společnost. Povinnost zpřístupnit akcionářům všechny základní dokumenty je spojena s právem poskytnout bezplatně jejich opisy, popř. výtahy z nich.

Publikace přeměn a dokumentů o nich však neslouží jen ochraně akcionářů, nýbrž je též významným nástrojem ochrany věřitelů.

Zveřejňovací povinnosti obdobné těm, které upravují třetí a šestá směrnice pro vnitrostátní fúze a rozdělování, jsou obsaženy i v desáté směrnici a týkají se přeshraničních fúzí. Společný projekt přeshraniční fúze musí být

zveřejněn způsobem stanoveným právními předpisy každého členského státu v souladu s třetím článkem první směrnice pro každou fúzující společnost nejpozději jeden měsíc před konáním valné hromady, na které se o něm má rozhodovat. Pro každou fúzující společnost musí být v úředním věstníku členského státu zveřejněny tyto údaje:

a) právní forma, obchodní firma a sídlo každé fúzující společnosti,
b) rejstřík, u kterého jsou uloženy listiny charakterizující příslušnou společnost, a to pro každou fúzující společnost, a číslo zápisu v rejstříku,
c) pro každou fúzující společnost odkaz na úpravu výkonu práv věřitelů a případných menšinových společníků nebo členů fúzujících společností a adresa, na které lze bezplatně obdržet úplné informace o této úpravě.

Právo každého členského státu, kterým se řídily fúzující společnosti, určuje s ohledem na území daného státu, jakou formou se v souladu s první směrnicí zveřejňuje dokončení přeshraniční fúze ve veřejném rejstříku, u něhož je každá z těchto společností povinna uložit své listiny. Rejstřík, do kterého se zapisuje společnost vzniklá přeshraniční fúzí, neprodleně oznámí rejstříku, u něhož je každá fúzující společnost povinna uložit své listiny, že přeshraniční fúze nabyla účinnosti. Výmaz dřívějšího zápisu se případně provádí při doručení tohoto oznámení, nikoliv však dříve.

Publikační a informační povinnosti v jednočlenných společnostech

Pro jednočlenné společnosti se uplatní všechny zveřejňovací povinnosti, které se váží k jejich založení a vzniku, obdobně jako je tomu u společností s více společníky. Dvanáctá směrnice však stanoví zveřejňovací povinnost v situaci, kdy se všechny podíly spojí za trvání společnosti s rukou jednoho společníka. Tato skutečnost a totožnost jediného společníka musí být zapsány do rejstříku nebo vloženy do spisu a zpřístupněny veřejnosti.

Publikační a informační povinnosti v úpravě nabídek převzetí

U nabídek převzetí slouží oznamovací a informační povinnosti především ochraně kapitálového trhu a mají zabezpečit, aby se akcionáři rozhodovali k prodeji akcií cílové společnosti na základě spolehlivých informací a dobré znalosti věci.

Požadavek dostatku informací je vyjádřen již v úvodním čl. 3 směrnice jako jedna z jejích zásad: držitelé cenných papírů cílové společnosti musí mít dostatek času a informací, které jim umožní dojít k řádně informovanému rozhodnutí o nabídce; pokud řídící nebo správní orgán cílové společnosti informuje držitele cenných papírů, musí vyjádřit své názory na účinky provedení nabídky na zaměstnanost, podmínky zaměstnání a místa podnikání společnosti.

Členské státy jsou povinny určit dozorový orgán, jehož úkolem je dohlížet na dodržování pravidel, která pro účely nabídek převzetí stanovily členské státy ve svých právních předpisech. Pokud byly cenné papíry cílové společnosti poprvé přijaty k obchodování na regulovaných trzích ve více členských státech současně, určí příslušný dozorový orgán cílová společnost. Toto její rozhodnutí podléhá zveřejňovací povinnosti.

Veřejná přístupnost informací o nabídce převzetí je základním principem pro její realizaci. Členské státy jsou povinny zajistit, aby rozhodnutí učinit nabídku bylo bez prodlení zveřejněno a aby byl dozorčí orgán o nabídce informován. Předkladatel nabídky je potom povinen vypracovat a včas zveřejnit nabídkový dokument, jehož obsah musí poskytnout držitelům cenných papírů informace v takovém rozsahu a kvalitě, aby mohli přijmout řádné rozhodnutí o přijetí nebo odmítnutí nabídky. Členské státy musí při úpravě obsahových náležitostí nabídkového dokumentu respektovat minimální náležitosti, které jsou uvedeny v čl. 6 odst. 3 směrnice. Způsob zveřejnění vyplývá z čl. 8 směrnice: nabídka musí být zveřejněna tak, aby byla zajištěna průhlednost a integrita trhu pro cenné papíry cílové společnosti, předkladatele nabídky nebo kterékoliv jiné společnosti, kterou nabídka ovlivní, zejména proto, aby se předešlo zveřejnění nebo šíření nepravdivých nebo zavádějících údajů. Způsob zveřejnění musí dovolovat snadnou dostupnost všech údajů a dokumentů pro držitele cenných papírů alespoň v těch členských státech, na jejichž regulovaných trzích jsou cenné

papíry cílové společnosti přijaty k obchodování. Od okamžiku zveřejnění běží lhůta k přijetí nabídky.

Pro akcionáře je důležité i stanovisko orgánů vlastní cílové společnosti. Řídící nebo správní orgány cílové společnosti jsou proto povinny vypracovat a zveřejnit dokument obsahující jejich stanovisko k nabídce s odůvodněním, včetně jejich názorů na účinky realizace nabídky na všechny zájmy společnosti a zvláště na zaměstnanost, a názory na strategické plány předkladatele nabídky pro cílovou společnost a jejich pravděpodobný dopad na zaměstnanost a místa podnikání společnosti uvedené v nabídkovém dokumentu.

Informovanost držitelů cenných papírů o stavu cílové společnosti i případném předkladateli nabídky vyplývá potom z výročních zpráv, které jsou povinny vypracovávat a zveřejňovat společnosti, jejichž cenné papíry byly přijaty k obchodování na regulovaných trzích. Obsahové náležitosti těchto zpráv stanoví pro potřeby nabídky převzetí třináctá směrnice v čl. 10.

Úprava jednání obchodních společností ve vnějších vztazích

Stabilita obchodních vztahů a právní jistota jejich účastníků jsou podmíněny dostatečně přesnými pravidly, která určují, jakým způsobem a kdo může podnikatele zavazovat navenek. Tento požadavek má zvláštní význam u obchodních společností, které jsou tvořeny spojením společníků, ať je již názor na jejich podstatu jakýkoli.[39]

Evropské právo reagovalo na tento požadavek hned v první směrnici, která je určena pro koordinaci právní regulace kapitálových obchodních společností (akciová společnost a společnost s ručením omezeným, popř. v některých státech i komanditní společnost na akcie). Tyto formy společností jsou považovány za právnické osoby, jejich jednání navenek realizují jejich výkonné orgány, které jsou součástí jejich vnitřní struktury. Pro třetí osoby musí být proto naprosto nepochybně určeno, jakým způsobem mo-

[39] Přehled základních teorií o podstatě obchodní společnosti viz např. Dignam, A., Lowry, J., Company Law, Oxford, New York: Oxford University Press, 2006, ISBN 978-0-19-928936-3, str. 353–369.

hou společnosti vstupovat do závazkových vztahů. Ochranná funkce směrnice je vyjádřena v její preambuli, z níž je zřejmé, že koordinace právních předpisů jednotlivých členských států má v co největší míře omezit důvody neplatnosti závazků přijatých jménem společnosti.

Základem směrnicové úpravy je opět povinnost zveřejnit informace o jednání společnosti navenek: ze zveřejněných listin a údajů musí vyplývat totožnost osob, které jsou oprávněny zastupovat společnost vůči třetím osobám a v soudních řízeních.[40] Při zveřejnění musí být uvedeno, zda osoby, které jsou oprávněny zastupovat společnost, tak mohou činit samostatně nebo společně.

Směrnice dále upravuje možnost jednání jménem obchodní společnosti, která je teprve zřizována (čl. 7). Úprava spočívá na následujících pravidlech:

- společnost, která je teprve zakládána může vstupovat do právních vztahů, okruh osob, které jsou oprávněny jednat, směrnice neomezuje,
- společnost může závazky vyplývající z jednání učiněných před jejím vznikem převzít,
- pokud společnost uvedené závazky nepřevezme, jsou z nich zavázány společně a nerozdílně osoby, které jednaly. Je přípustné i jiné řešení, je však závislé na dohodě společnosti a jednajících osob.

Pro navazování vnějších vztahů společností upravuje potom směrnice následující pravidla:

- společnost je vázána úkony svých orgánů vůči třetím osobám bez ohledu na svůj předmět podnikání, jsou však respektována zvláštní pravidla omezující pravomoci příslušných orgánů; směrnice též obsahuje možnost jiné úpravy pro státy, které jednání mimo předmět podnikání nepřipouštějí;

[40] Tato povinnost je nepochybně stanovena i pro české právo a týká se statutárních orgánů obchodnch společností, i když se jejich jednání navenek nepovažuje za zastoupení.

- vnitřní omezení jednatelských pravomocí je vůči třetím osobám neúčinné, a to i tehdy, pokud omezení vyplývá ze zřizovacích aktů nebo rozhodnutí orgánů společnosti, která byla zveřejněna;
- pokud byly zveřejněny údaje týkající se osob, které jsou oprávněny společnost zavazovat, nelze se dovolávat vůči třetím osobám jakýchkoli nesrovnalostí v procesu jmenování těchto osob;
- jestliže vnitrostátní právní předpisy stanoví, že oprávnění zastupovat společnost může být odchylně od obecné právní úpravy v této oblasti svěřeno stanovami jediné osobě nebo několika osobám jednajícím společně, mohou tyto právní předpisy stanovit možnost dovolat se tohoto ustanovení stanov vůči třetím osobám za podmínky, že se týká obecné pravomoci zastupování.

Vady při zřizování společnosti, neplatnost obchodních společností

V průběhu procesu konstituování obchodní společnosti se může vyskytnout celá řada vad různého druhu a významu postihující jednotlivé úkony, které v této fázi musí být učiněny. Posouzení, jaké důsledky tyto vady vyvolávají a jak a zda se tyto důsledky projeví v procesu vznikání obchodní společnosti nebo po jejím vzniku, je velmi složitou a citlivou otázkou.

Obecně vzato, projevují se zde dva zásadní problémy:

- zda v zájmu právní jistoty třetích osob připustit řešení, které by s okamžikem vzniku společnosti spojilo zhojení všech případných vad úkonů učiněných při jejím konstituování bez ohledu na druh, význam a rozsah těchto vad. Toto řešení je založeno na úvaze, že právní postavení třetích osob nemůže být vystaveno riziku, že se po určité době existence obchodní společnosti zjistí, že proces jejího ustavování byl stižen vadami, které brání jejímu vzniku, že společnost vlastně nevznikla. Spolu s tímto zjištěním by byly zpochybněny též právní vztahy, do nichž společnost již vstoupila;
- zda naopak zásah do právní jistoty třetích osob spojené s jejich důvěrou v rejstříkový zápis přece jen povolit a po vzniku společnosti připustit její následné odstranění pro vady, kterými trpěly právní úkony společnost konstituující.

Právo zde jinak řečeno musí vyřešit otázku, zda absolutizovat právní jistotu třetích osob a nepřipustit u společností již vzniklých žádnou pochybnost o právních úkonech, které ke vzniku společnosti vedly, nebo zda pochybnosti připustit a v určitých případech dovolit, aby vady spojené se zřizovacími právními úkony postihly i existenci společností již zapsaných.

První řešení je nutně spojeno s předpokladem, že v řízení o zápisu obchodní společnosti vedeným rejstříkovými soudy nebo jinými orgány, jimž přísluší registrovat společnost, budou vždy spolehlivě rozpoznány zásadní vady úkonů, jimiž byla společnost konstituována a zápis společnosti nebude pro tyto vady připuštěn. Ke vzniku sporných subjektů by v tomto případě vlastně nemohlo dojít. Zápis společnosti do obchodního registru by tak znamenal jednak její vznik jako subjektu práva, jednak by s ním bylo spojeno zhojení všech vad, kterými by případně trpěly právní úkony k jejímu vzniku směřující.

Druhé řešení nijak nesnižuje význam řízení o zápisu společnosti do příslušného rejstříku jako určitého prověření právní nezávadnosti úkonů, kterými byla společnost konstituována, dovoluje však současně vyřešit i ty případy, kdy řízení o zápis vady nezjistilo, popř. zjistit nemohlo, a společnost byla přes tyto vady do rejstříku zapsána. Toto řešení, které snad lépe vystihuje realitu praxe, otevírá před tvůrci právních pravidel řadu dalších problémů. Mezi nejzávažnější z nich patří otázky, jak klasifikovat vady, jejichž důsledkem by odstranění již zapsané společnosti mohlo být, jak posuzovat právní vztahy, do nichž takto vadně vzniklá obchodní společnost vstoupila a jakou formou by měla být zapsaná společnost odstraněna.

Problémem se zabývá první směrnice Rady EU a volí řešení druhé. Článek 11 Směrnice dovoluje zákonodárství členských států, aby upravilo neplatnost obchodní společnosti, avšak pouze za respektování podmínek, které stanoví Směrnice.

Pohlédneme-li na úpravu předpokladů, na něž váže Směrnice přípustnost vyslovení neplatnosti obchodní společnosti, můžeme je souborně shrnout do následujících zásad:

- neplatnost společnosti musí být vyslovena soudním rozhodnutím,
- neplatnost lze vyslovit jen pro nejzávažnější vady, jejichž taxativní výčet Směrnice uvádí, mimo tyto důvody nemůže být společnost

prohlášena za neexistující, absolutně či relativně neplatnou nebo nicotnou,

- soudní rozhodnutí vyslovující neplatnost společnosti je nutno zapsat do rejstříku a vlastní rozhodnutí uložit do sbírky listin,
- vyslovením neplatnosti vstupuje společnost do likvidace obdobně jako je tomu při jejím zrušení,
- závazky, do nichž společnost vstoupila nebo které byly vůči ní převzaty, zůstávají platné,
- povinnost splatit dosud neplacené vklady do základního jmění trvá, pokud to vyžadují povinnosti společnosti vůči jejím dlužníkům,
- směrnice se nezabývá účinky neplatnosti na vztahy mezi společníky a přenechává řešení této otázky národním právním řádům členských zemí.

Z uvedených zásad je zřejmé, že se směrnice vztahuje pouze na ty případy, kdy i přes závažné vady ve fázi konstituování společnosti vznikl útvar, který se fakticky jako společnost chová a vůči svým společníkům i třetím osobám vystupuje jako řádný subjekt práva. Za obchodní společnost však nemůže být považován, neboť vady, jež se objevily při jeho zřizování, brání jeho vzniku a nabytí právní subjektivity. Směrnice proto nehovoří o zrušení obchodní společnosti již vzniklé, ale vždy jen o neplatnosti společnosti.

Znamená to též, že soudní rozhodnutí, kterým je neplatnost vyslovena, má deklaratorní povahu – konstatuje neplatnost, která zde je a byla, neruší již existující společnost, neboť žádná společnost nevznikla.

Neplatnost společnosti je též nutno odlišit od neplatnosti úkonů, k nimž dochází při konstituování společnosti. Úpravou právních následků vad těchto úkonů se Směrnice nezabývá a neobsahuje ani zmínku o tom, že by tato otázka měla být upravena národními právními řády.

Výčet případů, u nichž může k vyslovení neplatnosti společnosti dojít, je taxativní v tom smyslu, že jej nelze již dále rozšiřovat. Členské státy však mohou vlastní národní právní úpravu zpřísnit a okruh důvodů zúžit. Klasifikace vad, které mohou podle Směrnice vést k vyslovení neplatnosti společ-

nosti, zahrnuje při tom jak vady postihující samu podstatu zakládané společnosti, tak vady znamenající vážné ohrožení právních zájmů třetích osob:

- chybí dokument o zakládacím právním úkonu, popř. nebylo dbáno formálních požadavků předběžné soudní kontroly před vznikem společnosti nebo zakládací dokumenty nemají formu veřejné listiny,
- skutečný předmět podnikání společnosti je protiprávní nebo porušuje veřejný pořádek,
- zakládací dokument nebo stanovy společnosti neuvádějí obchodní jméno, sídlo, vklady, částku základního kapitálu nebo předmět podnikání,
- nebyly respektovány právní předpisy jednotlivých členských států upravující minimální výši vkladu do základního kapitálu,
- všichni společníci, kteří se podíleli na založení společnosti, nejsou způsobilí k právním úkonům,
- počet zakladatelů společnosti byl v rozporu s vnitrostátní právní úpravou daného členského státu nižší než dva.

Směrnice neřeší další problémy, které jsou s vyslovením neplatnosti obchodní společnosti spojeny, např. kdo bude účastníkem řízení o neplatnost společnosti, zda může být důvod neplatnosti dodatečně odstraněn na výzvu soudu, zda budou pro návrh na prohlášení neplatnosti stanoveny určité lhůty. Tyto otázky, které se sice již bezprostředně k zásadám vysloveným směrnicí pro úpravu neplatnosti obchodních společností nevztahují, ale bez jejichž úpravy by nebylo možno prohlášení neplatnosti realizovat, jsou ponechány vnitrostátním právním předpisům jednotlivých členských států.

Přeměny obchodních společností

Minimální standardy pro národní právní regulaci fúzí a rozdělování obchodních společností určují třetí a šestá směrnice. Opět se jedná o úpravu, která se týká pouze akciových společností a jejíž funkcí je především dosažení srovnatelného stupně ochrany společníků a věřitelů.

Směrnice v úvodních článcích definují způsob přeměny: pro fúzi rozeznávají sloučení a splynutí, rozdíl obou forem spočívá v tom, zda zánikem

původních společností vzniká nová společnosti (splynutí) nebo zda se původní společnost včlení do společnosti již existující (sloučení). Rozdělení chápe šestá směrnice jako operaci, při níž převádí jedna společnost v důsledku svého zrušení svůj majetek na více nástupnických společností, přičemž její akcionáři za to získávají akcie nástupnických společností. V obou případech nastupují totožné účinky přeměn: původní společnost (nebo též společnosti) zaniká, veškeré její obchodní jmění přechází na společnost nástupnickou a rovněž její akcionáři se stávají akcionáři nástupnické společnosti. Jedná se tedy o zánik společnosti bez likvidace s univerzálním právním nástupcem. Okamžik účinnosti přeměny ponechávají směrnice národní právní úpravě, umožňují však určit odchylně ekonomické účinky přeměny: společnosti, které se účastní přeměny musí v projektu přeměny určit den, od kterého se jednání zanikající společnosti považuje z účetního hlediska za jednání společnosti nástupnické.

Ochrana akcionářů je v obou směrnicích koncipována obdobě a sleduje dva směry:

- zajištění dostatečného množství podrobných informací pro akcionáře, kteří budou na valné hromadě příslušnou přeměnu schvalovat,
- kompenzace případné majetkové újmy, kterou by mohl akcionář v procesech přeměn utrpět.

V průběhu fúze i rozdělování sjednocují směrnice dokumenty, které musí být vypracovány vnitřními orgány společností a přezkoumány nezávislými znalci. V dokumentech je řešen průběh přeměny a její následky pro společnosti i společníky a jsou tedy základním zdrojem informací pro akcionáře. Jedná se o následující dokumenty:

- projekt fúze nebo rozdělení, jehož návrh zpracovávají správní nebo řídící orgány společnosti a minimální náležitosti určuje směrnice. Projekty jsou východiskem přeměn, podléhají proto schválení akcionářů shromážděných na valných hromadách společností, které se přeměn účastní;
- podrobnou písemnou zprávu, kterou zpracovávají správní nebo řídící orgány společnosti a v níž vysvětlují přeměnu a zdůvodňují z právního a ekonomického hlediska výměnný poměr akcií,

- písemnou zprávu znalce, který přezkoumává projekt přeměny a musí prohlásit, zda je podle jeho názoru navrhovaný výměnný poměr akcií mezi společností zanikající a nástupnickou odůvodněný a vhodný.

Dostatečnou informovanost akcionářů zajišťují zvláštní pravidla zveřejňování, podle nichž je společnost povinna zveřejnit přeměnu samotnou postupem podle první směrnice a dále projekt přeměny za každou společnost alespoň jeden měsíc před konáním valné hromady.

Společnost musí dále umožnit akcionářům alespoň jeden měsíc před konáním valné hromady, aby se v sídle společnosti seznámili s dokumenty, které se vztahují přímo k přeměně (projekt a zprávy orgánů společnosti a znalců) i které zachycují ekonomickou situaci společností podílejících se na přeměně (roční účetní závěrky a výroční zprávy za poslední tři účetní období, aktuální účetní závěrka, která zobrazuje stav společnosti před vypracováním návrhu projektu). Každý akcionářje též oprávněn získat na požádání a bezplatně úplnou nebo částečnou kopii dokumentů.

Majetkové kompenzace jsou spojeny především s tzv. doplatkem na dorovnání, jehož maximální rozsah omezují směrnice na 10 % jmenovité hodnoty přidělených akcií, nebo nemají-li jmenovitou hodnotu, 10 % jejich účetní hodnoty. Doplatek na dorovnání vyrovnává akcionářům případnou újmu způsobenou objektivními rozdíly vzniklými při přepočtech množství akcií, které mají akcionáři zanikající společnosti obdržet výměnou za svoje dosavadní akcie. Kompenzační i sankční funkci plní požadavek, aby členské státy upravily odpovědnost členů orgánů společnosti a znalců za zaviněné porušení povinností při přípravě a provádění přeměny. U rozdělování připouští šestá směrnice, že akcie mohou být akcionářům rozdělené společnosti vyměněny nerovnoměrně k jejich investicím do základního kapitálu této společnosti. Pro takovou situaci mohou členské státy stanovit, že menšinoví akcionáři rozdělené společnosti mohou uplatnit právo na odkoupení svých akcií. V tom případě mají právo na vypořádání odpovídající hodnotě jejich akcií. V případě neshody musí být umožněno, aby výši vypořádání stanovil soud.

Dalším okruhem chráněných osob jsou věřitelé společností, které se zúčastňují přeměny. Směrnice ponechávají systém ochrany věřitelů na práv-

ních předpisech členských států, požadují však pro věřitele alespoň nárok na přiměřené záruky, jestliže finanční situace fúzujících společností tuto ochranu vyžaduje a jestliže tito věřitelé takové záruky již nemají.

Zvláštní pravidla pro ochranu věřitelů vyžaduje šestá směrnice pro přeměny rozdělením společnosti. Vychází z toho, že u rozdělovacích procesů je zvýšené riziko, že se všechen majetek rozdělované společnosti nedostane do společnosti nástupnické. Pro řešení takových případů určuje členským státům následující pravidla:

v případě, že věřitel společnosti, na kterou byl převeden závazek podle projektu rozdělení, nebyl uspokojen, ručí nástupnické společnosti za tento závazek společně a nerozdílně. Členské státy mohou toto ručení omezit výší čistého jmění, které přešlo na jednotlivé společnosti, s výjimkou společnosti, na kterou byl tento závazek převeden,

- jestliže nebude určité aktivum přiděleno v projektu rozdělení a ani jeho výklad neumožňuje rozhodnutí o jeho přidělení, bude toto aktivum nebo jeho protihodnota rozděleno mezi všechny nástupnické společnosti v poměru k čistému jmění přidělenému každé z nich v projektu rozdělení,
- jestliže nebude určité pasivum přiděleno v projektu rozdělení a ani jeho výklad neumožňuje rozhodnutí o jeho přidělení, odpovídají za ně všechny nástupnické společnosti společně a nerozdílně. Členské státy mohou stanovit, že tato společná a nerozdílná odpovědnost bude omezena výší čistého jmění přiděleného každé nástupnické společnosti.

Okamžik účinnosti fúze nebo rozdělení ponechávají směrnice členským státům, vymezují však účinky obou přeměn: přechod majetku a společníků do nástupnických společností a zánik původní společnosti nebo původních společností.

Obě směrnice počítají též s vadami, které mohou zatěžovat procesy přeměn. Tento problém je stejně tíživý jako u zakládání společností, neboť není v zájmu právní jistoty nástupnické společnosti ani věřitelů a dalších třetích osob, aby docházelo dodatečně po realizaci přeměny a nastoupení jejích účinků ke zpochybňování právního statusu nástupnických společností. Úprava neplatnosti přeměn vychází proto z obdobných zásad jako

požadavky na úpravu neplatnosti společnosti z první směrnice: neplatnost přeměny může být prohlášena jen soudním rozhodnutím, pokud již nastaly účinky přeměny, vymezuje směrnice důvody pro prohlášení neplatnosti a stanoví lhůtu pro podání návrhu na prohlášení neplatnosti. Jestliže je možné zjednat nápravu nedostatku, pro který by přeměna mohla být prohlášena za neplatnou, poskytne příslušný soud zúčastněným společnostem lhůtu pro zjednání nápravy. Soudní rozhodnutí musí být zveřejněno a není jím dotčena platnost závazků, které vznikly k tíži nebo ve prospěch nástupnické společnosti před zveřejněním rozhodnutí. Za závazky nástupnické společnosti odpovídají solidárně společnosti zúčastněné na přeměně.

V závěrečných ustanoveních upravují obě směrnice výjimečné postupy pro přeměny a určují jejich podmínky. U fúzí se výjimky uplatní pro fúzi sloučením, pokud se jedna společnosti slučuje s jinou, na níž se však podílí 90 % akcií. U rozdělení mohou členské státy upravit rozdělení pod dohledem soudu, který má pravomoc:

a) svolat valnou hromadu akcionářů rozdělované společnosti, aby rozhodla o rozdělení;
b) zajistit, že akcionáři každé společnosti účastnící se rozdělení obdrželi nebo si mohou opatřit alespoň potřebné dokumenty ve lhůtě, která jim umožní včas je prozkoumat přede dnem konání valné hromady jejich společnosti, která má rozhodnout o rozdělení;
c) svolat schůzi věřitelů jednotlivých společností účastnících se rozdělení, aby se k rozdělení vyjádřila;
d) zajistit, že věřitelé každé ze společností účastnících se rozdělení obdrželi nebo si mohou opatřit alespoň projekt rozdělení ve lhůtě, která jim umožní včas jej prozkoumat do dne konání valné hromady, která má rozhodnout o rozdělení;
e) schválit projekt rozdělení.

Závěrečná ustanovení obou směrnic rozšiřují jejich aplikaci i na postup, které nejsou fúzí nebo rozdělení v přesném slova smyslu, ale postupy s obdobnými účinky. Ochranné standardy směrnic se tak snaží zachytit i postupy, kterými by mohly být fúze nebo rozdělování nahrazovány se záměrem vyhnout se právě uvedeným ochranným pravidlům.

Přeshraniční fúze obchodních společností

Možnost zakládat na území jiných členských států pobočky a dceřiné společnosti a možnost přemisťovat sídla společností mezi jednotlivými členskými státy jsou nedílnou součástí svobody usidlování a podnikání. Vývoj názorů na ně souvisí s koncepcí, podle níž je posuzován osobní statut obchodní společnosti jako právnické osoby, a byl a stále je v ES rozporuplný, jak o tom ostatně svědčí i judikatura Evropského soudního dvora.

Jako první z rozsudků,[41] které souvisely s problematikou určování osobního statutu, bývá uváděno rozhodnutí ve věci C-182/83, Robert Fearon and Company Limited v. Irish Land Comission, v němž řešil Evropský soudní dvůr, zda je pro osobní statut společnosti určující právo, podle něhož byla založena, nebo osobní status společníků, kteří společnost ovládají a kontrolují. Evropský soudní dvůr odlišil subjektivitu společníků a společnosti a za rozhodující pro osobní statut společnosti zvolil kriterium sídla společnosti.

Hlavní přínos dalšího rozsudku (věc C-270/83, Komise v. Francie), v němž soud opět určil jako hraniční určovatel osobního statutu společností jejich zapsané sídlo, spočívá v konstatování, že svoboda usazování je porušena přijetím a aplikací národních předpisů, které vedou k diskriminaci zahraničních subjektů. Příslušná ustanovení Smlouvy by ztratila význam, kdyby členský stát, na jehož území by se usadila zahraniční společnost, podroboval tuto společnost odlišnému zacházení jen proto, že její zapsané sídlo leží v jiném členském státě. Byl tak vysloven závěr, že svoboda usazování vylučuje diskriminaci z důvodu registrovaného sídla v zahraničí. Obdobný závěr vyplynul i ze sporu C-79/85, D. H. M. Segers v. Bestuur van de Bedrijfsvereiniging voor Bank- en Verzekeringswezen, Groothandel en Vrije Beroepen.

Ve své době velmi diskutovaný byl rozsudek ve věci C-81/87, the Qeen v. H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Dail Mail and General Trust plc, zkráceně označovaný jako Daily Mail. Jádrem

[41] Následující přehled vývoje judikatury Evropského soudního dvora je převzat z publikace Dědič, J., Čech, P., Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva. Praha: BOVA POLYGON 2004, ISBN 80-7273-110-6, str. 39–48.

sporu bylo právo na primární usazení přemístěním skutečného sídla společnosti do jiného členského státu a kolize inkorporační teorie v anglické kolizní úpravě společností a teorie sídla v daňovém právu, podle něhož byla společnost se skutečným sídlem ve Spojeném království britským daňovým rezidentem a k přemístění svého skutečného sídla potřebovala povolení ministerstva financí, které však neobdržela. Evropský soudní dvůr zaujal stanovisko, podle něhož ustanovení Smlouvy počítá s pluralitou hraničních určovatelů a problém proto neřeší. Dokud chybí výslovná úprava, nelze o samotný text čl. 43 a 48 opřít závěr o tom, že společnost založená v jednom členském státě má právo přemístit svoje hlavní sídlo na území státu jiného a zachovat si při tom statut společnosti založené podle práva původního státu. Taková konstrukce by odpovídala primárnímu usazení, které však komunitární právo přiznává jen fyzickým osobám. Teoretickým základem rozhodnutí byly závěry o tom, že právnické osoby jsou na rozdíl od osob fyzických umělé výtvory úzce spjaté s právním řádem, který je za právnické osoby prohlašuje. Existují proto pouze na podkladě příslušných národních právních úprav, které též podmiňují jejich inkorporaci a fungování.

K průlomu došlo teprve na základě následujících rozhodnutí z přelomu století, která se přiklonila jednoznačně k inkorporační teorii a z nichž vyplývalo, že základním rysem svobody usazování je skutečnost, že členské státy nesmí bránit volnému pohybu zahraničních podnikatelů ve směru do členského státu, a to i tehdy, kdyby omezení měla podobu předpisů, které členský stát aplikuje na vlastní podnikatele. Hostitelský stát je povinen uznat podstatnou část osobního statutu příchozí společnosti, aniž má možnost tento statut korigovat vlastními kogentními předpisy, které jsou jinak běžně aplikovány na domácí společnosti. Uvedené závěry se však neuplatňují ve směru přesidlování společností ven směrem na území jiného členského státu. Vztah právního řádu členského státu k jeho domácím společnostem se danou judikaturou nemění a závěry z případu Daily Mail zůstávají nedotčeny.

Zásada volného příchodu společností do členského státu vyplývá z následujících případů:

C-212/97, Centros Ltd. v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (případ Centros): spor vedla společnost Centros Ltd založená podle britského práva

dvěma dánskými občany. Společnost měla ve Velké Británii jen formální sídlo, ve skutečnosti chtěla vyvíjet činnost na území Dánska pomocí své tamní pobočky, skutečné sídlo společnosti se tedy nacházelo na území Dánska. Dánský rejstříkový orgán však odmítl pobočku zapsat. Evropský soudní dvůr v tomto případě rozhodl, že svobodě usazování odporuje úprava, podle níž lze odmítnout zápis do obchodního rejstříku pobočce společnosti, jestliže tato společnost byla založena podle práva jiného členského státu. Není rozhodné, kde bude ležet těžiště pdnikání společnosti, a to i tehdy, pokud volba práva jiného státu ke zřízení společnosti směřuje k vyloučení přísnějších ustanovení práva státu, v němž se bude činnost společnosti fakticky realizovat. Soud zkoumal v daném případě význam důvodů, na nichž odmítnutí zápisu spočívalo, vhodnost tohoto opatření k dosažení ochranného účelu a jeho proporcionalitu vzhledem k významu svobody usazování. Nevyjádřil se však k otázce šíře aplikace svobody usazování.

C-208/00, Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (případ Überseering): společnost Überseering GmbH byla založena podle nizozemského práva, avšak její skutečné sídlo přešlo v průběhu jeji činnosti do Spolkové republiky Německo. Zde uzavřela smlouvu o dílo s německou společností a posléze podala žalobu, jíž se domáhala práv z odpovědnosti za vady díla. Německý soud však žalobu zamítl, neboť žalující společnost nepovažoval za způsobilou být účastníkem daného řízení. Skutečné sídlo leželo na území SRN, šlo tedy o německou společnost, ale podle německého práva tato společnost neexistovala, neboť na území SRN nedošlo ke splnění formálních předpokladů nutných k jejímu založení a vzniku. Evropský soudní dvůr konstatoval, že článku 43 a 48 Smlouvy odporuje postup, podle něhož je společnosti založené podle práva jednoho členského státu odepřena právní způsobilost a schopnost být účastníkem soudního řízení, pokud přeloží svoje skutečné sídlo do jiného členského státu. Soud se postavil jednoznačně na stranu inkorporační teorie a deklaroval, že požadavek, aby společnost byla znovu zřízena v Německu, se rovná negaci svobody usazování. Členský stát, který v důsledku aplikace kolizních norem teorie sídla odmítne uznat osobní statut společnosti založené podle práva jiného členského státu se dopouští nepřípustného zásahu do svobody usazování, aniž je dále nutno zkoumat existenci důvodů tako-

vého odmítnutí a proporcionalitu jeho uplatnění. Ve vztahu k případu Daily Mail soudní dvůr konstatoval, že rozsudek v případě Daily Mail dopadá výlučně na vztah mezi členským státem inkorporace a společností, která má v úmyslu tento stát opustit, ale zachovat si subjektivitu přiznanou jí právem státu jejího založení (vztah, při němž dochází k vystěhování dané společnosti). Netýká se proto opatření, která členský stát uplatňuje proti společnostem založeným podle práva jiného členského státu přicházejícím na jeho území (přistěhování).

C – 167/01, Kamer van Koopandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd. (případ Inspire Art): předmětem sporu bylo ustanovení nizozemského zákona o formálně zahraničních společnostech, který ukládal společnostem založeným podle jiného práva než holandského, ale vykonávajícím činnost zcela nebo téměř zcela v Nizozemí, povinnosti, které by jinak podle práva státu svého založení neměly. Společnost Inspire Art byla založena podle anglického práva, jejím jediným zakladatelem byl však nizozemský občan. Předmětem podnikání byl prodej uměleckých předmětů v Nizozemí, a to prostřednictvím pobočky v Amsterdamu. Za tímto účelem požádala společnost o zápis do obchodního rejstříku a obchodní komory v Amsterdamu, avšak bez firemního dodatku, který by signalizoval, že jde o formálně zahraniční společnost, a který byl vyžadován podle výše zmíněného zákona. Obchodní komora podala proti společnosti žalobu a domáhala se nápravy protiprávního stavu. V rozsudku dospěl Evropský soudní dvůr k závěru, že čl. 43 a 48 Smlouvy nepřipouštějí právní úpravu členského státu, která činí zřízení organizační složky společnosti založené podle práva jiného členského státu závislé na splnění předpokladů, které předepisuje právo státu, v němž má být pobočka zřízena. Proti argumentu nizozemské vlády a vlád dalších států, které namítaly, že cílem omezujících zákonů je zabránit obcházení a zneužívání přísnějšího národního práva, k čemuž jsou právě formální zahraniční společnosti využívány, uvedl Evropský soudní dvůr, že důvody, pro něž byla společnost zřízena v jiném členském státě, i okolnost, že vyvíjí činnost výlučně ve jiném státě, kde se usadila její pobočka, nezbavují společnost práva dovolávat se ochrany plynoucí ze svobody usazování. Zneužití této svobody však nelze dovozovat pouze z faktu, že zakladatelé využili pro zřízení společnosti liberálnější právní úpravy jiného státu.

Průlom do dosavadního pohledu na přeměny akciových společností představovalo rozhodnutí ve věci SEVIC Systems AG, C-411/03. Podstatou případu byla fúze německé společnosti SEVIC Systems a společnosti Security Vision, která měla svoje sídlo v Lucembursku. Po fúzi se měla nástupnická společnost usadit v Německu, avšak příslušný rejstříkový soud odmítl její zápis s poukazem na úpravu v německém zákoně o přeměnách obchodních společností, která připouštěla toliko vnitrostátní fúze. Evropský soudní dvůr vyložil v této věci články 43 ES a 48 ES tak, že oba brání tomu, aby byl v členském státě obecně odepřen zápis fúze uskutečněné zrušením společnosti bez likvidace a převodem celého jmění této společnosti na jinou společnost do vnitrostátního obchodního rejstříku, pokud má jedna z těchto dvou společností sídlo v jiném členském státě, zatímco takový zápis je možný, pokud společnosti účastnící se fúze mají obě sídlo na území členského státu.

Z judikatury vyplývající povinnost hostitelského státu přijmout spolu se subjektem samotným též jeho osobní statut bez možnosti korigovat jej vlastními kogentními předpisy, kterým běžně podléhají vlastní společnosti tohoto státu, vyvolává řadu otázek zejména ve státech, v nichž se prosazoval princip sídla. Spornými oblastmi jsou zejména ochranná ustanovení ohledně práv zaměstnanců podílet se na řízení společnosti a ochrana věřitelů pomocí kontrukcí odpovědnosti společníků v případech, kdy se věřitelé nemohou uspokojit z majetku společnosti. Nejasný zůstává též dosah svobody usazování v případech, kdy byla společnost založena podle práva jiného členského státu jen proto, aby se zakladatelé vyhnuli zákazu stát se členy statutárních orgánů v těch případech, kdy to domácí právní řád zakazuje (např. překážky spočívající v tom, že tyto osoby způsobily úpadek jiných dříve existujících společností).[42]

Uvedený vývoj názorů na realizaci svobody usazování oživil opětovně práce na 10. směrnici o přeshraničních fúzích. Její upravený návrh byl Komisí uveřejněn dne 18. listopadu 2003[43]. Směrnice měla umožnit fúze kapitálových společností z různých členských států, aniž by bylo nutno fúzi

[42] Dědič, J., Čech, P., Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva. Praha: BOVA POLYGON 2004, ISBN 80-7273-110-6, str. 48.
[43] COM (2003) 703.

spojit se zrušením a likvidací společnosti, jejíž sídlo leží v jiném členském státě než sídlo nástupnické společnosti. Fúze v ní byla upravena jako sloučení nebo splynutí, popř. sloučení dceřiné společnosti s nástupnickou společností mateřskou. Podmínkou takové fúze bylo, aby se jí zúčastnily společnosti založené podle práva některého členského státu a mající statutární sídlo, skutečné sídlo nebo hlavní pobočku na území Společenství, pokud alespoň dvě z nich podléhají právu různých členských států. Návrh upravoval postup obdobný jako je tomu u třetí směrnice: společný projekt fúze a jeho náležitosti, povinnost jeho přezkoumání znalcem a schálení valnými hromadami, povinnost zveřejňování údajů o přeshraniční fúzi. Každý členský stát byl zavázán určit úřad, který přezkoumá, zda je postup při fúzi týkající se příslušné společnosti v souladu s právem, jímž se společnost řídí, a vystaví osvědčení o tom, že byly provedeny potřebné úkony a splněny předepsané formality. Ve státě, kde se mělo nacházet sídlo nástupnické společnosti měl úřad zkoumat náležitosti postupu z hlediska právního statutu nástupnické společnosti, přičemž každá společnost by byla povinna předložit osvědčení kontrolního úřadu vlastního státu. Právní účinky fúze byly vázány na den, který určí právní řád státu, v němž má sídlo nástupnická společnost. Uvedený návrh byl jako desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/56/ES přijat 26. října 2005 a byla stanovena lhůta k promítnutí jeho požadavků do národních právních řádů do 15. prosince 2007. Bližší výklad k této směrnici je podán v kapitole 3.3.

Účetní hlediska[44]

Právní úprava obchodních společností je v komunitárním právu spojena s právní úpravou účetnictví, jehož základem je regulace účetní závěrky jako nejdůležitějšího zdroje informací o celkové hospodářské situaci společnosti. Podstatu evropského účetního práva proto tvoří čtvrtá, sedmá a osmá směrnice, s jejichž pomocí měla vzniknout jednotně pojatá informační základna spočívající v účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěr-

[44] Kapitola je zpracována podle textu převzatého z publikace Dědič, J., Čech, P., Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva. Praha: BOVA POLYGON 2004, ISBN 80-7273-110-6, str. 305–400.

kách a úpravě právního postavení osob, které provádějí povinný audit účetních dokumentů. Dalšími směrnicemi byly upraveny účetní závěrky ve speciálních oblastech: jedná se o směrnici Rady č. 86/635/EHS o účetní závěrce a konsolidované účetní závěrce bank a jiných finančních institucí ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/65/ES a č. 2003/51/ES a o směrnici Rady č. 91/674/EHS o účetních závěrkách a konsolidovaných účetních závěrkách pojišťovacích podniků ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/65/ES a č. 2003/51/ES.

Úpravu založenou na směrnicích doplnilo v roce 2002 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002 o uplatňování Mezinárodních účetních standardů (nařízení o IAS). Její přijetí vyplynulo z nutnosti vytvořit jednotný informační základ pro evropský kapitálový trh. Přímé regulaci nařízením jsou proto podrobeny společnosti, jejichž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na některém z regulovaných trhů členských států s cílem přinutit je, aby používaly mezinárodně uznávané účetních standardy, a posílit tak jejich soutěžní postavení i konkurenceschopnost kapitálových trhů ES.

Význam nařízení o mezinárodních účetních standardech však přesahuje jen oblast kapitálového trhu a společností, jejichž cenné papíry byly přijaty k obchodování na regulovaných trzích. Jeho čl. 5 umožňuje členským státům, aby dovolily nebo předepsaly společnostem, jejichž cenné papíry jsou obchodovány na regulovaném trhu, sestavovat podle mezinárodních účetních standardů nejen konsolidované, ale i ostatní účetní závěrky. Totéž mohou dovolit nebo přikázat i ostatním společnostem, pokud jde o účetní závěrky i konsolidované účetní závěrky.

Přijetí nařízení však neznamenalo jeho automatickou použitelnost ve Společenství. Podle čl. 3 nařízení náleželo konečné rozhodnutí o použitelnosti mezinárodních účetních standardů Komisi, která měla rozhodnout do 31. 12. 2002. Kriteriem pro převzetí standardů byl jejich soulad se čtvrtou a sedmou směrnicí a evropským veřejným zájmem a dále splnění požadavků srozumitelnosti, řádnosti, spolehlivosti a srovnatelnosti, kterým musí finanční informace vyhovovat, aby umožňovaly hospodářské rozhodování a vyhodnocování činnosti podnikového vedení. Komise převzala mezinárodní účetní standardy nařízením č. 1725/2003 (jeho další změna nařízením č. 707/2004).

Vlastní harmonizace na základě čtvrté směrnice se týkala sjednocení právní úpravy účetních závěrek kapitálových i určitých atypických osobních společností a umožňovala upravit zjednodušené postupy pro malé a střední podniky. Stanovila zásady platné pro účetní závěrky: jasnost, přehlednost, zásada věrného a pravdivého obrazu o stavu aktiv, pasiv, finanční situaci a zisku nebo ztrátě společnosti, zásada „going concern", která při oceňování jednotlivých majetkových položek předpokládá, že podnik provozován i nadále, zásada formální a materiální bilanční kontinuity (neměnnost oceňovacích metod od jednoho účetního období ke druhému, neměnnost členění rozvahy a výsledovky), zásada identity zahajovací rozvahy s konečnou závěrkou předchozího období, zásada obezřetnosti, zásada časové souvztažnosti a odděleného oceňování jednotlivých položek aktiv a pasiv a zákaz kompenzace mezi nimi.

Věcně se čtvrtá směrnice zabývá účetní závěrkou, výroční zprávou a jejich publicitou. Roční účetní závěrka obsahuje rozvahu, výsledovku a komentář. Rozvaha se skládá ze strany pasiv, která zobrazuje původ prostředků, a dělí se proto na vlastní a cizí kapitál. Směrnice dále stanoví požadavky na členění rozvahy a oceňování jejích jednotlivých položek.

Ve výsledovce stojí proti sobě náklady a výnosy za určité účetní období a lze z ní zjistit, v čem spočíval zisk nebo ztráta. Směrnice poskytuje čtyři různá schemata, z nichž mohou členské státy volit členění výsledovky.

Příloha objasňuje obě předchozí části závěrky a má doplňkovou funkci. Uvádí např. použité oceňovací metody a údaje o osobách, které mají podstatný vliv na společnost, nebo na něž má naopak podstatný vliv společnost. Musí uvádět a objasňovat závazky, které nejsou zjistitelné z rozvahy a mají podstatný význam pro posouzení hospodářské situace společnosti.

Výroční zpráva musí obsahovat přehled vývoje podnikání, výsledek podnikání a stav společnosti, musí z ní být patrna všechna rizika, kterým musí společnost čelit a musí zahrnovat analýzu rozhodujících finančních i nefinančních ukazatelů výkonnosti.

Účetní závěrka i výroční zpráva musí být zveřejněny, způsob zveřejnění stanoví vnitrostátní předpisy daného členského státu. Spolu s uvedenými dokumenty musí být zveřejněn i návrh na rozdělení zisku nebo vypořádání ztráty, pokud nejsou tyto informace součástí závěrky.

Účetní závěrka musí být ověřena podle požadavků osmé směrnice a výrok ověřující osoby musí být též zveřejněn.

Prohloubením rozsahu informací, které byly ve standardizované podobě k dispozici na základě čtvrté směrnice, byla úprava obsažená v sedmé směrnici, jež určovala pravidla pro sestavování konsolidovaných účetních závěrek mateřské a dceřiných společností. Směrnice, která musela být při neexistenci standardizovaných pravidel pro seskupování podnikatelů výsledkem kompromisů různých pojetí koncernového práva, upravuje taxativním výčtem možnosti ovládání dceřiné společnosti. Povinnost konsolidace vzniká, pokud má mateřská společnost sídlo v ES a pokud mají mateřská nebo kterákoli z dceřiných společností právní formu uvedenou ve čtvrté směrnici, tedy kapitálové společnosti a atypické osobní společnosti.

Konsolidaci podléhají všechny dceřiné společnosti bez ohledu na jejich sídlo, aby bylo možno zachytit všechna rizika, která mohou konsolidovaný celek postihnout. Směrnice stanoví pravidla pro sestavování konsolidované účetní závěrky a upravuje i výjimky ze zásady plné konsolidace.

Konsolidovaná účetní závěrka musí být ověřena auditory, požadavky na zprávu a výrok auditora jsou obdobné jako ve čtvrté směrnici. Řádně schválenou konsolidovanou účetní závěrku, konsolidovanou výroční zprávu a zprávu ověřující osoby musí mateřská společnost zveřejnit způsobem upraveným právem členského státu, jímž se tato společnost řídí.

Soustavu účetních směrnic doplňuje osmá směrnice, která byla vydána s cílem harmonizovat kvalifikaci osob oprávněných k provádění povinného auditu účetních dokumentů a zabezpečit, aby tyto osoby byly nezávislé a bezúhonné. Cíle směrnice jsou v její preambuli vymezeny jako požadavek používání jednotných mezinárodních auditorských standardů, aktualizace požadavků na vzdělání, definice profesní etiky a praktického uskutečňování spolupráce mezi příslušnými orgány členských států a mezi těmito orgány a orgány třetích zemí, nezbytného pro další zlepšení a harmonizaci kvality povinného auditu ve Společenství a usnadnění spolupráce mezi členskými státy a spolupráce se třetími zeměmi.

Z požadavků osmé směrnice vyplývá, že ověřujícími osobami mohou být osoby fyzické i právnické. Fyzické osoby musí být bezúhonné a nesmí provozovat žádnou činnost, která by byla neslučitelná s povinným auditem. Musí dosáhnout úrovně vzdělání požadované pro přijetí na vysokou školu,

absolvovat program teoretického a praktického vzdělávání a složit zkoušku způsobilosti pořádanou nebo uznávanou státem. Dále musí absolvovat i tříletou odbornou praxi, v níž bude uplatňovat dosažené teoretické poznatky.

Pokud je audit povinný, provádějí jej výhradně statutární auditoři nebo auditorské společnosti schválené členským státem vyžadujícím povinný audit. Každý členský stát určí orgány příslušné pro schvalování statutárních auditorů a auditorských společností. Příslušnými orgány mohou být i profesní sdružení, pokud podléhají systému veřejného dohledu stanovenému v kapitole. Pro zvýšení objektivity jejich rozhodování upravuje směrnice podmínky, které musí auditorské společnosti splňovat. Příslušné orgány členského státu mohou schválit pouze fyzické osoby nebo společnosti s dobrou pověstí, pokud by byla dobrá pověst narušena, schválení se zruší.

Auditoři musí mít stupeň vzdělání nutný k přijetí na vysokou školu, poté musí absolvovat program teoretické výuky a odborné praxe a složit zkoušku odborné způsobilosti, která zaručí nezbytnou úroveň teoretických znalostí v oborech souvisejících s prováděním povinného auditu a schopnost uplatnit takové znalosti v praxi. Alespoň část této zkoušky musí být v písemné formě. Členské státy dále zajistí, aby se statutární auditoři účastnili vhodných programů průběžného vzdělávání s cílem udržet si teoretické znalosti, profesní znalosti a hodnoty na dostatečně vysoké úrovni a aby se na případy nedodržení požadavků na průběžné vzdělávání vztahovaly vhodné sankce.

Každý členský stát zajistí, že statutární auditoři a auditorské společnosti jsou registrováni ve veřejném rejstříku, kde budou označeni individuálním číslem. Registrační údaje musí být v rejstříku uloženy v elektronické formě a být veřejnosti přístupné elektronicky. Veřejný rejstřík rovněž obsahuje název a adresu orgánů příslušných pro schvalování, zajištění kvality, vyšetřování statutárních auditorů a auditorských společností a ukládání sankcí těmto auditorům a společnostem a pro veřejný dohled. Veřejné rejstříky obsahují všechny potřebné identifikační údaje auditorů.

Ohledně výkonu funkce auditorů mají členské státy zajistit, aby se na všechny statutární auditory a auditorské společnosti vztahovaly zásady profesní etiky, jež zahrnují přinejmenším jejich funkci ve veřejném zájmu, jejich bezúhonnost a nestrannost a jejich odbornou způsobilost a náležitou péči. Statutární auditoři musí být především nezávislí na auditovaném sub-

jektu a nesmí se podílet na jeho rozhodování. Všechny informace a dokumenty, k nimž má statutární auditor nebo auditorská společnost při provádění povinného auditu přístup, musí být chráněny vhodnými pravidly o důvěrnosti a profesním tajemství.

Provádění povinných auditů je rovněž koordinováno a členské státy mají zajistit, aby statutární auditoři a auditorské společnosti prováděli povinné audity v souladu s mezinárodními auditorskými standardy přijatými Komisí. Členské státy mohou používat určitý vnitrostátní auditorský standard do doby, než Komise přijme mezinárodní auditorský standard upravující stejnou problematiku. Přijaté mezinárodní auditorské standardy se vyhlašují v plném znění v každém z úředních jazyků Společenství v Úředním věstníku Evropské unie.

Všechny požadavky na auditory a provádění auditu musí být provázeny též sankčním systémem. Členské státy zajistí, aby existovaly účinné systémy vyšetřování a sankcí pro odhalování, nápravu a prevenci nesprávného provádění povinného auditu. Členské státy jsou rovněž povinny vybudovat účinný systém dohledu, kterému budou podléhat všichni statutární auditoři a auditorské společnosti.

Právní postavení společníků

Koncepce projektu Evropské komise na vytvoření směrnic, které měly na úrovni národních právních řádů harmonizovat oblast právní úpravy obchodních společností, směřovala především k ochraně třetích osob vstupujících se společnostmi do právních vztahů. Svědčí o tom obsahové zaměření dosud přijatých směrnic jak v oblasti korporátního práva, tak i ve směrnicích stanovujících požadavky na účetnictví a audit. Dosud jedinou výjimku v této koncepci představoval návrh páté směrnice o o struktuře akciové společnosti, který však narazil na ostré rozpory týkající se zejména principu uspořádání vnitřních orgánů akciové společnosti a účasti zaměstnanců na správě společnosti. Byl proto po několikerém projednávání v Evropském parlamentě a následném přepracovávání Komisí v roce 2004 stažen[45].

[45] Rozhodnutí Komise č. 2004/C 5/02, Úř. věstník C005 z 9. 1. 2004, str. 2–33.

Uvedený návrh zahrnoval i úpravu postavení valné hromady – týkal se tedy bezprostředně i právního postavení akcionářů. Ve své páté kapitole stanovil pravidlo, že se valná hromada musí sejít nejméně jednou ročně, upravoval způsob jejího svolání, pořad jednání a možnost akcionářů jej dodatečně rozšiřovat. Stanovoval pravidla pro účast na valné hromadě – právo akcionářů se zúčastnit, právo nechat se zastoupit, právo na informace o jednotlivých bodech, které budou projednávány, zásada, že hlasy akcionáře jsou dány jeho podílem na upsaném kapitálu vyjádřeném v akciích, zásada většinového rozhodování a zásady, podle nichž měla být upravena možnost změny stanov společnosti. V návrhu byly obsaženy i požadavky na protokolaci jednání valné hromady a možnost žádat, aby usnesení valné hromady bylo prohlášeno za neplatné. Rozsáhlá byla i úprava působnosti valné hromady, pokud jde o schvalování roční účetní závěrky, rozdělování zisku a kontroly účetnictví.[46]

Po neúspěchu návrhu páté směrnice přinesla úpravu postavení akcionářů až nařízení, na jejichž základě byly vytvořeny nadnárodní celoevropské subjekty, nejprve Evropské hospodářské zájmové sdružení[47], ale především nařízení o statutu evropské společnosti[48], které se mimo jiné dotýká též právního postavení akcionářů této právní formy společnosti v ust. čl. 52 až 60, které upravují pravidla pro jednání valné hromady a změnu stanov společnosti. Na vnitrostátní úpravu postavení akcionářů v akciových společnostech však tato úprava nemá přímý dopad.

Nový směr vývoje přinesla až směrnice č. 36 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi,[49] která byla vydána v roce 2007. Tato směrnice je oproti původním návrhům obsaženým v páté směrnici stručnější a zabývá se výhradně právem akcionářů vykonávat řízení společnosti prostřednictvím valné hromady. Směrnice je již jedním z výsledků snah o reformu evropského práva obchodních společností a její funkcí je posílení právního postavení akcionářů jako investorů povolaných k rozhodování o osudech společností, do nichž svoje investice vložili. Sou-

[46] Třetí změněný návrh směrnice z 20. listopadu 1991, Úřední věstník 1991 C 321/9.
[47] Nařízení Rady č. 2137/85 ze dne 25. června 1985, Úř. věstník L 199 z 31. 7. 1985.
[48] Nařízení Rady č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001, Úř. věstník L 294 z 10. listopadu 2001.
[49] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2007/36/ES e dne 11. července 2007.

visí tedy i se snahami o posílení bezpečnosti obchodování na kapitálových trzích. Bližší výklad o obsahu směrnice je podán v rámci rozborů reformních snah Evropské komise v kapitole 3. 3.

Vnitřní organizace společností

Jak již vyplynulo z textu předchozí části, týkal se návrh na koordinaci předpisů o vnitřní organizaci obchodních společností pouze akciové společnosti a patřil i při tomto omezení k těm, které byly nejspornější a byly nejvíce kritizovány. První návrh připravila Komise již v roce 1972. Předpokládal jako jediný závazný systém vnitřní organizace akciové společnosti dualistické uspořádání, které spočívalo na vzájemně odděleném představenstvu a dozorčí radě. Kromě toho návrh počítal i se závaznou úpravou účasti zaměstnanců v dozorčí radě v rozsahu alespoň jedné třetiny jejích členů. Návrh narazil na ostrý nesouhlas Hospodářského a sociálního výboru, Evropský parlament jej potom projednával v letech 1979–1982. Na druhém plenárním zasedání bylo přijato stanovisko, podle něhož návrh Komise zásadně přepracovala a v roce 1983 předložila Radě. K dalšímu přepracování došlo potom v roce 1991, aniž se však podařilo najít shodu, která by mohla vést k přijetí návrhu.[50]

Směrnice, jejíž obsah se obecně vyjádřeno zaměřuje na standardizaci řízení akciových společností, dohled na jejich činnost a úpravu účasti zaměstnanců na řízení společnosti, vychází z následujících zásad:[51]

- pro řízení akciové společnosti dovoluje směrnice, aby byl v národních právních řádech zvolen jeden ze dvou zákonných systémů, dualistický (německé a nizozemské právo) nebo monistický (francouzské, italské, belgické právo). V obou systémech bylo pro členské státy závazně požadováno, aby byly odděleny funkce výkonné a dozorčí. Institucionálně mělo být oddělení zajištěno tak, že obě funkce

[50] Vývoj popisuje Lutter, M. v publikaci Europäisches Unternehmensrecht. Grundlagen, Stand und Entwicklung nebst Texten und Materialien zur Rechtsangleichung, 4. přepracované a rozšířené vydání, Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1996, ISBN 3-11-014900-1, str. 171.
[51] Tamtéž, str. 172–174.

měly být svěřeny odlišným osobám (v monistickém systému by to vedlo k odlišování výkonných a nevýkonných členů dozorčí rady, přičemž nevýkonní museli mít většinu). Kontrolním orgánům a nevýkonným členům správních rad byla potom svěřena působnost poskytovat souhlas k taxativně vypočteným záležitostem (viz níže pod bodem c);[52]

- účast zaměstnanců na řízení společnosti je upravena jako kogentní požadavek pro akciové společnosti, které mají více než 1000 zaměstnanců. V dualistickém systému by se uvedený požadavek realizoval účastí zástupců zaměstnanců v dozorčí radě nebo zvláštními právy spolupůsobení, konzultací a informací orgánu, který by zastupoval zaměstnance. V monistickém systému by se zástupci podíleli v board of directors nebo conseil d'administration jako členové bez výkonných oprávnění, popř. by jejich účast upravovala kolektivní smlouva nebo by vznikl zvláštní orgán, který by zastupoval zaměstnance obdobně jako v dualistickém systému;
- dozorovému orgánu by příslušela práva schvalovat rozhodnutí výkonného orgánu ve věcech, které by se významně dotýkaly činnosti společnosti (ukončení činnosti závodů, rozšíření nebo zúžení podnikatelské činnosti, důležité změny v organizaci podniku, ukončení nebo zahájení dlouhodobé spolupráce s jiným podnikem);
- všechny pozice ve výkonných i dozorových orgánech by byly časově omezeny, jejich členové by měli právo na informace spojené s požadavkem mlčenlivosti o důvěrných záležitostech,
- odpovědnost členů orgánů za zaviněné porušování jejich povinností.

Směrnice dále obsahovala poměrně podrobnou úpravu postavení a rozhodování valné hromady a předpisy o sestavování a kontrole účetní závěrky.

---

[52] Grundmann, S., Europäisches Gesellschaftsrecht, Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2004, ISBN 3-8114-5128-6, str. 165–166.

Pokud by směrnice byla přijata, znamenalo by to poměrně významný zásah do právní úpravy akciových společností ve všech státech Společenství. Snad právě proto byla tato směrnice ve svém komplexu opuštěna.

Koncernové právo

Podstatou koncernového práva je snaha reagovat v právní úpravě na procesy, jejichž výsledkem je hospodářské propojení jednotlivých podnikatelů, které však nemá vliv na jejich právní status jako samostatných obchodních společností. Jednotlivé obchodní společnosti se tedy stávají součástmi větších ekonomických celků, v nichž jsou pevně integrovány a vázány na zájmy těchto celků, avšak z hlediska formálně právního zůstávají samostatnými právnickými osobami. Právní úprava takových podnikatelských seskupení bývá označována jako koncernové právo a představuje soubor právních norem, které upravují vztahy vznikající propojování a koordinaci činnosti podnikatelů.

Koncernová propojení jsou převládající organizační formou, protože umožňují násobit hospodářskou sílu propojených společností a čelit konkurenci. Centrálním problémem zůstává prosazování vlivu řídící společnosti na společnosti řízené a otázka, zda opatření řídící společnosti mohou přivodit řízené společnosti hospodářskou újmu.

Již od poloviny sedmdesátých let se objevuje snaha o koordinaci právní regulace koncernů i na úrovni Evropských společenství. Byla připravována směrnice o propojení podnikatelů, jejíž první předběžný návrh byl předložen k diskusi vládám členských států v letech 1974–1975. Na základě závažných připomínek potom Komise tento návrh přepracovala a vznikl návrh Deváté směrnice, jehož text byl uzavřen v průběhu roku 1984 a předložen Radě k přijetí. Pro nedostatečnou většinu se však tento návrh nepodařilo přijmout, text proto nemá formální náležitosti návrhu směrnice a nebyl ani jako takový publikován. Návrh postihoval seskupování pouze akciových společností a opíral se o úpravu německého akciového zákona, zejména o jeho členění koncernových seskupení na smluvní a faktické koncerny. Bylo to však právě toto sepětí s německým právem, které způsobilo odmítnutí návrhu, protože např. Francie, Velká Británie, Itálie nebo Španělsko podobné principy neměly a přijetí směrnice by u nich znamenalo vlastně

„import německého práva“. Z tohoto důvodu nedošlo k dalším pracím na návrhu směrnice a tento návrh existuje až do dneška jen ve své přípravné podobě.[53]

Základními prvky tohoto návrhu jsou kromě rozlišení mateřské (ovládající) a dceřiné (závislé) společnosti informační povinnost o nabytí podílu založeného na 10 % a více upsaného základního kapitálu, povinnost dceřiné společnosti sestavovat zvláštní zprávu, která umožní posoudit rozsah a intenzitu ovládacího vztahu, a právo akcionářů, věřitelů a zástupců zaměstnanců žádat soud, úřady příslušné podle národní právní úpravy nebo auditory o přezkoumání zprávy, pokud mají důvodné podezření, že dceřiná společnost utrpěla újmu v souvislosti s opatřeními mateřské společnosti. Zvláštní ustanovení obsahovala směrnice, jestliže byla uzavřena ovládací smlouva, v níž byl vztah ovládání podrobněji upraven.

I když jsou právní úpravy, které se týkají práva kapitálových obchodních společností, v současné době v členských státech velmi podobné, v oblasti koncernového práva zůstávají značné rozdíly. V zásadě se polarizovaly dva základní přístupy:

1) Německá právní úprava, pro niž je jednou ze základních funkcí koncernového práva funkce ochranná. Jako ohrožené vnímá především osoby, které stojí mimo rozhodovací procesy v ovládaných společnostech, tj. menšinové společníky a věřitele ovládaných společností. Jejich právní postavení upravené v běžném právu obchodních společností neposkytuje dostatečnou ochranu před nejistotou vyplývající z propojení ovládané a ovládající osoby. Podle stupně jejich ohrožení rozlišuje německé právo prosté ovládání, jednoduchý a kvalifikovaný faktický koncern, smluvní koncern a koncern založený začleněním. Koncernové právo je upraveno v rámci zákona o akciových společnostech, ale cestou judikatury Spolkového soudního dvora se přenáší i na ostatní formy obchodních společností, především na společnost s ručením omezeným. Podobnou úpravu

[53] Lutter, M. v publikaci Europäisches Unternehmensrecht. Grundlagen, Stand und Entwicklung nebst Texten und Materialien zur Rechtsangleichung, 4. přepracované a rozšířené vydání, Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1996, ISBN 3-11-014900-1, str. 239–240.

má ještě Portugalsko, německým vzorem se inspirovala též úprava slovinská a česká.

2) Na rozdíl od této propracované nauky a relativně velmi podrobné právní úpravy postupují ostatní státy jinak a používají obecné principy soukromého práva, práva obchodních společností a insolvenčního práva, aby dosáhly věcně přiměřené, efektivní a dostatečně pružné úpravy, která by postihla i specifika podnikatelských seskupení. Speciální pravidla pro podnikatelská seskupení se tak vytvářejí spíše výkladem a aplikační praxí, kodifikace koncernového práva zde chybí.

V tomto stavu přešlo koncernové právo i do 21. století a bylo jednou z oblastí práva obchodních společností, u níž neměly přípravné práce Komise dosud žádný úspěch.

2.2 EVROPSKÉ NADNÁRODNÍ PRÁVNÍ FORMY PRO PODNIKÁNÍ

Stupeň harmonizace, který byl dosažen s pomocí směrnic, uvolnil sice prostor pro podnikatelské aktivity společností i na území jiných než jejich domovských členských států, avšak nepřekonal zcela rozdílnosti vyplývající z jednotlivých, byť harmonizovaných, národních právních řádů.

Aktivita Komise proto souběžně s vytvářením směrnic směřovala i k unifikaci úpravy a vytvoření komunitárních podnikatelských právních forem, pomocí nichž by byly překonány limity vyplývající z koordinace jednotlivých národních právních úprav pomocí směrnic.

Jako první bylo v roce 1985 přijato nařízení o Evropském hospodářském zájmovém sdružení.[54] Vcházelo z francouzského vzoru Groupement d´Interet Economique a pro jeho flexibilitu bylo považováno za velmi nadějnou

[54] Nařízení č. 2137/85 o vytvoření Evropského hospodářského zájmového sdružení (EHZS), Úřední věstník 1985 L 199/1.

formu nadnárodní společnosti. Jeho podstatou však nebylo podnikání samotné, ale jen přeshraniční kooperace, sdružení mělo jen pomocnou funkci, nesmělo zaměstnávat více než 500 zaměstnanců, být cílově zaměřeno na dosahování zisku, vstupovat na kapitálový trh a mít dceřiné společnosti. Rovněž závislost úpravy na národních právních řádech byla značná. Jeho význam je proto dodnes jen omezený a nesrovnatelný s další nadnárodní formou společnosti, evropskou společností.[55]

Evropská společnost byla od samého počátku zamýšlena jako právní forma pro podnikatelský útvar odpovídající národním akciovým společnostem. I když existovala po dlouhá léta jen ve formě návrhu a její dnešní podoba je výsledkem kompromisů, jde o kvalitativně zcela novou úpravu, která v mnohých směrech otevírá cestu pro další vývoj právní úpravy společností nejen na komunitární úrovni, ale i v jednotlivých národních právních řádech.

Nejmladší nadnárodní právní formu podnikání představuje evropské družstvo, které na rozdíl od evropské společnosti zdůrazňuje princip svépomoci a rozvoje ekonomických a sociálních činností svých členů, demokratický způsob vytváření vnitřní struktury družstva (zásada „co člen, to hlas“) a přednostní postavení jednotlivce obsažené v úpravě členství.[56]

Obecně prospěšné účely by měl sledovat evropský spolek, měl by ale současně mít možnost přímo nebo nepřímo podporovat hospodářské zájmy svých členů.[57] Právní formou pro osobní sdružení, jejichž účelem je sociální péče, pomoc v oblasti zdravotnictví, úvěrování nebo pojištění, by se

---

[55] Lutter, M.: Europäisches Unternehmensrecht. Grundlagen, Stand und Entwicklung nebst Texten und Materialien zur Rechtsangleichung, 4. vydání, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 1996, ISBN 3-11-014900-1, str. 67.

[56] Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 o statutu Evropské družstevní společnosti (SCE).

[57] Návrh nařízení Rady z 6. 3. 1992 o statutu Evropského spolku, Úřední věstník 1992, C 99/1.

měla stát evropská vzájemná společnost.[58] Obě uváděné další formy nadnárodních společností však dosud existují jen jako návrhy.[59]

Od sedmdesátých let minulého století se též hovoří o evropské formě společnosti s ručením omezeným, která by jako jednoduchá forma sloužila především malým a středním podnikatelům. Teprve v devadesátých letech byla pod vedením Pařížské průmyslové a obchodní komory a Evropského hospodářského a sociálního výboru vytvořena pracovní skupina, která měla navrhnout základní rysy pro návrh příslušného nařízení. Návrh byl předložen Komisi v roce 1997, ale neměl úspěch. Teprve na základě zprávy Winterovy komise (viz dále) byla v roce 2006 předložena Evropským parlamentem zpráva o této formě společnosti. Zpráva byla přijata v roce 2007 a Evropský parlament schválil doporučení pro Komisi ke statutu evropské společnosti soukromého práva (Societas Privata Europaea). Po dalších jednáních byl dne 26. června 2008 Komisí návrh nařízení[60] o statutu této společnosti konečně předložen.[61] Uvedená forma obchodní společnosti je zaměřena především na malé střední podnikání, jemuž má vytvořit jednoduchý, bezpečný a levný právní rámec nezávislý na rozmanitých variantách společností s ručením omezeným, které bývají nejčastěji pro tyto účely využívány v národních právních řádech.

---

[58] Návrh nařízení Rady z 6. 3. 1992 o statutu Evropské vzájemné společnosti, Úřední věstník 1992, C 99/40.

[59] Informace o obou připravovaných nařízeních viz Dauses, M. A.: Příručka hospodářského práva EU (základy vnitřního trhu, ochrana životního prostředí a ochrana spotřebitele), ASPI, Praha 2002, ISBN 80-86395-32-4, str. 509 a násl.

[60] KOM(2008)396.

[61] Vývoj podrobně popisuje H. KREJCI v publikaci Societas Privata Europaea. Zum Kommissionvorschlag einer Europäischen Privatgesellschaft. Wien: Manszche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2008, ISBN 978-3-214-00371-5, str. 3–6.

2.2.1 Evropské hospodářské zájmové sdružení

Povaha sdružení, prameny jeho úpravy

Nadnárodní komunitární formou obchodní společnosti, která se velmi blíží osobní společnosti, je evropské hospodářské zájmové sdružení (EHZS). Tato nadnárodní forma společnosti je upravena nařízením č. 2137/1985 a navazujícím vnitrostátním zákonem (z. č. 360/2004 Sb.). Při absenci speciálních ustanovení v těchto pramenech by se použila úprava veřejné obchodní společnosti v obchodním zákoníku. Na evropské sdružení nelze použít ustanovení zvláštního právního předpisu o podmínkách činnosti organizací s mezinárodním prvkem.

Důvodem pro vytvoření EHZS bylo ve své době zavedení jednotného trhu a posílení jeho jednoty. Ve prospěch fyzických osob, společností a dalších právních subjektů byl pomocí EHZS vytvořen právní rámec, který měl usnadnit přizpůsobení jejich činnosti hospodářským podmínkám Společenství a zvýšit účinnost jejich přeshraniční spolupráce, zejména překonat právní, daňové či psychologické obtíže takové spolupráce.

EHZS není obchodní společností v plném smyslu tohoto pojmu – od společnosti se liší hlavně svým účelem, kterým je pouze usnadnění nebo rozvoj hospodářské činnosti jeho členů s cílem umožnit jim zvýšení jejich hospodářských výsledků, jeho účelem není dosahování zisku pro vlastní potřebu. Pro tuto doplňující povahu musí být činnost sdružení spojena s hospodářskou činností jeho členů, avšak nesmí ji nahrazovat a ve vztahu k ní musí mít pouze doplňující povahu.

Sdružení nesmí

a) vykonávat přímo nebo nepřímo řídící nebo kontrolní pravomoc nad činnostmi svých členů nebo činnostmi jiného podniku, zejména v oblasti týkající se zaměstnanců, financí a investic;
b) držet přímo nebo nepřímo z jakéhokoli důvodu podíl nebo akcie jakékoli formy ve společnosti, která je jeho členem; držení podílů nebo akcií v jiné společnosti je možné, pouze pokud je nezbytné pro dosažení cílů sdružení a pokud k němu dochází na účet jeho členů;
c) zaměstnávat více než pět set osob;

d) být společností využíváno k poskytnutí půjčky členům řídících orgánů členských společností nebo jakékoli osobě s nimi spojené. Sdružení rovněž smí být využíváno k převodu majetku mezi členskou společností a členy jejích řídících orgánů nebo jakoukoli osobou s ním spojenou pouze v míře povolené právními předpisy členských států, které se vztahují na společnosti,
e) být členem jiného evropského hospodářského zájmového sdružení.

Podle čl. 1 nařízení Rady č. 2137/1985 má sdružení ode dne svého zápisu do obchodního rejstříku způsobilost vlastním jménem být subjektem jakýchkoli práv a povinností, uzavírat smlouvy nebo činit jiné právní úkony a vystupovat před soudem. Sama tato skutečnost však neznamená, že je sdružení právnickou osobou, jeho charakter jako právnické osoby je závislý na právní úpravě v členském státě, v jehož rejstříku je sdružení zapsáno. Pokud by sdružení bylo zapsáno v ČR, bude s ohledem na podpůrné použití ustanovení o veřejné obchodní společnosti, právnickou osobou.

Členové sdružení

Členy evropského hospodářského zájmového sdružení mohou být obchodní společnosti ve smyslu čl. 48 Smlouvy o založení ES a další právní subjekty veřejného nebo soukromého práva vytvořené v souladu s právem členského státu, které mají zapsané sídlo nebo ústředí ve Společenství. Členy se mohou stát i fyzické osoby, které vykonávají průmyslovou, obchodní, řemeslnou, zemědělskou činnost nebo svobodné povolání nebo poskytují jiné služby ve Společenství.

Evropské hospodářské zájmové sdružení musí mít alespoň dva členy, jak to vyplývá z čl. 4: sdružení se musí skládat alespoň ze dvou společností nebo jiných právních subjektů, které mají ústředí v různých členských státech, nebo dvou fyzických osob, které vykonávají svou činnost jako hlavní v různých členských státech, nebo společnosti nebo jiného právního subjektu a fyzické osoby, z nichž první má ústředí v jednom členském státě a druhá vykonává svou činnost jako hlavní v jiném členském státě.

Členský stát může stanovit, že sdružení registrovaná v jeho rejstřících nesmějí mít více než dvacet členů. Této možnosti české právo nevyužilo.

Každý členský stát je též oprávněn z důvodu svého veřejného zájmu vyloučit nebo omezit členství určitých kategorií fyzických osob, společností nebo jiných právních subjektů ve sdružení. Ani této možnosti náš zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení nevyužil.

Označení sdružení

Evropské hospodářské zájmové sdružení má svůj název, který předcházejí nebo následují slova „evropské hospodářské zájmové sdružení“ nebo zkratka „EHZS“, pokud tato slova nebo zkratka nejsou již součástí názvu. Z. č. 360/2004 Sb. stanoví, že obchodní firma evropského sdružení musí obsahovat označení „evropské hospodářské zájmové sdružení“ nebo zkratku „EHZS“. Jiné osoby nesmějí ve svém názvu nebo obchodní firmě toto označení používat.

Identifikace sdružení se musí objevit i na obchodních dopisech, objednávkových listech a jiných obdobných dokumentech, které musí čitelně uvádět:

a) název sdružení, který předchází nebo následují slova „evropské hospodářské zájmové sdružení“ nebo zkratka „EHZS“, pokud tato slova nebo zkratka nejsou již součástí názvu,
b) místo rejstříku, ve kterém je sdružení registrováno, a rovněž spisovou značku zápisu,
c) adresu sídla sdružení,
d) popřípadě údaj, že jednatelé musí jednat společně,
e) popřípadě údaj, že sdružení je v likvidaci.

Založení a vznik sdružení

Evropské hospodářské zájmové sdružení se sídlem na území České republiky je právnickou osobou, jež se zakládá smlouvou o sdružení. K podpisu smlouvy o sdružení a jejích změn se nepoužijí ustanovení obchodního zákoníku o úředním ověření podpisu, smlouva však musí mít písemnou formu – musí být podepsána všemi zakladateli.

U evropského hospodářského zájmového sdružení určuje nařízení, jaké minimální náležitosti musí obsahovat smlouva, kterou se sdružení zakládá:

a) název sdružení, který předchází nebo následují slova „evropské hospodářské zájmové sdružení“ nebo zkratka „EHZS“, pokud tato slova nebo zkratka nejsou již součástí názvu;
b) sídlo sdružení;
c) předmět, pro který bylo sdružení založeno;
d) jména, obchodní firmu, právní formu, bydliště nebo sídlo a popřípadě číslo a místo registrace každého člena sdružení;
e) dobu trvání sdružení, pokud není neomezená.

Každé sdružení musí být zapsáno v rejstříku, který pro tyto účel určil stát, v němž bude mít budoucí sdružení svoje sídlo. V ČR se sdružení zapisují do obchodního rejstříku.

Návrh na zápis evropského sdružení do obchodního rejstříku podávají všichni jeho členové. Rejstříkový soud je potom povinen zveřejnit oznámením v Obchodním věstníku údaje, které musí povinně obsahovat smlouva o sdružení a jejich změny, spisovou značku, den zápisu sdružení do obchodního rejstříku a soud, u něhož je sdružení zapsáno. Rejstříkový soud je rovněž povinen oznámením zveřejnit výmaz sdružení z obchodního rejstříku. Zveřejňuje se též oznámení o tom, že příslušné listiny byly uloženy do sbírky listin.

Vznik a zánik sdružení s datem zveřejnění a číslem, pod kterým ke zveřejnění těchto údajů v Obchodním věstníku došlo, oznamuje rejstříkový soud ve lhůtě jednoho měsíce po zveřejnění údajů Úřadu pro úřední tisky Evropské unie, který tyto údaje zveřejňuje v Úředním věstníku Evropských společenství.

Do sbírky listin je nutno uložit podle nařízení smlouvu, kterou se sdružení zřizuje, a veškeré další změny této smlouvy, doklady prokazující zřízení nebo zrušení provozovny sdružení, případné soudní rozhodnutí o neplatnosti sdružení, rozhodnutí o jmenování jednatelů a určení způsobu, jakým jednají navenek, a údaje, které jednatele identifikují, a doklady o skončení jejich funkce, doklady o převodu účasti člena na sdružení, doklady, které se vztahují ke zrušení sdružení a stanovení likvidátora, identifikační údaje

likvidátora, návrh na změnu sídla sdružení a doložka, která osvobozuje nového člena od úhrady závazků, jež vznikly před jeho vstupem.

Pokud sdružení zřídí v jiném členském státě, než je stát, v němž má sdružení sídlo, provozovnu, pobočku nebo odštěpný závod, musí ji nechat zapsat do obchodního rejstříku nebo obdobné evidence tohoto jiného členského státu. U příslušného rejstříku tohoto členského státu též uloží kopie dokladů, které jsou povinně uloženy u rejstříku členského státu, kde se nachází sídlo sdružení, popřípadě spolu s překladem vypracovaným v souladu se zvyklostmi rejstříku, v němž jsou jmenované vnitřní organizační složky sdružení registrovány.

Vnitřní organizace EHZS

I když má EHZS svým charakterem blíže k osobním společnostem, není jeho vnitřní struktura ponechána na rozhodnutí jeho členů, nýbrž ji předepisuje nařízení. Podle čl. 16 jsou orgány sdružení členové jednající společně a jednatel nebo jednatelé. Smlouva o sdružení může stanovit další orgány a určit jejich pravomoci.

Členové sdružení jsou jeho nejvyšším orgánem – členové sdružení jednající jako orgán mohou k dosažení předmětu sdružení přijmout jakékoli rozhodnutí.

Každý člen má jeden hlas. Smlouva o sdružení může nicméně některým členům přidělit více hlasů za podmínky, že žádný z nich nezíská většinu hlasů.

Členové mohou pouze jednomyslně rozhodnout o

a) změně předmětu sdružení,
b) změně počtu hlasů přidělených každému z nich,
c) změně podmínek pro přijímání rozhodnutí,
d) prodloužení doby trvání sdružení nad dobu stanovenou ve smlouvě o sdružení,
e) změně příspěvků každého z členů nebo některých z nich na financování sdružení,

f) změně jakékoli jiné povinnosti člena, nestanoví-li smlouva o sdružení jinak,
g) provedení jakékoliv změny smlouvy o sdružení, která není uvedena v tomto odstavci, nestanoví-li smlouva jinak.

Jednomyslně všemi členy sdružení je rovněž přijímáno rozhodnutí o přijetí nového člena nebo členů.

Ve všech ostatních případech, kdy nařízení nestanoví, že rozhodnutí musí být přijato jednomyslně, může smlouva o sdružení určit podmínky usnášeníschopnosti a většinového rozhodování, za kterých budou přijímána rozhodnutí nebo některá z nich. Nestanoví-li smlouva jinak, jsou rozhodnutí přijímána jednomyslně.

Výkonným orgánem sdružení je jeden nebo více jednatelů, kteří řídí běžnou činnost sdružení. Nařízení určuje podmínky, které musí osoby splnit, aby mohly funkci jednatelů zastávat. Překážky pro výkon činnosti jednatele upravuje nařízení v součinnosti s národními právními řády. Jednateli sdružení nemohou být osoby, které podle práva, které je pro ně použitelné, nebo podle vnitrostátního práva státu, kde má sdružení sídlo, nebo na základě soudního nebo správního rozhodnutí vydaného nebo uznaného členským státem, nesmějí být členem správního nebo řídícího orgánu společnosti, nesmějí řídit podnik nebo nesmějí působit jako jednatel evropského hospodářského zájmového sdružení. Další podmínky jmenování a odvolání jednatele nebo jednatelů určí smlouva o sdružení, popř. jednomyslné rozhodnutí členů.

Podle § 8 z. č. 360/2004 Sb. může být jednatelem i právnická osoba, jestliže před svým jmenováním pověří jednu nebo více fyzických osob, které budou jejím jménem funkci jednatele vykonávat. Pověřená fyzická osoba odpovídá za porušení právních povinností, jako kdyby byla sama jednatelem.

Na výkon funkce jednatele evropského sdružení, včetně odpovědnosti za způsobenou škodu, se vztahují ustanovení obchodního zákoníku upravující výkon funkce a odpovědnost jednatele společnosti s ručením omezeným a ust. § 194 odst. 2 věta první až pátá a § 194 odst. 2–6 ObchZ.

Jednatelé mají vůči členům informační povinnost. Každý člen má právo získat od jednatelů informace o záležitostech sdružení a seznamovat se s účetními knihami a doklady.

Hospodaření EHZS

V evropském hospodářském zájmovém sdružení, které není oprávněno samo podnikat, ale slouží především podpoře hospodářských aktivit svých členů, může být též vytvořen zisk. Tento zisk vyplývající z činností sdružení se považuje za zisk jeho členů a rozděluje se mezi ně v poměru stanoveném ve smlouvě o sdružení, a pokud jej tato smlouva neurčuje, rovnými díly.

Pokud jde o danění zisku, platí pro evropské hospodářské zájmové sdružení platí princip totožný jako pro veřejnou obchodní společnost – hospodářský výsledek z činnosti sdružení je zdanitelný pouze na úrovni jeho členů.

Pokud není hospodaření EHZS úspěšné, musí jeho členové sdružení přispět na vyrovnání částky, o kterou výdaje přesahují příjmy, v poměru stanoveném ve smlouvě o sdružení, a pokud jej tato smlouva neurčuje, rovnými díly.

Ručení za závazky evropského hospodářského zájmového sdružení je konstruováno podle úpravy v nařízení obdobně jako u veřejné obchodní společnosti jako neomezené, s tím, že po dobu trvání a v průběhu likvidace až do jejího skončení musí věřitelé nejprve požádat o zaplacení dluhu hlavního dlužníka, tedy samo sdružení, a na členovi sdružení mohou plnění vymáhat, nedošlo-li k úhradě dluhu sdružení v přiměřené lhůtě. Český zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení upřesňuje pro případ výkladových obtíží, že členové evropského sdružení ručí za závazky evropského sdružení jako společníci veřejné obchodní společnosti za závazky této společnosti.

Speciální úprava obsažená v odstavci druhém článku 24 řeší podle našeho názoru problém, zda věřitel musí vždy vyzvat nejprve k plnění hlavního obligačního dlužníka, zde sdružení. Pokud je ve druhém odstavci uvedeno, že do skončení likvidace sdružení mohou věřitelé sdružení na členovi vymáhat úhradu závazků za podmínek stanovených v odstavci 1 pouze

poté, co požádali sdružení o zaplacení a k úhradě nedošlo v přiměřené lhůtě, není podle našeho názoru možná aplikace obecného pravidla o ručení v ust. § 306 odst. 1 poslední věta obch. zák. (vyzvání hlavního obligačního dlužníka není třeba, jestliže je věřitel nemůže uskutečnit nebo jestliže je nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní) a před uplatněním závazku vůči členu sdružení je vždy nutno vyzvat k plnění nejprve sdružení samo.

Patrně v souvislosti s ručením bude přicházet v úvahu aplikace úpravy promlčení povinností člena sdružení podle čl. 37 nařízení. Pro žalobu proti členu sdružení ve věcech, které se týkají závazků vyplývajících z činnosti sdružení před skončením členství člena, je stanovena promlčecí lhůta pět let. Lhůta počíná běžet od zveřejnění zániku členství člena. Pětiletá promlčecí doba je stanovena pro žalobu v totožné věci, pokud zaniklo sdružení. Tato promlčecí doba začíná běžet od zveřejnění skončení likvidace.

Při úpravě ručení za tzv. staré závazky vychází Evropské hospodářské zájmové sdružení z principů totožných s českou úpravou veřejné obchodní společnosti. Pokud do sdružení přistoupí nový člen, ručí za závazky sdružení společně, neomezeně a nerozdílně s ostatními členy bez ohledu na to, o jaké závazky se jedná. Ručí tedy v plném rozsahu i za závazky, které vznikly ještě před jeho vstupem do sdružení. Od povinnosti hradit závazky, které vznikly před jeho vstupem, jej může osvobodit ustanovení ve smlouvě o sdružení nebo aktu o přijetí. Toto ustanovení je účinné vůči třetím osobám, pokud byla listina dokládající zproštění uložena ve sbírce listin a uložení bylo zveřejněno v Obchodním věstníku.

Úprava ručení za dřívější závazky sdružení se uplatní jen pro členy, jejichž členství vzniklo originárně, tj. přistoupením za trvání sdružení. Členové sdružení, kteří se stali členy na základě převodu členství (čl. 22 nařízení), vstupují plně do právního postavení svého předchůdce a ručí za všechny závazky neomezeně, společně a nerozdílně bez možnosti být zproštěn ručení za tzv. staré závazky, tedy závazky vzniklé před vznikem členství daného člena. Oproti tomu člen, který přestal být členem sdružení, ručí i nadále za závazky, které vyplynuly z činnosti sdružení před ukončením jeho členství. Tato úprava ručení se neuplatní pro případ převodu členství – v tomto případě vstupuje do právního postavení původního člena nabyvatel, který přejímá ručení za staré i nově vznikající závazky.

Evropské sdružení je účetní jednotkou podle zvláštního právního předpisu. Jednatelé evropského sdružení zabezpečují řádné vedení účetnictví a předkládají členům evropského sdružení ke schválení účetní závěrku.

Členství v EHZS

Na rozdíl od podílu na veřejné obchodní společnosti, která je nepřevoditelný, stanoví článek 22 nařízení o evropském hospodářském zájmovém sdružení, že každý člen sdružení může převést svou účast ve sdružení nebo její část na jiného člena nebo na třetí osobu. Je tedy věcí každého člena, zda se rozhodne ve sdružení zůstat nebo svou účast převodem členství ukončit. Osobní charakter sdružení však není prolomen ani přípustností převodů – nařízení váže účinnost převodu na jeho jednomyslné schválení ostatními členy sdružení.

Pokud dojde k singulární sukcesi a do sdružení se na základě převodu dostane nový člen, vstupuje do právního postavení svého předchůdce, to znamená, že ručí i za závazky, které vznikly před účinností převodu, a nedopadá na něj zvláštní úprava uvedená v čl. 26 odst. 2 nařízení o evropském hospodářském zájmovém sdružení. Ručení nemůže být zproštěn.

Český zákon k provedení nařízení o evropském hospodářském zájmovém sdružení rozšiřuje rozsah dispozic s členstvím a dovoluje i jeho zastavení. Na zástavní právo k účasti ve sdružení se použijí přiměřeně ustanovení o zástavním právu k obchodnímu podílu na společnosti s ručením omezeným s výjimkou ustanovení, která umožňují zástavnímu věřiteli vykonávat práva společníka nebo nabýt zastavenou účast v evropském sdružení, a ustanovení o zápisu zástavního práva do obchodního rejstříku. Úřední ověření podpisu na zástavní smlouvě a jejích změnách se nevyžaduje.

Člen evropského hospodářského zájmového sdružení může rovněž ukončit svoje členství na základě dohody s ostatními členy. Toto řešení je však upraveno jako podpůrné pro případ, že smlouva o sdružení neobsahuje úpravu podmínek pro vystoupení člena.

Originárním způsobem vzniku členství je přistoupení ke sdružení. Rozhodnutí o přijetí nových členů je přijímáno jednomyslně všemi členy sdružení. Každý nový člen odpovídá za podmínek podle článku 24 za závazky sdružení, včetně těch, které vyplývají z činnosti sdružení před jeho vstu-

pem. Od povinnosti hradit závazky, které vznikly před jeho vstupem, jej může osvobodit ustanovení ve smlouvě o sdružení nebo aktu o přijetí. Toto ustanovení je účinné vůči třetím osobám pouze tehdy, je-li zveřejněno v souladu s článkem 8 nařízení.

Úprava ukončení členství v evropském zájmovém hospodářském sdružení je odchylná od úpravy, kterou obsahuje české právo pro veřejnou obchodní společnost. Členství v evropském zájmovém hospodářském sdružení může zaniknout následujícími právními skutečnostmi:

- člen může ze sdružení vystoupit, bližší podmínky pro vystoupení má upravovat smlouva o sdružení. Pokud smlouva o vystoupení nic neurčuje, může člen vystoupit na základě jednomyslného souhlasu ostatních členů. Člen může rovněž ze sdružení vystoupit, pokud pro to má oprávněný důvod,
- člen může být ze sdružení vyloučen. Nařízení rozlišuje vyloučení z důvodů uvedených ve smlouvě o sdružení a vyloučení sankční. Jako sankce může vyloučení následovat po vážném porušení povinností člena nebo způsobí-li člen, že fungování sdružení je vážně narušeno nebo takové narušení hrozí. K sankčnímu vyloučení může dojít pouze rozhodnutím soudu přijatým na základě společné žádosti většiny ostatních členů, nestanoví-li smlouva o sdružení jinak,
- členství zaniká smrtí člena – členství zásadně nepřechází na právního nástupce zemřelého, smlouva o sdružení to ale může dovolovat a stejně tak je možné – není-li ve smlouvě stanoveno nic jiného – nahradit zemřelého jeho nástupcem na základě jednomyslného souhlasu ostatních členů sdružení,
- členství ve sdružení zaniká, pokud člen přestane splňovat požadavky uvedené v čl. 4 odst. 1 nařízení (členy sdružení mohou být pouze společnosti a další právní subjekty veřejného nebo soukromého práva vytvořené v souladu s právem členského státu, které mají statutární nebo zákonné sídlo nebo ústředí ve Společenství nebo fyzické osoby, které vykonávají průmyslovou, obchodní, řemeslnou, zemědělskou činnost nebo svobodné povolání nebo poskytují jiné služby ve Společenství).

Kromě uvedených skutečností může právo členských států stanovit, že členství zaniká zánikem člena s likvidací, pro platební neschopnost člena nebo proto, že zastavil platby. Tyto důvody by se uplatnily pro sdružení se sídlem v ČR zapsaná v obchodním rejstříku vedeném českým soudem na základě ust. § 88 odst. 1 ObchZ podle pravidla, které je uvedeno v § 12 českého zákona o evropském hospodářském zájmovém sdružení.

Jakmile přestane být člen součástí sdružení, musí jednatel nebo jednatelé tuto skutečnost oznámit ostatním členům a musí podat návrh na příslušný zápis v obchodním rejstříku. Na vlastní existenci sdružení nemá zánik členství některého z jeho členů zásadně vliv. Smlouva o sdružení však může obsahovat odchylné řešení.

Člen, jeho členství ve sdružení zaniklo, má právo na vypořádání. Jestliže k zániku jeho členství došlo převodem, je vypořádán cenou, kterou si za převod účasti ve sdružení dohodl. Přestane-li být člen součástí sdružení z jiného důvodu, než je převod, určí se výše práv, které mu náležejí, nebo závazků, které má, na základě majetku sdružení v okamžiku, kdy tento člen přestává být jeho součástí. Výše práv a závazků vystupujícího člena nemůže být stanovena paušálně dopředu.

Nestanoví-li smlouva o sdružení jinak a aniž jsou dotčena práva, která osoba nabyla podle čl. 22 odst. 1 nebo čl. 28 odst. 2, je sdružení poté, co určitý člen přestane být jeho součástí, i nadále zachováno pro zbývající členy za podmínek stanovených smlouvou o sdružení nebo určených jednomyslným rozhodnutím dotyčných členů.

Jednání EHZS navenek

Evropské hospodářské zájmové sdružení zavazuje vůči třetím osobám jednání jednatele nebo více jednatelů (způsob, jakým navenek jednají, musí být zapsán v obchodním rejstříku). Jednatel má při jednání se třetími osobami postavení, které se blíží postavení statutárních orgánů veřejné obchodní společnosti, i když je nařízení i prováděcí zákon chápou jako zastupování sdružení při jeho jednání navenek s třetími osobami. Sdružení tedy zavazuje navenek jednání každého z jednatelů, pokud tento jednatel jedná způsobem zapsaným v obchodním rejstříku, i když jeho jednání nerealizuje předmět činnosti sdružení. Jakékoli omezení pravomocí jednatele nebo jed-

natelů stanovené smlouvou o sdružení nebo rozhodnutím jeho členů není vůči třetím osobám účinné, i když je zveřejněno. Smlouva o sdružení může stanovit, že sdružení může být platně zavazováno pouze dvěma nebo více jednateli jednajícími společně. Tato klauzule je účinná vůči třetím osobám, pokud byla zapsána do obchodního rejstříku a zveřejněna.

Zrušení a zánik sdružení

Ke zrušení samotného sdružení může primárně dojít na základě rozhodnutí jeho členů. Rozhodnutí musí být přijato jednomyslně, pokud smlouva o sdružení nestanoví jinak.

Nařízení dále určuje, že sdružení musí být rozhodnutím svých členů zrušeno, pokud uplyne doba stanovená ve smlouvě o sdružení nebo nastanou-li jakékoli jiné důvody uvedené v této smlouvě. Sdružení musí být rovněž zrušeno rozhodnutím jeho členů, pokud byl splněn účel sdružení nebo pokud tento účel již není možno nadále naplňovat. Pokud by členové zrušovací rozhodnutí v těchto případech nepřijali, může kterýkoli člen požádat o prohlášení zrušení soud.

Členové sdružení jsou povinni rozhodnout o jeho zrušení i v případě, že již nejsou dodrženy podmínky stanovené pro členy v čl. 4 odst. 2 nařízení (sdružení se musí skládat alespoň ze dvou společností nebo jiných právních subjektů, které mají ústředí v různých členských státech, nebo dvou fyzických osob, které vykonávají svou činnost jako hlavní v různých členských státech, nebo společnosti nebo jiného právního subjektu a fyzické osoby podle, z nichž první má ústředí v jednom členském státě a druhá vykonává svou činnost jako hlavní v jiném členském státě).

Po zrušení sdružení na základě rozhodnutí jeho členů musí jednatelé podat návrh na příslušný rejstříkový zápis.

Je-li sdružení zrušeno, následuje jeho likvidace, během níž je sdružení stále způsobilé být subjektem jakýchkoli práv a povinností, uzavírat smlouvy nebo činit jiné právní úkony a vystupovat před soudem. Na průběh likvidace a její skončení se aplikují vnitrostátní právní předpisy. Likvidátorovi náleží, aby splnil povinnost spojené s výmazem sdružení z obchodního rejstříku.

Zrušení soudním rozhodnutím je možné i u evropského hospodářského zájmového sdružení. Důvodem pro zrušení je porušení nařízením vymezeného předmětu činnosti sdružení (čl. 3), porušení ustanovení o sídle sdružení (čl. 12), popř. porušení předepsané struktury členů sdružení (čl. 4 odst. 2). Zrušení je však až posledním krokem, pokud se nepodaří před rozhodnutím o věci samé situaci napravit nebo pokud náprava není možná.

Soud zahajuje řízení na návrh zúčastněné osoby (tj. zejména člena sdružení, jednatele, věřitele) nebo příslušného státního orgánu. Při neexistenci orgánu, do jehož působnosti by patřil dohled nad evropským hospodářským zájmovým sdružením (je otázka, zda by takový dohled byl vůbec přípustný), je však problematické – s ohledem na důvody pro zrušení rozhodnutím soudu – nalézt takový státní orgán, do jehož působnosti by návrh na zrušení sdružení patřil.

Soud může rozhodnout o zrušení sdružení i na návrh jeho člena, pokud k tomu má člen sdružení oprávněný důvod.

Nařízení opravňuje členský stát, aby povolil zrušení sdružení na návrh příslušného správního úřadu, pokud sdružení jedná proti veřejnému zájmu tohoto státu. Uvedenou možnost však nařízení váže na skutečnost, že takový důvod sdružení je upraven právem členského státu i pro další obchodní společnosti nebo jiné právní subjekty. Vzhledem k tomu, že české právo takovou úpravu nemá, nepřichází uvedený důvod zrušení evropského hospodářského zájmového sdružení v úvahu.

2.2.2 Evropská společnost

Povaha evropské společnosti, prameny úpravy

Nadnárodní formou akciové společnosti je evropská společnost, jejímž právním základem je nařízení 2157/2001 o statutu evropské společnosti. Jeho jednotlivá ustanovení jsou sice aplikovatelná přímo v jednotlivých členských státech (a též ve státech tvořících Evropský hospodářský prostor – Lichtenštejnsko, Island, Norsko), avšak užití v praxi vyžaduje vydání národních zákonů, které doplňují otázky ponechané úpravě speciálními zá-

kony jednotlivých členských států. V ČR je to zákon č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti.

K nařízení byla vydána ještě směrnice 2001/86/ES, která zavazuje členské státy k úpravě zapojení zaměstnanců do řízení evropské společnosti. V českém právu upravuje tuto problematiku část druhá z. č. 627/2004 Sb.

V otázkách, které nejsou řešeny ani nařízením ani speciálním zákonem, se aplikují národní právní úpravy platné pro akciové společnosti členských států, v nichž má evropská společnost svoje sídlo.

Vnitřním autonomním pramenem úpravy vztahů ve společnosti jsou její stanovy vydané v souladu s nařízením v rozsahu, v němž to nařízení připouští, a v rámci aplikace národních právních řádů v rozsahu, který stanovám ponechávají tyto národní úpravy akciových společností. Je-li předmět podnikání, který vykonává SE, upraven zvláštními vnitrostátními právními předpisy, uplatňují se tyto právní předpisy plně na SE.

I přes tuto roztříštěnost právní úpravy má forma nadnárodní společnosti několik výhod: umožňuje vznik fúzí společností, které se řídí různými právními řády, připouští přesun sídla do libovolného členského státu, dovoluje volbu systému správy vnitřních záležitostí společnosti mezi systémem monistickým a dualistickým.

Podle výslové úpravy ve třetím odstavci prvního článku nařízení je SE právnickou osobou, kapitálovou společností ve formě akciové společnosti, která je nejvhodnější formou, z hlediska financování i řízení společnosti provozující podnikání v měřítku Společenství. Aby bylo zajištěno, že tyto společnosti budou mít přiměřenou velikost, je stanoven minimální základní kapitál tak, aby společnosti měly dostatečný majetek, a přitom nebylo pro malé a střední podniky obtížné SE založit. Základní kapitál SE je rozvržen na akcie, součet jmenovitých hodnot akcií je roven základnímu kapitálu.

Ohledně ručení akcionářů za závazky společnosti uvádí čl. 1 nařízení, že každý akcionář ručí jen do výše svého upsaného základního kapitálu. Toto pravidlo by bylo významně odchylné od české úpravy a jeho doslovná aplikace by přinášela akcionářům SE znevýhodnění oproti akcionářům českých akciových společností. Podle našeho názoru není žádný právní důvod pro to, aby obě skupiny akcionářů měly tak zásadně odlišné postavení. Úpravu v nařízení je proto nutno považovat za maximum zákonného ručení – pokud akcionáři národních akciových společností ručí ze zákona za závazky

svých společností, je u SE toto ručení omezeno výší upsaného základního kapitálu každého akcionáře. Pokud má národní právní řád konstrukci zákonného ručení méně přísnou, musí se uplatnit i pro akcionáře SE. Akcionáři evropské společnosti se sídlem v ČR proto za závazky své SE ručit nebudou.

Označení evropské společnosti

Firma evropské společnosti musí obsahovat zkratku SE, tato zkratka je vyhrazena výhradně pro evropskou společnost, jiná obchodní společnost uvedenou zkratku nesmí používat. Pokud ale měly obchodní společnosti a jiné právnické osoby zapsané do rejstříku v členském státě před dnem vstupu tohoto nařízení v platnost tuto zkratku ve svých firmách, nemusí je měnit.

Založení a vznik evropské společnosti

Na rozdíl od akciové společnosti podle českého práva platí pro zakládání nadnárodní evropské společnosti odlišná pravidla. Základní odlišnost od akciové společnosti zakládané podle českého práva spočívá v tom, že evropskou společnost možno založit pouze určitým postupem měnícím již existující společnosti, přičemž zde musí být obsažen nadnárodní prvek.

Evropskou společnost je možné založit:

1) fúzí dvou nebo více akciových nebo evropských společností, které jsou založeny podle práva některého z členských států EU, jestliže nejméně dvě z nich podléhají právním předpisům různých členských států. Fúzovat mohou i mateřské s dceřinými společnostmi, sídlo budoucí evropské společnosti si mohou zvolit v kterémkoli státě EU. Fúze se může uskutečnit jako fúze splynutím (formu SE nabývá nově vzniklá společnost) nebo sloučením (formu SE má nástupnická společnost).

Nařízení neupravuje postup při fúzi, nýbrž odkazuje na národní právní řády v těch částech postupu, které nařízení nezmiňuje. Znamená to, že úvodní etapy fúze se uskuteční podle národního právního řádu každé z fúzujících společností, do kterého se ovšem promítají požadavky třetí směr-

nice. České společnosti budou proto postupovat podle z. č. 125/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev.

Východiskem fúze je projekt fúze, který musí obsahovat náležitosti uvedené v čl. 20 nařízení s tím, že fúzující společnosti mohou v projektu fúze upravit další záležitosti. Na projekt fúze navazuje zveřejnění údajů o účastnících fúze i nástupnické společnosti a zveřejnění informací o opatřeních chránících věřitele a menšinové akcionáře (čl. 21), následuje zpráva znalce a schválení projektu valnými hromadami každé z fúzujících společností. Soulad fúze s právem se přezkoumá, pokud jde o část postupu týkajícího se každé fúzující společnosti, podle právních předpisů platných pro fúze akciových společností členského státu, jehož právem se fúzující společnost řídí. V každém dotyčném členském státě vystaví soud, notář nebo jiný příslušný úřad osvědčení potvrzující splnění všech úkonů a formalit, které musejí být před fúzí provedeny. V ČR bylo vystavení tohoto osvědčení svěřeno notářům. Náležitosti osvědčení stanoví § 16 z. č. 627/2004 Sb., podklady, které je společnost povinna notáři předložit, vyplývají z prováděcího předpisu (vyhl. č. 204/2008 Sb. o listinách, které je česká zúčastněná společnost povinna předložit notáři k vydání osvědčení o zákonnosti dokončení založení evropské společnosti fúzí).

Fúze je potom dokončena již ve státě budoucího sídla nástupnické SE tím, že soulad fúze s právem přezkoumá, pokud jde o část postupu týkajícího se provedení fúze a založení SE, soud, notář nebo jiný úřad příslušný pro přezkoumání tohoto hlediska souladu fúzí akciových společností s právem v členském státě, ve kterém se má nacházet navrhované sídlo SE. K tomuto účelu předloží každá fúzující společnost příslušnému úřadu osvědčení vystavené jeho soudem či notářem nebo jiným příslušným úřadem do šesti měsíců od jeho vydání společně s kopií projektu fúze schváleného touto společností. Přezkum se soustřeďuje zejména na to, zda byl projekt fúze řádně schválen a zda byla vyřešena otázka zapojení zaměstnanců do řízení společnosti. Potom může být fúze zapsána do rejstříku ve státě sídla budoucí SE a zápisem nastoupí účinky fúze dnem, ke kterému je SE zapsána do rejstříku.

Při fúzi sloučením se veškerá aktiva a pasiva každé zanikající společnosti převádějí na nástupnickou společnost, akcionáři zanikající společnosti se stávají akcionáři nástupnické společnosti, zanikající společnost zaniká

a nástupnická společnost nabývá formu SE. Při fúzi splynutím se veškerá aktiva a pasiva fúzujících společností převádějí na SE, akcionáři fúzujících společností se stávají akcionáři SE a fúzující společnosti zanikají. Po zápisu do rejstříku již fúze nesmí být prohlášena za neplatnou. V rejstřících členských států, kde jsou zapsány fúzující společnosti, se provede výmaz těchto společností, který má však již jen deklaratorní účinky.

2) Akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným založené podle práva členského státu, které mají sídlo a správní ústředí ve Společenství, mohou usilovat o založení holdingové SE za předpokladu, že nejméně dvě z nich

a) se řídí právem různých členských států nebo
b) mají alespoň dva roky dceřinou společnost řídící se právem jiného členského státu nebo pobočku nacházející se v jiném členském státě.

Při tomto způsobu evropskou společnost formálně zakládají společníci dosavadních národních společností, protože podíly na nich se stávají předmětem vkladu do holdingové společnosti. Řídící nebo správní orgány společností, které dávají podnět založení holdingové společnosti, vypracují jednotný projekt založení holdingové společnosti. Projekt zahrnuje zprávu, jež vysvětluje a odůvodňuje právní a hospodářská hlediska založení a uvádí důsledky vytvoření holdingové SE pro akcionáře a zaměstnance. Projekt stanoví minimální podíl akcií v každé společnosti dávající podnět k založení holdingové SE, kterým musí přispět akcionáři k založení holdingové SE. Tento podíl musí tvořit akcie představující více než 50 % stálých hlasovacích práv. Každá ze společností projekt zveřejní nejméně jeden měsíc před konáním valné hromady, která má rozhodnout o založení holdingové SE. Projekt musí být prozkoumán znalcem, který o prozkoumání vyhotoví zprávu. Zpráva musí poukazovat na případné potíže při ocenění a uvádět, zda je navrhovaný výměnný poměr akcií spravedlivý a odůvodněný, a dále uvést metody, podle nichž byl určen, a zda jsou tyto metody v daném případě vhodné. Projekt založení holdingové SE potom schvaluje valná hromada každé společnosti dávající podnět k založení. Schválení projektu začíná běžet tříměsíční lhůta pro akcionáře, v níž mohou sdělit společnosti dávající podnět k založení, zda mají v úmyslu přispět svými akciemi nebo podíly k založení holdingové SE. Holdingová SE je založena pouze tehdy,

pokud akcionáři nebo držitelé podílů společností dávajících podnět k založení převedou ve zmíněné tříměsíční lhůtě minimální podíl akcií nebo podílů každé společnosti v souladu s projektem založení a pokud byly splněny všechny ostatní podmínky. Sdělení o tom zveřejní každá ze společností v národním věstníku. Od okamžiku tohoto zveřejnění začíná běžet jednoměsíční dodatečná lhůta, během níž se mohou i ti společníci, kteří dosud o účast na holdingové společnosti neprojevili zájem, stát jejími akcionáři. Po uplynutí této lhůty může být holdingová SE zapsána do obchodního rejstříku ve státě svého sídla a stane se ovládací společností všech ostatních společností, jejichž společníci obdrží akcie holdingové SE.

3) Společnosti ve smyslu čl. 48 odst. 2 Smlouvy a jiné veřejnoprávní nebo soukromoprávní právnické osoby, založené podle práva členského státu, které mají sídlo a správní ústředí ve Společenství, mohou založit dceřinou společnost SE upsáním jejích akcií, jestliže nejméně dvě z nich

a) se řídí právem různých členských států nebo
b) mají alespoň dva roky dceřinou společnost řídící se právem jiného členského státu nebo pobočku nacházející se v jiném členském státě.

Na společnosti a ostatní právnické osoby účastnící se založení se vztahují předpisy, kterými se řídí jejich účast na založení dceřiné společnosti ve formě akciové společnosti podle vnitrostátních právních předpisů.

4) Akciová společnost založená podle práva členského státu, která má sídlo a správní ústředí ve Společenství, může být přeměněna na SE, pokud má alespoň dva roky dceřinou společnost řídící se právem jiného členského státu. Přeměna akciové společnosti na SE nevede k zániku společnosti ani k vytvoření nové právnické osoby. Sídlo nesmí být přemístěno z jednoho členského státu do jiného současně s nabytím účinnosti přeměny.

Řídící nebo správní orgán dotyčné společnosti vypracuje projekt přeměny a zprávu, která vysvětluje a odůvodňuje právní a hospodářská hlediska této přeměny a uvádí důsledky přechodu na formu SE pro akcionáře a zaměstnance.

Projekt přeměny se zveřejní způsobem stanoveným právními předpisy každého členského státu v souladu s článkem 3 směrnice 68/151/EHS nej-

méně jeden měsíc před konáním valné hromady, která má rozhodnout o přeměně.

Před konáním valné hromady musí jeden nebo více nezávislých znalců jmenovaných nebo schválených v souladu s vnitrostátními právními předpisy náležitě osvědčit, že společnost má čistá aktiva nejméně ve výši svého základního kapitálu a rezervních fondů, které nesmějí být podle právních předpisů nebo stanov rozděleny.

Valná hromada dotyčné společnosti potom schválí projekt přeměny společně se stanovami SE.

5) SE samotná může založit jednu nebo více dceřiných společností ve formě SE. Tyto dceřiné společnosti mají jediného společníka – SE, právní předpisy členského státu, ve kterém má dceřiná společnost SE sídlo, podle kterých musí mít akciová společnost více než jednoho akcionáře, se v případě dceřiné společnosti SE nepoužijí.

Členský stát může stanovit, že společnost, jejíž správní ústředí se nenachází ve Společenství, se může podílet na založení SE, je-li společnost založena podle práva členského státu, má sídlo v členském státě a má skutečnou a trvalou vazbu na hospodářství členského státu. České právo připouští tuto možnost v ust. § 3 odst. 1 z. č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti.

Nařízení též výslovně připouští (čl. 66) zpětnou přeměnu SE na akciovou společnost řídící se právem členského státu, ve kterém se nachází její sídlo. Rozhodnutí o takové přeměně lze učinit teprve po uplynutí dvou let od zápisu SE do rejstříku a po schválení prvních dvou ročních účetních závěrek. I přes toto časové omezení je zřejmé, že se forma SE může využívat jako možná cesta odchod z jurisdikce původního členského státu a umístění společnosti do výhodnějšího právního režimu, kde se opět vrátí k původní formě „národní“ akciové společnosti. Přeměna SE na akciovou společnost nevede k zániku společnosti nebo k vytvoření nové právnické osoby.

I přes značnou volnost, pokud jde o volbu sídla, určuje nařízení, že se sídlo SE musí nacházet ve Společenství, ve stejném členském státě jako její správní ústředí. Členský stát může kromě toho uložit SE zapsané do rejstříku na jeho území povinnost mít své správní ústředí a sídlo na stejném místě.

Evropská společnost se zapisuje v členském státě, ve kterém má sídlo, do rejstříku určeného právními předpisy členského státu. V souladu s první směrnicí, SE nesmí být zapsána, dokud nebyla uzavřena dohoda o zapojení zaměstnanců nebo dokud zvláštní vyjednávací výbor nerozhodl o tom, že jednání nebudou zahájena nebo již zahájená ukončena, nebo dokud neuplynula doba vyjednávání podle článku 5 směrnice (6 měsíců, popř. jeden rok), aniž bylo dosaženo dohody. Evropská společnost, která má mít zapsané sídlo na území České republiky, se zapisuje do obchodního rejstříku; zapsané údaje a obsah uložených listin se zveřejní v Obchodním věstníku.

Zapisuje-li se do obchodního rejstříku evropská společnost dualistické struktury, budou se zapisované údaje řídit obchodním zákoníkem a prováděcí vyhláškou určující závazné formuláře a přílohy. Pokud bude SE mít vnitřní strukturu monistickou, zapisují se do obchodního rejstříku, kromě údajů stanovených nařízením Rady a údajů zapisovaných podle obchodního zákoníku o všech právnických osobách:

a) údaje stanovené obchodním zákoníkem o členech správní rady a jejím předsedovi, generálním řediteli, delegovaných generálních ředitelích, náhradním členovi správní rady, který bude vykonávat funkci předsedy podle § 27 odst. 1, členovi správní rady dočasně pověřenému výkonem funkce předsedy podle § 29 odst. 2,
b) údaj o tom, zda statutárním orgánem je předseda správní rady (předseda – generální ředitel), nebo generální ředitel, který není předsedou správní rady,
c) způsob, jakým správní rada jedná jménem evropské společnosti,
d) pověření člena správní rady výkonem funkce předsedy správní rady a doba, na kterou bylo pověření uděleno.

Do složky sbírky listin vedené pro každou evropskou společnost se zakládají kromě listin stanovených nařízením Rady i návrh přemístění zapsaného sídla a usnesení valné hromady o schválení návrhu přemístění zapsaného sídla.

Rejstříkový soud je povinen pro účely zveřejnění v Úředním věstníku Evropských společenství oznámit Úřadu pro úřední tisky Evropských společenství zápis nebo výmaz evropské společnosti nebo zápis sídla nebo

výmaz zapsaného sídla evropské společnosti v případě jeho přemístění, a to na náklady navrhovatele.

Vnitřní organizace evropské společnosti

Evropská společnost má jako svůj nejvyšší orgán valnou hromadu. Základní zásady jejího postavení, působnosti a jednání určuje nařízení, doplňující ustanovení jsou obsažena v zákoně o evropské společnosti.

Nařízení v první řadě stanoví, že valná hromada rozhoduje o záležitostech, ve kterých má výlučnou pravomoc na základě nařízení nebo pro něž svěřují pravomoc valné hromadě akciové společnosti řídící se právem členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, buď právní předpisy tohoto členského státu, nebo stanovy SE v souladu s nimi. Ve vztahu k účasti zaměstnanců na řízení společnosti rozhoduje valná hromada podle právních předpisů členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, jimiž se provádí směrnice 2001/86/ES.

Organizace, průběh valné hromady a hlasování se řídí právními předpisy vztahujícími se na akciové společnosti v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SE. Valná hromada SE se koná nejméně jednou v kalendářním roce do šesti měsíců po skončení účetního období. První valná hromada se může konat kdykoliv během 18 měsíců po vzniku evropské společnosti. Valnou hromadu může kdykoli svolat řídící, správní či dozorčí orgán nebo jiný příslušný orgán či úřad v souladu s vnitrostátními právními předpisy vztahujícími se na akciové společnosti v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SE.

Rozhodování valné hromady se děje na základě prosté většiny hlasů – pokud nevyžaduje nařízení nebo případně právní předpisy vztahující se na akciové společnosti v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SE, vyšší většinu, přijímají se rozhodnutí valné hromady evropské společnosti prostou většinou odevzdaných platných hlasů. Mezi odevzdané hlasy se nepočítají hlasy, které jsou spojeny s akciemi, jejichž majitel se nezúčastnil hlasování, zdržel se hlasování nebo odevzdal prázdný nebo neplatný hlasovací lístek.

I nařízení počítá s možností, že evropská společnost vydala různé druhy akcií. Pro tento případ stanoví povinnost hlasování podle druhů akcií:

existují-li v SE dva nebo více druhů akcií, podléhá každé rozhodnutí valné hromady zvláštnímu hlasování každé skupiny akcionářů, jejichž zvláštních práv se toto rozhodnutí týká. Vyžaduje-li rozhodnutí valné hromady většinu hlasů uvedenou v čl. 59 odst. 1 nebo 2, vyžaduje se tato většina i u zvláštního hlasování každé skupiny akcionářů, jejichž zvláštních práv se toto rozhodnutí týká.

Pro změny stanov evropské společnosti se vyžaduje rozhodnutí valné hromady přijaté většinou nejméně dvou třetin odevzdaných hlasů, pokud právní předpisy vztahující se na akciové společností v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SE, nevyžadují nebo neumožňují vyšší většinu. Český zákon o evropské společnosti odkazuje v této věci na obchodní zákoník, jehož požadavky se kryjí s úpravou v nařízení. Podle nařízení se změny stanov zveřejňují – v tomto ohledu platí ust. § 38i ObchZ o sbírce listin, kam jsou výkonné orgány společnosti povinny uložit znění změn stanov i jejich úplné platné znění. Uložení změn stanov a jejich úplného znění se oznamuje v Obchodním věstníku.

Konstrukce výkonných a dozorčích orgánů evropské společnosti se sídlem na území ČR

Podle úpravy v obchodním zákoníku má akciová společnost vnitřní soustavu orgánů vytvořenu na principu dualistickém, vedle valné hromady je společnost povinna zřídit ještě dva na sobě nezávislé orgány – představenstvo jako orgán výkonný a dozorčí radu jako orgán kontrolní. Organizační struktura evropské společnosti poskytuje oproti tomu zakladatelům možnost zvolit si buď vnitřní uspořádání společnosti na dualistickém základě nebo na monistickém základě (valná hromada a jeden orgán slučující funkce výkonné i dozorové).

Nařízení o evropské společnosti stanoví několik pravidel, která jsou společná pro oba systémy:

- členové orgánů společnosti jsou jmenováni na dobu stanovenou ve stanovách, která však nesmí přesahovat šest let,
- podle stanov může být členem orgánu i osoba právnická, pokud jmenuje fyzickou osobu, aby vykonávala její funkce v dotyčném orgánu,

- členem kteréhokoli orgánu SE ani zástupcem člena nesmí být osoba, která podle právních předpisů členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, není způsobilá být členem odpovídajícího orgánu akciové společnosti řídící se právem tohoto členského státu, nebo není způsobilá být členem odpovídajícího orgánu akciové společnosti řídící se právem členského státu v důsledku soudního nebo správního rozhodnutí vydaného v tomto členském státě,
- ve stanovách mohou být určeny zvláštní požadavky na ty členy orgánů společnosti, které zastupují akcionáře,
- nařízení se nedotýká vnitrostátních právních předpisů, které povolují menšině akcionářů nebo jiným osobám nebo orgánům jmenovat některé členy orgánu společnosti – české právo tuto možnost nezná, nelze jí proto využít ani u SE se sídlem v ČR, část členů dozorčí rady však může být volena zaměstnanci SE, pokud bude takový způsob zapojení zaměstnanců do správy společnosti dohodnut,
- stanovy SE uvádějí druhy jednání, které musí v dualistickém systému schválit řídícímu orgánu dozorčí orgán nebo které vyžadují výslovné rozhodnutí správního orgánu v monistickém systému,
- členové orgánů SE nesmějí ani poté, co přestanou zastávat funkci, sdělovat informace o SE, jejichž šíření by mohlo poškodit zájmy společnosti, s výjimkou případů, ve kterých předání informací požadují nebo povolují vnitrostátní právní předpisy vztahující se na akciové společnosti nebo ve kterých je sdělení ve veřejném zájmu,
- pro schopnost usnášet se platí, že musí být přítomna nejméně polovina členů orgánu a rozhodování se děje většinou přítomných, přičemž v případě rovnosti hlasů má rozhodující hlas předseda,
- podle národních akciových předpisů se řídí odpovědnost členů řídících, dozorčích a správních orgánů za ztráty nebo škody, které vznikly v důsledky porušení jim uložených povinností při výkonu funkce.

Pravidla pro monistický systém evropské společnosti

Český obchodní zákoník monistický systém pro české akciové společnosti nedovoluje, speciální zákon o evropské společnosti musel proto upravit pravidla utváření a činnosti tohoto systému pro případ, že by si SE se sídlem v České republice monistický systém zvolila.

Samotné nařízení má jen několik obecných pravidel pro monistický systém, úprava je proto koncentrována do speciálního českého zákona o evropské společnosti. Řešení, které je v něm obsaženo, vychází z francouzské úpravy. Vedle valné hromady existuje jen jeden orgán společnosti, který je označován jako správní rada a slučuje v sobě funkce výkonné i dozorčí. Podle postavení předsedy správní rady se potom odlišují dvě možné řešení, mezi nimiž mohou akcionáři volit[62]:

- předseda správní rady je současně generálním ředitelem a je současně statutárním orgánem i osobou oprávněnou vykonávat obchodní vedení společnosti. Ostatní členové správní rady mají potom funkce kontrolní,
- funkce předsedy správní rady a generálního ředitele je oddělena, statutárním orgánem společnosti je potom generální ředitel, který je rovněž oprávněn k obchodnímu vedení společnosti. Předseda a ostatní členové správní rady plní v tomto uspořádání kontrolní funkce.

Správní rada jako taková je však podle čl. 43 nařízení orgánem, který řídí společnost. Nezasahuje sice do obchodního vedení, ale náleží jí rozhodovat o koncepčních otázkách řízení společnosti. Podrobněji uvedenou funkci upravuje český speciální zákon o evropské společnosti, který v § 40 odst. 1 přiznává správní radě působnost určovat orientaci činnosti evropské společnosti a dohlížet na realizaci této činnosti. S výjimkou působnosti výslovně svěřené valné hromadě a v rámci předmětu podnikání se může zabývat kteroukoli zásadní otázkou významnou pro dobré fungování evrop-

[62] Dědič, J., Čech, P., Evropské právo společností, BOVA POLYGON, Praha, 2004, ISBN 80-7273-110-6, str. 165 a násl.

ské společnosti. Záležitosti, které se týkají těchto koncepčních otázek, řídí prostřednictvím svých usnesení. Ust. § 40 odst. 2 umožňuje správní radě rovněž zavazovat společnost navenek (určuje, že správní rada je statutárním orgánem SE), přičemž platí pravidlo, které upravuje obchodní zákoník pro statutární orgány českých obchodních společností o tom, že omezení jednatelského oprávnění správní rady vyplývající z rozhodnutí orgánů evropské společnosti není možno uplatňovat vůči třetím osobám, i když byla zveřejněna. Tato exekutivní role správní rady nic nemění na skutečnosti, že součástí její působnosti je i výkon kontrolní činnosti (§ 40 odst. 3 zákona o evropské společnosti).

Pro správní radu samotnou určuje speciální zákon, že má mít minimálně tři a maximálně 18 členů volených a odvolávaných valnou hromadou (s výjimkou členů, kteří zastupují zaměstnance). Jedna fyzická osoba nemůže být současně členem více než pěti správních rad nebo představenstev evropských společností nebo akciových společností; omezení platí jenom pro osoby, které se mají stát členem správní rady evropské společnosti. Doplňování počtu členů v období mezi dvěma valnými hromadami se může dít kooptací, pokud by však počet členů správní rady klesl pod zákonem určené minimum, jsou zbývající členové správní rady povinni bezodkladně svolat valnou hromadu za účelem zvolení nových členů.

Správní rada zvolí bezodkladně ze svých členů předsedu, kterého též může kdykoli odvolat z funkce. Předseda je zvolen na období, které nesmí přesáhnout délku jeho funkčního období jako člena správní rady. Předseda správní rady reprezentuje správní radu, organizuje a řídí její činnost, o níž podává zprávu valné hromadě, dohlíží na dobré fungování orgánů evropské společnosti a sleduje, zda členové správní rady jsou schopni řádně vykonávat svou funkci. Pokud byl současně zvolen ten subsystém monistického systému, podle něhož je předseda správní rady současně generálním ředitelem, vykonává též obchodní vedení a má postavení statutárního orgánu.

Stanovy evropské společnosti upraví pravidla týkající se svolání a usnášení správní rady, určí pravidla pro vedení evidence přítomných, pořizování zápisů ze schůzí a formu a náležitosti rozhodnutí správní rady. Z postavení a funkce správní rady vyplývá, že se musí pravidelně scházet. Jestliže správní rada není svolána po dobu delší než 2 měsíce, může požádat nejmé-

ně jedna třetina členů správní rady jejího předsedu, aby svolal správní radu s programem, který navrhovatelé určí. Není-li správní rada svolána po dobu delší než 3 měsíce, mohou ji členové tvořící alespoň jednu třetinu všech členů správní rady svolat sami.

Za podmínek určených stanovami zvolí správní rada subsystém svého vnitřního utváření. Buď bude řízena předsedou, který je současně generálním ředitelem, nebo je funkce předsedy správní rady a generálního ředitele oddělena. O své volbě musí správní rada informovat akcionáře a třetí osoby příslušným zápisem do obchodního rejstříku. Návrh na zápis podává předseda správní rady.

Pokud správní rada rozhodne, že bude oddělena funkce jejího předsedy a funkce generálního ředitele, může jmenovat jednu nebo několik fyzických osob, které pověří asistencí generálnímu řediteli a které mají titul delegovaný generální ředitel. Stanovy určí maximální počet delegovaných generálních ředitelů, který nesmí převýšit pět. Správní rada určí odměnu generálního ředitele a delegovaných generálních ředitelů. Postavení generálního ředitele i delegovaných generálních ředitelů se řídí § 66 obchodního zákoníku a dalšími ustanoveními o orgánech akciové společnosti. Jedna fyzická osoba nesmí vykonávat současně více než jednu funkci generálního ředitele evropské společnosti se zapsaným sídlem na území České republiky.

Generální ředitel může být správní radou odvolán. Delegovaný generální ředitel může být odvolán správní radou na návrh generálního ředitele. Jestliže generální ředitel přestane vykonávat svou funkci nebo ji vykonávat nemůže, delegovaný generální ředitel zůstává ve funkci až do jmenování nového generálního ředitele, nerozhodne-li správní rada jinak.

Pokud jde o postavení generálního ředitele, bylo již řečeno výše, že vykonává obchodní vedení společnosti. Dále mu přísluší tzv. zbytková působnost, protože zákon o evropské společnosti stanoví, že vykonává působnost v rámci předmětu podnikání evropské společnosti, s výjimkou působnosti, kterou nařízení nebo speciální zákon výslovně přiznává valné hromadě a správní radě. Generální ředitel je rovněž statutárním orgánem a jedná jménem evropské společnosti navenek ve všech věcech, ustanovení stanov a rozhodnutí správní rady omezující působnost generálního ředitele jsou vůči třetím osobám neúčinná.

Rozsah působnosti delegovaného generálního ředitele a dobu trvání jeho funkce určuje v dohodě s generálním ředitelem správní rada. Delegovaný generální ředitel má vůči třetím osobám stejný rozsah jednatelského oprávnění jako generální ředitel.

Zákon o evropské společnosti upravuje rovněž opatření proti konfliktům zájmů v monistické struktuře společnosti. Tato opatření jsou založena na následujících zásadách:

- každá dohoda nebo smlouva uzavřená přímo nebo prostřednictvím jiného mezi monistickou evropskou společností a jejím generálním ředitelem nebo delegovaným generálním ředitelem nebo předsedou či členem její správní rady nebo akcionářem, který disponuje více než 5 % hlasovacích práv, nebo ovládající osobou musí být předložena k předchozímu schválení správní radě,
- předchozímu schválení podléhají rovněž smlouvy a dohody, které mají být uzavřeny mezi monistickou evropskou společností a jinou osobou, jestliže generální ředitel, delegovaný generální ředitel, předseda nebo člen správní rady monistické evropské společnosti je majitelem jejího podniku, neomezeně ručícím společníkem, členem řídícího nebo dozorčího orgánu nebo v obecném smyslu vedoucím podniku této osoby,
- tato pravidla se netýkají běžných smluv a dohod uzavřených za obvyklých podmínek. Tyto smlouvy a dohody však musí být bez zbytečného odkladu po jejich uzavření oznámeny osobou, u níž by mohl nastat konflikt zájmů, předsedovi správní rady. Seznam těchto smluv a dohod s údajem o jejich předmětu musí předseda správní rady předložit jednou za rok členům správní rady a auditorovi, auditor je povinen předložit zvláštní zprávu o smlouvách a dohodách schvalovaných i oznamovaných společně s řádnou účetní závěrkou valné hromadě, která o zprávě rozhodne,
- osoba, u níž by mohl nastat konflikt zájmů se neúčastní hlasování správní rady o schválení smlouvy a její hlas se nezapočítává do kvora a potřebné většiny,
- smlouvy a dohody, které byly schváleny valnou hromadou, a rovněž ty, které valná hromada neschválila, jsou platné a vůči třetím oso-

bám účinné, mohou být však soudem za podmínek, které stanoví zákon o evropské společnosti prohlášeny za neplatné,

- členům správní rady je zakázáno uzavírat s evropskou společností smlouvy o poskytnutí půjčky nebo úvěru ve prospěch těchto členů nebo jakékoli jiné smlouvy, jejichž předmětem by bylo obdobné plnění; evropská společnost nesmí uzavřít smlouvu, jejímž předmětem by bylo zajištění závazků členů správní rady vůči třetím osobám ani žádnou formou poskytnout takové zajištění. Smlouvy uzavřené v rozporu s tímto ustanovením jsou neplatné.

Vzhledem k těmto speciální ustanovením se pro evropskou společnost se sídlem na území ČR nepoužijí ustanovení obchodního zákoníku o opatřeních proti konfliktům zájmů.

Výkonný orgán SE v dualistickém systému

Evropská společnost se sídlem v ČR bude v dualistickém systému zřizovat představenstvo, které odpovídá za řízení SE. Je tedy obdobně jako představenstvo českých akciových společností statutárním orgánem SE a vykonává též obchodní vedení. Vzhledem k tomu, že česká právní úprava akciových společností nezná institut výkonného ředitele, nebylo možno tuto funkci upravit ani pro evropskou společnost se sídlem na území ČR.

Podle čl. 39 nařízení jmenuje a odvolává člena nebo členy představenstva dozorčí rada. Český zákon o evropské společnosti však připouští, aby ve stanovách evropské společnosti bylo určeno, že členy představenstva dualistické evropské společnosti volí a odvolává valná hromada. Počet členů řídícího orgánu nebo pravidla pro jeho stanovení uvádějí stanovy SE, český zákon o evropské společnosti žádná bližší pravidla pro počet členů představenstva neurčuje a neuplatní se ani ust. § 194 odst. 3 ObchZ, počet členů představenstva je plně v rozhodovací působnosti akcionářů evropské společnosti.

Pro členství v představenstvu a dozorčí radě platí vzájemná neslučitelnost členství, dozorčí rada však může jmenovat jednoho ze svých členů, aby jednal jako člen řídícího orgánu v případě, že toto místo není obsazeno. Po tuto dobu se pozastavují funkce dotyčné osoby jako člena dozorčího or-

gánu. Člen dozorčí rady může vykonávat funkci člena představenstva pouze do doby konání nejbližšího jednání orgánu, do jehož působnosti náleží volba či jmenování nového člena představenstva. Tento orgán je povinen na nejbližším jednání zvolit či jmenovat nového člena představenstva. V opačném případě oprávnění člena dozorčí rady vykonávat funkci člena představenstva tímto dnem zaniká a za podmínek stanovených obchodním zákoníkem jmenuje chybějícího člena soud.

Ve vztahu k dozorčí radě SE vyplývá z čl. 41 povinnost představenstva informovat dozorčí radu nejméně jednou za tři měsíce o průběhu a předpokládaném vývoji podnikání SE. Kromě těchto pravidelných informací podává představenstvo dozorčí radě neprodleně informace o událostech, které by mohly mít na SE významný vliv.

Ze společných ustanovení o orgánech společnosti vyplývá kromě toho možnost, aby stanovy uváděly výčet jednání představenstva, u nichž je nutné schválení dozorčí rady. Český zákon o evropské společnosti tato jednání sám neupravuje, nevyužívá možnosti vyplývající z čl. 48 nařízení, úprava uvedená v § 191 odst. 2 obch. zák. se proto nepoužije a případná schvalovací působnost dozorčí rady je plně v rukou rozhodnutí akcionářů ve stanovách.

Dozorčí rada v dualistickém systému evropské společnosti

Pokud si evropská společnost se sídlem na území ČR zvolí dualistický systém vnitřního uspořádání, je povinna zřídit dozorčí radu, která i u této společnosti představuje orgán vnitřního dohledu a kontroly ve vztahu k výkonnému orgánu. Dohlíží na jeho práci, ale není oprávněna sama evropskou společnost řídit.

Členy dozorčí rady jmenuje valná hromada s výjimkou prvních členů, kteří mohou být jmenováni stanovami. Počet členů dozorčí rady, popř. pravidla pro jeho stanovení, uvádějí stanovy. Česká republika nevyužila možnosti vyplývající z čl. 40 nařízení a neurčila minimální ani maximální hranici pro počet členů dozorčí rady SE. Toto určení je tedy plně v rukou akcionářů, ust. § 200 odst. 1 ObchZ se nepoužije.

Ve vztahu k dozorčí radě je představenstvo povinno informovat dozorčí radu nejméně jednou za tři měsíce o průběhu a předpokládaném vývoji

podnikání SE. Kromě uvedených pravidelných informací je představenstvo povinno podávat dozorčí radě neprodleně informace o událostech, které by mohly mít na SE významný vliv. Dozorčí rada je též oprávněna provést nebo nechat provést (z dikce lze usuzovat, že šetření by mohl provádět i externí subjekt mimo SE) jakákoli šetření potřebná k výkonu jejích povinností. Kromě toho je dále oprávněna dozorčí rada požadovat od představenstva, aby jí poskytlo informace nezbytné pro realizaci její kontrolní funkce. Podle čl. 41 nařízení může členský stát stanovit, že tuto možnost je rovněž oprávněn využít každý člen dozorčího orgánu. Český zákon o evropské společnosti určuje v tomto směru, že každý člen dozorčí rady má právo na informace vůči představenstvu, avšak nikoli v libovolném rozsahu a kdykoli, ale jen tehdy, pokud je to nezbytné pro jeho činnost v dozorčí radě a je-li to v důležitém zájmu společnosti. V případě sporu rozhodne o právu na informace člena dozorčí rady na jeho návrh nebo na návrh představenstva soud.

Uvnitř dozorčí rady musí být zajištěn takový přenos informací, aby se každý člen dozorčího rady mohl dozvědět veškeré informace, které byly dozorčí radě sděleny.

Dozorčí rada zvolí ze svého středu předsedu. Jmenují-li polovinu členů zaměstnanci, může být za předsedu zvolen pouze člen jmenovaný valnou hromadou akcionářů.

Zapojení zaměstnanců do řízení a správy evropské společnosti

Úprava zapojení zaměstnanců do řízení a správy evropské společnosti je velmi složitá, podmiňuje však vznik evropské společnosti. Sama o sobě není součástí nařízení, nýbrž je upravena směrnicí 2001/86/ES, kterou se doplňuje statut evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců. Členské státy byly povinny upravit účast zaměstnanců na řízení záležitostí společnosti v souladu s touto směrnicí. V ČR je úprava obsažena v části druhé z. č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti.

Úprava ve směrnici je založena na smluvním principu – řídící orgány osob, které se zúčastňují založení evropské společnosti, jsou povinny vytvořit bez zbytečného odkladu po zveřejnění projektu založení evropské společnosti ze zástupců zaměstnanců tzv. vyjednávací výbor, jehož úlohou

je dospět k dohodě o podobě a rozsahu zapojení zaměstnanců do řízení v budoucí evropské společnosti. Složení výboru musí odpovídat počtům zaměstnanců buducí evropské společnosti včetně dceřiných společností a organizačních složek v jiných členských státech.

Výsledkem práce výboru je dohoda s řídícími orgány zúčastněných společností, která bude řešit způsob zapojení zaměstnanců do řízení budoucí evropské společnosti. V průběhu vyjednávání rozhoduje výbor hlasováním, pokud by měla být účast nižší než stanoví právo platné pro daný členský stát, je nutno takový systém účasti přijmout nejméně dvoutřetinovou většinou všech členů výboru, kteří současně zastupují alespoň dvě třetiny všech zaměstnanců.

Proces vyjednávání musí být skončen po půl roce, lhůta však může být jednou prodloužena o dalších šest měsíců. Pokud účastníci vyjednávání nedospějí k dohodě, uplatní se tzv. podpůrná pravidla obsažená v příloze ke směrnici.

Rejstříkové soudy budou pro účely zápisu evropské společnosti provádět kontrolu řádného ustavení a složení vyjednávacího výboru, průběhu jednání, hlasování i jeho výsledku. Pokud zjistí, že bylo postupováno v rozporu s úpravou ve směrnici a příslušném speciálním zákoně, nebude zápis evropské společnosti povolen.

Hospodaření evropské společnosti

Evropská společnost vytváří povinně základní kapitál, jehož výše musí činit nejméně 120 tisíc eur. Právní předpisy členského státu vyžadující vyšší upsaný základní kapitál u společností s určitým předmětem podnikání se použijí na SE se sídlem v tomto členském státě.

S výhradou čl. 4 odst. 1 a 2 nařízení platí pro základní kapitál SE, jeho zachování a změny, a rovněž pro akcie, dluhopisy a ostatní podobné cenné papíry SE předpisy, které by se vztahovaly na akciovou společnost se sídlem v členském státě, ve kterém je SE zapsána do rejstříku.

Společnost je účetní jednotkou a účtuje v eurech. SE se dále řídí pravidly vztahujícími se na akciové společnosti řídící se právem členského státu, ve kterém se nachází její sídlo, pokud jde o sestavování její roční účetní zá-

věrky a případně konsolidované účetní závěrky, včetně doprovodné výroční zprávy, a o jejich ověřování a zveřejňování.

Společníci a společnická práva

Nařízení přiznává menšinová práva akcionářům i v evropské společnosti. Jeden nebo více akcionářů, jejichž společný podíl na upsaném základním kapitálu SE činí nejméně 10 %, mohou požádat SE, aby svolala valnou hromadu a stanovila její pořad jednání; stanovy SE nebo vnitrostátní právní předpisy mohou stanovit nižší podíl za stejných podmínek, jaké platí pro akciové společnosti. České právo využívá této možnosti a stanoví, že právo žádat o svolání valné hromady a určení pořadu jejího jednání mají akcionáři evropské společnosti za podmínek stanovených obchodním zákoníkem. V žádosti o svolání valné hromady musí být uvedeny body, které mají být zařazeny na pořad jednání.

Nekoná-li se po žádosti podle odstavce 1 valná hromada v přiměřené době, nejpozději do dvou měsíců, může soud nebo správní úřad příslušný podle sídla SE nařídit, aby byla valná hromada svolána ve stanovené lhůtě, nebo oprávnit akcionáře, kteří podali žádost, nebo jejich zástupce, aby valnou hromadu svolali. Tím nejsou dotčeny případné vnitrostátní právní předpisy, které rovněž akcionářům umožňují, aby sami svolali valnou hromadu.

Jeden nebo více akcionářů, jejichž společný podíl na upsaném základním kapitálu SE činí nejméně 10 %, mohou požádat, aby byly na pořad jednání valné hromady zařazeny jeden nebo více dodatečných bodů. Postupy a lhůty pro tyto žádosti stanoví vnitrostátní právní předpisy členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, nebo, pokud tak nečiní, stanovy SE. Uvedený podíl lze snížit stanovami nebo právními předpisy členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, za stejných podmínek, které platí pro akciové společnosti.

Jednání navenek

Jak již bylo uvedeno shora, je statutární orgán SE různý podle toho, zda je zvolena monistická nebo dualistická struktura.

V monistické struktuře se mohou uplatnit dvě možnosti:

- předseda správní rady je současně generálním ředitelem a je současně statutárním orgánem i osobou oprávněnou vykonávat obchodní vedení společnosti. Ostatní členové správní rady mají potom funkce kontrolní,
- funkce předsedy správní rady a generálního ředitele je oddělena, statutárním orgánem společnosti je potom generální ředitel, který je rovněž oprávněn k obchodnímu vedení společnosti. Předseda a ostatní členové správní rady plní v tomto uspořádání kontrolní funkce.

Kromě toho může společnost zavazovat navenek sama správní rada.

V dualistické struktuře je statutárním orgánem SE představenstvo, které vykonává též obchodní vedení.

Zrušení a zánik evropské společnosti

Vnitrostátní úprava platí i pro evropskou společnost. Nařízení určuje, že ve věcech zrušení, likvidace, úpadku, zastavení plateb a podobných postupů se SE řídí právními předpisy, které by se vztahovaly na akciovou společnost založenou podle práva členského státu, ve kterém se nachází její sídlo, včetně ustanovení o rozhodování valné hromady.

Zvláštní důvody pro zrušení SE rozhodnutím soudu vyplývají ze z. č. 627/2004 Sb.:

Evropská společnost zapsaná do obchodního rejstříku na území České republiky musí mít v místě svého zapsaného sídla svou hlavní správu. Jestliže tomu tak není, vyzve ji soud, u něhož je zapsána v obchodním rejstříku (dále jen „rejstříkový soud“), i bez návrhu ke zjednání nápravy. Neuposlechne-li evropská společnost a neučiní-li opatření uložené soudem podle čl. 64 odst. 1 Nařízení Rady v přiměřené lhůtě, kterou jí soud za tím účelem určí, soud ji svým rozhodnutím i bez návrhu zruší a jmenuje likvidátora.

Jestliže se stanovy evropské společnosti dostanou do rozporu s dohodou o způsobu a rozsahu zapojení zaměstnanců, uzavřenou podle části druhé

tohoto zákona, jsou představenstvo nebo správní rada povinny bez zbytečného odkladu uvést stanovy do souladu s touto dohodou; valná hromada o této změně nerozhoduje. Porušení této povinnosti je důvodem, pro který může soud i bez návrhu rozhodnout o zrušení evropské společnosti a o jmenování jejího likvidátora. Ustanovení obchodního zákoníku o zrušení společnosti se použije obdobně.

2.2.3 Evropské družstvo

Povaha evropského družstva, prameny jeho úpravy

Trojici nadnárodních forem podnikatelských právnických osob doplňuje evropské družstvo. Základním důvodem jeho evropské úpravy je podle preambule nařízení potřeba vytvořit výhodné prostředí, v němž by se družstva mohla účastnit hospodářského života na rovném základě s jinými formami společností. Družstva jsou seskupení fyzických nebo právnických osob se zvláštními zásadami činnosti, které se odlišují od zásad činnosti jiných hospodářských subjektů. Mezi tyto zásady patří demokratická struktura a kontrola a spravedlivé rozdělování čistého zisku za účetní období. V družstvu je důležité přednostní postavení jednotlivce, jež se odráží ve zvláštních předpisech pro členství, vystoupení a vyloučení z družstva, kde platí pravidlo „jeden člověk – jeden hlas“, přičemž hlasovací právo je vázáno na jednotlivce a vyplývá z něj, že členové nemohou vykonávat žádná práva nad jměním družstva.

I když jsou družstva podnikatelskými subjekty, stojí u nich vždy v popředí uspokojování potřeb jejich členů a rozvoj jejich hospodářských nebo sociálních činností. I evropské družstvo by proto mělo naplňovat následující zásady:

- svou činnost by mělo vykonávat pro vzájemný prospěch členů tak, aby každý člen měl užitek z činnosti družstva přiměřený k míře jeho účasti,
- členové evropského družstva by měli být také zákazníky, zaměstnanci nebo dodavateli, nebo by měli být jinak zapojeni do její činnosti,

- členové by měli vykonávat kontrolu rovným dílem, i když může být povoleno také vážené hlasování, odrážející přispění každého člena do majetku družstva,
- neměly by existovat žádné umělé překážky členství,
- při zrušení evropského družstva by čistý obchodní majetek a rezervy měly být převedeny v souladu se zásadou neziskového převodu na jiný družstevní subjekt, který sleduje podobné cíle nebo cíle obecného zájmu.

Zavedení evropské právní formy pro družstva, založené na společných zásadách, avšak zároveň zohledňující jejich zvláštnosti, by mělo družstvům umožnit rozvinout činnost za hranicemi svých států, na celém území Společenství nebo jeho části. Dalším cílem nařízení je proto umožnit zřizování evropských družstev fyzickými osobami s bydlištěm v různých členských státech nebo právnickými osobami zřízenými podle práva různých členských států, popř. zakládat evropská družstva fúzí dvou stávajících družstev nebo přeměnou vnitrostátního družstva na novou právní formu bez nutnosti jeho předchozího zrušení, pokud má toto družstvo sídlo a správní ústředí v jednom členském státě a provozovnu nebo dceřinou společnost v jiném členském státě.

V českém právu je evropské družstvo upraveno primárně nařízením Rady č. 1435/2003 o statutu evropské družstevní společnosti. K tomuto nařízení byla vydána směrnice Rady č. 2003/72/ES, kterou se doplňuje statut evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců. V návaznosti na nařízení a k realizaci směrnice byl vydán z. č. 307/2006 Sb. o evropské družstevní společnosti, novelizovaný v roce 2008 zákonem č. 126/2008 Sb. Tento zákon upravuje právní poměry evropské družstevní společnosti, která má sídlo na území ČR, a zapracovává směrnici Rady Evropských společenství, kterou se upravuje zapojení zaměstnanců do rozhodování o záležitostech takové evropské družstevní společnosti. Jestliže zůstanou některé otázky neupraveny nařízením i uvedeným zákonem, použije se obchodní zákoník, popř. pokud nařízení odkáže na národní právní řád, též další předpisy upravující některé speciální otázky. Na evropskou družstevní společnost se nevztahuje zákon o podmínkách činnosti organizací s mezinárodním prvkem. Nařízení výslovně upravuje zákaz diskriminace

evropské družstevní společnosti, jestliže stanoví, že národní právní úprava nesmí být aplikována odlišně než je tomu u družstev a s evropskou družstevní společností musí být v každém členském státě zacházeno tak, jako by byla družstvem založeným v souladu s právními předpisy členského státu, ve kterém má sídlo.

I když je evropské družstvo nazýváno v české úpravě evropská družstevní společnost, jedná se o družstevní formu právnické osoby, která je právnickou osobou, má proměnlivý počet členů i základní kapitál tvořený z vkladů těchto členů. Úprava ručení členů za závazky evropské družstevní společnosti je ponechána stanovám, není-li stanovami určeno jinak, ručí členové jen do výše svého upsaného vkladu. Je-li ručení členů podle stanov omezené, je evropská družstevní společnost povinna připojit ke jménu dodatek „s ručením omezeným“.

Základním účelem evropské družstevní společnosti je uspokojování potřeb jejích členů nebo rozvoj jejich hospodářských a sociálních činností, zejména uzavíráním smluv se členy na dodávky zboží či poskytování služeb nebo na provedení prací takového druhu, který společnost provádí nebo obstarává. Účelem založení evropské družstevní společnosti může být i podpora účasti členů na hospodářských činnostech v jedné nebo více evropských družstevních společností nebo vnitrostátních družstvech. Společnost může svou činnost vykonávat též prostřednictvím dceřiné společnosti. Užitek ze své činnosti nesmí poskytovat nečlenům a též jim nesmí umožnit účast na svých činnostech.

Upsaný základní kapitál evropské družstevní společnosti musí činit alespoň 30 tisíc eur a stanovy musí určit částku, pod niž nesmí upsaný základní kapitál klesnout v důsledku vypořádání se členem, jehož členství zaniklo. Základní kapitál lze zvýšit následnými úpisy členů nebo přijetím nových členů a snížit úplným nebo částečným vyplacením podílů.

Pro ochranu základního kapitálu se uplatňují obdobné zásady, které upravuje druhá směrnice pro akciové společnosti: kapitál se může skládat pouze z majetku, jehož hospodářská hodnota je zjistitelná, členský vklad nemůže spočívat v závazcích na provedení práce nebo poskytnutí služeb, nepeněžité vklady musí být plně splaceny v den upsání a musí být oceněny nezávislým znalcem jmenovaným soudem, peněžité vklady musí být splaceny alespoň ve výši 25 % v den upsání, zbytek potom do pěti let.

Označení evropské družstevní společnosti

Evropská družstevní společnost musí do svého firemního označení uvádět jako dodatek právní formy „SCE“ (Societas Cooperativa Europaea), popř. též dodatek „s ručením omezeným“, pokud podle stanov ručí členové za závazky SCE omezeně. Zkratka „SCE“ je vyhrazena evropské družstevní společnosti, pouze SCE ji smí uvádět před nebo za svou firmou za účelem stanovení své právní formy. Společnosti nebo jiné právnické osoby zapsané v rejstříku členského státu přede dnem vstupu tohoto nařízení v platnost, jejichž firma obsahuje zkratku „SCE“, však nemusí svou firmu měnit.

Založení a vznik evropské družstevní společnosti

Na založení SCE se mohou účastnit fyzické i právnické osoby podle následujících pravidel:

- SCE může být založena alespoň pěti fyzickými osobami s bydlištěm alespoň ve dvou členských státech,
- SCE může být založena alespoň pěti fyzickými osobami a společnostmi ve smyslu čl. 48 odst. 2 Smlouvy a jinými veřejnoprávními nebo soukromoprávními právnickými osobami založenými podle práva členského státu, které mají bydliště v nejméně dvou různých členských státech nebo se řídí právem alespoň dvou různých členských států,
- založit SCE mohou též společnosti ve smyslu čl. 48 odst. 2 Smlouvy a jiné veřejnoprávní nebo soukromoprávní právnické osoby založené podle práva členského státu, které se řídí právem alespoň dvou různých členských států,
- SCE může být zřízena fúzí družstev založených podle práva členského státu, která mají sídlo i správní ústředí ve Společenství, řídí-li se alespoň dvě tato družstva právem různých členských států. Postup při fúzi upravuje nařízení obdobně jako přeshraniční fúze obchodních společností;

- základem SCE se může stát i přeměna družstva založeného podle práva členského státu, které má sídlo i správní ústředí ve Společenství, pokud má po dobu alespoň dvou let provozovnu nebo dceřinou společnost řídící se právem jiného členského státu, postup přeměny je obdobný jako změna právní formy obchodní společnosti.

Členský stát může stanovit, že se na založení SCE může podílet i právnická osoba, jež nemá správní ústředí ve Společenství, pokud byla založena podle práva členského státu, má sídlo v tomto členském státě a má skutečnou a trvalou vazbu na hospodářství některého členského státu.

SCE se zakládá zakladatelskou smlouvou, zakládající členové vypracují stanovy podle právní úpravy platné pro zakládání družstev v tom členském státě, kde má SCE sídlo. Nařízení určuje jen základní obligatorní náležitosti stanov. Sídlo SCE se musí nacházet ve Společenství, ve stejném členském státě jako její správní ústředí. Členský stát může kromě toho uložit SCE zapsané do rejstříku na jeho území povinnost mít sídlo a správní ústředí na stejném místě. Sídlo však lze přemístit do jiného členského státu a toto přemístění nevede ke zrušení SCE ani k vytvoření nové právnické osoby. Žádná SCE však nesmí přemístit svoje sídlo, bylo-li vůči ní zahájeno řízení o zrušení, včetně dobrovolného zrušení, likvidaci, úpadku nebo pozastavení plateb nebo jiné podobné řízení.

Každá SCE se v členském státě, ve kterém má sídlo, zapisuje do rejstříku určeného právními předpisy tohoto členského státu v souladu s právem, kterým se řídí akciové společnosti. SCE nemůže být zapsána do rejstříku, dokud není vyřešeno zapojení zaměstnanců do řízení družstva. Stanovy SCE nesmějí být v žádném okamžiku v rozporu s úpravou zapojení zaměstnanců. Pokud je tato nová úprava stanovená podle směrnice 2003/72/ES v rozporu se stávajícími stanovami, musí být stanovy v nezbytném rozsahu změněny. Listiny a údaje týkající se SCE, které podle tohoto nařízení musí být zveřejňovány, se zveřejňují v souladu s právními předpisy členského státu, ve kterém má SCE sídlo, jež se vztahují na akciové společnosti. Oznámení o zápisu SCE do rejstříku a o výmazu z rejstříku se pro informaci zveřejňují v Úředním věstníku Evropské unie. V tomto oznámení musí být uvedena firma, identifikační číslo, datum a místo zápisu SCE do rejstří-

ku, datum, místo a název publikačního prostředku, sídlo SCE a předmět činnosti.

Evropská družstevní společnost nabývá právní subjektivity dnem, ke kterému je v členském státě, ve kterém má sídlo, zapsána do rejstříku. Jestliže byly jménem SCE provedeny úkony před jejím zápisem do rejstříku a SCE nepřevezme po svém zápisu závazky vzniklé z těchto úkonů, odpovídají za ně fyzické osoby, společnosti nebo jiné právnické osoby, které provedly tyto úkony, společně a nerozdílně a neomezeně, nebylo-li dohodnuto jinak.

Vnitřní organizace evropské družstevní společnosti

Nejvyšší orgánem SCE je valná hromada, které přísluší rozhodovat o nejdůležitějších otázkách SCE podle nařízení a právních předpisů členského státu, v němž se nachází sídlo SCE.

Valná hromada SCE se koná nejméně jednou v kalendářním roce do šesti měsíců po uzávěrce účetního období. Může ji svolat řídící, správní nebo dozorčí orgán nebo jiný příslušný orgán či úřad v souladu s vnitrostátními právními předpisy státu sídla SCE. Řídící orgán je povinen svolat valnou hromadu na žádost dozorčího orgánu. Valná hromada SCE se svolává písemným oznámením, které se jakýmkoli dostupným způsobem zašle všem osobám s právem účasti na valné hromadě alespoň 30 dnů před předpokládaným dnem konání valné hromady. Oznámení lze podat i zveřejněním v úředním interním zpravodaji SCE. Nařízení určuje základní obsahové náležitosti tohoto oznámení.

Každý člen má na valné hromadě právo se vyjádřit ke všem bodům zahrnutým na pořad jednání a hlasovat o nich. Bez hlasovacího práva se mohou valné hromady účastnit členové orgánů SCE a držitelé dluhopisů a jiných než podílových cenných papírů, a umožňují-li to stanovy, jakékoli jiné osoby k tomu oprávněné podle práva členského státu, ve kterém se nachází sídlo SCE. Osoba s hlasovacím právem má právo určit si v souladu se stanovami zmocněnce, který ji na valné hromadě zastupuje.

Každý člen má bez ohledu na počet svých podílů jeden hlas, ale v závislosti na vnitrostátních předpisech státu sídla SCE mohou stanovy každému členu přidělit určitý počet hlasů, který se řídí podle jeho účasti na

družstevní činnosti v jiné formě než kapitálové účasti. Přidělené hlasy však u žádného člena nesmějí přesáhnout počet pěti hlasů nebo 30 % na celkovém počtu hlasů, rozhodující je nižší hranice.

Podmínky pro usnášeníschopnost valné hromady a hlasování určují stanovy, jako základní zásada ale platí, že valná hromada se usnáší většinou platných odevzdaných hlasů přítomných nebo zastoupených členů. Stanovy mohou umožnit hlasování poštovní nebo elektronickou cestou; v tom případě určí i příslušné postupy.

Základem pro rozhodování členů na valné hromadě jsou informace, o něž mohou požádat. Každému členu, který o to na valné hromadě požádá, poskytne řídící nebo správní orgán informace o záležitostech SCE týkající se věcí, o kterých může valná hromada rozhodovat. Tyto informace musí být v rámci možností poskytnuty na dotyčné valné hromadě. Řídící nebo správní orgán může odmítnout poskytnutí těchto informací, pouze pokud by to mohlo SCE způsobit vážnou škodu nebo pokud by šíření těchto informací bylo neslučitelné se zákonnou povinností mlčenlivosti.Deset dnů před konáním valné hromady, která má rozhodnout o závěrce účetního období, se mohou členové seznámit s účetní rozvahou, výkazem zisků a ztrát s přílohami, výroční zprávou, výsledkem auditu účetnictví příslušnou osobou.

Z každé valné hromady se pořizuje zápis, k němuž se připojuje seznam účastníků a dokumenty týkající se svolání valné hromady a jednotlivých bodů jednání. Zápis a přiložené dokumenty se uchovávají po dobu nejméně pěti let. Každý člen obdrží na žádost za úhradu správních nákladů kopii zápisu a přiložených dokumentů.

Orgány řídící a výkonné mohou být uspořádány buď systémem monistickým nebo dualistickým podle toho, jaký systém tvolí členové SCE ve stanovách. V obou systémech jsou členové orgánů dozorčích a výkonných jmenováni na dobu určenou ve stanovách, která však nesmí být delší než šest let. Členové orgánů mohou být jmenováni opakovaně.

Členem orgánu však nesmí být

- osoba, která podle právních předpisů členského státu, ve kterém má SCE sídlo, nemůže být členem odpovídajícího orgánu družstva, které se řídí právem tohoto státu,

- osoba, která nesmí být členem odpovídajícího orgánu družstva, které se řídí právem některého členského státu, na základě soudního nebo správního rozhodnutí vydaného v některém členském státě.

Stanovy SCE mohou, v souladu s právními předpisy členského státu vztahujícími se na družstva, stanovit zvláštní podmínky způsobilosti ke členství ve správním orgánu. Členové orgánů SCE jsou i po skončení své funkce vázáni mlčenlivostí ohledně veškerých informací o SCE, které mají a jejichž šíření by mohlo poškodit zájmy družstva nebo jeho členů.

Pro jednání a přijímání rozhodnutí orgánů SCE platí pravidla uvedená ve stanovách. Pokud by stanovy příslušná pravidla neobsahovaly, určuje nařízení následující zásady:

- orgán je schopen se usnášet, pokud je přítomna nejméně polovina jeho členů,
- rozhodnutí je přijímáno většinou hlasů přítomných členů,
- nepřítomní členové se mohou účastnit rozhodování buď zmocněním jiného člena orgánu nebo náhradníka, který byl současně s nimi jmenován k jejich zastupování,
- předseda každého orgánu má v případě rovnosti hlasů rozhodující hlas.

Za porušení povinností při výkonu funkcí v orgánech SCE odpovídají jejich členové v souladu s právními předpisy vztahujícími se na družstva v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SCE.

Dualistický systém

V dualistickém systému pracují na sobě nezávisle vytvářené orgány řídící a dozorčí, podle české úpravy je řídícím orgánem představenstvo a dozorčím orgánem kontrolní komise. Členství v orgánech je odděleno, uplatňuje se neslučitelnost funkcí. Řídící orgán jedná jménem společnosti navenek a vykonává běžné denní řízení záležitostí SCE. Jeho členy jmenuje dozorčí orgán, popř. valná hromada, pokud je tato varianta přípustná a stanovy ji upraví. V čele řídícího orgánu stojí jeho předseda, který svolává a řídí jeho zasedání.

Dozorčí orgán dohlíží na činnost orgánu řídícího, jeho členové jsou ustanovováni valnou hromadou. V čele dozorčího orgánu stojí též jeho předseda, který svolává schůze dozorčího orgánu a řídí jeho činnost.

Řídící orgán je povinen pravidelně, nejméně jednou za tři měsíce, informovat dozorčí orgán o průběhu a předpokládaném vývoji podnikání SCE. Kromě pravidelných informací podává řídící orgán dozorčímu orgánu neprodleně informace o událostech, které by mohly mít významný dopad na SCE. Dozorčí orgán může od řídícího orgánu požadovat, aby mu poskytl jakékoli informace, které jsou potřebné pro výkon jeho dohledových funkcí a může provádět veškerá šetření potřebná k výkonu jeho povinností. Každý člen dozorčího orgánu je oprávněn seznámit se s veškerými informacemi, které jsou dozorčímu orgánu podány.

Monistický systém

V monistickém systému existuje vedle valné hromady jen jeden správní orgán, který řídí SCE a zastupuje ji při jednání s třetími osobami a před soudem. Obdobně jako evropská společnost může i SCE mít generálního ředitele a pověřeného ředitele. Členy správního orgánu jmenuje valná hromada. Správní orgán zasedá v časových intervalech určených stanovami, nejméně však jednou za tři měsíce, a projednává průběh a předpokládaný vývoj podnikání SCE. Každý člen správního orgánu je oprávněn seznámit se se všemi zprávami, dokumenty a informacemi, které jsou správnímu orgánu předloženy.

V čele správního orgánu stojí jeho předseda, který svolává jeho schůze. Podle české úpravy předseda správní rady organizuje a řídí její činnost a dohlíží na řádný výkon funkce orgánů evropské družstevní společnosti. O svých zjištěních a o činnosti správní rady informuje valnou hromadu.

Působnost správní rady samotné upravuje český zákon o evropské družstevní společnosti tak, že správní radě svěřuje působnost určit v souladu s nařízením pravidla řízení činnosti evropské družstevní společnosti, ledaže si toto vyhradila k rozhodnutí její valná hromada, a dohlížet na jejich řádný výkon. Správní rada se může zabývat jakoukoliv záležitostí týkající se evropské družstevní společnosti, ledaže ji nařízení, tento zákon, zvláštní zákon nebo stanovy svěřují do působnosti valné hromady. Usnesení správní

rady jsou pro všechny orgány evropské družstevní společnosti kromě valné hromady závazná.

Česká právní úprava připouští též, aby SCE měla generálního ředitele a pověřené ředitele. Generální ředitel evropské družstevní společnosti monistické struktury je jejím statutárním orgánem. Jmenuje a odvolává jej správní rada. Generálním ředitelem může být současně jmenován i předseda správní rady. Generálnímu řediteli přísluší kromě jednatelského oprávnění i obchodní vedení evropské družstevní společnosti. Jeho funkce je neslučitelná s funkcí prokuristy SCE.

Správní rada může na návrh generálního ředitele jmenovat jednoho nebo více pověřených ředitelů, pokud to stanovy nezakazují. Pověřený ředitel nesmí být členem správní rady, generálním ředitelem a prokuristou evropské družstevní společnosti. Rozsah působnosti pověřeného ředitele určí správní rada po předchozí dohodě s generálním ředitelem. Je-li jmenován více než jeden pověřený ředitel, platí, že je každý oprávněn k samostatnému obchodnímu vedení a k samostatnému jednání jménem evropské družstevní společnosti ve stejném rozsahu jako generální ředitel, ledaže stanovy nebo usnesení správní rady určují něco jiného.

Účast zaměstnanců na řízení SCE

Účast zaměstnanců na řízení SCE upravuje podle směrnice Rady č. 2003/72/ES český zákon č. 307/2006 Sb. ve své druhé části.

Zaměstnanci evropské družstevní společnosti, zaměstnanci dceřiné společnosti evropské družstevní společnosti a zaměstnanci pracující v organizační složce evropské družstevní společnosti mají právo na zapojení do rozhodování o záležitostech evropské družstevní společnosti. Právem na zapojení do rozhodování o záležitostech evropské družstevní společnosti se rozumí takové postupy podle tohoto zákona, kterými mohou zaměstnanci evropské družstevní společnosti přímo či nepřímo působit na rozhodování orgánů evropské družstevní společnosti. Právo na zapojení obsahuje právo na informace a projednání a právo volit a být volen do kontrolních orgánů SCE, jmenovat, doporučovat nebo souhlasit nebo nesouhlasit s volbou nebo jmenováním členů správní rady nebo kontrolní komise SCE.

Obdobně jako je tomu u evropské společnosti zastupuje zaměstnance SCE při jednání o zapojení zaměstnanců evropské družstevní společnosti do jejího řízení zvláštní vyjednávací výbor zaměstnanců. Členové vyjednávacího výboru jsou voleni podle počtu zaměstnanců, které má v každém členském státu osoba zúčastněná na zřizování SCE. Členem vyjednávacího výboru může být zvolen zaměstnanec zúčastněné právnické osoby, dceřiné společnosti nebo organizační složky, popř. osoba, která je funkcionářem nebo zástupcem odborové organizace, i když není zaměstnancem zúčastněné právnické osoby.

Statutární nebo jiné obdobné vedoucí orgány zúčastněných právnických osob bez zbytečného odkladu po ustavení vyjednávacího výboru učiní tyto kroky:

a) předají vyjednávacímu výboru písemný návrh založení evropské družstevní společnosti,
b) písemně sdělí vyjednávacímu výboru veškeré informace o procesu zakládání evropské družstevní společnosti až do jeho vzniku,
c) písemně sdělí vyjednávacímu výboru počty zaměstnanců zúčastněných právnických osob a dotčených dceřiných společností a zaměstnanců pracujících v dotčených organizačních složkách v rozlišení za jednotlivé členské státy, právnické osoby a organizační složky,
d) zajistí vyjednávacímu výboru a jeho členům přiměřené finanční, organizační a věcné podmínky pro jeho činnost a
e) zahájí s vyjednávacím výborem jednání o dosažení dohody o způsobu a rozsahu účasti zaměstnanců evropské družstevní společnosti na rozhodování o jeho záležitostech.

Výsledkem jednání o způsobu a rozsahu zapojení zaměstnanců SCE do řízení evropského družstva je písemná smlouva, která musí obsahovat alespoň

a) oblast své působnosti,
b) složení výboru zaměstnanců, počet jeho členů a rozdělení míst ve výboru zaměstnanců – výbor zaměstnanců je organizační formou, v níž se realizují práva zaměstnanců na podíl na řízení SCE, jeho členové se volí z řad zaměstnanců evropské družstevní společnosti

pracujících v České republice podle příslušných ustanovení českých pracovněprávních předpisů použitelných pro volbu rady zaměstnanců a zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Způsob volby nebo jmenování členů výboru zaměstnanců, kteří budou zastupovat zaměstnance evropské družstevní společnosti z jiných členských států než z České republiky, se řídí právními předpisy anebo platnými zvyklostmi příslušného členského státu. Funkční období členů výboru je 5 let;

c) rozsah oprávnění výboru zaměstnanců vůči představenstvu, kontrolní komisi, správní radě, generálnímu řediteli a pověřenému řediteli při poskytování informací a postup při poskytování informací a projednávání zapojení zaměstnanců,
d) četnost zasedání a způsob svolání výboru zaměstnanců,
e) věcné, finanční a organizační předpoklady činnosti výboru zaměstnanců,
f) den vstupu smlouvy v účinnost,
g) dobu, na kterou byla smlouva uzavřena, a
h) situace, kdy je povinností zahájit nové jednání o zapojení zaměstnanců evropské družstevní společnosti, a postupy pro tyto případy.

Právo zapojit se do řízení SCE mají i zaměstnanci evropské družstevní společnosti, která byla založena pouze fyzickými osobami nebo fyzickými osobami a pouze jednou právnickou osobou, jež dohromady zaměstnávají alespoň 50 zaměstnanců v nejméně dvou členských státech.

Hospodaření evropského družstva

Evropské družstvo může vydávat dluhopisy, jejichž nabytí neznamená vznik členství v SCE a neopravňuje ani k hlasování, držitelům dluhopisů však mohou být stanovami přiznány zvláštní výhody. Celková jmenovitá hodnota dluhopisů je limitována maximální částkou, kterou určují stanovy. Dluhopisy mají tedy svůj hlavní význam jako cizí zdroj financování družstva.

Vlastním zdrojem pro financování je zisk, který družstvo vytvořilo svou činností. Pravidla pro jeho použití určují stanovy, přednostně je však nutno vytvořit rezervní fond. Dokud rezervní fond nedosáhne výše základního kapitálu nesmí být částka do něj odváděná nižší než 15 % zisku za účetní období po odečtení neuhrazených ztrát minulých období. Člen SCE, jehož členství v družstvu zaniká, nemá žádný nárok na částky takto přidělené do rezervního fondu.

Po naplnění rezervního fondu může být zisk jako dividenda rozdělován mezi členy podle kriterií uvedených ve stanovách. Stanovy mohou upravit výplatu dividend členům v poměru k rozsahu jejich obchodů uskutečněných s SCE nebo prací, které pro ni provedli. Zisk zbylý po odečtení přídělu do rezervního fondu a částek vyplacených jako dividendy a na úhradu ztrát běžného období i ztrát z dřívějších účetních období a po přičtení zisku minulých účetních období a rezerv představuje zisk, který lze rozdělit. Valná hromada může rozhodnout o rozdělení zisku v pořadí a poměru určeném ve stanovách. Zejména může

- přenést zisk do dalšího období,
- odvést jej do zákonného nebo stanovami určeného rezervního fondu,
- poskytnout na výnos členům družstva ze splacených vkladů a jejich ekvivalentů ve formě platby v hotovosti nebo přidělení podílů.

Stanovy mohou také rozdělení zisku zcela vyloučit.

Roční účetní závěrka, popř. konsolidovaná roční účetní závěrka se sestavuje podle předpisů státu, v němž má SCE svoje sídlo, přičemž je nutno postupovat podle právních předpisů, které byly přijaty k provedení směrnic č. 78/660/EHS a 83/349/EHS. Dokumenty související se závěrkou musí SCE zveřejnit nebo zpřístupnit ve svém sídle a na žádost pořídit i opis těchto dokumentů. Roční účetní závěrka podléhá povinně auditu, který provádí osoba k tomu schválená a splňující požadavky směrnice č. 2006/43/ES.

Členové a členská práva

Členům SCE příslušejí podíly, které mohou být v závislosti na úpravě ve stanovách různých druhů a mohou být spojeny s různými oprávněními,

pokud jde o rozdělování zisku. Jmenovitá hodnota podílů jednoho druhu musí být shodná a je určena stanovami.

Podíly znějí na jméno a jeden člen může nabýt většího množství podílů – stanovy určí minimální počet podílů, které musí být upsány pro nabytí členství v SCE. Pokud však stanovy určí, že většinu na valné hromadě musí tvořit členové, kteří jsou fyzickými osobami, a stanoví-li pro členy, kteří se chtějí účastnit na činnosti SCE, požadavek úpisu, nesmějí podmínit členství úpisem více než jednoho podílu. Pokud je zvyšován základní kapitál novými vklady, členům vzniknou nové podíly. Na zvyšování základního kapitálu se však mohou účastnit v poměrů svých dosavadních vkladů a podle tohoto poměru též získávají nové podíly.

Podíly jsou převoditelné se souhlasem valné hromady nebo výkonného orgánu SCE a lze je též rozdělit. SCE nesmí upisovat vlastní podíly, nakupovat je ani je přijímat jako záruku, ať již přímo či prostřednictvím osoby jednající vlastním jménem, avšak na účet SCE. Podíly v SCE však lze přijmout jako záruku při běžných obchodech úvěrových institucí SCE.

Členství v SCE vzniká současně s jejím vznikem, při trvání SCE přijetím za člena. Vznik členství musí být schválen řídícím nebo správním orgánem, odmítnutí kandidáti členství se mohou odvolat k valné hromadě, která se koná po podání přihlášky o členství. Neurčí-li stanovy jinak, mohou členství v SCE nabývat fyzické i právnické osoby. V sídle SCE je veden abecední seznam všech jejích členů s uvedením jejich adresy a počtu, případně i kategorií podílů každého člena. Každý, kdo má bezprostřední odůvodněný zájem, může na žádost nahlížet do seznamu a obdržet kopii celého nebo části seznamu za cenu, která nepřevýší správní náklady s tím spojené.

Členství zaniká obdobně jako u družstev vnitrostátní úpravy

- vystoupením z SCE,
- vyloučením, pokud člen závažným způsobem poruší své povinnosti nebo jedná v rozporu se zájmy SCE; o vyloučení rozhoduje správní nebo řídící orgán SCE poté, co se člen vyjádří. Člen se proti takovému rozhodnutí může odvolat k valné hromadě,
- umožňují-li to stanovy, převodem všech podílů na jiného člena nebo fyzickou či právnickou osobu, která nabyla členství,

- zánikem člena, pokud nejde o fyzickou osobu,
- následkem úpadku,
- smrtí člena, který je fyzickou osobou,
- v ostatních případech určených ve stanovách nebo v právních předpisech o družstvech členského státu, ve kterém má SCE sídlo.

V případě zániku členství má člen právo na vypořádání, které se u převodu děje úplatou, v ostatních případech vyplacením jeho podílu na upsaném základním kapitálu sníženém o poměrnou část případných ztrát.

Významnou složkou práv člena SCE jsou i oprávnění menšinová. Patří k nim zejména právo žádat svolání orgánů SCE:

- právo žádat svolání valné hromady mají členové, kterých je více než 5 000 nebo kteří disponují alespoň 10 % z celkového počtu hlasů, mohou též stanovit pořad jednání valné hromady,
- v dualistickém systému má každý člen SCE právo žádat svolání řídícího orgánu a minimálně jedna třetina členů má právo žádat svolání dozorčího orgánu,
- v monistickém systému může žádat svolání správního orgánu nejméně jedna třetina členů.

Menšinová práva se týkají i jednání a rozhodování valné hromady: členové SCE, kterých je více než 5 000 nebo kteří disponují alespoň 10 % z celkového počtu hlasů, mohou požadovat zařazení jednoho nebo více nových bodů na pořad jednání jakékoli valné hromady. Každý menšinový člen, který na valné hromadě SCE vyjádřil nesouhlas se změnou stanov, jíž byly zavedeny nové povinnosti týkající se plateb nebo poskytování služeb, nebo jíž byly podstatně rozšířeny stávající povinnosti členů SCE nebo byla prodloužena lhůta pro vystoupení z SCE na více než pět let, může do dvou měsíců od rozhodnutí valné hromady oznámit své vystoupení z SCE.

Jednání SCE ve vnějších vztazích

Jednat jménem SCE ve všech věcech je oprávněn řídící orgán u dualistického systému a správní orgán, popř. generální ředitel nebo pověřený ře-

ditel u systému monistického. Pokud je k jednání takto oprávněno více osob, vykonávají jednání společně, stanovy ale mohou určit jiný způsob jednání, který musí být zveřejněn. Jednání navenek lze svěřit jediné osobě, popř. několika osobám, které jednají společně.

Právní úkony provedené orgány SCE zavazují SCE vůči třetím osobám, i když jsou v rozporu s předmětem její činnosti, ledaže překračují oprávnění, které těmto orgánům svěřuje nebo dovoluje svěřit právo členského státu, v němž má SCE sídlo. Na omezení oprávnění orgánů SCE vyplývající ze stanov nebo z rozhodnutí příslušných orgánů se nelze vůči třetím osobám nikdy odvolávat, ani pokud byla tato omezení zveřejněna.

Stanovy SCE uvedou druhy úkonů, pro které je nezbytné v dualistickém systému zmocnění řídícího orgánu dozorčím orgánem nebo valnou hromadou, v monistickém systému výslovné rozhodnutí správního orgánu nebo zmocnění valnou hromadou.

Zrušení a zánik SCE

Ve věcech zrušení, likvidace, úpadku, zastavení plateb a podobných řízení se SCE řídí právními předpisy, které se vztahují na družstvo založené podle práva členského státu, ve kterém se nachází její sídlo.

SCE však může být podle výslovných ustanovení čl. 73 nařízení zrušena soudem, pokud byla porušena pravidla o osobách, které mohou SCE založit, o základním kapitálu nebo o založení fúzí. Soud však může stanovit lhůtu k nápravě pochybení.

Zahájení a ukončení řízení o zrušení, dobrovolném zrušení, likvidaci, úpadku nebo zastavení plateb a každé rozhodnutí o pokračování v činnosti se zveřejňuje.

Čistý obchodní majetek SCE se rozdělí v souladu se zásadou nestrannosti, nebo dovolují-li to právní předpisy členského státu, ve kterém má SCE sídlo, v souladu s jinou úpravou určenou ve stanovách SCE. Pro účely tohoto článku se za čistý obchodní majetek považují aktiva zbývající po zaplacení všech dlužných částek věřitelům a proplacení členských vkladů.

SCE se může přeměnit na družstvo řídící se právem členského státu, ve kterém se nachází její sídlo. Rozhodnutí o přeměně lze učinit nejdříve po

uplynutí dvou let od jejího zápisu do rejstříku a po schválení prvních dvou ročních účetních závěrek. Přeměna SCE na družstvo nevede ke zrušení SCE ani k vytvoření nové právnické osoby. Při přeměně se postupuje obdobným způsobem jako při přeměně evropské společnosti na akciovou společnost, která se řídí právem některého z členských států.

3. PERSPEKTIVY DALŠÍHO VÝVOJE EVROPSKÉ ÚPRAVY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ

3.1 OBECNÁ VÝCHODISKA

Stav evropské úpravy obchodních společností, který byl popsán v předchozí kapitole, je výsledkem dlouhodobého vývoje. Jeho počátky navazují na uzavření Římských smluv, v šedesátých a sedmdesátých letech se objevují směrnice regulující zveřejňování, vnitrostátní fúze ochranu základního kapitálu u akciových společností a účetní otázky. Nedaří se naopak prosadit směrnice o vnitřní struktuře akciových společností a koncernovém právu. Za přelomový rok je považován rok 1985, kdy je vydána Bílá kniha k dokončení vnitřního trhu a evropské právo obchodních společností ovlivňují nové myšlenky směřující k vyváženějším snahám o přibližování národních právních řádů i k prvnímu pokusu o nadnárodní formu obchodní společnosti. Výsledkem těchto podnětů je vydání nařízení o evropském hospodářském zájmovém sdružení v roce 1985 a nových směrnic – jedenácté, dvanácté a prvních směrnic upravujících společné standardy pro kapitálový trh. Ale i toto období má svoje deficity – stále se nedařilo přijmout pátou směrnici o vnitřní struktuře akciových společností a žádné závěry nebyly učiněny ani u směrnic o přeshraničních fúzích a nabídkách převzetí.[63]

Komise pokračuje ve svých snahách o vytváření nových koncepcí práva obchodních společností i v průběhu devadesátých let. Nové iniciativy podporuje ve svém sdělení ze 14. listopadu 1995[64], vytváří Davignonovu skupinu expertů pro přípravu nařízení o evorpské společnosti, je rozvažována evropská forma společnosti s ručením omezeným. Odborné konzultace o dalším vývoji evropského práva obchodních společností pokračují v roce 1996 rozsáhlým dotazníkem zaslaným členským státům. Jeho první kapi-

[63] Vývoj popisuje K. J. Hopt ve stati Europäisches Gesellschaftsrecht – Krise und neue Anläufe, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1998, č. 3, str. 97.
[64] KOM (95) 457.

tola se zabývá velmi obecně představami o deregulaci a nastavení vhodné úrovně regulačních nástrojů v této oblasti. Ve druhé kapitole byly potom pokládány otázky k diskusi.[65] Snahy Komise o vytvoření pracovního programu pro právo obchodních společností vrcholí v roce 1997 v Bruselu konferencí, jejímž ústředním tématem je vnitřní trh a právo obchodních společností. Z jednání konference vyplynuly pro evropské právo obchodních společností dvě oblasti, do nichž se měly soustřeďovat reformní snahy: zveřejňování upravené první směrnicí a druhá směrnice o ochraně základního kapitálu v akciových společnostech.[66]

Návrhy na zjednodušení právní úpravy v uvedených oblastech se posléze v průběhu roku 1999 zabývala pracovní skupina expertů v rámci projektu SLIM[67] a předala Komisi stanovisko doporučující připustit nepeněžité vklady bez znaleckého ocenění, akcie bez jmenovité hodnoty, proces squeeze-out, rozšíření možnosti nabývat vlastní akcie a finanční asistenci a konkretizovat podmínky pro vyloučení přednostního práva na nabytí akcií u společností, jejichž akcie jsou obchodovány na regulovaném trhu.[68] Pracovní skupina doporučila též některé změny u první směrnice.

Komise zaslala zprávu pracovní skupiny členským státům a Evropskému parlamentu, který doporučil připravit na základě návrhů skupiny SLIM legislativní opatření.

Návrhy pro další vývoj měla připravit pracovní skupina „High Level Group of Company Law Experts“, která byla zřízena Komisí v září roku

---

[65] Hopt, K. J., Europäisches Gesellschaftsrecht – Krise und neue Anläufe, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1998, č. 3, str. 102.

[66] Baldamus, E.-A., Reform der Kapitalrichtlinie, Carl Heymanns Verlag KG, Köln-Berlin-Bonn-München, 2002, ISBN 3-452-25381-3, str. 39.

[67] Projekt SLIM (zkratka pro Simpler Legislation for the Internal Market) byl zahájen v roce 1996 a jeho základním cílem bylo zvýšení efektivity vnitřního trhu pomocí zjednodušení evropské právní regulace. Malé skupiny expertů se zde scházely, prověřovaly skupiny právních předpisů a předávaly Komisi svoje stanoviska. Ve své čtvrté fázi se projekt zabýval i právem obchodních společností. Viz Baldamus, E.-A., Reform der Kapitalrichtlinie, Carl Heymanns Verlag KG, Köln-Berlin-Bonn-München, 2002, ISBN 3-452-25381-3, str. 39; Kallmeyer, H., SLIM Schlankheitskur für das EU-Gesellschaftsrecht, Aktiengesellschaft, 2001, č. 8, str. 406.

[68] Baldamus, E.-A., Reform der Kapitalrichtlinie, Carl Heymanns Verlag KG, Köln-Berlin-Bonn-München, 2002, ISBN 3-452-25381-3, str. 42.

2001.[69] V první fázi měla tato komise předložit nový návrh směrnice o nabídkách převzetí, ve druhé fázi se měla věnovat již právu obchodních společností jako takovému a předložit základní zásady jeho další reformy.[70]

Výsledek práce uvedené komise je koncentrován ve Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu ze dne 21. 5. 2003[71], které vymezuje základní politické cíle reformy a stanovuje plán prací v jednotlivých oblastech práva obchodních společností pro tři časová období: krátkodobé (2003 –2005), střednědobé (2006–2008) a dlouhodobé (od roku 2009).

Návrhy jednotlivých opatření pro uvedená časová období jsou zřejmá z následující tabulky:[72]

Opatření pro nejbližší období (2003–2005)

Oblast úpravy	Navrhované opatření	Nástroj k realizaci opatření
Corporate Governance	Roční zpráva o řízení společnosti (Corporate-Governance-Statement), kde budou uvedeny základní informace o vnitřní organizaci a řízení společnosti (např. působnost valné hromady, struktury řídících orgánů, akcionářská práva, hlasovací práva, kontrolní práva, vztahy mezi akcionáři a společností, rizikový management, podstatné podíly na společnosti, smlouvy mezi akcionáři, důležité obchody s propojenými společnostmi)	Nová směrnice, popř. novelizace dosavadních směrnic
	Akcionářská práva: vnitřní publicita, hlasování na základě plné moci, valné hromady konané elektronickou formou, přeshraniční hlasování)	směrnice
	Orgány: minimální standardy pro nezávislost, nominaci, počet mandátů a jejich spojování, činnost a odměňování auditorů	doporučení

[69] Podle svého předsedy Jaapa Wintera bývá též nazývána „Winterova komise".
[70] Baldamus, E.-A.: Reform der Kapitalrichtlinie, Carl Heymanns Verlag KG, Köln-Berlin-Bonn-München, 2002, ISBN 3-452-25381-3, str. 44–45.
[71] KOM(2003) 284.
[72] Tabulka je převzata z článku P. M. Wiesnera Corporate Governance und kein Ende, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 2003, č. 22, str. 978, překlad J. P.

	Odměňování: zveřejnění strategie odměňování v účetní závěrce, jednotlivé odměny, působnost valné hromady při opčních plánech a výkaz nákladů	doporučení, popř. směrnice
	Solidární odpovědnost členů orgánů za finanční a ostatní podstatná rozhodnutí a prohlášení (včetně zprávy o řízení společnosti)	rámcová směrnice
	Sledování, koordinace a prosazování národních kodexů Corporate Governance (dobrovolné, nikoli závazné)	iniciativa Komise, bez legislativního opatření
	Zřízení Evropského fora pro Corporate Governance složeného ze zástupců členských států, dozorových úřadů, emitentů cenných papírů, investorů, zástupců teorie a ostatních účastníků kapitálového trhu za předsednictví Komise, zasedání jednou až dvakrát ročně. Úkolem fora by byla koordinace a sbližování národních kodexů Corporate Governance	iniciativa Komise, bez legislativního opatření
Základní kapitál a jeho zachování	Zjednodušení druhé směrnice podle návrhů skupiny SLIM	Směrnice, kterou se mění dosavadní druhá směrnice
Koncernové právo	Zveřejňování koncernových struktur a vnitrokoncernových vztahů, lepší finanční i další informování též u koncernů, jejichž akcie nejsou obchodovány na regulovaném trhu	Směrnice, kterou se mění dosavadní směrnice
Restrukturalizace	Návrhy Komise pro 10. a 14. směrnici (přeshraniční fúze a přesidlování společností)	Směrnice
Evropská společnost soukromého práva	Studie proveditelnosti	Studie (legislativní opatření ve střednědobé perspektivě)
Ostatní právní formy	Aktivní podpora přípravy nařízení o evropském družstvu a evropské vzájemné společnosti	Podpora běžícího legislativního procesu

Střednědobá opatření (2006–2008)

Oblast úpravy	Navrhované opatření	Nástroj k realizaci opatření
Corporate Governance	Zveřejňování investiční politiky institucionálními investory	Směrnice, kterou se mění dosavadní směrnice
	Možnost volby dualistické nebo monistické struktury	Směrnice
	Odpovědnost orgánů: zavedení zvláštního auditu, odpovědnosti za wrongful-trading	tyto body budou vyžadovat hlubší analýzu
	Zkoumání následků zavedení akcionářské demokracie na principu „jedna akcie – jeden hlas“ (minimálně u společností s akciemi obchodovanými na regulovaném trhu)	studie
Základní kapitál a jeho zachování	Zavedení alternativních systémů směřujících k zachování kapitálu podle anglo-amerických vzorů (toto si vyžádá hlubší analýzu)	studie
Koncernové právo	Evropská úprava vedení koncernů pomocí koordinované koncernové politiky podle německého vzoru	rámcová směrnice
Pyramidální struktury	Zákaz přístupu na burzu při zneužití pyramidových struktur, další zkouomání a konzultace s experty	Popř. směrnice
Restrukturalizace	Zjednodušení třetí a šesté směrnice (vnitřní fúze a rozdělování)	Směrnice, kterou se mění dosavadní směrnice

Dlouhodobý výhled (od roku 2009)

Oblast úpravy	Navrhované opatření	Nástroj k realizaci opatření
Ostatní reformy	Přezkoumání nutnosti dalších právních forem právnických osob na úrovni EU (např. nadace)	Studie

Z výkladu obsaženého ve druhé části tohoto pojednání je zřejmé, že některá z navrhovaných opatření byla již v mezidobí realizována. Reformní úsilí Komise tak realizovalo většinu z reformních kroků plánovaných pro první období. Je však zřejmé, že v některých oblastech půjde jen o počátek dlouhodobějšího procesu (zejména změny koncepce základního kapitálu).

3.2 REFORMA EVROPSKÉHO PRÁVA OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ V DÍLČÍCH OBLASTECH

Winterova skupina připravila svoje návrhy v obecné rovině regulace obchodních společností i v jednotlivých dílčích oblastech, které se jevily jako důležité, podmiňující úsilí o větší efektivitu právních nástrojů regulace postavení a činnosti obchodních společností. V dílčím pohledu byly blíže zkoumány obecné otázky, Corporate Governance, vytvoření a zachování základního kapitálu, koncerny a pyramidální struktury, restrukturalizace a mobilita, evropská společnost soukromého práva a další zvláštní právní formy právnických osob.[73]

Obecné otázky

Do popředí pozornosti vstupuje otázka, jak definovat cíle právní úpravy obchodních společností v Evropě. Tradičně stála v centru pozornosti ochrana věřitelů a akcionářů, ukazuje se však, že je to nedostačující, a objevuje se myšlenka, zda by primárně neměla být i právní úpravou korporátního práva podporována efektivita činnosti obchodních společností, jejich schopnost soutěžit a propojovat se v celoevropském měřítku. I s pomocí právní úpravy by měly být odstraňovány překážky pro podnikání mezi jednotlivými státy a podporována přeshraniční spolupráce.

[73] Haberer, T.: The Road Ahead: Zur Zukunft des europäischen Gesellschaftsrechts, Der Gesellschafter. Zeitschrift für Gesellschaftsrecht, 2004, č. 4, str. 211.

K prosazení nově definovaných cílů by mělo být především využito osvědčených postupů harmonizace pomocí směrnic, ale přednost by měly dostávat tzv. rámcové směrnice, které by stanovovaly jen cíle a technické detaily úpravy by ponechávaly členským státům. Podle vzoru tzv. Model Laws v USA by měly být vytvářeny modelové zákony, přednost před kogentními normami by měly dostat úpravy kladoucí důraz na vlastní iniciativu společností (nebylo by předepisováno pravidlo chování, ale pomocí právní úpravy by měl být zabezpečen dostatek informací, aby společnosti mohly kvalifikovaně rozhodovat a chránily se tak i zájmy věřitelů a společníků).

Úprava by měla rozlišovat tzv. listed companies, jejichž akcie jsou obchodovány na regulovaném trhu, open companies (též public companies), jejichž akcie sice zatím obchodovány nejsou, ale vnitřní struktura společnosti s touto možností do budoucna počítá, a closed companies (též private companies), jejichž akcie s touto možností nepočítají, protože jejich převoditelnost je omezena a vázána na splnění předem stanovených podmínek. Přísnější požadavky by byly kladeny na společnosti s akciemi obchodovanými na regulovaných trzích, kde by hlavním cílem byla bezpečnost kapitálového trhu, kdežto u uzavřených společností by byl dán široký prostor pro uplatnění jejich autonomní vůle při vytváření pravidel pro rozhodování a řízení těchto společností.

V neposlední řadě bude právní úprava muset reagovat na vzrůstající význam moderních komunikačních prostředků, a to jak při vnitřní komunikaci ve společnosti mezi společníky a společností, tak i pokud jde o informování veřejnosti o společnostech samých – zde je nutno především modernizovat vedení národních registrů společností s cílem vytvořit celoevropský registr.[74]

[74] O obecných cílech viz Haberer, T.: The Road Ahead: Zur Zukunft des europäischen Gesellschaftsrechts, Der Gesellschafter. Zeitschrift für Gesellschaftsrecht, 2004, č. 4, str. 212–213.

Corporate Governance

Corporate Governance je chápáno jako právní cesta k optimálnímu vedení společnosti a kontrole jejího podnikání.

Pro společnosti, jejichž akcie jsou obchodovány na regulovaných trzích by měla být stanovena povinnost uveřejňovat jednou ročně tzv. Corporate-Governance-Statements. Kromě roční účetní závěrky by zde měl být podán obraz fungování společnosti. Corporate-Governance-Statements by měl minimálně obsahovat

- popis způsobu fungování valné hromady, její působnosti, práv akcionářů a způsobu, jakým jsou vykonávána;
- popis ustanovování orgánů společnosti a způsobu jejich fungování;
- zveřejnění údajů o akcionářích s podstatnými podíly na společnosti, o jejich hlasovacích a kontrolních právech;
- zveřejnění všech přímých a nepřímých vztahů mezi akcionáři s rozhodujícími podíly a společností;
- zveřejnění nejvyýzamnějších obchodů s řízenými společnostmi;
- údaje o tom, zda má společnost k dispozici systém rizikového managementu, a popis jeho funkce;
- zveřejnění kodexu corporate governance.[75]

Uvedený minimální standard by se měl pro všechny členské státy stát závazným na základě směrnice vydané v krátkodobém časovém horizontu.

Další oblastí, jíž si všímají reformní snahy, jsou práva akcionářů. Akcionáři by měli procitnout ze své „racionální apatie“[76], k čemuž by mělo napomoci odstranění právních i faktických překážek pro výkon hlasovacích práv. Významnou roli by zde měla sehrát elektronická komunikace, ať již

[75] Maul, S., Aktionsplan der Europäischen Kommission zur Reform des Europäischen Gesellschaftsrechts, Betriebs-Berater, 2003, č. 25, str. 1289–1290.

[76] Haberer, T.: The Road Ahead: Zur Zukunft des europäischen Gesellschaftsrechts, Der Gesellschafter. Zeitschrift für Gesellschaftsrecht, 2004, č. 4, str. 214. Termín označuje akcionáře, kteří nevyužívají svých akcionářských práv většinou z důvodu svého malého podílu na společnosti, a tudíž jen omezené možnosti vývoj společnosti ovlivnit.

pro informování akcionářů, nebo též pro přípravu a svolání valných hromad a rozhodování v nepřítomnosti pomocí elektronických valných hromad konaných formou kyberprostoru bez fixního místa konání valné hromady. Tento způsob účasti na valné hromadě by byl důležitý zejména pro zahraniční společníky (cross border voting).

Pro minoritní akcionáře (5–10 % podíl na základním kapitálu společnosti) by měla být otevřena možnost přezkoumání činnosti výkonných orgánů společnosti, pokud u nich vznikne podezření, že tito členové porušují zákon nebo stanovy společnosti.

Reforma bere na vědomí i vzrůstající význam institucionálních investorů, pro které jsou předvídány speciální zveřejňovací povinnosti, pokud jde o jejich investiční politiku, aby bylo dosaženo transparence a posílení jejich vlivu na společnosti.

Minimálně pro společnosti, jejichž akcie jsou obchodovány na regulovaném trhu, by měla být otevřena možnost výběru mezi dualistickým a monistickým systémem uspořádání výkonných a dozorčích orgánů společnosti.

Dalším velkým tématem uvnitř reformy corporate governance je řešení nebezpečí konfliktu zájmů zejména při rozhodování o odměňování členů představenstev, jejich ustanovování do funkcí a vedení účetnictví včetně jeho přezkušování. Navrhovaným řešením je vytváření výborů pro rozhodování o těchto otázkách (nomination committee, renumeration committee, audit committee) složených z členů nezávislých na společnosti, přičemž kriteria nezávislosti by byla přesně stanovena. Nezávislým by např. nebyl ten, kdo je zaměstnancem společnosti, obdržel od společnosti honorář za poradenské služby, kdo je zastoupen v představenstvu jedné společnosti a dozorčí radě společnosti druhé, popř. reprezentant dominantního akcionáře (30 % hranice souhrnu podílů).[77]

Evropská komise rovněž považuje za svou krátkodobou prioritu zveřejňování způsobu odměňování členů výkonných orgánů. Připravuje doporučení, podle něhož by se zveřejňovaly základní principy odměňování a od-

[77] Haberer, T.: The Road Ahead: Zur Zukunft des europäischen Gesellschaftsrechts, Der Gesellschafter. Zeitschrift für Gesellschaftsrecht, 2004, č. 4, str. 215.

měny jednotlivých členů představenstva v účetní závěrce a valná hromada by měla schvalovat akciové opční programy.

Reformní návrh obsahuje i zavedení celoevropské úpravy odpovědnosti členů výkonných orgánů v případě, že by společnost byla zavlečena do úpadku (tj. členům orgánů bylo známo, že společnost je ohrožena platební neschopností, ale oni na tuto skutečnost nereagovali a nepřijali žádná přiměřená opatření) a bylo zahájeno insolvenční řízení (odpovědnost za wrongful trading).

Odmítnuta byla – alespoň prozatím – myšlena evropského kodexu Corporate Governance zejménas ohledem na různorodost národních úprav takových kodexů, která by nutně musela vést k mnoha kompromisním řešením. Existovalo by proto reálné nebezpečí, že takový kodex nesplní svoje reformní funkce. Členské státy by ale měly směřovat k vytvoření a uznávání jediného kodexu a koordinovat svoje opatření, aby se jejich různorodost postupně omezovala. Jako poradní orgán by mělo vzniknout poradní grémium European Corporate Governance Forum, v němž by za vedení Komise měli být zástupci dohledových orgánů členských států, emitenti, investoři, osoby činné na kapitálovém trhu i zástupci teorie, popř. i poslanci parlamentů členských států. Úkolem grémia, které by se mělo scházet jednou až dvakrát v roce, by byla koordinace vývoje v oblasti Corporate Governance.

Opatření týkající se úpravy základního kapitálu

Winterova komise pokračovala v myšlenkách, které vyslovila již skupina SLIM a jejichž společným jmenovatelem byla snaha o zjednodušení druhé směrnice. Její návrh doporučoval zatím ponechat minimální hranici výše základního kapitálu pro akciové společnosti na 25 tisících Euro, neboť tato hranice nepředstavuje vážnou překážku pro zakládání společností a na druhé straně má smysl jako určitá záruka, že společnost není zakládána pro spekulativní účely.

Akcie, na něž je základní kapitál rozložen, jsou zatím vydávány jako akcie s nominální hodnotu a jako tzv. kusové akcie, u nichž je jejich podíl na základním kapitálu vyjadřován jako prostý podíl výše základního kapitálu a počtu akcií. Druhá směrnice zakazovala vydávání akcií s emisním

kursem ležícím pod jmenovitou hodnotou akcie. Reformní návrhy uvažovaly též o vydávání akcií, které by neměly žádný vztah k určité výši základního kapitálu, ale pro které by se rovněž uplatňoval zákaz vydávání pod jejich jmenovitou hodnotou.

Další návrhy Winterovy komise pro první fázi reformy:[78]

- odstranění nutnosti znaleckého ocenění nepeněžitých vkladů, pokud jsou vklady hodnoty, které již byly objektivněji oceněny jinak (např. cenné papíry obchodované na regulovaném trhu, jejichž hodnotu je možno stanovit z kursu);
- možnost nepeněžitého vkladu spočívajícího ve službách;
- odstranění hranice 10 % upsaného základního kapitálu při nabývání vlastních akcií. Společnostem by to umožnilo ve větším rozsahu nabývat vlastní akcie např. za účelem ochrany před kursovými manipulacemi;
- povolení tzv. finanční asistence – nabývání akcií financované vlastními prostředky společnosti;
- zjednodušení rozhodovacích procesů při vyloučení přednostního práva na nabytí akcií dosavadními akcionáři.

Kromě toho by měla být do roku 2008 připravena studie o alternativním systému ochrany věřitelů podle amerického vzoru spočívajícím v tzv. testu solventnosti. Mělo by to vést k odstranění většiny zákazů druhé směrnice (vydávání akcií za libovolný emisní kurs, nepeněžité vklady bez objektivizace jejich hodnoty, omezená přednostní práva akcionářů na úpis akcií). Zjednodušení by ovšem předpokládalo další harmonizaci účetnictví, otázkou zůstávají též majetkové přesuny mezi akcionáři a společností.[79]

---

[78] Haberer, T.: The Road Ahead: Zur Zukunft des europäischen Gesellschaftsrechts, Der Gesellschafter. Zeitschrift für Gesellschaftsrecht, 2004, č. 4, str. 217.

[79] Maul, S., Aktionsplan der Europäischen Kommission zur Reform des Europäischen Gesellschaftsrechts, Betriebs-Berater, 2003, č. 25, str. 1294.

Koncernové právo

Koncernovým právem se zabývala studie odborníků sdružených do skupiny nazvané Forum Europaeum Konzernrecht. Skupina spolupracující s dalšími odborníky z členských zemí a podporovaná Thyssenovou nadací vytvořila studii publikovanou v roce 1998 pod názvem „Konzernrecht für Europa“[80]. Studie se zabývala definicí pojmů „seskupení“, „kontrola“ a „ovládání“, zkoumala význam publicity u koncernových seskupení, řízení i ochranou menšinových společníků a svoje závěry formulovala jako návrhy pro případnou evropskou směrnici o koncernovém právu.

Dalším významnou fází vývoje názorů na evropskou úpravu koncernového práva byla zpráva Winterovy komise[81]. Závěry této expertní komise konstatují, že podnikatelská seskupení jsou legitimní formou pro podnikání, jsou však pro akcionáře a věřitele spojeba s mnoha riziky. I když je tomu tak, návrh Winterovy komise hovoří proti dalšímu pokusu o vydání směrnice, která by usilovala o vytvoření komplexního standardu pro úpravu koncernových seskupení. Budoucí vývoj by oproti tomu měl dát přednost úpravě jednotlivých otázek – posílení průhlednosti koncernových struktur informacemi v koncernové závěrce. Měly by zde být obsaženy i další informace, které zobrazí nejdůležitější koncernové společnosti, koncernové obchody a strukturu koncernu včetně jednotlivých účastí a ovládacích smluv, postavení členů orgánů v koncernu a nutnost respektovat příkazy mateřské společnosti. Pro zjištění, zda jde o koncernovou strukturu by měla být používána tzv. Rozenblumova koncepce, kdy by bylo testováno, zda je skupina strukturálně propojena, provádí vědomě hospodářskou politiku zacílenou na určitý zájem a dochází alespoň v dlouhodobém horizontu k vyrovnání výhod a nevýhod mezi členy skupiny.

Jako problém jsou vnímány tzv. pyramidální struktury, které dovolují na základě relativně malého kapitálového vkladu ovládání velkých skupin

[80] Publikováno v časopise Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht 1998, č. 4. str. 672–772.

[81] Podrobněji o závěrech této komise ohledně koncernového práva viz DOLEŽIL, T., Koncerny v komunitárním právu. Analýza a náměty pro rekodifikaci. Praha: Auditorium, s. r. o., 2008, ISBN 978-80-903786-3-6, str. 110 a násl.

společností. Dochází při tom k znevýhodnění menšinových akcionářů a ohrožení věřitelů. Winterova komise navrhuje odmítnout takovým společnostem přístup na burzu, pokud by neuvedly vážné důvody vedoucí ke vzniku takto uspořádaného koncernového seskupení.

Restrukturalizace a mobilita společností

Velmi nutně je pociťována potřeba evropské úpravy přeshraničních fúzí (10. směrnice) a přesidlování obchodních společností (14. směrnice). Zjednodušena by měla být i třetí směrnice tak, že by v určitých případech došlo k vypuštění nutnosti povinného schválení fúze valnými hromadami. Ve střednědobém horizontu by měla být zjednodušena i úprava šesté směrnice.

Restrukturalizaci akcionářského složení společností by měly napomáhat procesy squeeze-out a sell-out, pokud by ve společnosti byl akcionář s podíly představujícími 90–95 % základního kapitálu.

Evropská společnost soukromého práva a další formy společností

Postup příprav nařízení o evropské společnosti soukromého práva počítal s tím, že v krátkodobém horizontu měla nejprve vzniknout studie prokazující účelnost této právní formy společnosti určené především pro malé a střední podnikatele, popř. též pro jednotlivce. Pokud by studie prokázala účelnost takové formy společnosti, měl být vypracován návrh příslušného nařízení. V současné době již návrh existuje – viz bližší výklady v kap. 2.2 a podrobněji dále v kap. 3.3.

Evropská komise uvažuje ještě o dalších nadnárodních právních formách právnických osob – evropském sdružení, evropské vzájemné společnosti a evropské nadaci. Winterova komise je zde ale spíše zdrženlivá a vyslovuje pochybnosti o bezprostřední hospodářské nutnosti zavádět takové formy právnických osob na nadnárodní úrovni.

V roce 2003 byla součástí reformních snah i podpora vydání nařízení o evropském družstvu. V mezidobí byl tento návrh realizován – viz výklad o úpravě evropského družstva v kapitole 2.2 3.

3.3 DOSAVADNÍ REALIZACE REFORMNÍCH NÁVRHŮ

V současné době (rok 2009) se v podstatě nacházíme na úrovni dlouhodobého výhledu, jestliže vycházíme z původních časových dimenzí plánovaných reformních kroků. Z reformních opatření, která byla plánována, byla mnohá uskutečněna a ovlivnila právní úpravu příslušných otázek v národních právních řádech. Byly vydávány především novelizace směrnic (některých z nich jsme se již dotkli v předchozích výkladech), novým nařízením byla v roce 2003 upravena jen Evropská družstevní společnost (viz výklad v kapitole 2.2.3). Pokud budeme zařazovat jednotlivá přijatá opatření do systematiky totožné s předchozí kapitolou, vznikne alespoň základní přehled o reformních úpravách, které již byly přijaty.

Obecné otázky

V roce 2003 byla aktualizována vůbec nejstarší směrnice upravující registraci obchodních společností ve veřejně přístupných rejstřících jako základní ochranné opatření poskytující třetím osobám základní informace o těchto společnostech. Aktualizace reagovala na technický vývoj ve zpracování a přenosu dat a otevřela pro zápisy do rejstříků i získávání informací z nich možnosti elektronického zpracování a přenosu dat.

Cílem aktualizace bylo usnadnit a urychlit pro všechny zájemce získávání informací o obchodních společnostech a zjednodušit formality povinného zveřejňování zapisovaných údajů.

Dosud upravené standardy zveřejňování se změnily v následujících směrech:

1) rejstříky, v nichž jsou vedeny údaje o obchodních společnostech, by měly nabýt elektronické podoby. Společnosti by měly mít možnost předávání údajů k zápisu i listin, které mají být ukládány, v papírové nebo elektronické podobě a stejně tak i osoby, které chtějí znát údaje obsažené v rejstřících i obsah listin, musí mít možnost získat tyto informace i elektronickou cestou. V dalším vývoji se potom předpokládá výhradně elektronická komunikace s rejstříky, ať jde o společnosti nebo uživatele.

Směrnice definuje elektronickou podobu informací a jejich předávání elektronickou cestou tak, že „informace jsou prostřednictvím zařízením na elektronické zpracování (včetně digitální komprese) a ukládání dat odeslány z výchozího místa a přijaty na místě určení a v úplnosti odesílány, přenášeny a přijímány způsobem stanoveným členskými státy telegraficky, rádiovými, optickými nebo jinými elektromagnetickými prostředky.“

Členským státům byla uložena povinnost zajistit elektronickou formu pro sdělování údajů k zápisu i předávání dokumentů v elektronické podobě nejpozději od 1. ledna 2007. Od tohoto data musí mít všechny údaje a data povinně elektronickou podobu a rejstříky jsou povinny převádět dokumenty předané v papírové podobě do podoby elektronické. Dokumenty z dřívější doby není nutno převádět, ale členské státy jsou povinny zabezpečit, aby byly převedeny do elektronické podoby prostřednictvím rejstříku po obdržení žádosti o zveřejnění v elektronické podobě.

Osoby, které se chtějí seznámit se zapsanými údaji, popř. chtějí nahlédnout do uložených listin musí mít od 1. ledna 2007 možnost na žádost získat úplnou nebo částečnou kopii každé listiny nebo každého údaje elektronicky. Tento požadavek se týká všech listin a údajů bez ohledu na to, zda byly uloženy před zvoleným dnem nebo po něm. Členské státy však mohou rozhodnout, že dokumenty a údaje nebo některé jejich druhy uložené v papírové formě před 31. prosincem 2006, nebude možné získat z rejstříku v elektronické podobě, uplynula-li stanovená lhůta mezi dnem uložení a dnem, kdy byla žádost rejstříku podána. Tato lhůta musí činit nejméně deset let.

Směrnice pamatuje i na náklady spojené se získáváním údajů a stanoví, že poplatky za vyhotovení úplné nebo částečné kopie listiny nebo údaje ať již na papíře nebo elektronicky nesmí převýšit náklady spojené s vyhotovením takové kopie.

Důvěryhodnost elektronických kopií musí zabezpečit členské státy souvisejícími opatřeními – směrnice stanoví, že kopie předané na papíře jsou ověřeny, ledaže žadatel na tomto ověření netrvá, ale kopie předané elektronicky se neověřují, pokud o to žadatel výslovně nepožádá. Členské státy proto povinny přijmout potřebná opatření, aby zabezpečily věrohodnost kopií v elektronické podobě, a to přinejmenším prostřednictvím zaručeného

elektronického podpisu ve smyslu směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES o zásadách Společenství pro elektronické podpisy.

V elektronické podobě může být veden i věstník určený ve vnitrostátním právu pro zveřejňování údajů. Členské státy se mohou rozhodnout, že nahradí zveřejňování ve vnitrostátním věstníku jiným, stejně účinným způsobem, který bude přinejmenším využívat systému umožňujícího ekeltronický přístup k zveřejněným informacím v chronologickém sledu.

2) Jestliže bychom chápali povinnost umožnit shromažďování údajů v elektronické podobě i povinnost umožnit elektronický přístup k nim jako technické opatření, potom změna první směrnice přinesla i upřesnění základního principu, na němž je rejstříková registrace budována, totiž okamžik, kterým nastupuje domněnka všeobecné znalosti údajů zapsaných v rejstříku a obsažených v uložených listinách. Společnost se může dovolávat listin a údajů vůči třetím osobám až po zveřejnění ve vnitrostátním věstníku, ledaže prokáže, že třetí osoby tyto listiny nebo údaje znaly. U úkonů, které proběhly do šestnáctého dne po tomto zveřejnění, se nelze dovolávat těchto listin a údajů vůči třetím osobám, které prokáží, že se nemohly s údaji nebo obsahem listin seznámit. Domněnka je tedy nadále vázána nikoli na vlastní zápis do rejstříku nebo uložení listiny, ale až na okamžik zveřejnění údajů nebo alespoň upozornění na to, že listina byla uložena. Pro společnosti to znamená dbát mimo jiné i na to, že v případě důležitých změn (např. změn v osobním složení statutárních orgánů) pro ně bude praktické zajistit informovanost o těchto změnách u jejich stálých obchodních partnerů.

S okamžikem účinnosti domněnky všeobecné znalosti obsahu zapsaných údajů i uložených listin musí členské státy vyřešit i nebezpečí obsahového rozdílu zápisů, které jsou v rejstříku a oznámení těchto údajů ve zveřejňovacím věstníku. Směrnice určuje pravidlo, že se v případě nesouladu společnosti nemohou dovolávat zveřejněného textu vůči třetím osobám; třetí osoby se jej však dovolávat mohou, ledaže společnost prokáže, že znaly texty uložené ve spisu nebo zapsané v rejstříku. Třetí osoby se rovněž mohou vždy dovolávat listin a údajů dosud nezveřejněných, ledaže má nezveřejnění za následek jejich neúčinnost.

3) Pro ulehčení přístupu k informacím a ukládání informací i pro osoby z jiných členských států obsahuje směrnice pravidla upravující problémy související s jazykem údajů a dokumentů. Ukládá členským státům, aby kromě povinného zveřejňování v jednom z jazyků povolených v členském státě společnosti umožnily i dobrovolný zápis povinně zveřejňovaných listin a údajů v dalších jazycích. Třetí osoby jednající v dobré víře by měly mít možnost se těchto překladů dovolávat. Členské státy však mohou nařídit, aby překlad takových listin a údajů byl úředně ověřen. Případné rozpory v jazykových mutacích listin a údajů řeší směrnice pravidlem, podle něhož se v případě nesouladu mezi listinami a údaji zveřejněnými v úředních jazycích rejstříku a překladem dobrovolně zveřejněným se překladu dobrovolně zveřejněného nelze dovolávat vůči třetím osobám. Třetí osoby se však mohou dovolávat překladu dobrovolně zveřejněného, ledaže společnost prokáže, že znaly znění, které bylo předmětem povinného zveřejnění.

4) Pravidlo o povinnosti uvádět údaje o zápisu do rejstříku na všech obchodních dopisech a objednávkových listech společností bylo výslovně rozšířeno i na dokumentaci vedenou v elektronické podobě. S ohledem na technický pokrok doporučuje též směrnice zabezpečit, aby tyto údaje byly uváděny na internetových stránkách společností. Byl upřesněn i okruh údajů, které společnosti musí takto uvádět.

Kromě uvedených zásad byla směrnice aktualizována o další formy obchodních společností, na které se její režim v jednotlivých členských státech vztahuje, a o povinnost zveřejňovat účetní údaje podle novelizovaných účetních směrnic.

Členským států byla uložena povinnost stanovit sankce pro případ nezveřejnění účetních dokladů a neuvedení povinných údajů na obchodních dokumentech nebo internetových stránkách společnosti.

Lhůta pro přijetí nových standardů do právních řádů členských zemí končila 31. prosince 2006.

Corporate Governance

Oblast řízení obchodních společností a s tím souvisejícího právního postavení společníků je pro činnost obchodních společností a jejich schopnost uspět v konkurenci rozhodující. Cíle sledované reformou se zde realizují v řadě opatření různého druhu (směrnice, jejich změny, doporučení Komise) a mají též úzké spojení se směrnicemi vydávanými k ochraně kapitálového trhu.

Ve vztahu k akcionářům společností, jejichž akcie jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu umístěném nebo provozovaném v členském státě, ukládá povinnosti členským státům směrnice č. 2004/109/ES. Tyto společnosti jako emitenti akcií jsou ve vztahu k akcionářům povinni zajistit rovné zacházení se všemi držiteli akcií, kteří jsou ve stejném postavení. Emitenti musí zajistit, aby veškeré prostředky a informace nutné k tomu, aby držitelům akcií byl umožněn výkon jejich práv, byly k dispozici v domovském členském státě a aby byla zachována celistvost údajů. Emitent je povinen vypracovat a zveřejnit výroční finanční zprávu, která musí obsahovat auditovanou účetní závěrku, zprávu o činnosti a prohlášení osob odpovědných v rámci emitenta o tom, že účetní závěrka podává pravdivý a věrný obraz o stavu aktiv a pasiv, finanční pozici a zisku nebo ztrátě emitenta, popř. dalších členů konsolidačního celku, a že zpráva o činnosti obsahuje věrný přehled o vývoji a výsledcích podniku emitenta, popř. dalších podniků v konsolidačním celku. Obdobné údaje musí obsahovat i pololetní finanční zpráva. Během prvních šesti měsíců účetního období je emitent povinen zveřejnit zprávu svého vedení, druhou obdobnou zprávu je povinen zveřejnit nejpozději šest týdnů před skončením účetního období. Zprávy mají vysvětlovat hlavní události a transakce, k nimž v daném období došlo, a dopad, který měly na finanční situaci emitenta. Dále mají obsahovat obecný popis finanční situace a výsledků emitenta a jím ovládaných podniků v příslušném období. Kromě toho je upravena i povinnost podávat průběžné informace, které jsou tvořeny oznámeními o nabytí nebo pozbytí významné účasti na hlasovacích právech emitenta. Akcionář, který tato hlasovací práva nabyl nebo pozbyl, je povinen oznámit emitentovi podíl na hlasovacích právech, pokud tento podíl dosáhne nebo přesáhne stanovené prahové hodnoty, popř. pod ně klesne.

Emitent dále musí poskytnout potřebné informace, které se týkají valných hromad, dát k dispozici i formulář plné moci, určit finanční instituci, jejímž prostřednictvím mohou akcionáři vykonávat svá finanční práva a poskytnout informace o rozdělení a platbách dividend a emisích nových akcií. Pro předávání informací mohou být využity i elektronické prostředky, pokud budou konstruovány tak, aby spolehlivě identifikovaly osoby oprávněné vykonávat hlasovací práva a dotčené osoby budou s použitím elektronických prostředků souhlasit.

Standardy vytvářející příznivé prostředí k naplňování práv společníků řídit společnost byly členským státům uloženy zcela novou směrnicí č. 2007/36/ES. Tato směrnice stanoví požadavky související s výkonem některých práv akcionářů, jež jsou spojena s akciemi s hlasovacím právem, na valné hromadě společností, které mají sídlo v členském státě a jejichž akcie jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu umístěném nebo provozovaném v členském státě.

Důvody přijetí uvedené směrnice nelze proto spojovat výhradně se snahou prohloubit harmonizaci pravidel pro obchodní společnosti a podrobit harmonizačnímu úsilí další součásti právní úpravy obchodních společností, nýbrž je nutno je spojovat se souběžným vývojem harmonizace kapitálového trhu. Souvisejí s cílem dosáhnout volného pohybu kapitálu po území EU. Ze čtvrtého odstavce preambule směrnice je návaznost na standardy pro regulaci investování do cenných papírů zcela zřejmá:

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/34/ES ze dne 28. května 2001 o přijetí cenných papírů ke kótování na burze cenných papírů a o informacích, které k nim mají být zveřejněny, se zaměřuje na informace, které musí emitenti uveřejnit na trhu, a neupravuje tedy samotný průběh hlasování akcionářů. Navíc směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/109/ES ze dne 15. prosince 2004 o harmonizaci požadavků na průhlednost týkajících se informací o emitentech, jejichž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu, ukládá emitentům povinnost zpřístupnit určité informace a dokumenty důležité pro valnou hromadu, ale tyto informace a dokumenty mají být zpřístupněny v členském státě emitenta. Proto by v zájmu ochrany investorů a podpory snadného a účinného výkonu práv akcionářů, která jsou spojena s akciemi s hlasovacím právem, měly být stanoveny určité „minimální standardy“.

Věcná působnost směrnice se soustřeďuje na práva akcionářů rozhodovat na valné hromadě. Tato práva, která jsou v akciových společnostech vždy spojena s akciemi, jsou předmětem úpravy směrnice, pokud jsou předmětné akcie přijaty k obchodování na regulovaných trzích. Úprava vychází ze základní teze, že vlastníci akcií s hlasovacím právem by měli mít možnost tato práva vykonávat, protože jsou zohledněna v ceně, kterou musí zaplatit při jejich nabytí. Účinná kontrola činnosti společnosti ze strany akcionářů je dále předpokladem řádné správy a řízení společností, a proto by měla být usnadňována a podporována. Z tohoto důvodu se ukázalo jako nezbytné přijmout opatření ke sblížení právních předpisů členských států a odstranit překážky, které odrazují akcionáře od aktivní účasti na valných hromadách a hlasování na nich. Směrnice se však nedotýká jen vlastního rozhodování akcionářů, ale upravuje i související otázky spojené s účastí na valné hromadě.

Výchozí zásadou, z níž úprava ve směrnici vychází, je zásada totožného zacházení se všemi akcionáři. Tato zásada prolíná všechna pravidla, u nichž směrnice požaduje jejich začlenění do právních řádů členských států.

Uvedená pravidla je možno rozdělit pro lepší přehlednost do dvou skupin:

pravidla, která zajišťují dostatek informací pro rozhodování akcionářů: jsou obsažena v čl. 5, odst. 4 písm. c) a d), kde směrnice požaduje, aby společnosti měly svoje internetové stránky, na nichž budou uveřejňovat dokumenty, které mají být předloženy valné hromadě, a návrh usnesení valné hromady. Pokud není předkládán žádný návrh usnesení, uveřejňuje se vyjádření příslušného orgánu společnosti určeného na základě rozhodného práva ke každému bodu navrhovaného pořadu jednání valné hromady.

Pravidla zabezpečující, že akcionáři budou mít možnost valné hromady se zúčastnit, ovlivnit její pořad jednání a hlasováním vyjádřit svůj zájem na určitém řešení záležitostí společnosti.

Druhá skupina pravidel je velmi rozsáhlá a jejich vtělení do právních řádů členských států umožňuje dosáhnout ve všech členských státech v podstatě totožné postupy při přípravě jednání a průběhu valných hromad.

Pro období před konáním valné hromady předepisuje směrnice především způsob uveřejnění oznámení o tom, že se svolává valná hromada. Způsob má být rychlý a nediskriminující. Členský stát má od společností

vyžadovat, aby používaly takové sdělovací prostředky, od nichž lze rozumně očekávat, že zprostředkují účinným způsobem informace veřejnosti v celém Společenství, a nesmí ukládat povinnost výhradního využití sdělovacích prostředků, jejichž provozovatelé jsou usazeni na jeho území. Společnosti jsou dále povinny informovat akcionáře o tom, kdy a kde se valná hromada koná a jaký je navržený pořad jejího jednání. Musí je rovněž jasně a přesně seznámit s postupy, které musí akcionáři dodržet, aby se mohli účastnit valné hromady a hlasovat na ní.

Podrobně jsou též rozvedena pravidla pro právo zařazovat body na pořad jednání valné hromady a předkládat návrhy usnesení. Členské státy zajistí, aby akcionáři jednající samostatně nebo společně

a) měli právo zařazovat body na pořad jednání valné hromady za předpokladu, že každý z těchto bodů je doplněn odůvodněním nebo návrhem usnesení, které by mělo být valnou hromadou přijato, a
b) měli právo předkládat návrhy usnesení k bodům, které jsou nebo mají být zahrnuty na pořad jednání valné hromady.

Pokud jde o vlastní jednání valné hromady, stojí v centru pozornosti směrnice pravidla pro úpravu hlasování. Členské státy musí zajistit, aby právo akcionáře účastnit se valné hromady a hlasovat ohledně kterékoli ze svých akcií nebylo podmíněno požadavkem, aby jeho akcie byly před valnou hromadou uloženy u jiné fyzické nebo právnické osoby nebo na ni převedeny či registrovány na její jméno, a aby právo akcionáře prodávat nebo jinak převádět jeho akcie v době mezi rozhodným dnem a dnem konání valné hromady, k níž se vztahuje, nepodléhalo žádným omezením, jimž jinak nepodléhá.

Právo účasti na valné hromadě a právo na ní hlasovat se určuje na základě akcií, které tento akcionář vlastní k určitému dnu před valnou hromadou – tzv. rozhodný den, který musí být pro všechny společnosti stanoven jednotně. Členský stát však může stanovit jeden rozhodný den pro společnosti, které vydaly akcie na majitele, a jiný rozhodný den pro společnosti, které vydaly akcie na jméno, za podmínky, že pro každou společnost, která vydala obě formy akcií, platí jediný rozhodný den. Rozhodný den nemůže předcházet dnu konání valné hromady, k níž se vztahuje, o více než 30 dnů.

Společnosti nesmí akcionáře zatěžovat nepřiměřenými požadavky, pokud jde o prokazování jejich právního postavení ve vztahu k účasti na valné hromadě. Na prokazování postavení akcionáře lze klást pouze ty požadavky, které jsou nezbytné k zajištění ověření totožnosti akcionáře, a pouze v rozsahu, v němž jsou pro dosažení tohoto cíle přiměřené.

V průběhu valné hromady má každý akcionář právo klást otázky související s body pořadu jednání valné hromady. Společnost je na otázky položené akcionářem povinna odpovědět, pokud tím neohrozí ochranu důvěrnosti informací a obchodních zájmů společnosti. Členské státy mohou též umožnit společnostem, aby poskytly jednu souhrnnou odpověď na otázky stejného obsahu. Za odpověď může být považováno i zpřístupnění dané informace ve formě otázek a odpovědí na internetových stránkách společnosti.

Pokud jde o vlastní hlasování, nestanoví směrnice nic o váze hlasů, nýbrž se soustřeďuje pouze na technické otázky hlasování. Umožňuje účast na valné hromadě a hlasování elektronickými prostředky, dovoluje korespondenční hlasování a obsahuje velmi podrobná pravidla pro hlasování na základě plné moci.

Členské státy byly povinny promítnout požadavky směrnice do národní právní úpravy akciových společnosti do 3. srpna 2009.

Další skupina opatření v rámci Corporate Governance směřuje ke členům orgánů akciových společností. Cílem těchto opatření obecně je zlepšit řízení a správu společností, jejichž akcie jsou obchodovány na regulovaných trzích. Nástrojem k dosažení uvedeného cíle tentokrát není pro státy závazná směrnice, ale doporučení Komise, které předpokládá, že členské státy buď vtělí požadavky doporučení do svých vnitrostátních právních předpisů nebo se společnosti podřízené jejich právnímu řádu budou řídit dobrovolně přijatými pravidly v kodexech Corporate Governance a případné odchylky od nich vysvětlí (zásada „comply or explain“).

Doporučení týkající se orgánů společností vydala Komise zatím dvě: doporučení Komise 2005/162/ES o úloze nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady a o výborech správní nebo dozorčí rady společností kótovaných na burze a doporučení Komise ze dne 14. 12. 2004 o podpoře vhodného systému odměňování členů správních orgánů společností kótovaných na burze č. 2004/913/ES s doplňkem ze 30. 3. 2009 č. 2009/385/ES.

Dozorčí funkce dozorčích rad a nevýkonných členů správních rad tvoří protiváhu rozsáhlým kompetencím představenstev a výkonných členů správních rad a je důležitá pro ochranu zájmů drobných akcionářů i investorů. Pravidla obsažená v doporučení proto směřují ke společnostem registrovaným v členském státě, které mají akcie kótované na burze, popř. společnostem neregistrovaným v členském státě, jejichž akcie jsou kótovány na burze s primární kótacína regulovaném trhu na jejich území.

Doporučení se týká následujících otázek:

- organizace činnosti dozorčích rad a nevýkonných členů správních rad: orgány by měl být složeny tak, aby byla zajištěna nezávislost jejich členů a vyloučeno ovládnutí orgánů určitou skupinou jeho členů. Do správní nebo dozorčí rady společnosti by měl být zvolen dostatečný počet nezávislých nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady, který zajistí, že jakékoli zásadní střety zájmů týkající se členů správních orgánů budou řádně vyřešeny;
- dohlížecí úloha nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady je obecně vnímána jako zásadní ve třech oblastech, kde je možnost střetu zájmů zvláště vysoká, zejména když vedení není v takových záležitostech přímo odpovědné akcionářům: jmenování členů správního orgánu, odměňování členů správního orgánu a audit. Je proto vhodné posilovat úlohu nevýkonných členů správní rady a členů dozorčí rady v těchto oblastech a v rámci dozorčích rad a správních rad podporovat vytváření výborů odpovědných jednotlivě za jmenování, odměňování a audit. Účelem vytvoření výborů není vyjmutí zmíněné záležitosti z působnosti správní nebo dozorčí rady samotné, ale zvýšení efektivnosti práce správní nebo dozorčí rady, zajištění toho, že rozhodnutí budou přijímána po řádném zvážení a bez střetů zájmů. Výbory pro jmenování, odměňování a audit by měly předkládat doporučení zaměřená na přípravu rozhodnutí, která má přijmout sama správní nebo dozorčí rada, která stále zůstává plně odpovědná za rozhodnutí přijatá v oblasti její působnosti.

Správní nebo dozorčí rada by měla každý rok provádět hodnocení své činnosti – mělo by zahrnovat hodnocení jejího složení, organizace a činnosti jako skupiny, dále hodnocení způsobilosti a výkonnosti každého jejího

člena a každého člena jejích výborů a posouzení, do jaké míry plnila cíle své činnosti, které byly stanoveny. Nejméně jednou ročně by měla zveřejnit příslušné informace o její vnitřní organizaci a pravidlech pro její činnosti a zajistit, aby akcionáři byli řádně informováni o různých záležitostech společnosti, jejím strategickém rozhodování a zvládání rizik a střetů zájmů.

Nevýkonní členové správní rady nebo členové dozorčí rady by měli být jmenováni pro konkrétní období s možností individuálního znovuzvolení, ale též s možností jejich odvolání, měli by mít požadovanou různost znalostí, schopnosti úsudků a zkušeností pro řádné plnění svých úkolů. Správní nebo dozorčí rada by měla provádět pravidelný přezkum, aby určila oblasti, kde si členové správního orgánu musí zvýšit své dovednosti a znalosti.

Členové dozorčích rad a nevýkonní členové správní rady by měli mít dostatek času pro plnění svých úkolů pro společnost. Předpokládá to omezit jiné pracovní aktivity. Člen správního orgánu by měl být nezávislý, tj. neměl by mít žádné obchodní, rodinné či jiné vztahy se společností, jejím většinovým akcionářem nebo vedením, protože takové vztahy vytvářejí střet zájmů zhoršující jeho úsudek. Společnosti by také měly každý rok zpřístupňovat údaje o tom, které členy správního orgánu považují za nezávislé. Pokud jedno nebo několik kritérií stanovených na vnitrostátní úrovni pro hodnocení nezávislosti členů správního orgánu není splněno v průběhu roku, měla by společnost sdělit důvody, proč daného člena správního orgánu přesto považuje za nezávislého.

Druhé doporučení se týká odměňování členů správních orgánů. Jde o jednou z klíčových oblastí řízení společností, která na jedné straně vytváří motivační prostředí pro výkonné orgány společností, na straně druhé by však měla podléhat veřejné kontrole, která zabrání svévoli při určování výše odměn. Transparentnost ve vztahu ke členům výkonných orgánů by měla ale zahrnout nejen odměňování, ale měla by obsáhnout i zpřístupnění informací týkajících se záležitostí, jako je výpovědní lhůta a odstupné podle smluv, které jsou přímo spojeny s odměňováním členů správních orgánů.

Akcionářům by měla být dána účinná možnost vyjádření jejich názorů a příležitost probrat politiku odměňování na základě srozumitelně podaných informací, a to na výroční valné hromadě, kde by též měla být předložena ke schválení koncepce odměňování. Akcionářům by rovněž měly být poskytnuty informace, na jejichž základě mohou povolat jednotlivé členy

správních orgánů k odpovědnosti za odměny, které vydělávají či vydělali. Uveřejnění odměňování jednotlivých členů správních orgánů společnosti, a to jak členů představenstva či výkonných členů správní rady, tak nevýkonných členů správní rady či členů dozorčí rady, za předchozí finanční rok je proto důležité k tomu, aby akcionářům pomohlo zhodnotit odměňování ve světle celkové výkonnosti společnosti. Různé systémy odměňování, by měly podléhat předchozímu schválení na výroční valné hromadě.

Každá společnost kótovaná na burze by měla uveřejnit prohlášení o politice odměňování ve společnosti, jehož hlavní součásti doporučení vypočítává a pro jehož strukturu (proměnné složky, stálé složky, uplatnění výkonnostních kriterií, odstupné, odměna formou akcií) blíže upravuje.

Celkové odměny a další výhody poskytnuté jednotlivých členům správních orgánů v průběhu finančního roku by měly být podrobně uveřejněny v roční účetní uzávěrce či v poznámkách k roční účetní uzávěrce nebo případně ve zprávě o odměňování, a to nejen jako celková informace za celý orgán, ale pro každého člena tohoto orgánu. Uveřejňované informace by měly výslovně objasňovat, jak jsou určena výkonnostní kriteria a jak přispívají k dlouhodobé efektivitě činnosti společnosti.

Akcionáři by měli být motivováni k tomu, aby se zúčastnili valných hromad, na nichž se rozhoduje o odměňování členů představenstev a výkonných členů dozorčích rad, doporučení výslovně zmiňuje nutnost předchozího schválení akcionáři u systémů odměňování s využitím akcií, opcí k akciím či jakéhokoliv jiného práva na získání akcií anebo odměňování na základě pohybu ceny akcií. Informace o těchto systémech mají akcionáři obdržet předem a měly by jim též být zpřístupněny informace o tom, jak společnost hodlá získat akcie potřebné pro splnění jejích povinností dle pobídkových programů. Zejména by mělo být jasně uvedeno, zda společnost hodlá nakoupit potřebné akcie na trhu, má tyto akcie v držení či zda hodlá vydat nové akcie. Tato informace by měla také obsahovat přehled o nákladech na systém pro společnost s ohledem na předpokládané použití.

Politiku odměňování by měl pravidelně přezkoumávat výbor pro odměňování, který by měl při výkonu svých funkcí využívat nezávislý úsudek, postupovat čestně a dbát na to, aby odměna jednotlivých výkonných členů správní rady nebo členů představenstva byla úměrná odměně dalších výkonných členů správní rady nebo členů představenstva a jiných pracovníků

společnosti. Výbor pro odměňování by měl podávat zprávy o výkonu svých funkcí akcionářům a měl by být za tímto účelem přítomen na výroční valné hromadě akcionářů.

Opatření týkající se úpravy základního kapitálu

Úprava obsažená ve druhé směrnici byla založena na kogentních pravidlech regulujících postupy při vytváření a ochraně základního kapitálu. Nedávala akciovým společnostem téměř žádný prostor pro uplatňování vůle akcionářů – investorů, pokud by šlo o investiční rozhodování (zejména zvyšování a snižování základního kapitálu a nabývání vlastních akcií). Směrnice nebyla dlouho měněna, poprvé byla novelizována v roce 1992 směrnicí č. 92/101/EHS, novelizace sledovala především zachycení vztahů v seskupeních akciových společností (koncernové právo).

Winterova komise proto vycházejíc z předchozích iniciativ skupiny expertů (SLIM), otevřela cestu pro iniciativy směřující ke zjednodušení úpravy. Byla tak přijata další novelizace druhé směrnice[82], která uvolňuje dosud platná kogentní pravidla ve třech směrech:

- zjednodušení oceňovacích postupů u nepeněžitých vkladů,
- připuštění možnosti tzv. finanční asistence,
- zjednodušení možností nabývat vlastní akcie.

Oceňování nepeněžitých vkladů

V případě, že je vkladová povinnost akcionářů plněna poskytnutím nepeněžitého vkladu, je nutno určit hodnotu tohoto vkladu tak, aby byla objektivní a neposkytovala možnost k nadhodnocování velikosti základního kapitálu, který má společnost k dispozici.

Druhá směrnice proto stanovila ve svém čl. 10, že o nepeněžitých vkladech musí být zpracována zpráva, kterou vyhotoví jeden nebo více odborníků nezávislých na společnosti a jmenovaných nebo schválených správním

[82] Směrnice č. 2006/68/ES z 6. září 2006, Úřední věstník L 264, 25/09/2006, str. 0032–0036.

orgánem nebo soudem. Zpráva odborníka musí obsahovat alespoň popis každého z vkladů, postupy přijatého ocenění a musí uvádět, zda hodnoty získané těmito postupy odpovídají alespoň počtu a jmenovité hodnotě, nebo nemají-li jmenovitou hodnotu, účetní hodnotě, a popřípadě i emisnímu ážiu akcií vydaných jako protiplnění. Zpráva odborníka musí být zveřejněna způsobem stanoveným právními předpisy každého členského státu v souladu s článkem 3 první směrnice.[83]

Je zřejmé, že jmenování uvedeného odborníka i zpracování jeho zprávy o ocenění nepeněžitého vkladu si vyžaduje určitou dobu, o kterou se prodlužuje doba zakládácí fáze u nově konstituovaných společností i proces zvyšování základního kapitálu u již existujících společností. Uvážit je nutno též náklady, které jsou s odborným oceněním vkladu i se zveřejněním odborného posudku spojeny.

Novelizace druhé směrnice proto dovoluje členským státům odborné posouzení nevyžadovat, a to v případech, kdy byla hodnota nepeněžitého vkladu objektivizována jiným dostatečně standardním a věrohodným způsobem. Konkrétně určuje směrnice následující případy, kdy je možno od odborného ocenění upustit:

- nepeněžitým vkladem jsou cenné papíry[84] nebo nástroje peněžního trhu[85], které byly ohodnoceny váženým průměrem ceny, za kterou byly obchodovány na jednom nebo více regulovaných trzích po dobu dostatečně dlouhou před tím, než se staly nepeněžitým vkladem,
- nepeněžitým vkladem jsou ostatní aktiva, pokud byla jejich reálná hodnota stanovena uznávaným nezávislým odborníkem za podmínky, že reálná hodnota aktiv je stanovena ke dni, který nepředchází o více než šest měsíců dni vkladu aktiva a ocenění bylo prove-

---

[83] Směrnice 68/151/ EHS ze dne 9. 3. 1968, Úřední věstník EU č. L 65/68 s. 8 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření.

[84] Jde o cenné papíry definované v čl. 4 odst. 1 bodě 18 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů.

[85] Jde o nástroje peněžního trhu definované v čl. 4 odst. 1 bodě 19 směrnice uvedené v předchozí poznámce.

deno v souladu s obecně uznávanými standardy a zásadami pro oceňování v daném členském státě platnými pro druh aktiv, která mají být vložena,

- nepeněžitým vkladem jsou ostatní aktiva, pokud byla jejich reálná hodnota odvozena z povinné účetní závěrky za předchozí účetní období, pokud tyto účty podléhají auditu v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES ze dne 17. května 2006 o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek.

Je zřejmé, že zjednodušený postup při vytváření základního kapitálu z nepeněžitých vkladů využívá ocenění, která počítají se stabilní situací ve společnosti i ve vnějším prostředí, protože jsou závislá na hodnotách dosahovaných po určité časové období. Novelizace proto bere v úvahu i vliv změněných okolností. Pokud by jejich změny byly tak významné, že by podstatně změnily hodnotu nepeněžitých vkladů, musí orgány společnosti nepeněžitý vklad ocenit s pomocí posouzení nezávislého odborníka podle čl. 10 původního znění směrnice. V tomto směru je konstruováno i zvláštní právo menšinových akcionářů požadovat ocenění nezávislým odborníkem.

Pokud byl nepeněžitý vklad oceněn bez zprávy odborníka, musí společnost zveřejnit prohlášení, v němž popíše nepeněžitý vklad i metodu jeho ocenění a sdělí, že nové výjimečné okolnosti nenastaly. Třetí osoby jsou takto upozorněny na skutečnost, že společnost využila zjednodušeného postupu ocenění.

Finanční asistence

Z dosavadního znění čl. 23 odst. 1 druhé směrnice vyplývá jednoznačné kogentní pravidlo, které zapovídá společnosti poskytování záloh, půjček nebo záruk s cílem umožnit nabytí vlastních akcií třetí osobě. Důvodem tohoto zákazu byla především ochrana před zneužitím práva osobami oprávněnými jednat jménem společnosti ve prospěch osoby, která by si takto

opatřila akcie společnosti.[86] Obecněji formulováno, jde projev zásady zachování základního kapitálu, neboť jsou takto zakazována jednání, která by znamenala prospěch pro akcionáře získaný na úkor majetku společnosti.[87] Realizace zásady zachování základního kapitálu zde tedy směřuje k ochraně věřitelů kapitálových obchodních společností, kterým je takto zajištěno, že se mohou spolehnout na zveřejněné údaje o kapitálu společnosti.[88]

V současné době je poukazováno na to, že zákaz brání některým způsobům financování[89] a že je vlastně velmi těžké najít rozdíl mezi běžným úvěrem a úvěrem za účelem nabytí vlastních akcií poskytující společnosti.[90] Pochybnosti o efektivitě zmíněného zákazu se promítly do novelizace druhé směrnice v tom směru, že komunitární úprava ustupuje od kogentně pojímaného zákazu a umožňuje, aby členské státy připustily, aby společnost přímo nebo nepřímo poskytovala zálohy, půjčky nebo úvěry nebo zajišťovala závazky s cílem umožnit nabytí vlastních akcií třetí osobě. Tato možno není však otevřena bez vazby na určité podmínky.

Novelizované znění směrnice především požaduje, aby tyto vztahy vznikaly s plnou odpovědností členů orgánů společnosti a za spravedlivých tržních podmínek. Musí být přešetřena finanční způsobilost třetí osoby, transakci musí schválit valná hromada poskytující společnosti, přičemž jí výkonný orgán předloží písemnou zprávu, v níž finanční asistenci řádně zdůvodní, uvede podmínky jejího uskutečnění a rizika s ní spojená. Celková částka finanční asistence nesmí mít za následek snížení čistého obchodního jmění společnosti a společnost na ni vytvoří zvláštní rezervní fond.

---

[86] ŠTENGLOVÁ, I. – PLÍVA, S. – TOMSA, M.: Obchodní zákoník, komentář. 11. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-487-2, str. 554.

[87] HÜFFER, U.: Aktiengesetz, München: C. H. Beck´sche Verlagsbuchhandlung, 1997, str. 300 a 294.

[88] RYCHLÝ, T.: Tzv. zákaz finanční asistence: česká úprava a evropské perspektivy, Právní rozhledy 2004, č. 4, str. 141–142.

[89] Tamtéž, str. 142.

[90] HAVEL, B.: Finanční asistence – vzpomínka na budoucnost českého soukromého práva, Právní rozhledy, 2004, č. 12, str. 464.

Nabývání vlastních akcií

Nabývání vlastních akcií projevem vůle společnosti bylo možné i podle původního znění směrnice, avšak bylo podrobeno omezujícím podmínkám. Novelizace tyto podmínky poněkud uvolňuje:

- doba, na kterou je možno akcií nabýt, má být určena vnitrostátními předpisy členských států, nesmí však přesáhnout pět let (dosud byla určena přímo směrnicí na 18 měsíců),
- nabytí veškerých vlastních akcií nesmí mít za následek snížení čistého obchodního jmění společnosti[91] pod limity stanovené směrnicí v čl. 15 (dosud směrnice určovala ještě další podmínku spočívající v tom, že jmenovitá hodnota veškerých vlastních akcií v majetku společnosti nesmí překročit 10 % upsaného základního kapitálu),
- nabytí se může týkat jen akcií, které byly zcela splaceny.

Fakultativně umožňuje potom směrnice členským státům, aby podřídily nabývání vlastních akcií dalším podmínkám, např. určení limitu pro jmenovitou hodnotu nabytých vlastních akcií, příkaz, že povolení nabývat vlastní akcie včetně jejich nejvyššího počtu a doby, na kterou je společnost může nabýt, i nejvyššího a nejnižšího protiplnění musí být určeno stanovami, podmínka, že se nabytí nedotkne uspokojování nároků věřitelů.

Oproti dosavadní úpravě se jedná o poměrně malé uvolnění, avšak i tyto drobné změny mohou společnostem pomoci, pokud nabývání vlastních akcií využívají např. ke stabilizaci kursů.

Kromě uvedených uvolnění, pokud jde o realizaci zásady zachování základního kapitálu, přinesla novelizace ještě nový čl. 23a, který obsahuje požadavek, aby členské státy zajistily opatření proti konfliktům zájmů, jestliže jsou smluvními stranami převodů vlastních akcií společnosti členové jejích orgánů nebo orgánů ovládající společnosti, popř. osoby jednající vlastním jménem, ale na účet členů těchto orgánů.

---

[91] Je otázka, zda se u pojmu „čisté obchodní jmění“ nejedná o chybný překlad směrnice a zda by úpravu lépe nevystihoval termín „vlastní kapitál“.

Úprava obsažená v novelizaci je doplněna upřesněním ochrany věřitelů v případě, že společnost rozhodne o snížení základního kapitálu. Věřitelé, jejichž pohledávky vznikly před zveřejněním rozhodnutí o snížení, mají právo na zajištění pohledávek, které ke dni zveřejnění nejsou splatné. Členské státy mohou toto právo vyloučit pouze tehdy, jsou-li věřiteli k dispozici odpovídající ochranná opatření nebo nejsou-li tato opatření potřebná s ohledem na aktiva společnosti.

Členské státy jsou povinny upravit podmínky pro výkon tohoto práva. Především musí zajistit, aby se věřitelé mohli obrátit na příslušný správní orgán nebo soud se žádostí o odpovídající ochranná opatření, pokud mohou spolehlivě prokázat, že snížení upsaného základního kapitálu ohrozí uhrazení jejich pohledávek a že společnost pro ně nezajistila žádná odpovídající ochranná opatření.

Pro úpravy národních právních řádů podle změněných pravidel uvedených v novelizaci směrnice byla stanovena lhůta končící 15. dubnem 2008 s tím, že členské státy jsou povinny sdělit Komisi znění hlavních ustanovení vnitrostátních právních předpisů, které přijmou v oblasti působnosti novelizované směrnice.

Koncernové právo

Reformní opatření, která byla až dosud vykonána, nasvědčují rozhodnutí o tom, že otázky podnikatelských seskupení nebudou řešeny v komplexní směrnici, ale do postupně vydávaných směrnic budou vtělovány jednotlivé úpravy, které postihují i vytváření koncernových struktur a vztahy uvnitř těchto struktur.

Oblastí, kterou uvedený postup ovliňuje velmi výrazně, je ochrana kapitálového trhu. Protože rozbor těchto otázek není přímo předmětem našeho pojednání, zmíníme informativně jen nejvýznamnější opatření v této oblasti.

Dílčí úprava informačních povinností o koncernových propojeních je obsažena ve směrnici č. 2001/34/ES o přijetí cenných papírů ke kotování na burze cenných papírů a o informacích, které k nim mají být zveřejněny. Členské státy jsou podle této směrnice povinny uplatnit příslušná pravidla vůči fyzickým a právnickým osobám, které přímo nebo prostřednictvím

třetí osoby nabývají nebo pozbývají podíly, s nimiž jsou spojeny určité hraniční hodnoty hlasovacích práv, a dochází tak ke změně v rozložení hlasovacích práv ve společnostech. Nabytí nebo pozbytí takových podílů jsou osoby povinny ve lhůtě sedmi kalendářních dnů oznamovat společnosti, o jejíž podíly se jedná, a státnímu dohledovému orgánu procentní podíl hlasovacích práv, která drží po nabytí nebo pozbytí. Akcionáři, kteří drží alespoň 10 % hlasovacích práv, jsou tuto skutečnost povinni oznámit příslušné obchodní společnosti a orgánu dohledu. O všech podílech ve výši alespoň 10 % musí být rovněž informována veřejnost. Směrnice určuje, která na hlasovací práva se u dané osoby informační povinnost vztahuje, a jaké jsou výjimky z informační povinnosti. Nedodržování informační povinnosti musí členské státy spojit se sankcemi.

Další úpravu nalezneme ve směrnici č. 2004/39/ES, jejíž čl. 4 obsahuje též definici kvalifikované účasti (přímá nebo nepřímá účast v investičním podniku představující nejméně 10 % základního kapitálu podniku nebo hlasovacích práv ve smyslu článku 92 směrnice 2001/34/ES nebo umožňující uplatňovat podstatný vliv na řízení investičního podniku, v němž má daná osoba účast), mateřského a dceřiného podniku a úzkého propojení (je vázáno na stav, kdy jsou dvě nebo více fyzických či právnických osob spojeny účastí, čímž se rozumí držení nejméně 20 % hlasovacích práv nebo základního kapitálu některého podniku, kontrolou, čímž se rozumí vztah mezi mateřským a dceřiným podnikem nebo stav, kdy jsou dvě nebo více fyzických či právnických osob trvale vázány k jedné a téže osobě vztahem kontroly). V čl. 10 je potom povolení k poskytování investičních služeb nebo výkonu investičních činností investičním podnikem podmíněno povinností poskytnout dohledovým orgánům členského státu informace o totožnosti akcionářů nebo členů investičního podniku, ať přímých či nepřímých, fyzických či právnických osob, které mají kvalifikované účasti, a o výši těchto kvalifikovaných účastí. Požadavky na informovanost o tom, které osoby mohou významným způsobem ovliňovat řízení regulovaného trhu, a na vhodnost těchto osob se potom objevují i v dalších článcích směrnice upravujících organizaci regulovaných trhů.

Ve směrnici č. 2004/109/ES o harmonizaci požadavků na průhlednost týkajících se informací o emitentech, jejichž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu, a o změně směrnice 2001/34/ES je v čl. 2

definován ovládaný podnik jako podnik, v němž má fyzická nebo právnická osoba většinu hlasovacích práv nebo má právo jmenovat a odvolávat většinu členů orgánů a je současně akcionářem nebo společníkem podniku nebo je akcionářem nebo členem podniku a její vliv na hlasovací práva je dán dohodou s ostatními akcionáři nebo společníky. V prvním oddíle třetí kapitoly směrnice je upravena povinnost členských států zajistit, aby akcionáři, kteří nabyli nebo pozbyli akcie emitenta v určitých procentních hodnotách, oznámili tuto skutečnost emitentovi. Oznamovací povinnost stíhá akcionáře i tehdy, pokud jsou akcie opravňující k hlasování v držení třetích osob. Směrnice upravuje též obsah informací, které tvoří součást oznámení, a lhůty, v nichž je nutno oznámení vůči emitentovi učinit.

Podnikatelských seskupení se mohou dotýkat i pravidla uvedená v dalších směrnicích a doporučeních:

směrnice č. 2007/36/ES o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi požaduje, aby členské státy zajistily, že akcionáři budou před valnou hromadou informováni o celkovém počtu akcií a hlasovacích práv v den svolání valné hromady, a to včetně oddělených součtů pro každý druh akcií, jestliže je základní kapitál společnosti rozdělen do dvou nebo více druhů akcií. Tato informace umožní akcionářům lépe odhadnout, jaké postavení ve společnosti zaujímají a do jaké míry mohou rozhodování valné hromady ovlivnit.

Doporučení Komise č. 2005/162/ES o úloze nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady a o výborech správní nebo dozorčí rady společností kótovaných na burze akcentuje nezávislost postavení členů dozorčích rad a nevýkonných členů správních rad. Požaduje, aby ve správních, řídících a dozorčích orgánech zasedal vyvážený počet výkonných a nevýkonných členů tak, aby ani jednotlivec ani malá skupinka jednotlivců nemohli ovládnout rozhodování těchto orgánů. Do správní nebo dozorčí rady společnosti by měl být zvolen dostatečný počet nezávislých nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady, který zajistí, že jakékoli zásadní střety zájmů týkající se členů správních orgánů budou řádně vyřešeny. V čl. 13 vymezuje nezávislost člena správního orgánu: člen správního orgánu by měl být považován za nezávislého pouze tehdy, nemá-li žádné obchodní, rodinné či jiné vztahy se společností, jejím většinovým akcionářem nebo vedením, které vytvářejí střet zájmů zhoršující jeho úsudek. Do-

poručuje členským státům přijmout kriteria pro hodnocení nezávislosti členů správních orgánů a připouští, aby správní nebo dozorčí rada zvážila, zda je její člen nezávislý s ohledem na konkrétní okolnosti, i když stanovená kriteria naplňuje. Měly by být zpřístupněny dostatečné informace o závěrech, k nimž správní nebo dozorčí rada došla při rozhodování, zda by konkrétní člen správního orgánu měl být považován za nezávislého. Když je navrženo jmenování nevýkonného člena správní rady nebo člena dozorčí rady, měla by společnost uveřejnit, zda ho považuje za nezávislého; pokud není splněno jedno nebo více z kritérií stanovených na vnitrostátní úrovni pro hodnocení nezávislosti členů správního orgánu, společnost by měla sdělit své důvody, proč tohoto člena správního orgánu přesto považuje za nezávislého. Společnosti by také měly každý rok zpřístupňovat údaje o tom, které členy správního orgánu považují za nezávislé. Pokud v průběhu roku přestane člen správního orgánu nebo dozorčí rady některé z kriterií nezávislosti splňovat, měla by společnost sdělit důvody, proč jej přesto považuje za nezávislého. Pro zajištění přesnosti informací poskytovaných ohledně nezávislosti členů správního orgánu nebo dozorčí rady by společnost měla požadovat, aby členové pravidelně potvrzovali svou nezávislost.

Na formování akcionářské struktury může mít vliv též povolení tzv. finanční asistence směrnicí č. 2006/68/ES, kterou se mění směrnice Rady 77/91/EHS, pokud jde o zakládání akciových společností a udržování a změnu jejich základního kapitálu. Společnosti tím získaly významnou možnost vědomě napomáhat účasti určitých investorů a pomocí procesů zvyšování základního kapitálu s finanční asistencí měnit poměry hlasovacích práv akcionářů.

Restrukturalizace a mobilita společností

S cílem dále usnadňovat fungování jednotného trhu a s využitím závěrů judikatury Evropského soudního dvora byla 26. října 2005 přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/56/ES o přeshraničních fúzích kapitálových společností. Směrnice ukládá členským státům povolit fúzi kapitálových společností z různých členských států, jestliže vnitrostátní právo povoluje fúze mezi společnostmi daných právních forem.

Směrnice vychází ze zásad, které jsou totožné se zásadami uplatňovanými pro vnitrostátní fúze: základní právní skutečností, z níž proces fúze vychází, je projekt fúze, standardizovaná úprava členských států musí potom zajistit ochranu právního postavení společníků, věřitelů a zaměstnanců fúzujících společností. Propojení postupu fúze podle právních úprav jednotlivých členských států je potom dosaženo požadavkem, aby členské státy určily vnitrostátní orgán, který bude provádět kontrolu dokončení a zákonnosti rozhodovacích procesů v každé fúzující společnosti. Kontrolu dokončení a zákonnosti přeshraniční fúze jako takové provádí posléze vnitrostátní orgán příslušný pro společnost vzniklou přeshraniční fúzí. Uvedeným vnitrostátním orgánem může být soud, notář nebo jiný příslušný orgán určený dotyčným členským státem. Dokončení fúze a nastoupení jejích právních účinků se řídí právem státu, které je rozhodné pro společnost vzniklou přeshraniční fúzí.

Věcná působnost směrnice zasahuje fúze kapitálových společností, které jsou založeny podle práva některého členského státu a mají sídlo, ústřední správu nebo hlavní provozovnu ve Společenství, pokud se alespoň dvě z nich řídí právními řády různých členských států.

Formy, v nichž se může přeshraniční fúze realizovat, jsou obdobné vnitrostátním fúzím – může jít o fúzi sloučením, fúzi splynutím nebo převedení jmění na jednoho společníka, který drží veškeré cenné papíry představující podíl na základním kapitálu společnosti vzniklé přeshraniční fúzí. Členským státům je ponecháno rozhodnutí, zda připustí přeshraniční fúzi i pro fúzi s účastí družstev, směrnice však nedopadá na fúze společností, jejichž předmětem podnikání je kolektivní investování.

Postup fúze se neliší od průběhu vnitrostátní fúze: řídící nebo správní orgány fúzujících společností vypracují návrh společného projektu přeshraniční fúze. Základní obsah projektu vyplývá ze směrnice – musí zde být mimo jiné určena právní forma, název a sídlo navrhované pro společnost vzniklou přeshraniční fúzí, musí být určena pravidla pro výměnu cenných papírů a částka případného doplatku na dorovnání, uplatňuje se též konstrukce rozhodného dne od kterého se transakce fúzujících společností považují pro účely účetnictví za transakce společnosti vzniklé přeshraniční fúzí, musí být specifikovány pravděpodobné dopady přeshraniční fúze na

zaměstnanost. Součástí projektu jsou i stanovy společnosti vzniklé přeshraniční fúzí.

Společný projekt přeshraniční fúze musí být zveřejněn pro každou fúzující společnost nejpozději jeden měsíc před konáním valné hromady, na které se o něm má rozhodovat.

Informovanosti akcionářů napomáhá povinnost řídících nebo správních orgánů každé fúzující společnosti vypracovat zprávu určenou pro společníky, ve které objasní a zdůvodní právní a hospodářské aspekty přeshraniční fúze a vysvětlí dopady přeshraniční fúze na společníky nebo členy, věřitele a zaměstnance. Tato zpráva musí být zpřístupněna společníkům a zástupcům zaměstnanců nejpozději jeden měsíc před konáním valné hromady, která má projekt fúze schvalovat.

Pro každou fúzující společnost musí být vypracována zpráva nezávislých znalců určená pro společníky, která musí být rovněž zpřístupněna nejpozději jeden měsíc před konáním valné hromady svolané ke schválení projektu. Přezkoumání společného projektu přeshraniční fúze nezávislými znalci ani vypracování zprávy znalců nejsou nezbytné, pokud se na tom dohodnou všichni společníci všech fúzujících společností.

Projekt fúze schvaluje valná hromada každé fúzující společnosti. Po schválení projektu následuje kontrola zákonnosti postupu při fúzi s ohledem na tu část fúze, která se řídila vnitrostátním právem. Kontrolu provádí orgán určený k tomu členským státem a výsledkem jeho přezkoumání je potvrzení, ze kterého jednoznačně vyplývá, že právní úkony předcházející fúzi byly řádně provedeny a formální požadavky byly splněny. Další přezkoumání provádí potom orgán státu, jehož právem se řídí společnost vzniklá přeshraniční fúzí. Uvedený orgán kontroluje zejména, zda fúzující společnosti schválily společný projekt přeshraniční fúze ve stejném znění a zda byla respektována úprava účasti zaměstnanců v orgánech společnosti vzniklé přeshraniční fúzí.

Den nabytí účinnosti přeshraniční fúze se určuje podle práva členského státu, kterým se řídí společnost vzniklá přeshraniční fúzí. Fúze však může nabýt účinnosti až po provedení závěrečné kontroly.

Den nabytí účinnosti přeshraniční fúze se určuje podle práva členského státu, kterým se řídí společnost vzniklá přeshraniční fúzí. Fúze však může nabýt účinnosti až po provedení kontrol podle článku 11. Právo každého

členského státu, kterým se řídily fúzující společnosti, určuje, jakou formou se zveřejňuje dokončení přeshraniční fúze ve veřejném rejstříku, u něhož je každá z těchto společností povinna uložit své listiny. Rejstřík, do kterého se zapisuje společnost vzniklá přeshraniční fúzí, neprodleně oznámí rejstříku, u něhož je každá fúzující společnost povinna uložit své listiny, že přeshraniční fúze nabyla účinnosti. Výmaz dřívějšího zápisu se případně provádí při doručení tohoto oznámení, nikoliv však dříve.

Přeshraniční fúze uskutečněná formou sloučení má tyto účinky:

a) celé obchodní jmění zanikající společnosti přechází na nástupnickou společnost;
b) společníci nebo členové zanikající společnosti se stávají společníky nebo členy nástupnické společnosti;
c) zanikající společnost zaniká.

Přeshraniční fúze provedená formou splynutí má tyto účinky:

a) celé obchodní jmění fúzujících společností přechází na nově zakládanou nástupnickou společnost;
b) společníci nebo členové fúzujících společností se stávají společníky nebo členy nově zakládané nástupnické společnosti;
c) fúzující společnosti zanikají.

Práva a povinnosti fúzujících společností vyplývající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů, které existují ke dni nabytí účinnosti přeshraniční fúze, přecházejí nabytím účinnosti této přeshraniční fúze na společnost vzniklou přeshraniční fúzí dnem nabytí účinnosti přeshraniční fúze.

Členské státy byly zavázány včlenit požadavky obsažené v desáté směrnici do svých právních řádů do 15. prosince 2007. Komise se zavázala provést pět let po uplynutí této lhůty přezkoumání zkušeností učiněných při realizaci přeshraničních fúzí a navrhnout případné další změny.

Kromě přijetí desáté směrnice byly novelizovány i směrnice upravující vnitrostátní fúze a rozdělování společností. Novelizace vyjádřila princip, který byl výslovně uveden v desáté směrnici – přezkoumání projektu fúze i projektu rozdělení ani vypracování znalecké zprávy se nevyžadují, pokud s tím všichni akcionáři a majitelé jiných cenných papírů poskytujících hla-

sovací právo ve všech fúzujících, popř. rozdělujících se, společnostech vyslovili souhlas.

Další formy obchodních společností na úrovni celé Evropské unie

Od předložení zprávy Winterovy komise pokročila zatím nejvíce příprava nařízení o evropské společnosti soukromého práva.

Iniciativy se zde ujal Evropský parlament. Jak již bylo uvedeno v kap. 2.2 zorganizoval Výbor pro právní záležitosti Evropského parlamentu veřejné slyšení k tomuto tématu a v září téhož roku předložil svou zprávu, která byla přijata Evropským parlamentem v únoru 2007. Evropský parlament potom schválil doporučení Komisi ke statutu evropské společnosti soukromého práva (Societas Privata Europaea – SPE). V červenci 2007 připravilo generální ředitelství pro vnitřní trh a služby k SPE speciální veřejné slyšení, v němž provedlo pomocí Evropského podnikatelského konzultačního panelu anketu k záměru statutu SPE. Po veřejných konzultacích v červenci a listopadu 2007 uspořádalo potom v březnu 2008 konferenci, na níž se setkali experti z členských států a projednali různé možnosti utvoření SPE. Svoje stanovisko k obsahu statutu pro SPE předložila i Poradní skupina Evropské komise pro řízení podniků a právo společností. Návrh nařízení o statutu evropské společnosti soukromého práva byl přijat a zveřejněn Komisí 25. června 2008 – KOM (2008) 396.[92]

Návrh směřuje bezprostředně k podpoře středních a malých podnikatelů, jichž je v rámci EU převaha, ale jen 8 % z nich překračuje při své činnosti hranice domovského státu a jen 5 % z nich má dceřinou společnosti nebo pobočku v zahraničí.[93] Návrh nové formy pro jejich podnikání má proto zlapšit jejich přístup na vnitřní trh EU, ulehčit jejich hospodářský růst a využít jejich podnikatelského potenciálu.

---

[92] KREJCI, H., Societas Privata Europaea. Zum Kommissionvorschlag einer Europäischen Privatgesellschaft. Wien: Manszche Verlags-und Universitätsbuchhandlung, 2008, ISBN 978-3-214-00371-5, str. 3–6.
[93] Tamtéž, str. 7.

Důvodová zpráva k návrhu nařízení specifikuje cíle tohoto projektu takto:

- učinit jednotný trh přístupnějším pro malé a střední podniky tím, že jim bude poskytnut nástroj, který usnadňuje rozšiřování jejich činností do dalších členských států,
- posílit konkurenceschopnost malých a středních podniků usnadněním jejich zakládání a činnosti na jednotném trhu,
- umožnit zakladatelům zřizování společností na základě totožných, jednoduchých a pružných pravidel,
- snížit náklady spojené s nutností respektovat odchylné předpisy různých členských států.

Evropská společnost soukromého práva má nejblíže ke společnosti s ručením omezeným – má právní subjektivitu a základní kapitál, její společníci ručí jen do výše částky, kterou upsali, podíly na ní nesmí být veřejně nabízeny ani veřejně obchodovány.

Základním pramenem její úpravy je nařízení, oblast působnosti pravidel EU je vymezena ustanoveními tohoto nařízení a seznamem věcí v příloze I, na které se musí vztahovat stanovy. Návrh neobsahuje obecná ustanovení, která se použijí v případě, že se stanovy nevztahují na věci uvedené v příloze I. Vnitrostátní právo však musí stanovit sankce za takové opominutí nebo jiné porušení nařízení. Vnitrostátním právem se řídí věci, na které se nevztahuje nařízení ani stanovy SPE. Je tomu tak zejména u záležitostí neuvedených v příloze I nebo v oblastech, které jsou mimo oblast působnosti práva společností jako takového (např. pracovní, insolvenční nebo daňové právo). Příslušným použitelným právem je právo, které se vztahuje na společnosti s ručením omezeným v tom členském státě, v němž má SPE své sídlo. Členské státy sdělí název příslušné formy společnosti Komisi.

Založení SPE není nijak omezeno. Může ji založit jeden nebo více zakladatelů, fyzických osob nebo společností ve smyslu článku 48 Smlouvy o ES. Založení SPE se kromě toho mohou zúčastnit též Evropská společnost, evropská družstevní společnost, evropské hospodářské zájmové sdružení nebo jiná SPE. Kromě založení nové společnosti lze SPE vytvořit též rozdělením stávající společnosti anebo fúzí stávajících společností. Společnost jakékoli formy existující podle vnitrostátního práva (soukromá nebo

veřejná, s právní subjektivitou nebo bez ní) se může přeměnit na SPE v souladu s příslušnými ustanoveními vnitrostátního práva.

Firma evropské společnosti soukromého práva musí mít povinný dodatek „SPE“, její sídlo a ústřední správa nebo hlavní provozovna se musí nacházet na území některého z členských států, SPE však může zřídit své sídlo a ústřední správu nebo hlavní provozovnu v různých členských státech. Společníci mohou rovněž rozhodnout o přemístění sídla společnosti do jiného členského státu. Nařízení nezavádí specifický postup pro zápis SPE do rejstříku, nýbrž vychází z ustanovení první směrnice, přičemž je možno požádat o zápis SPE do rejstříku elektronickými prostředky. Nařízení obsahuje uzavřený seznam listin a údajů, které mohou členské státy požadovat pro zápis SPE do rejstříku. V rejstříku musí být zapsány rovněž změny v listinách a údajích.

Nařízení se odchyluje od požadavku určité minimální výše základního kapitálu a stanoví, že minimem je 1 euro. Základní kapitál může být vytvořen peněžitými i nepeněžitými vklady, společníci si mohou určit, jaký majetek nebo práva do společnosti vloží, přípustné jsou i vklady ve službách, povinnost znaleckého ocenění nepeněžitých vkladů může být založena stanovami. Ručení společníků za závazky společnosti upravuje vnitrostátní právo, maximální hranice ručení je dány výší vkladů jednotlivých společníků.

Právní vztah společníků k SPE je vtělen do obchodního podílu, nařízení umožňuje společníkům ve značné míře autonomně určovat režim práv a povinností spojených s podíly. Společnost může podíly kmenové nebo prioritní. Všechny obchodní podíly musí být zapsány v seznamu společníků sestaveném a vedeném řídícím orgánem SPE. Seznam slouží jako důkaz obchodního podílu, není-li prokázán opak. Do seznamu mohou na požádání nahlédnout společníci nebo třetí strany. Obchodní podíly jsou převoditelné, podmínky převodu musí být upraveny ve stanovách. Jakékoli nové omezení nebo zákaz převodu vyžaduje rozhodnutí na základě kvalifikované většiny. Za účelem ochrany zájmů menšinových společníků vyžaduje toto rozhodnutí souhlas každého společníka, jehož se omezení nebo zákaz týká. Nařízení nezajišťuje společníkům právo vytěsnit menšinové společníky a nestanoví ani povinnost většinového společníka nebo SPE odkoupit obchodní podíl menšinového společníka. Taková ustanovení však mohou být obsaže-

na ve stanovách. Nařízení umožňuje za specifických podmínek vyloučení i vystoupení společníka. Nařízení obsahuje jednotná pravidla týkající se plnění ve prospěch společníků (např. dividend, odkoupení vlastních obchodních podílů SPE, vzniku dluhu) z aktiv SPE. Plnění lze poskytnout pouze v případě, že SPE splňuje rozvahovou zkoušku, tj. po poskytnutí plnění její aktiva zcela kryjí její závazky. Protože požadavek provádět zkoušku platební schopnosti týkající se plnění ve prospěch společníků v současnosti existuje jen v nemnohých členských zemích, není upraven v návrhu jako povinný, výslovně se však umožňuje společníkům, aby zkoušku platební schopnosti stanovili ve stanovách kromě rozvahové zkoušky, kterou vyžaduje nařízení. Pokud společníci požadují, aby před poskytnutím plnění řídící orgán podepsal osvědčení platební schopnosti, společníci musí rovněž vymezit související požadavky (např. důvody a kritéria) a osvědčení má být zveřejněno.

Osobní prvky v SPE se projevují v úpravě její vnitřní struktury. Společníci mají značný prostor pro uplatnění vlastní vůle při utváření vnitřní organizace společnosti. Demonstrativně jsou upravena rozhodnutí, která přijímají společníci, k přijetí některých z nich požaduje nařízení kvalifikovanou většinu, podmínky pro schopnost usnášet se a hranice hlasů potřebných pro přijetí rozhodnutí určují jinak stanovy. Způsob, jakým se společníci budou k rozhodování scházet, musí vyplývat ze stanov, v nařízení není dána povinnost pořádat valné hromady fyzicky. Společníci mají rozsáhlá práva na informace týkající se záležitostí SPE. Jejich právo vznést námitky proti kolektivním usnesením se řídí vnitrostátním právem.

Nařízení zajišťuje společníkům dvě specifická práva menšin: právo požadovat usnesení společníků a právo požádat příslušný soud nebo správní orgán, aby jmenoval nezávislého znalce, kterému bude příslušet prošetřování těch situací, kdy mají společníci podezření, že bylo v činnosti společnosti závažně porušeno právo nebo stanovy SPE. Znalci musí být umožněn přístup k dokumentům a záznamům SPE a může požadovat informace od řídících orgánů.

Všechna rozhodnutí, která nejsou svěřena nařízením nebo stanovami do působnosti společníků, spadají do pravomoci řídícího orgánu SPE, který je určen stanovami – jediný jednatel nebo několik jednatelů, monistický nebo dualistický systém. Pokud se však na SPE vztahuje účast zaměstnanců,

zvolená struktura řízení musí umožňovat výkon tohoto práva. O jmenování a odvolání jednatelů rozhodují společníci, požadavky na osoby jednatelů i délku funkčního období upravují stanovy. Nařízení ukládá jednatelům povinnost jednat v nejlepším zájmu společnosti, požaduje od nich péči a dovednosti, které se vyžadují při podnikání. Nejdůležitější povinnosti nařízení konkretizuje, další povinnosti mohou být specifikovány ve stanovách. Jednatelé mají tudíž povinnosti vůči SPE a jejich plnění může vynucovat pouze společnost. Nařízení nedává jednotlivým společníkům nebo věřitelům právo přímo žalovat členy řídícího orgánu. Sankcí za porušení povinností je odpovědnost za škodu způsobenou společnosti, další sankce mohou vplývat z vnitrostátního práva. Jednatelé se musí vyhnout skutečným nebo možným střetům zájmů, stanovy však mohou připustit schválení takových střetů zájmů.

Případná účast zaměstnanců na řízení společnosti se řídí vnitrostátním právem, protože v malých společnostech je tato otázka upravována jen v několika členských státech.

Přeshraniční mobilita společnosti je upravena pro dva případy: přeshraniční fúze s účastí SPE se řídí směrnicí o přeshraničních fúzích. V případě přemístění sídla SPE však jsou nutná zvláštní pravidla – SPE může přemístit své sídlo do jiného členského státu, přičemž si zachová právní subjektivitu a SPE nemusí být zrušena. Aby byly chráněny zájmy třetích osob, nařízení neumožňuje přemístění sídla SPE v průběhu zrušení, likvidace nebo obdobných řízení.

Zrušení a zánik společnosti se řídí vnitrostátním právem – nařízení odkazuje pro postupy při zrušení SPE nebo její přeměnu na společnost vnitrostátní formy na vnitrostátní právo. SPE může rovněž provést fúzi s jinými společnostmi a může být rozdělena v souladu s předpisy použitelnými pro společnosti s ručením omezeným.

4. VLIV EVROPSKÉHO PRÁVA NA ČESKOU PRÁVNÍ ÚPRAVU OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ

4.1 VÝVOJ ČESKÉ ÚPRAVY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ OD ROKU 1989

Soudobá právní úprava obchodních společností má svoje počátky v zákoně č. 103/1990 Sb., kterým se měnil a doplňoval hospodářský zákoník. Po této novelizaci se hospodářský zákoník stává provizoriem před vydáním zákoníku obchodního a pro toto přechodné období upravuje právní postavení a právní vztahy všech osob, které bychom mohli označit jako podnikatele.

Zcela nově byla do novelizace zařazena i část čtvrtá A, která obnovovala obchodní společnosti jako právní formy pro podnikání. Úprava byla velmi stručná, ale vycházela ze základních principů, které se pro zakládání a činnost společností uplatňují dodnes: základem společnosti je společenská smlouva jako vícestranný právní úkon, kterým se společnost konstituuje a který upravuje její vnitřní poměry, všechny obchodní společnosti jsou právnickými osobami, pro jejich vznik je rozhodující zápis do obchodního rejstříku. Úprava připouštěla jednočlennou společnost a stanovila taxativním výčtem formy obchodních společností: veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, komanditní společnost na akcie, společnost s ručením omezeným a akciová společnost, která však byla upravena v samostatném zákoně č. 104/1990 Sb. Uvedená provizorní a kusá úprava sloužila jedinému cíli – otevřít právní cestu pro vznik nových obchodních společností, které se sice nemohly opírat o podrobná pravidla napomáhající jejich fungování, mohly však být zakládány a nebylo již dále nutné využívat dosavadních právních forem, v nichž probíhaly hospodářské aktivity před rokem 1989 a které byly z hlediska nových perspektiv již nevyhovující.

S účinností od 1. ledna 1992 byl novelizovaný hospodářský zákoník nahrazen novým zákoníkem obchodním (z. č. 513/1991 Sb.), jehož věcná a osobní působnost byla již vytvářena se záměrem poskytnout pro činnost podnikatelských subjektů dlouhodobější rámec. Věcná a osobní působnost nového zákoníku se vztahovala na právní postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy a některé jiné vztahy s podnikáním související, zde především na činnost obchodního rejstříku a nekalou soutěž.

Obchodní zákoník byl již tradičně koncipován jako zvláštní kodex, který je úzce spjat s občanským zákoníkem a představuje ve vztahu k němu speciální úpravu. V soustavě nových právních předpisů měl dále speciální vztah k zákonu o cenných papírech č. 591/1992 Sb. Obecné východisko představoval a dodnes představuje oproti tomu pro z. č. 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže nebo pro specializované úpravy věnované některým skupinám společností provozujících svou činnost zejména na kapitálovém trhu (banky, investiční společnosti a fondy, penzijní fondy, obchodníci s cennými papíry apod.).

Systematika obchodního zákoníku je poměrně jednoduchá, základní členění představují čtyři části, první z nich je částí úvodní a obsahuje obecná ustanovení, která jedna tvoří východisko pro navazující části, jednak obsahuje svébytné úpravy ucelených oblastí jako je obchodní rejstřík nebo soutěžní právo. Na tuto část navazuje část druhá věnovaná obchodním společnostem a družstvům, dále část třetí zabývající se závazkovým právem a konečně poslední část, která obsahuje ustanovení zrušovací, přechodná a závěrečná. V rámci tohoto členění tvoří část druhá poměrně rozsáhlou součást úpravy, která v době svého vzniku zahrnovala celý komplex pravidel týkajících se právního postavení obchodních společností a družstev. Z první části přistupuje k tomuto obsahu ještě úprava pojmu podnikatel, jednání podnikatele a pravidla pro zápisy do obchodního rejstříku.

Vnitřní členění druhé části vycházelo v primární rovině z oddělení právní úpravy obchodních společností a právní úpravy družstev. Regulace obou na sobě nezávislých forem podnikání byla a je dodnes propojena ust. § 260, který pro družstva dovoluje přiměřené použití obecných pravidel platných pro obchodní společnosti. V rámci ustanovení o obchodních společnostech se základem systematiky stala racionální úvaha dělící celou upravovanou oblast na otázky základního významu platné pro všechny formy obchod-

ních společností a na otázky speciální, které byly zahrnuty do oddílů věnovaných již jednotlivým konkrétním společnostem. I když je tato systematika velmi praktická a umožňuje zkrátit zákonný text, ukazuje se, že z hlediska implementace požadavků evropských směrnic má svoje nevýhody, neboť pravidla zahrnutá do obecné části, která se týkají základních pojmů (základní kapitál, vklady), jsou takto vztažena na všechny formy obchodních společností, i když standardizační požadavky směrnic směřovaly jen na některé z nich, typicky na akciovou společnost.

Rozsah a míra podrobnosti právní úpravy byla v původním znění obchodního zákoníku v roce 1991 velmi malá, odpovídala skutečnosti, že bylo nutno připravit nový zákoník velmi rychle, protože novelizovaný hospodářský zákoník neposkytoval potřebnou míru právní jistoty a jeho základem nebyly tradiční principy soukromého práva, jeho aplikace v nových ekonomických podmínkách proto nemohla mít dlouhodobější charakter.

Obecná úprava obchodních společností zahrnovala již základní složky, které byly pro jejich fungování nezbytné:

- vymezovala všechny obchodní společnosti jako právnické osoby založené za účelem podnikání a vypočítávala jejich přípustné právní formy,
- upravovala základní pojmy – základní kapitál, vklady, podíl, ručení za závazky společnosti,
- stanovila, že se společnost konstituuje ve dvou fázích (založení a vznik) a stejně tak musí jejímu zániku předcházet zrušení, u zrušovací fáze již rozeznávala zrušení s likvidací a bez likvidace, přičemž regulovala základní kroky likvidace i základní schemata pro sloučení, splynutí a rozdělení společností,
- obsahovala základní pravidla pro osoby, které byly členy statutárních či jiných orgánů obchodních společností, a předurčovala tak vlastně prvky vnitřního strukturálního uspořádání společností.

Navazující úprava jednotlivých forem obchodních společností rozeznávala dvě formy společností osobních (veřejná obchodní společnost a komanditní společnost) a dvě formy společností kapitálových (společnost s ručením omezeným a akciová společnost). Jejich úprava již byla podrobnější než v předešlém obchodním zákoníku a konstituovaly se v ní již její

pravidelné součásti – úvodní charakteristika společnosti, práva a povinnosti společníků, orgány společnosti a zrušení a zánik společnosti. U akciové společnosti obsahovala základní charakteristika společnosti též úpravu akcií jako cenných papírů, v oddílu věnovaném založení a vzniku společnosti byly upraveny dva způsoby založení – založení společnosti sukcesivní (na základě výzvy k upisování akcií) a založení simultánní, v oddílu upravujícím práva a povinnosti společníků byla obsažena úprava práv menšinových akcionářů, v oddílu věnovaném vnitřní struktuře společnosti byl zvolen dualistický princip s valnou hromadou, představenstvem a dozorčí radou. Na rozdíl od ostatních forem obchodních společností byla součástí oddílu o akciových společnostech též podrobná úprava zvyšování a snižování základního kapitálu.

Původní znění obchodního zákoníku představovalo jen základní tvar právní úpravy obchodních společností a nastoupilo tak cestu hledání obsahu i rozsahu pravidel, která by vyhovovala požadavkům zvyšujícího se poznání funkce obchodních společností, potřebě reagovat na vývoj praktické aplikace jejich zákonné úpravy a posléze i nutnosti implementace požadavků evropské směrnicové úpravy. Postup na této cestě znamenal časté novelizace, z nichž zde však zmíníme jen dvě, které měly zásadní význam svým rozsahem, popř. měly rozhodující význam pro harmonizaci české úpravy s ostatními právními řády členských států EU na základě směrnic.

První ze zmíněných novelizací se realizovala na základě z. č. 142/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Základní změny a doplnění přinesla následující:

- v úpravě obchodního rejstříku bylo doplněno vyjádření zásady obecné přístupnosti obchodního rejstříku, doplněna byla úprava sbírky listin a nově byl upraven výčtet skutečností zapisovaných do obchodního rejstříku,
- v obecné části úpravy obchodních společností byla doplněna úprava ručení společníka po zániku společnosti, byla vložena podrobnější pravidla o nepeněžitých vkladech včetně správy vkladů po založení společnosti a způsob vkládání nepeněžitého vkladu spočívajícího v nemovitostech, změněna byla pravidla pro výpočet vypořádacího podílu a upřesněna pravidla, která se týkala formy právních úkonů

při založení, změně, zrušení nebo zániku společnosti. Dále se zde objevují první prvky koncernového práva, zatím ale neúplné a obtížně aplikovatelné. Doplněna jsou podrobnější pravidla pro přeměny obchodních společností a objevuje se první úprava neplatnosti založení společnosti.

U společnosti s ručením omezeným (pomineme-li dílčí doplnění a změny, k nimž dala podnět praxe) se objevují pravidla pro nepeněžité vklady, která navazovala na změny v obecné části, nově byl upraven zákaz výkonu hlasovacích práv společníka, pokud by v rozhodování valné hromady mohl nastat konflikt jeho zájmů a zájmů společnosti, podrobnější se úprava stala u oprávnění určitých osob žádat soud o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady. Doplněna byla úprava oprávnění společníka podat jménem společnosti žalobu na náhradu škody proti jednateli a na splacení vkladu proti společníkovi, který je se splacením v prodlení a podrobnější se stala i úprava jednočlenné společnosti. Významnými doplňky byla i pravomoc valné hromady rozhodnout o zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů a výslovné vyjádření principu smluvního ukončení účasti společníka na společnosti. Doplněna byla i podrobnější úprava vypořádání společníka a společnosti při zániku účasti společníka na společnosti za jejího trvání.

Akciová společnost se teprve touto novelizací začíná přibližovat standardním úpravám, které mají např. Německo nebo Rakousko. Upřesněna jsou základní pravidla platná pro akcie (jejich podoba, forma, převoditelnost, samostatně převoditelná práva a rozhodný den), podrobnější je též je úprava zaměstnaneckých akcií a prioritních akcií jako samostatných druhů akcií. Zcela nově je upravena možnost společnosti nabývat svoje vlastní akcie, zákaz tzv. finanční asistence a nabývání vlastních akcií v koncernových strukturách. Významně přepracovány a doplněny jsou oba způsoby založení společnosti a navazující úprava obsahu stanov společnosti a zatímního listu, který se uplatňuje velmi často právě v procesech zakládání společnosti. V rámci regulace akcionářských práv se objevuje nová podrobnější regulace práva na podíl na zisku, akcionářských práv a práva hlasovacího, změněna je rovněž úprava menšinových práv a zcela nově jsou vložena pravidla o veřejném návrhu smlouvy o koupi akcií, na niž navazuje úprava oznamovací povinnosti. Novelizace úpravy vnitřní struktury akcio-

vé společnosti přinesla nová pravidla pro svolávání i rozhodování valné hromady, včetně úpravy zákazu výkonu hlasovacího práva a dohod o výkonu hlasovacích práv, podrobnější pravidla o představenstvu, jeho činnosti a požadavcích na osoby, které se mají stát členem představenstva. Nově je koncipována úprava zvyšování a snižování základního kapitálu. V závěru ustanovení o akciových společnostech se objevuje nový § 214, který stanoví pro všechny případy postup, kterým se řeší prodlení akcionářů s předložením akcií stahovaných z oběhu, popř. jejich nepředložení. Nově jsou doplněna pravidla o opčních listech a pravidla pro přeměny akciových společností.

Mnohé z popsaných zásahů do textu původního obchodního zákoníku jsou již první reakcí na existenci a požadavky evropskýc směrnic. Implementace však není systematická ani přesná. Jedná se spíše o dílčí prvky, které do úpravy českých obchodních společností vnesla inspirace evropskými směrnicemi. I tato dílčí úprava však pomohla posléze přijmout pravidla, která kladla na české právnické i fyzické osoby mnohem přísnější požadavky.

Další velká novelizace, která tentokrát nesla přívlastek „harmonizační“ byla realizována zákonem 370/2000 Sb. směřujícím na celý komplex právních předpisů, které s obchodním zákoníkem souvisely. Novelizace měla jako svůj zásadní úkol dokončit implementaci evropských směrnic a splnit tak závazek, který na sebe Česká republika vzala uzavřením Evropské dohody o přidružení. Novelizace byla modifikována dále tzv. technickou novelou – z. č. 501/2001 Sb. a do určité míry i novelizací zákona o Komisi pro cenné papíry (z. č. 308/2002 Sb.).

V obecné části první obchodního zákoníku se změnila především úprava označování podnikatelů, dosavadní úprava obchodního jména byla nahrazena tradičními pravidly práva firemního. Dále byla přepracována právní regulace obchodního rejstříku, změny se týkaly především důsledné implamentace požadavků první směrnice, rozsahu zapisovaných údajů a úpravy zápisů při některých změnách právního postavení právnických osob (především úprava zápisů při přeměnách obchodních společností).

Úprava společná pro všechny obchodní společnosti ve druhé části byla doplněna o výslovné vyjádření zásady totožného zacházení se všemi společníky v podobě zákazu zneužití většiny nebo menšiny hlasů a zákazu zne-

výhodňujícího jednání vůči i jen některému ze společníků. Přepracována byla ustanovení o základním kapitálu, vkladech a podílu, u nichž došlo k terminologickým upřesněním (dosavadní pojem „základní jmění“ byl změněn na „základní kapitál“) a byly sem promítnuty též požadavky druhé směrnice. Zcela změněna byla úprava jednání před vznikem společnosti, do níž byla důsledně převzata pravidla první směrnice. Významná změna se dotkla i ustanovení o členech orgánů obchodních společností a zcela nově bylo upraveno koncernové právo. Převzetí směrnicových standardů se objevuje i v úpravě zrušení a zániku obchodních společností – do závěru obecných ustanovení o obchodních společnostech byl doplněn rozsáhlý soubor pravidel o přeměnách obchodních společností. Přepracována a doplněna byla i úprava postupu při likvidaci.

Oddíly věnované jednotlivým společnostem byly přepracovány a doplněna podle dosavadních poznatků z praktické aplikace obchodního zákoníku. Zatímco u osobních společností se tyto změny týkaly jen upřesnění dosavadních pravidel, u kapitálových společností se důsledným promítnutím požadavků evropských směrnic i změnami, které vyplynuly z teoretických diskusí devadesátých let, změny dotýkají i některých principů jejich fungování.

U společnosti s ručením omezeným bylo zpřísněno ručení společníků za závazky společnosti, zvýšila se minimální hranice základního kapitálu, postavení společníků bylo důsledně podřízeno pravidlu, že společník má pouze jeden vklad, který zakládá jeden podíl. Velikost podílu je určující pro jeho postavení ve společnosti, pokud ze společenské smlouvy nevyplývá jiná úprava. Obchodní podíly zůstaly volně převoditelné jen uvnitř společnosti, pokud jde o další nakládání s nimi, bylo nově připuštěno jejich dědění a zastavování. Nová úprava konstruuje též možnost výkonu rozhodnutí a exekuce, jejichž předmětem je obchodní podíl. V otázkách vnitřní struktury společnosti byla upřesněna úprava působnosti valné hromady, způsobu přijímání usnesení valné hromady, postupů při jejím svolávání včetně práv minoritních společníků a práva požadovat, aby soud vyslovil neplatnost usnesení valné hromady. Režim právního postavení jednatelů byl v základních otázkách sjednocen s úpravou platnou pro akciové společnosti. Nově byla zformulována pravidla pro zvyšování a snižování základního kapitálu.

U akciových společností byla úprava přepracována a upřesněna, zejména byly zohledněny požadavky druhé směrnice a doplněna pravidla o postavení akcionářů a orgánech společnosti podle zkušeností s praktickou realizací dosavadní úpravy. Zásadní změny se týkaly následujících otázek:

- byl návazně na obecnou úpravu výslovně vyjádřen princip totožného zacházení se všemi akcionáři,
- v ustanoveních o akciích jako cenných papírech byla upřesněna pravidla o formě akcií a jejich převoditelnosti, zrušeny zaměstnanecké akcie jako samostatný druh akcií a podle požadavků druhé směrnice změněna pravidla o nabývání vlastních akcií.

V pravidlech pro zřizování společností byly odděleny společnosti zakládané s veřejnou nabídkou akcií a bez této nabídky – volba jednoho ze způsobů znamenala současně i volbu minimální výše základního kapitálu, která u společností zakládaných sukcesivně činila 20 milionů Kč, kdežto pro simultánní založení byla dostačující částka 2 milionů korun. Do upřesněného postupu pro zakládání společností bylo vtěleno kogentní ustanovení přikazující splácet peněžité vklady na emisní kurs akcií pouze na zvláštní účet, který u banky zřídil na jméno budoucí společnosti správce vkladu.

Do souladu s druhou směrnicí byla uvedena úprava rozdělování zisku, zejména bylo přihlédnuto k ochranným opatřením směřujícím k zachování základního kapitálu. Nově zformulovaná pravidla o postavení akcionáře vyjadřovala zásadu zachování poměru mezi jmenovitou hodnotou akcie a počtem hlasů akcionáře a podrobněji upravovala jeho práva na informace a právo podávat návrhy a protinávrhy. S ohledem na novou úpravu hranic základního kapitálu byly definovány i kvantitativní limity určující postavení minoritních akcionářů a zpřesněna jejich práva.

Do oddílu věnovaného právnímu postavení akcionářů byla vtělena i úprava nabídky převzetí v její dobrovolné i povinné podobě, k úpravě byla připojena regulace oznamovací povinnosti pro akcionáře společností, jejichž akcie byly obchodovány na veřejných trzích a zvláštnosti postupu při nabídce převzetí u těchto společností.

Pro valné hromady byla zformulována nová pravidla kvalifikovaných většin pro přijetí různých druhů usnesení a vytvořena pravidla pro ochranu společníků, pokud valná hromada rozhodla o změně právního režimu akcií,

která zhoršila právní postavení akcionářů. Změněna byla též ustanovení o působnosti valné hromady.

Za závěrečná ustanovení o valné hromadě byla připojena pravidla pro smlouvy o převodu zisku a ovládací smlouvy, která doplňovala regulaci koncernového práva uvedenou v ustanoveních společných pro všechny obchodní společnosti.

Pro právní postavení představenstva a dozorčí rady spočívala zásadní změna v kvalitativní míře péče vyžadované při plnění povinností členů orgánů společnosti – tato míra péče byla vyjádřena jako péče řádného hospodáře spojená s odpovědností za škodu, již nebylo možno smluvně vyloučit ani limitovat.

Nově koncipovaná pravidla pro zvyšování a snižování základního kapitálu vycházela plně z požadavků druhé směrnice a respektovala především ochranu dosavadních akcionářů a věřitelů společnosti.

Zcela zásadní změnou, kterou popisovaná novelizace přinesla, však bylo doplnění pravidel pro přeměny obchodních společností plně vycházejících ze třetí a šesté směrnice. Základem úpravy byla pravidla uvedená v devátém oddílu dílu pátého obsahujícího úpravu akciových společností. U dalších forem obchdních společností byla uvedena pouze speciální pravidla vycházející z právní povahy dané společnosti a ve zbytku bylo odkazováno na obdobné nebo přiměřené použití regulace určené pro akciové společnosti.

Popsanou zatím poslední velkou novelizací ustanovení o obchodních společnostech bylo v zásadě dosaženo harmonizace s dosud vydanými a platnými směrnicemi. K dalším změnám došlo potom v roce 2004, v němž nabyla účinnosti soustava nových předpisů o ochraně kapitálového trhu a z pbchodního zákoníku byla vyňata něketrá ustanovení, která svou povahou náležela spíše do této oblasti (úprava oznamovaní povinnosti).

Současný vývoj reagoval na vydání nejnovějších směrnic o nabídkách převzetí a přeshraničních fúzích. Obě oblasti byly v roce 2008 upraveny zvláštními zákony (z. č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí a z. č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev) a z obchodního zákoníku byly vyňaty. Ve stadiu vládního návrhu novely obchodního zákoníku je reakce na zatím poslední směrnici, která se týká obchodních společností,

směrnici č. 2007/36/ES o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi.

Dlouhodobá perspektiva regulace obchodních společností závisí na tom, zda bude realizována reforma českého soukromého práva vycházející z nového občanského zákoníku, do něhož byla integrována i převážná část dnešní zákonné materie obsažené v obchodním zákoníku (podnikatel, jednání podnikatele, nekalá soutěž, závazkové právo). Pro právní postavení obchodních společností je rozhodující koncepce této nové úpravy, která je založena na chápání občanského zákoníku jako základní soukromoprávní úpravy, k níž jsou úpravy v dílčích oblastech chápány jako speciální. Pro postavení obchodních společností jsou proto východiskem úpravy obecná ustanovení o právnických osobách uvedená v občanském zákoníku. Na tuto úpravu má navazovat zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), který bude postihovat jen speciální otázky vycházející z právní povahy obchodních společností jako základních právních forem určených pro podnikání. Vztahy, které představují určitý komplex ovládaný totožnými zásadami a které jsou dnes upravené např. zákonem o přeměnách obchodních společností a družstev, nemají být znovu do zákona o obchodních korporacích zahrnovány, nýbrž jsou ponechány regulaci ve zvláštních zákonech. Totéž konstatování platí i pro zákony, které byly vydány k nařízením o evropských formách obchodních společností a evropském družstvu. Harmonizační požadavky směrnic byly proto znovu předmětem zkoumání a musely se především stát základem navrhovaného zákona o obchodních korporacích.

Základní zásady, z nichž vychází návrh zákona o obchodních korporacích jsou vyjádřeny v důvodové zprávě takto:[94]

Tento zákon je připravován po přijetí věcného záměru občanského zákoníku, což má hned několik důsledků. Pro primo koncepce nového zákona zřetelně akcentuje výsostné postavení budoucího občanského zákoníku v právu soukromém. Pro secundo se nepokouší jít cestou uměle vytvářeného vlastního pojmosloví a specifické pojmy přijme jen v rozsahu odůvodněném povahou věci, též s přihlédnutím k tradičnímu pojetí obchodního

[94] Pro účely demonstrace zásad byl text důvodové zprávy v některých partiích zkrácen.

práva. Pro tertio se v obecné rovině řídí obecnými zásadami tak, jak jsou vytknuty ve věcném záměru občanského zákoníku.

A) Návrh zákona vychází z těchto tezí (koncepce):

1. Z variant rekodifikace obchodního práva přicházely v úvahu dvě základní. Předně bylo možné jít cestou komercializovaného občanského zákoníku a obchodní zákoník tak opustit, nebo cestou paralelní úpravy práva občanského a práva obchodního. Návrh občanského zákoníku se přiklonil k druhé alternativě. Důsledkem toho je zadání obchodní zákoník koncepčně, byť v redukované podobě, ponechat. Návrh zákona o obchodních korporacích však nepředpokládá vytvoření paralelní soukromoprávní kodifikace, která bude v mnohém svébytně upravovat dílčí otázky. Naopak, návrh vychází z teze celkové dekodifikace obchodního práva v tom smyslu, že se zaměří pouze na nejnutnější právní problematiku, která se zásadně nedotýká oblastí života upravených občanským právem.
2. Nutný předpoklad a limit návrhu je v pojetí principielního výsostného postavení občanského zákoníku. Návrh předpokládá zamezení jakékoliv duplicitě institutů občanského a obchodního práva, ledaže by její potřeba plynula z principu speciality zákona o obchodních korporacích. Cílem je v souzvuku práva občanského a obchodního vytvořit koherentní a harmonickou úpravu soukromého práva...
3. Na rozdíl od výkladově obtížné stávající úpravy obchodního práva návrh striktně dodržuje zásadu „co není zakázáno, je dovoleno“ (čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR). Rovněž nehodlá v přehnané míře formalizovat přesná normativní řešení konkrétních situací neúměrnými detaily (nedotčení náhrady škody při deliktním jednání, superflua u solidárního ručení, jednotlivosti řešící šikanu apod.). Chce se tím jednak docílit úplného odloučení nového zákona od tradic a myšlení někdejšího hospodářského práva, jednak snížit vliv daňových a účetních předpisů na míru nejnutnější a potřebnou – a to ve smyslu technického propojení; zákon samozřejmě neopouští úzké věcné, resp. funkční propojení práva, ekonomie a souvisejících otázek (návrh se ostatně věcně snaží přiklonit k tendencím Law and Economics, resp. k zohledňová-

ní ekonomické optimality normativních řešení). V této souvislosti návrh nepředpokládá zařazení detailnější úpravy obchodních knih a účetnictví, a to i přes historickou tradici (takovouto kapitolu obsahoval již Code Savary z roku 1673) a některé regionální vzory... Důvod toho není jen v samostatné úpravě těchto otázek zvláštními zákony, ale také ve snaze věcného záměru potlačit v nejvyšší možné míře vliv veřejného práva na budoucí zákon. Ostatně úprava účetních a daňových otázek podléhá častým změnám a vysokému stupni standardizace, což by nutně vedlo k opakovaným parciálním změnám zákona, narušujícím jeho stabilní celistvost.

4. Návrh vychází z toho, že obchodní právo je přes veškerá svá specifika částí práva soukromého, a proto respektuje standardní zásady obecného práva soukromého. Pokud to není vzhledem k závazkům České republiky, plynoucím především z komunitárního práva, nebo k povaze věci nutné, zachovává zákon soukromoprávní povahu jednotlivých upravovaných otázek. V tomto pojetí je upravena rovněž dispozitivnost a kogentnost ustanovení zákona...
5. Obchodní právo je, stejně jako jiné discipliny práva soukromého, ovládáno mj. zásadou vigilantibus iura, která je zde umocněna předpokladem profesionality podnikatelů a některých dalších osob. Návrh tuto zásadu bere za svou, a je tudíž v úpravě konkrétních institutů spíše úsporný.
6. Rovněž tak v zásadě zákon zachovává princip smluvní svobody a princip rovnosti smluvních stran (zejména ve vztahu ke korporaci chápané návrhem jako hypostazovaný soubor obligací). Říká-li se „v zásadě“, je tím míněno s ohledem na nutné omezení těchto principů vzhledem k problematice tzv. adhezních smluv (např. ve vztahu k obsahu smlouvy o výkonu funkce). Nutno však dodat, že tento okruh problémů je spíše věcí zákoníku občanského – zákon nicméně v tomto ohledu zohledňuje specifické postavení věřitelů, jakožto ekonomických vlastníků obchodní korporace, a také minoritních akcionářů – obě tyto skupiny buď z důvodu své „slabosti“ nebo „informační nedostatečnosti“ leckdy stojí v horším postavení a zákon se to proto snaží kompenzovat.

7. Co se celkové povahy změny zákona týče, vychází návrh v mnohém z „konservatismu, plynoucího z přesvědčení o relativní dokonalosti platného právního řádu“ (Osnova obchodního zákona z roku 1937) a nehodlá, pokud to nebude nezbytně nutné, drasticky měnit stávající právní úpravu. Opačný postup by vzhledem k návaznosti jednotlivých právních předpisů na recentní obchodní zákoník silně narušoval právní jistotu. Toto však neplatí bez dalšího, když české obchodní právo v mnohém zaspalo a stalo se k okolním regulacím nekonkurenceschopným režimem – zejména v oblasti správy obchodních korporací, koncernového práva, provazeb na insolvenční právo či v regulaci společnosti s ručením omezeným. Návrh se v této souvislosti snaží reagovat na rychlý vývoj judikatury ESD, která postupně potvrdila trend zvaný shopping forum a která tak přivedla jednotlivé právní řády do soutěže. V návaznosti na to pak doznaly jednotlivé právní řády výrazných změn, které není možné opomíjet (Francie, Itálie, Velká Británie, Nizozemí, Německo apod.)
8. Návrh se pokouší vyhnout novátorským objevům v rovině obchodněprávního pojmosloví, ledaže by to bylo vhodné (typicky závod). Většina relevantních pojmů a institutů proto plynule přejde ze současného obchodního zákoníku do budoucího zákona. ...
9. Z důvodu přesunu stávajících smluvních typů do občanského zákoníku nahlíží návrh na celkovou koncepci zákona spíše v subjektivním pojetí, tedy skrze instituty vztahující se k podnikateli, nikoliv k obchodům. S ohledem na metodiku přístupu k tvorbě zákona se takovéto řešení jeví jako nejvhodnější, když navíc řada předpokládaných institutů upravených návrhem má k podnikateli zřetelný vztah.
10. Návrh přepokládá odklon od tradiční bipartice obchodů, a to samozřejmě v návaznosti na občanský zákoník a tamní jednotnou úpravu obligací. Vzhledem k přesunu úpravy obligačního práva do občanského zákoníku, oslabují svůj význam především obchody relativní. Opouští se vymezení těchto obchodů, jak to dnes činí § 261.
11. Jak již bylo zmíněno, návrh zákona bere jako za jednu ze svých základních zásad povinnost šetřit při podnikatelských vztazích poctivý obchodní styk. Tento princip však není manifestován přímo v textu

zákona, ale vychází se z obecných pravidel (zásad) návrhu občanského zákoníku.

12. Není snahou návrhu být „českou cestou“ úpravy obchodního práva, a proto zohledňuje zkušenosti evropského obchodního zákonodárství (zejména britského, německého, rakouského, francouzského a polského, ale i přes monistickou úpravu, např. italského či novodobého ruského, švýcarského, nizozemského apod.). Návrh také respektuje a zohledňuje komunitární právo. Plně proto respektuje výsledky harmonizačních snah českého zákonodárce. I zde však návrh vychází z jisté střízlivosti procesu harmonizace, která byla postupnými novelizacemi obchodního zákoníku leckdy přehlížena. Návrh vychází z tradičního způsobu recepce – transpozice, resp. adaptace. Účelem recepce tak není doslovné převzetí přeloženého textu evropského právního předpisu (směrnice), ale jeho obsahově shodný přenos do českého právního řádu. Současně je třeba vnímat povinnost dodržení všech relevantních závazků, plynoucích pro Českou republiku z komunitárního práva, jakožto mezinárodněprávní smlouvy. V konkrétních případech proto návrh předpokládá opuštění tvrdšího režimu nastoleného novelou obchodního zákoníku, zákona č. 370/2000 Sb., která šla, leckdy zbytečně, nad rámec samotných směrnic.
13. Celková harmonizace zákona s komunitárním právem je provedena tak, aby byl plně konformní s acquis communautaire.

4.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA V OBLASTECH OVLIVŇOVANÝCH EVROPSKÝM PRÁVEM

4.2.1 Základní konstrukční prvky obchodních společností

I když může další vývoj právní úpravy obchodních společností přinést nová řešení, zůstává zatím jedním ze jejích základních prvků základní kapitál, který je stanoven pevně jako součet hodnot peněžitých a nepeněžitých vkladů poskytnutých společníky. K dosažení společných standardů, pokud

jde o základní kapitál a principy jeho tvorby i zachování, určuje druhá směrnice, na jejíž požadavky muselo reagovat i české právo.

Pomineme-li zákon o akciových společnostech účinný od roku 1949 do roku 1990[95], objevuje se pojem základního kapitálu v českém právu poprvé až v textu obchodního zákoníku (z. č. 513/1991 Sb.), který byl vydán dne 18. prosince 1991 a stal se účinným od 1. ledna 1992. Tato první úprava nepracuje ještě s pojmem „základní kapitál", nýbrž používá pojem „základní jmění". Je velmi stručná – vyjadřuje pouze skutečnost, že se základní jmění vytváří z vkladů společníků, že je povinné pro společnost s ručením omezeným a akciovou společnost a že jeho výše musí být veřejně známa – zapisuje se do obchodního rejstříku.

Další pravidla upravující základní kapitál jsou uvedena v rámci úpravy obou kapitálových společností – společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti. Zvolená systematika úpravy – její rozdělení na pravidla obecně platná pro všechny obchodní společnosti a pravidla speciální, která se uplatňují jen u jednotlivých forem obchodních společností, odděluje již v této první fázi vývoje úpravu principů platných pro základní jmění, jež je obsažena v obecné části aplikované na všechny obchodní společnosti včetně společností osobních, od pravidel určujících minimální výši a způsob vytváření základního jmění, která jsou spojena s regulací konkrétních forem kapitálových společností. Zvolené systematické řešení je sice velmi efektivní, neboť dovoluje významné zkrácení právní úpravy, pro implementaci evropských směrnic je však problematické, protože rozšiřuje standard regulace sledovaný směrnicemi zpravidla jen pro akciové společnosti, na všechny formy obchodních společností včetně společností osobních.

Současně s novou právní úpravou se začínají formovat i výkladová pravidla, která položila základ pro obnovující se nauku o obchodních společnostech. U základního jmění akcentovala nauka jeho zajišťovací funkci ve vztahu k věřitelům společnosti,[96] zdůrazňovala jeho konstantní výši a rela-

---

[95] Zákon č. 243/1949 Sb. o akciových společnostech účinný od 6. 12. 1949 do 30. 4. 1990, který sloužil v zásadě pouze potřebám zahraničního obchodu.

[96] Dědič, J. in Stuna, S. a kol., Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi, Praha: TRIZONIA, 1992, ISBN 80-900953-4-8, str. 94.

tivní neměnnost[97], chápala je však jako skutečný majetek, nikoli jako pasivní položku bilance, která vyjadřuje, že základní kapitál je vlastním zdrojem financování společnosti. Základní jmění bylo definováno jako numerický údaj uvedený ve společenské smlouvě nebo ve stanovách, který vyjadřuje v penězích sumu, s níž společnost má zahájit v den svého vzniku svoji existenci a kterou má také minimálně mít po celou dobu svého trvání.[98]

V průběhu devadesátých let byl pojem základního kapitálu zkoumán podrobněji, s pomocí zahraniční literatury bylo jeho chápání upřesňováno a nalézána i jeho úzká vazba na účetnictví. Upouští se od jeho pojetí jako majetku společnosti, začínají se rozlišovat aktiva společnosti a zdroje sloužící k vytváření těchto aktiv.[99]

Některé komentáře již v tomto období upozorňují na to, že v evropském právu existuje druhá směrnice Rady č. 77/91/EHS, která je věnována ochraně zájmů společníků a třetích osob, pokud jde o založení akciové společnosti a udržení a změny jejího základního jmění.[100] Šlo o první impulsy nově se formující teorie obchodních společností, které však do zákonného textu ještě nepronikly.

V dalším vývoji zákonné úpravy se vývoj teoretických poznatků a vliv evropských směrnice nejzřetelněji projevoval v úpravě vkladu a oceňování nepeněžitých vkladů. Výchozí stav úpravy v obchodním zákoníku nereflektoval příliš problémy s vklady a oceněním nepeněžitých vkladů a určoval velmi benevolentně, že společenská smlouva nebo zakladatelská listina musí obsahovat způsob ocenění nepeněžitého vkladu (§ 59 odst. 2 ObchZ v tehdejším znění). Na toto obecné pravidlo potom navazovala úprava obsažená v § 109, která pro společnost s ručením omezeným stanovila, že hodnota vkladu společníka musí činit alespoň 20 000 Kč a celková hodnota vkladů musí souhlasit s hodnotou základního jmění společnosti.

---

[97] Eliáš, K., Obchodní společnosti. Praha: C. H. Beck, 1994, ISBN 80-7049-090-X, str. 210–211.

[98] Eliáš,K., Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, ISBN 80-7179-050-8, str. 18–19.

[99] Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku, II. část, § 56–260, Praha: Linde, 1995, ISBN 80-85647-52-4, str. 41–42 a literatura tam citovaná.

[100] Tamtéž, str. 43.

Pokud měl být poskytnut nepeněžitý vklad, musel být uveden ve společenské smlouvě jeho předmět, způsob stanovení jeho ceny v penězích a částka, kterou se započítává na vklad společníka. Pro akciové společnosti nebyla předepsána minimální nominální hodnota jedné akcie, tedy minimální výše vkladu, vůbec, ust. § 162 odst. 3 jen požadovalo vytvoření základního jmění alespoň v hodnotě 1 milion korun. Pokud jde o nepeněžité vklady, stanovil § 163 odst. 1 písm. e) ObchZ v tehdejším znění, že ocenění nepeněžitého vkladu v zakladatelské smlouvě se má doložit odborným odhadem. Zákon tedy výslovně neobsahoval žádné pravidlo určující, co může být předmětem nepeněžitého vkladu, a jeho ocenění ponechával libovůli společníků.

První rozsáhlá novelizace právní úpravy obchodních společností v obchodním zákoníku zákonem č. 142/1996 Sb. tento stav zpřísnila, když výslovně vyjádřila, že nepeněžitým vkladem může být pouze penězi ocenitelná hodnota, kterou může společnosti hospodářsky využít, a když stanovila, že vklady spočívající v závazcích k provedení prací nebo poskytnutí služeb jsou zakázány – vliv druhé směrnice je zde již patrný. Nepeněžitý vklad musel být splacen před zápisem výše základního jmění do obchodního rejstříku a pokud by po svém vzniku společnost nenabyla vlastnického práva k vkladu, byl společník povinen zaplatit hodnotu vkladu v penězích. K požadavku vyjádření hodnoty nepeněžitého vkladu ve společenské smlouvě, zakladatelské smlouvě nebo zakladatelské listině přidala novelizace povinnost stanovit hodnotu nepeněžitého vkladu do společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti na základě posudku zpracovaného znalcem, vymezila případy, kdy se vyžadovaly posudky dvou znalců, a určila, jaké obsahové náležitosti má znalecký posudek mít (§ 59 odst. 3 ve znění po novelizaci z. č. 142/1996 Sb.). Opět je zde již patrný vliv čl. 10 druhé směrnice, i když implementace není ještě provedena úplně.

Zvláštní ustanovení o společnosti s ručením omezeným určovalo v § 111, že před podáním návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku, musí být na každý peněžitý vklad splaceno nejméně 30 %. U akciové společnosti byla především vyjádřena zásada vyjádřená v čl. 8 druhé směrnice – zákaz vydávání akcií s emisním kursem, který by byl nižší, než činí jmenovitá hodnota akcií. Podmínku splacení alespoň 30 % jmenovité hodnoty akcií upravovalo ust. § 170 odst. 1 jako předpoklad pro

možnost konat ustavující valnou hromadu. Pro simultánní založení nic podobného výslovně vyjádřeno nebylo, splacení 30 % základního jmění tvořeného peněžitými vklady a úplné splacení nepeněžitých vkladů muselo být ale prokázáno rejstříkovému soudu pro řízení o povolení zápisu společnosti do obchodního rejstříku. Požadavek se tedy vztahoval na sukcesivní i simultánní založení.

Zákon č. 370/2000 Sb. pokračoval ve směru vývoje úpravy tak, jak bylo započato z. č. 142/1996 Sb. V obecné úpravě obchodních společností nahradil termín „základní jmění" termínem „základní kapitál" a upřesnil jeho zákonné vymezení vazbou na vklad společníků i jeho účetní začlenění do vlastního kapitálu. Ustanovení o vkladu již plně podřídil standardům vyplývajícím ze druhé směrnice:

je vyjádřen zákaz vkladů spočívajících v závazcích k provedení prací nebo poskytnutí služeb (čl. 7 směrnice). Další požadavek téhož článku (upsaný základní kapitál mohou tvořit pouze aktiva, která je možné hospodářsky ocenit) však přebírá zkresleně, neboť na rozdíl od směrnice vyžaduje hospodářskou využitelnost majetku tvořícího vklad podle předmětu podnikání společnosti. Splnění této povinnosti by patrně měly prověřovat rejstříkové soudy při zápisu základního kapitálu, resp. v současnosti notáři, kteří budou sepisovat notářský zápis o založení společnosti nebo o zvýšení jejího základního kapitálu nepeněžitými vklady. Je sporné, nakolik je uvedená úprava funkční. I když lze pochopit, že brání obcházení povinností navázaných na nepeněžité vklady (kdyby např. nepeněžitý vklad spočíval v uměleckém díle či věci s historickou hodnotou, u nichž by společnost získala potřebné peněžní prostředky až jejich prodejem, ovšem již bez režimu znaleckého ocenění, který je předepsán pro nepeněžité vklady), bylo by snad možno dovodit zákaz tohoto postupu z pravidla o hospodářském ocenění předmětu nepeněžitého vkladu. U naprosté většiny nepeněžitých vkladů bude totiž velmi obtížné posoudit, nakolik se vztahují k předmětu podnikání společnosti, a požadavek tak ztrácí na svém opodstatnění.

Pravidlo uvedené v čl. 9 o lhůtách ke splacení vkladů nebo jejich částí bylo pro nepeněžité vklady zpřísněno – tyto vklady musí být zcela splaceny před zápisem výše základního kapitálu do obchodního rejstříku.

Nově byla zařazena úprava vycházející z čl. 10 druhé směrnice – hodnota nepeněžitého vkladu musí být stanovena podle znaleckého posudku,

znalec musí být na společnosti nezávislý a musí jej jmenovat soud, který není při jmenování vázán návrhem společnosti, popř. jejích zakladatelů. Směrnicový požadavek zveřejnění byl upraven v části první – znalecký posudek se nadále musí ukládat do sbírky listin a uložení posudku soud bez zbytečného odkladu zveřejní. V souladu se směrnicí byl předepsán i obsah znaleckého posudku. Znalecké posouzení hodnoty nepeněžitých vkladů se vztahovalo též na společnosti s ručením omezeným, v této skutečnosti byla povinná úroveň harmonizace překročena.

Obecná úprava byla dále rozvedena v oddílech upravujících jednotlivé formy obchodních společností. Úprava akciových společností již plně respektovala zásady vyjádřené ve druhé směrnici:

- čl. 5 určoval, že soustředění akcií do rukou jednoho společníka neznamená zrušení a zánik společnosti – totéž pravidlo bylo uvedeno v ust. § 162 odst. 1 obchodního zákoníku,
- minimální výše základního kapitálu uvedená v čl. 6 – ust. § 162 odst. 3 rozlišil akciové společnosti zakládané bez veřejné nabídky akcií, u nichž ponechal hranici základního kapitálu na dvou milionech korun, a společnosti zakládané s veřejnou nabídkou akcií, pro něž hranici zvýšil na desetinásobek, dvacet milionů korun,
- čl. 8 obsahující zákaz vydávat akcie za cenu, která je nižší než jejich jmenovitá hodnota – zákaz byl vtělen do ust. § 163a odst. 1 s tím, že úprava využila možnosti dané směrnicí a v ust. § 158 povolila, aby zaměstnanci mohli nabývat akcií za zvýhodněných podmínek, kdy nemuseli splácet celý emisní kurs, pokud rozdíl bude pokryt z vlastních zdrojů společnosti,
- čl. 12 stanoví, že akcionáři nemohou být osvobozeni od své povinnosti splatit vklad – toto pravidlo je vyjádřeno v ust. § 163 odst. 3, který navíc zakazuje i započtení vkladové povinnosti proti pohledávce, kterou by měl akcionář vůči společnosti s výjimkou tzv. kapitalizace vkladů,
- komplex ochranných ustanovení v čl. 15 a 16 uplatňovaných při rozdělování zisku byl vyjádřen v ust. § 178 – není možno, aby valná hromada rozhodla o rozdělení zisku, pokud společnost pro toto rozdělení nevytvořila ve svém hospodářském výsledku potřebné majet-

kové krytí. Pokud by akcionář přijal dividendu neoprávněně, je povinen ji vrátit jen tehdy, pokud nebyl při přijetí v dobré víře.

Podle čl. 17 je společnost povinna v případě vážné ztráty upsaného základního kapitálu svolat valnou hromadu pro posouzení, zda je potřeba společnost zrušit nebo přijmout jiná opatření. Do české úpravy se toto pravidlo dostává částečně již novelizací v roce 1996, avšak zákonem č. 370/2000 Sb. bylo toto pravidlo upřesněno – povinnost svolat valnou hromadu má představenstvo tehdy, pokud celková ztráta společnosti dosáhla takové výše, že při jejím uhrazení z disponibilních zdrojů společnosti by ještě zůstala neuhrazení ztráta v rozsahu poloviny základního kapitálu. Povinnost svolat valnou hromadu má představenstvo i tehdy, pokud zjistí, že se společnost dostala do úpadku.

V rámci úvodních ustanovení o akciové společnosti byl vyjádřen zákaz upisovat vlastní akcie, zákaz poskytovat úvěry a půjčky na nabytí jejích vlastních akcií a podrobně upraveno nabývání vlastních akcií. Do obchodního zákoníku tak byly převzaty čl. 18–24 druhé směrnice.

Do oddílu pátého a šestého v úpravě akciové společnosti byla zařazena doplněná a přepracovaná pravidla pro zvyšování a snižování základního kapitálu, která vycházela z čl. 25–40 druhé směrnice, v nichž byly vyjádřeny zásady postupu při zvyšování a snižování základního kapitálu.

I když na základě z. č. 370/2000 Sb. bylo dosaženo v podstatě plné implementace požadavků druhé směrnice, zůstaly v některých ustanoveních výkladové a aplikační obtíže, které provázejí daná ustanovení dodnes. V největší míře to patrně platí pro ust. § 196a, do jehož třetího odstavce byla zahrnuta směrnicová úprava z čl. 11 – nabývání majetku od zakladatelů společnosti nebo akcionářů jako protihodnoty alespoň jedné desetiny základního kapitálu se minimálně dva roky po založení společnosti musí realizovat za podmínek totožných s nepeněžitými vklady a podléhá schválení valnou hromadou. Tato úprava však byla spojena s dalšími pravidly pro navazování obchodních vztahů s osobami stojícími uvnitř společnosti a vytvořila komplex, u něhož je velmi obtížné určit, na které vztahy dopadá

a jaké jsou důsledky nedodržení jeho příkazů na vzniklé právní vztahy, zejména potom na případné navazující vztahy se třetími osobami.[101]

Některé principy, které druhá směrnice zavádí do právní úpravy akciových společností byly novelizací z. č. 370/2000 Sb. převzaty i pro společnosti s ručením omezeným. Výslovně je vyjádřen zákaz zproštění vkladové povinnosti a zákaz jejího započtení proti pohledávce, kterou by měl společník vůči společnosti. Rovněž pro společnost s ručením omezeným platí povinnost splatit nepeněžité vklady v celém rozsahu před zápisem výše základního kapitálu do obchodního rejstříku. Peněžité vklady musí být splaceny ve výši minimálně 30 % a tato povinnost se na rozdíl od akciové společnosti vztahuje na každý peněžitý vklad. Kromě toho je ještě stanovena dolní hranice pro splacení vkladů, a to ve výši 100 000 Kč. Pokud se spojí všechny obchodní podíly v rukou jednoho společníka, je tento společník povinen nejpozději do tří měsíců splatit zcela všechny peněžité vklady. Vyrovnává se tak jeho právní postavení s právním postavením jediného společníka jednočlenné společnosti, který musí celý základní kapitál splatit po založení a toto splacení je podmínkou pro zápis jednočlenné společnosti do obchodního rejstříku. Zákon sice zakazuje společnosti s ručením omezeným smluvní nabývání vlastních obchodních podílů, jiné právní skutečnosti však nabytí tohoto podílu zakládat mohou. Pro tento případ odkazuje zákonná úprava na přiměřené použití ustanovení o akciové společnosti, pokud jde o tvorbu zvláštního rezervního fondu, zákaz poskytování půjček a úvěrů na nabytí vlastních obchodních podílů a povinnost zcizit obchodní podíly, které na ovládající osobě nabyla osoba ovládaná. Přiměřeně se mají rovněž použít ustanovení platná pro akciové společnosti, která chrání základní kapitál při rozhodování valné hromady o rozdělování zisku. Jakkoli je úprava obsažená v ust. § 196a aplikačně problematická, je vztažena i na společnosti s ručením omezeným, a zatěžuje tedy právní nejistotou obě formy ka-

---

[101] DOBEŠ, P., Kritické zamyšlení nad § 196a odst. 3 ObchZ s přihlédnutím k evropskému právu, Právní rozhledy 2006, č. 1; ELIÁŠ, K., Některé zákonné konstrukce k ochraně majetku akciových společností, in XII. Karlovarské právnické dny, Linde, Praha 2002; FILIP, V., Právní úprava transakcí s konfliktem zájmů, Právní rozhledy 2008, č. 10; RYCHLÝ, T., Záhady ustanovení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, Právní rozhledy 2003, č. 10.

pitálových společností. Pravidla pro zvyšování a snižování základního kapitálu jsou jednodušší, než je tomu u akciových společností, ale i zde patří toto rozhodování výhradně do působnosti valné hromady a principy ochrany věřitelů jsou totožné jako u akciových společností.

První obsahová novelizace druhé směrnice, která se týkala doplnění čl. 24a, jehož obsah řešil nabývání vlastních akcií v podnikatelských seskupeních, se stala součástí úpravy obchodního zákoníku v rámci novelizace v roce 2000.

Další novelizace obsahu směrnice, která byla provedena směrnicí č. 2006/68/ES, se již váže k reformnímu úsilí a znamená první uvolnění dosud přísně kogentních pravidel platných pro základní kapitál (viz výklad v kap. 3.3). Do českého práva byla tato novelizace promítnuta teprve nedávno pomocí novelizačního zásahu do textu obchodního zákoníku zákonem č. 215/2009 Sb. Přijetí požadavků novelizační směrnice nezměnilo jen úpravu akciových společností, nýbrž byla vzhledem k systematice úpravy obchodních společností dotčena i obecná ustanovení o obchodních společnostech, která se zabývají úpravou základního kapitálu a vkladů.

Těžištěm novelizačních zásahů do textu obchodního zákoníku byly tedy dvě základní oblasti:

- obecná úprava obchodních společností, kde byla novelizována úprava základního kapitálu a vkládání nepeněžitých vkladů. Dosavadní úprava byla rozšířena o nová ustanovení § 59a až 59c, která obsahují úpravu výjimek pro oceňování nepeněžitých vkladů jiným způsobem než znaleckým posudkem, pravidla pro ochranná ustanovení, kdy se ocenění znaleckým posudkem mohou domáhat i menšinoví společníci, a pravidla pro zveřejnění oznámení, že hodnota nepeněžitého vkladu byla stanovena na základě výjimečných postupů. Úprava zde překračuje dosah směrnice, protože se týká i společností s ručením omezeným,
- úprava akciových společností, kde jsou změněna ustanovení o nabývání vlastních akcií a nově upravena možnost finanční asistence, tedy možnost poskytovat úvěry a půjčky na nabytí vlastních akcií. I v této části se úprava neomezuje pouze na akciové společnosti, nýbrž výslovně připouští finanční asistenci i pro společnosti s ručením omezeným.

Novelizace ve své přípravné fázi nebyla chápána jen jako převzetí nových standardů, které vyplývají ze změny druhé směrnice, nýbrž usilovala též o novou koncepci všech ustanovení, kterými se obchodní zákoník snaží vyloučit negativní zásahy do majetkové podstaty obchodní společnosti zejména tím, že podrobuje zvláštnímu režimu převody podniku a části podniku a převody, jejichž jednou smluvní stranou jsou členové orgánů obchodních společností a osoby jim blízké. Tato úprava byla velmi roztříštěná a koncepčně nejednotná. Ustanovení byla formulována nepříliš srozumitelně, v praxi proto vedla k společnosti k tomu, aby postupovaly spíše přísněji ve snaze vyloučit budoucí možné riziko prohlášení převodů majetku za absolutně neplatné. Tato skutečnost však na druhé straně zatěžovala společnosti dalšími náklady spojenými s nutností svolávat valné hromady a oceňovat převáděný majetek znaleckým posudkem. Nevyjasněné zůstávaly též účinky předepsaných speciálních postupů na vnější vztahy společností, klíčová byla zejména otázka, zda převody zůstávají platné vůči třetím osobám, i když byly porušeny povinnosti, které pro dané převody obchodní zákoník speciálně předepisuje.

Situace byla diskutována[102], byla předmětem rozhodování Nejvyššího soudu[103], avšak řešení mohla přinést jen novelizace příslušných ustanovení obchodního zákoníku. Novelizace měla dosavadní úpravu zjednodušit a zúžit. Některá obecně formulovaná ustanovení, u nichž není zřejmý jejich přesný dosah ani následky jejich porušení měla být zrušena (§ 178 odst. 13, § 193 odst. 2), jiná změněna a upřesněna – především § 67a a § 196a. Jejich nové znění mělo přesněji oddělit rozhodovací působnost společníků, která měla zahrnovat skutečně jen zásadní rozhodnutí o těch majetkových dispozicích, které mají vliv na celkové zaměření činnosti společnosti, od rozhodovací působnosti výkonných orgánů směřující především k dosažení maximální efektivity podnikatelské činnosti společnosti. Pokud jde o požadavky druhé směrnice, přineslo by navrhované řešení vyšší stupeň harmonizace spočívající nikoli v obsahové změně, ale ve změně systematické,

---

[102] Za všechny např. ELIÁŠ, K.: Některé zákonné konstrukce k ochraně majetku akciové společnosti. In XII. Karlovarské právnické dny. Praha, Linde, 2002.

[103] Viz rozhodnutí 29 Odo 996/2004, 29 Odo 1137/2003, 29 Odo 780/2006, 29 Odo 159/2002, 29 Odo 1246/2005.

která měla vydělit směrnicovou úpravu z celkové materie obsažené v ust. § 1996a, přenést ji do samostatného ustanovení a dořešit i dnes sporné otázky účinků porušení zákonných zákazů. Lze jen litovat, že se část reprezentantů nauky s návrhem neztotožnila[104]. Rozšiřující úpravy byly posléze parlamentem z novelizace vyňaty a přijata byla jen část reagující na novelizaci druhé směrnice.

Pokud jde o perspektivy dalšího vývoje, bude rozhodující, zda bude oběma komorami parlamentu přijat nový občanský zákoník. V závislosti na tom by se otevřela cesta též k přijetí zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), který by obsahoval speciální ustanovení platná jen pro obchodní společnosti a družstva. Úprava otázek základního kapitálu v návrhu zákona o obchodních korporacích není nijak přehnaně revoluční a respektuje požadavky druhé směrnice i úroveň harmonizace, která byla až do letoška dosažena. V obecné úpravě i v úpravě akciových společností zachovává standardy požadované směrnicí, pouze je jinak systematicky řadí. Neodchyluje se ani od dosavadní praxe, která většinu principů platných pro základní kapitál akciových společností vztáhla i na společnosti s ručením omezeným. Největší novinkou v tomto směru je snížení rozsahu minimálního vkladu na 1000 korun. Je tedy zřejmé, že impuls k základní změně, při níž by byla opuštěna konstrukce pevného základního kapitálu, nemůže vyjít z národních právních řádů, nýbrž jej bude muset přinést zásadní změna, popř. zrušení druhé směrnice a volba jiného způsobu ochrany věřitelů a společníků, jenž by se mohl stát základem pro nové úpravy v jednotlivých členských státech.

4.2.2 Založení a vznik obchodní společnosti

Z výkladu o směrnicové úpravě zřizovacích procesů vyplynulo, že standardy, které by byly vztaženy přímo na zakládání a vznik obchodních společností, lze najít jen u druhé směrnice. Pro konstituování akciové společnosti vyplývají ze směrnice povinné údaje, které musí obsahovat stanovy

[104] ČECH, P. Parlament čelí bezprecedentnímu útoku na obchodní zákoník, Právní rozhledy 2008, č. 13.

nebo zřizovací akt společnosti (čl. 2) a stanovy, zřizovací akt společnosti nebo další dokument, který musí být zveřejněn (čl. 3).

Česká právní úprava od účinnosti obchodního zákoníku odděluje u akciových společností zakladatelskou smlouvu a stanovy a spojuje s každým z těchto dokumentů, v nichž je vtělena vůle společníků, jinou funkci.

Zakladatelská smlouva zahajuje proces konstituování společnosti. Je projevem vůle zakladatelů, jejím účelem je úprava vztahů mezi zakladateli při jejím založení a založením akciové společnosti se zakladatelská smlouva konzumuje.[105] Sama zakladatelská smlouva však není pro založení společnosti dostačující. Pokud je akciová společnost zakládána s veřejnou nabídkou akcií, rozhoduje o jejím založení až ustavující valná hromada. U společnosti zakládané simultánně, jednorázově, zákon nevyžaduje veřejnou nabídku akcií, protože se v zakladatelské smlouvě zakladateké musí dohodnout, že splatí celou výši zamýšleného základního kapitálu sami. Právní postavení ustavující valné hromady potom mají oni sami a musí se dohodnout i o takových záležitostech, které u sukcesivního založení řeší ustavující valná hromada, a tuto dohodu musí vtělit do zakladatelské smlouvy. Zakladatelská smlouva proto musí v tomto případě obsahovat ustanovení vyjadřující vůli zakladatelů vtělenou do rozhodnutí založit společnost, schválit stanovy, ustanovit členy orgánů, které jinak volí valná hromada, schválit případné nepeněžité vklady a určit počet, jmenovitou hodnotu, podobu, formu a druh akcií, které mají být vydány jako protiplnění k těmto vkladům. Společnost je potom založena touto smlouvou, která obsahuje všechna potřebná zakladatelská rozhodnutí.

Stanovy společnosti představují oproti tomu smlouvu sui generis, jejímž obsahem je úprava vnitřních poměrů ve společnosti. Jde tedy o smlouvu organizační povahy, která se sice rovněž vztahuje i k okamžiku založení společnosti, protože návrh stanov musí obsahovat zakladatelská smlouva a schválený text stanov musí být obsažen v notářském zápise, který se u skucesivního založení pořizuje o rozhodnutí ustavující valné hromady

---

[105] DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KŘÍŽ, R., Akciové společnosti. 6. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 50, ISBN 978-80-7179-587-2.

o schválení stanov, svou funkcí však směřuje do budoucnosti a předurčuje fungování jejích vnitřních orgánů i způsob, jakým budou vykonávána práva a povinnosti akcionářů.

Náležitosti zakladatelské smlouvy i stanov upravuje proto obchodní zákoník ve dvou různých ustanoveních: v § 163, pokud jde o zakladatelskou smlouvu a v § 173, pokud jde o stanovy. Vývoj úpravy ve srovnání s požadavky druhé směrnice, je znázorněn v následujících tabulkách:

a) zakladatelská smlouva

směrnice	obchodní zákoník k 1. 1. 1992	obchodní zákoník k 1. 7. 1996	obchodní zákoník k 1. 1. 2001
právní forma společnosti firma společnosti, sídlo	obchodní jméno, sídlo	obchodní jméno, sídlo	firma, sídlo
předmět podnikání	předmět podnikání	předmět podnikání	předmět podnikání
výše upsaného základního kapitálu	navrhované základní jmění	navrhované základní jmění	navrhovaný základní kapitál
pravidla pro postavení a počet členů výkonných orgánů			
trvání společnosti, pokud není neomezené			

jmenovitá hodnota upsaných akcií a alespoň jednou ročně jejich počet, popř. zvláštní podmínky omezující převoditelnost akcií druhy akcií a práva s nimi spojená, forma akcií	počet akcií, jejich jmenovitá hodnota, druhy akcií a práva s nimi spojená	počet akcií, jejich jmenovitá hodnota, podoba, forma, druhy akcií a práva s nimi spojená	počet akcií, jejich jmenovitá hodnota, podoba, forma, druhy akcií a práva s nimi spojená, omezení převoditelnosti akcií na jména
	upisované vklady jednotlivých zakladatelů	upisované vklady jednotlivých zakladatelů, jejich emisní kurs, způsob a lhůta splacení emisního kursu	upisované vklady jednotlivých zakladatelů, jejich emisní kurs, způsob a lhůta splacení emisního kursu, jakým vkladem bude emisní kurs splacen
jmenovitá hodnota akcií vydaných jako protiplnění na každý nepeněžitý vklad, předmět vkladu, jméno vkladatele	předmět a ocenění nepeněžitého vkladu	předmět a ocenění nepeněžitého vkladu doložené posudkem znalce	určení předmětu nepeněžitého vkladu, způsobu jeho splacení, počet, jmenovitá hodnota, podoba, forma a druh akcií, které se vydají za daný nepeněžitý vklad
celková alespoň přibližná výše nákladů na založení společnosti		výše nákladů vzniklých ve spojení se založením společnosti	výše nákladů vzniklých ve spojení se založením společnosti

			určení správce vkladu
			údaje pro případnou veřejnou nabídku akcií
			návrh stanov
výše upsaného základního kapitálu splaceného v okamžiku založení společnosti nebo získání povolení zahájit činnost			
totožnost osob, které podepsaly stanovy nebo zakládací akt			
zvláštní výhody poskytnuté při založení zakladatelům			

b) stanovy

směrnice	obchodní zákoník k 1.1. 1992	obchodní zákoník k 1. 7. 1996	obchodní zákoník k 1. 1. 2001
právní forma společnosti, její firma a sídlo	obchodní jméno, sídlo společnosti	obchodní jméno, sídlo společnosti	firma a sídlo společnosti

předmět podnikání	předmět podnikání	předmět podnikání	předmět podnikání (činnosti)
výše upsaného základního kapitálu	výše základního jmění	výše základního jmění	výše základního kapitálu
pravidla pro postavení a počet členů výkonných orgánů	počet členů představenstva, jejich působnost, způsob rozhodování	počet členů představenstva, jejich působnost, způsob rozhodování	počet členů představenstva, délka funkčního období člena, působnost, způsob rozhodování
trvání společnosti, pokud není neomezené			
jmenovitá hodnota upsaných akcií a alespoň jednou ročně jejich počet, popř. zvláštní podmínky omezující převoditelnost akcií, druhy akcií a práva s nimi spojená, forma akcií	počet a jmenovitá hodnota akcií, forma akcií, způsob splácení akcií	počet a jmenovitá hodnota akcií, podoba a forma akcií, způsob splácení akcií	počet a jmenovitá hodnota akcií, forma a podoba akcií způsob splácení emisního kursu
jmenovitá hodnota akcií vydaných jako protiplnění na každý nepeněžitý vklad, předmět vkladu, jméno vkladatele			

celková alespoň přibližná výše nákladů na založení společnosti			
výše upsaného základního kapitálu splaceného v okamžiku založení společnosti nebo získání povolení zahájit činnost			
totožnost osob, které podepsaly stanovy nebo zakládací akt			
zvláštní výhody poskytnuté při založení zakladatelům			
	způsob svolávání valné hromady, její působnost a způsob rozhodování	způsob svolávání valné hromady, její působnost a způsob rozhodování	způsob svolávání valné hromady, její působnost a způsob rozhodování
	počet členů dozorčí rady nebo jiných orgánů společnosti, působnost, způsob jejich rozhodování	počet členů dozorčí rady nebo jiných orgánů společnosti, působnost, způsob jejich rozhodování	počet členů dozorčí rady nebo jiných orgánů společnosti, délka funkčního období člena orgánu, působnost, způsob jejich rozhodování

	výše počátečního rezervního fondu a pravidla pro jeho doplňování	způsob tvorby rezervního fondu, povinná výše doplňování, způsob doplňování	způsob tvorby rezervního fondu, povinná výše doplňování, způsob doplňování
	způsob rozdělení zisku	způsob rozdělení zisku s úhrady ztráty	způsob rozdělení zisku s úhrady ztráty
	důsledky porušení povinnosti splatit včas upsané akcie	důsledky porušení povinnosti splatit včas upsané akcie	důsledky porušení povinnosti splatit včas upsané akcie
	způsob zvyšování a snižování základního jmění	pravidla pro zvyšování a snižování základního jmění, zejména možnost vzít akcie z oběhu	pravidla pro zvyšování a snižování základního kapitálu, zejména možnost snižovat základní kapitál vzetím akcií z oběhu losováním
	postup při doplňování a změně stanov	postup při doplňování a změně stanov	postup při doplňování a změně stanov
		počet hlasů spojených s jednou akcií, způsob hlasování na valné hromadě	počet hlasů spojených s jednou akcií, způsob hlasování na valné hromadě
		další údaje, pokud tak stanoví zákon	další údaje, pokud tak stanoví zákon

Z výše uvedeného přehledu vyplývá, že se úprava v legislativním vývoji příslušných ustanovení postupně zpřesňovala a v současné době je v podstatě harmonizována. Některé požadavky směrnice nejsou splněny jen zdánlivě: trvání společnosti je upraveno obecným pravidlem v ust. § 62 odst. 2 ObchZ, který stanoví, že základní je úprava neomezeného trvání společnosti, pokud by společnost měla být zakládána na dobu určitou, muselo by to být při založení výslovně stanoveno. Výše upsaného základního kapitálu splaceného v okamžiku založení společnosti v české úpravě nepřichází v úvahu, protože povinnost splatit určitou část základního kapitálu nastupuje až po založení společnosti, obdobně se tento údaj nemůže vázat ani k získání povolení pro činnost akciové společnosti, protože tato forma jako taková žádné povolení nevyžaduje. Totožnost osob, které podepsaly stanovy nebo zakládací akt vyplývá z notářského zápisu, který je fornou předepsanou pro zakladatelskou smlouvu (§ 57 odst. 1 ObchZ). Ustanovení o zvláštních výhodách pro zakladatele není v zakladatelské smlouvě ani stanovách přípustné, protože zákon zapovídá takové zvláštní výhody přiznávat (§ 163 odst. 4 ObchZ).

Nově připravovaný zákon o obchodních korporacích upouští od úpravy sukcesivního založení akciové společnosti. Toto východisko dovoluje zjednodušit i zakládání společnosti a spojit je s projevem vůle zakladatelů spočívajícím v přijetí stanov společnosti. Úprava náležitostí zakladatelského aktu a stanov požadovaná druhou směrnicí, dnes rozdělená mezi zakladatelskou smlouvu a stanovy, se tak sjednocuje a koncentruje pouze do stanov. Navrhované řešení by konstituování akciových společností nepochybně zjednodušilo, urychlilo a znamenalo by i nižší náklady pro zakladatele.

4.2.3 Informace o obchodních společnostech

Význam informací pro společnosti, jejich společníky i věřitele, byl popsán v úvodních vkladech (kap. 2.1.2.2). Budeme-li vycházet z tohoto výkladu i dělení oblastí, v nichž se informacemi zabýváme, bude obraz české právní úpravy soustředěn na vývoj a stav pravidel o obchodním rejstříku a zveřejňování zapsaných údajů, a dále potom stav pravidel ve speciálních oblastech.

Zveřejňování údajů o obchodních společnostech zapsaných v obchodním rejstříku

Od data účinnosti obchodního zákoníku byla součástí jeho obsahu i pravidla vztahující se k obchodnímu rejstříku. V hmotněprávní úpravě určovala tato pravidla okruh zapisovaných osob, rozsah zapisovaných údajů a právní účinky zápisu. S rejstříkovými zápisy podnikatelů byla spojována funkce informativní (poskytnout blíže nespecifikovanému okruhu osob pravdivé informace o zapsaných subjektech, umožnit a usnadnit orientaci mezi podnikateli), korektivní (prověřování, zda právní skutečnosti zakládající určitý právní stav, který je do rejstříku zapisován, byly učiněny v souladu s právem) a funkce vytvoření stavu právní jistoty (konstitutivní účinky zápisů některých skutečností, kontrola platnosti základních úkonů učiněných v rámci vnitřního právního režimu zapsaných subjektů, třetí osoby i osoby přímo dotčené v rámci zapisovaného subjektu mají jistotu, že k určitému úkonu došlo).[106] Od funkcí obchodního rejstříku jsou odvozovány i principy, na nichž je založen – princip publicity, který má svou materiální a formální stránku. Formální stránka principu publicity spočívá ve veřejné přístupnosti rejstříku – každý má právo do něj nahlížet a pořizovat si kopie a výpisy. Materiální stránka znamená ve svém pozitivním významu, že skutečnosti zapsané v rejstříku jsou považovány za obecně známé, v negativním významu chrání ty, kteří jednali v dobré víře v důvěře v rejstříkový zápis. Zapsaná osoba proti nim nemůže namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.

Procesní stránku související s vedením obchodního rejstříku a postupem při povolování zápisů do něj, upravoval občanský soudní řád. V návaznosti na hmotněprávní úpravu v obchodním zákoníku zde byl výslovně upraven princip formální publicity a právo obdržet na požádání úřední opis, výpis nebo potvrzení o určitém zápisu.

Již od okamžiku účinnosti obchodního zákoníku tak česká úprava splňovala požadavek první směrnice – existoval rejstřík, v němž byly zapiso-

---

[106] HOLEJŠOVSKÝ, J., Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, str. 8 - 11, ISBN 80-7179-664-6.

vány údaje o obchodních společnostech a na každou z nich byl veden samostatný spis, rejstřík byl veřejně přístupný a bylo možno z něj obdržet výpisy o zapsaných údajích. Úprava naopak nesplňovala požadavky čl. 2 – zveřejňování listin v tomto článku vypočtených, zejména zakládacích aktů a jejich změn, a rozvahy a výsledovky za každé účetní období. V této době rovněž nebyla součástí českého právního řádu úprava neplatnosti společnosti, proto ani soudní rozhodnutí, která by ji vyslovovala, nebylo možno přijmout a do rejstříku je zapsat.

Dalším deficitem oproti požadavkům první směrnice byla chybějící úprava vnitrostátního věstníku určeném členským státem, v němž by se zveřejňovaly zapsané údaje, popř. oznamovalo, že určitá listina byla u rejstříku uložena. Ust. § 33 ObchZ sice určovalo, že provedení zápisu do obchodního rejstříku rejstříkový soud zveřejní a zveřejňovacím nástrojem byl Obchodní věstník upravený nař. vl. č. 63/1992 Sb., se zveřejňováním však nebyly spojeny takové účinky, jaké předvídal čl. 3 první směrnice.

První velká novelizace obchodního zákoníku v roce 1996 přenesla úpravu formální publicity do obchodního zákoníku a učinila součástí obchodního rejstříku sbírku listin, která sloužila k ukládání dokumentů významných pro posouzení právního i hospodářského stavu zapsaných subjektů. Podle ust. § 27a se sem ukládaly např. zakladatelské akty společností, rozhodnutí o volbě nebo jmenování osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem, účetní závěrky a zprávy auditorů o ověření závěrek, posudky znalců na ocenění nepeněžitých vkladů apod. Sbírka listin byla veřejně přístupná jako rejstříkové zápisy samy. Do českého právního řádu tak byl v podstatné části převzat čl. 2 a 3 první směrnice, stále však chyběla důsledná úprava zveřejňování a účinků s ním spojených.

Úplné převzetí požadavků čl. 2 a 3 je spojeno teprve s novelizací provedenou z. č. 370/2000 Sb., kdy byla realizace materiální stránky publicity vztažena až k okamžiku zveřejnění zapsaných údajů a uložených listin – zákon stanovil zásadu, že skutečnosti zapsané do obchodního rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne jejich zveřejnění. Současně byl řešen i případ možného rozporu mezi údaji zapsanými a zveřejněnými a různé možnosti odchylek od základního okamžiku účinnosti zápisů podle toho, zda třetí osoby mohly zapsané údaje nebo obsah uložených listin znát. Do ust. § 13a ObchZ byl doplněn požadavek čl. 4 první směrnice o uvádění odkazu na

rejstřík a údajů o právní formě společnosti a jejím sídle na obchodních dopisech a objednávkových listech. Spolu s doplněním občanského soudního řádu o možnost uložení pořádkové pokuty podnikateli, který neuposlechne výzvy soudu a nepředloží listiny k uložení do sbírky listin, tak bylo dosaženo harmonizace s požadavky první směrnice, pokud jde o zveřejňování údajů o podnikatelích. Míra harmonizace byla dále prohloubena novelizací zákona o přestupcích (z. č. 200/1990 Sb.) zákonem č. 344/2007 Sb., který s účinností od 1. 3. 2008 do ust. § 24 vtělil sankci postihující neuvádění údajů požadovaných ust. § 13a ObchZ. Jde nadále o přestupek na úseku podnikání, za který lze uložit pokutu do 50 tisíc Kč nebo zákaz činnosti.

V rámci snah o zjednodušení právních předpisů upravujících činnost obchodních společností byla provedena i aktualizace první směrnice, a to směrnicí č. 2003/58/ES. Její základní zaměření by se dalo označit jako elektronizace a možnost ukládat dokumenty i v jiných jazycích než jen jazyce členského státu. Obojí otevřelo možnost přeshraničního přístupu k informacím.

I když elektronizace obchodního rejstříku byla zahájena již v roce 1992, jeho vedení v elektronické podobě předepisuje až z. č. 216/2005 Sb., kterým byla implementována do českého práva novelizace první směrnice. V současné době jsou údaje o podnikatelích uloženy do databáze soudů, pokud jsou uloženy nové informace jsou přístupné během 24 hodin na internetu (www.justice.cz). I když tyto údaje mají hodnotu jen „informativní“, je jejich informační hodnota vysoká, protože se zde lze seznámit s nově zapsanými údaji jen s jednodenním zpožděním. Totožným způsobem lze též zjistit historii zapsaného subjektu nebo informace o listinách uložených do sbírky listin, pokud byly již převedeny do elektronické podoby nebo soudu v elektronické podobě předloženy.[107] V elektronické nebo listinné podobě lze podat návrh na zápis, v elektronické podobě jsou vydávány opisy a výpisy. Výhradně elektronické návrhy je možno podávat a úředně ověřené opisy a výpisy žádat však jen tehdy, pokud žadatel podepíše návrh na zápis nebo svoji žádost zaručeným elektronickým podpisem. Rozhod-

[107] VACKOVÁ, M., REICHLOVÁ, N., BROUČKOVÁ, I., Obchodní rejstřík, Praha: ASPI, a. s., 2008, str. 29, ISBN 978-80-7357-273-0.

ným okamžikem, od něhož je stanovena povinnost zakládat listiny do sbírky listin výhradně v elektronické podobě, je 1. leden 2007.

Pokud jde o možnost předkládat soudu listiny v cizím jazyce, uloží rejstříkový soud podnikateli, aby předložil také překlad listiny, jestliže listina není vyhotovena v českém jazyce. V případě, že se jedná o překlad z jazyka, který není úředním jazykem nebo některým z úředních jazyků členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, musí být překlad úředně ověřen. Česká osoba, zahraniční osoba se sídlem v některém z členských států Evropské unie nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor, může listiny, které se ukládají do sbírky listin, předložit také v některém z úředních jazyků Evropské unie.

Pokud je na území ČR činná organizační složka podniku zahraniční osoby, řeší její zápis do obchodního rejstříku a následné zveřejnění rovněž obchodní zákoník. Výslovně upravuje v ust. § 38h zapisované údaje u podniku zahraniční osoby a organizační složky jejího podniku, a to obecně i speciálně pro zahraniční osoby, které mají sídlo v některém členském státě nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor. Další pravidla jsou již totožná s ostatními zapisovanými osobami včetně postupu při zveřejnění zapsaných údajů. Označení rejstříku, u něhož je veden spis zapsané organizační složky musí být uvedeno na objednávkách, obchodních dopisech, fakturách, smlouvách a internetových stránkách týkajících se podniku zahraniční osoby nebo jeho organizační složky. Česká republika touto úpravou splnila i požadavky jedenácté směrnice o zveřejňování poboček vytvořených v členském státě některými formami společností řídících se právem jiného členského státu.

Informace ve speciálních oblastech

Jestliže další směrnice nařizují zveřejňování určitých skutečností, popř. informační povinnosti, které mají zajistit podklady pro rozhodování společníků nebo třetích osob (viz výklad v kapitole 2.1.2.2), byly jejich požadavky převzaty do českého právního řádu takto:

– druhá směrnice: jak vyplynulo z předchozí kapitoly, všechny důležité informace charakterizující akciové společnosti, jsou uvedeny

v jejich zakladatelské smlouvě nebo stanovách. Oba dokumenty jsou povinně ukládány ve sbírce listin rejstříkového soudu a uložení se zveřejňuje v Obchodním věstníku,

- u přeměn obchodních společností jsou informace zajištěny ve trojím směru:
  - podle ust. § 38–38e ObchZ se zapisují vlastní přeměny do obchodního rejstříku, tento zápis má konstitutivní účinky, zakládá účinnost přeměny. Zapsané skutečnosti se též zveřejňují v Obchodním věstníku.
  - V průběhu přeměn je nutno uložit do sbírky listin projekt přeměny alespoň jeden měsíc před jeho schválením a uložení zveřejnit.
  - Pro všechny druhy přeměn jsou upraveny speciální informační povinnosti, které musí být splněny vůči společníkům – společníci musí být seznámeni s projektem přeměny, zprávami statutárních orgánů, popř. znalců a účetními závěrkami, mají právo na informace, které se týkají všech zúčastněných obchodních společností a družstev, akcionáři musí být na svá práva upozorněni v pozvánce na valnou hromadu a jejich informování musí být zajištěno i v průběhu valné hromady.
- U přeshraničních fúzí se zveřejňování informací řídí obecnou částí zákona č. 125/2008 Sb., zvláštní pravidla o zveřejňování informací, která vyžaduje desátá směrnice, jsou upravena v ust. § 197 cit. zákona. Zápis přeshraniční fúze do obchodního rejstříku a jeho zveřejnění se řídí pravidly upravujícími obchodní rejstřík.
- Požadavek dvanácté směrnice o zápisu soustředění všech podílů do rukou jednoho společníka do obchodního rejstříku je splněn pravidly pro rejstříkové zápisy a povinností jednatelů společnosti s ručením omezeným podat jménem společnosti návrh na zápis do 15 dnů ode dne, kdy vznikla skutečnost zapisovaná do rejstříku.
- Speciální informační povinnosti, které předepisuje směrnice o nabídkách převzetí, jsou realizovány v z. č. 104/2008 Sb. o nabídkách převzetí. Povinnost poskytnout adresátům nabídky dostatek času a informací, aby mohli učinit svoje rozhodnutí o přijetí nabídky se znalostí věci, je vyjádřena hned v úvodu zákona jako jedna ze zásad,

z nichž úprava vychází. Rozhodnutí cílové společnosti, jejíž cenné papíry jsou obchodovány na regulovaných trzích ve více členských státech, o dozorovém orgánu pro nabídku převzetí uveřejňuje Česká národní banka, pokud je tímto dozorovým orgánem. Průhlednost nabídky a ochrana kapitálového trhu je po stránce informací zajištěna povinností učinit nabídku převzetí pouze uveřejněním nabídkového dokumentu, pro který zákon předepisuje minimální náležitosti a povinnost předložit jeho návrh České národní bance. Zákon předepisuje způsoby uveřejnění nabídkového dokumentu, aby se informace dostala k majitelům cenných papírů, ale při tom nezatěžovala navrhovatele nad rozumnou míru. Navrhovatel je povinen informovat o nabídce převzetí i zástupce zaměstnanců. K informačním zdrojům patří i stanovisko členů představenstva a dozorčí rady cílové společnosti, pro něž zákon opět stanoví obsahové náležitosti a povinnost zpracovat je do 5 pracovních dnů ode dne doručení nabídkového dokumentu. Komplex informačních povinností, které vyžaduje čl. 10 třinácté směrnice ohledně společností, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu, je ve své převážné většině upraven v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu.

I přes velkou různorodost a rozmanitost informačních povinností, jejichž zajištění ukládají směrnice právním řádům členských států, je možno tuzemskou právní úpravu hodnotit jako systematickou, jestliže obecné povinnosti zveřejňování údajů o obchodních společnostech spojuje se zápisy do obchodního rejstříku a ukádá povinnost tyto zápisy zveřejňovat a speciální případy ponechává v dosahu zvláštních zákonů, které svou věcnou působností mohou informační a zveřejňovací povinnosti upravit úsporně a efektivně.

4.2.4 Jednání obchodních společností ve vnějších vztazích

Česká právní úprava jednání obchodních společností ve vnějších vztazích vychází z odlišení jednání pomocí statutárních orgánů, které jsou považovány za integrální součást právnické osoby, za tuto osobu samotnou, a jejich jednání je proto chápáno jako jednání této osoby jako takové. Vedle

toho upravuje obchodní zákoník možnost obchodní společnosti nechat se při jednání zastupovat. Úprava vypadá schematicky vyjádřeno takto:

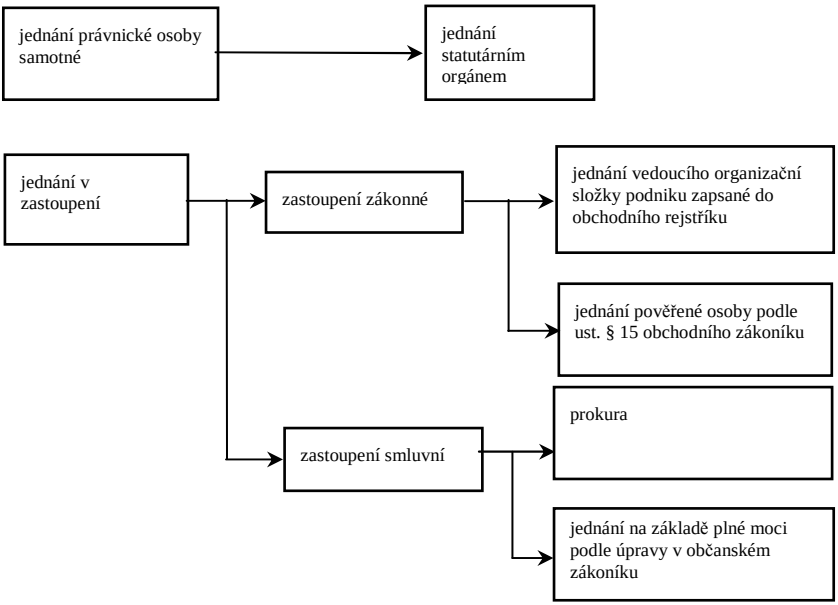

Osoby, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem, se zapisují do obchodního rejstříku a současně se zapisuje i způsob, jakým jménem společnosti jedná. Zápis se zveřejňuje a od okamžiku zveřejnění zápisu se nikdo nemůže vůči třetím osobám dovolávat porušení právních předpisů, společenské smlouvy nebo stanov při volbě nebo jmenování uvedených orgánů nebo jejich členů, ledaže zapsaná osoba prokáže, že dovolávající se osoba o porušení věděla. Česká úprava takto přebírá zásady, které jsou vyjádřeny v čl. 2 a 8 první směrnice.

Právní jistotu třetích osob chrání i implementace požadavků čl. 9: z obecné úpravy jednání právnických osob statutárními orgány v ust. § 20 občanského zákoníku vyplývá, že statutární orgány mohou svými úkony zavazovat právnické osoby, a tedy i obchodní společnosti, ve všech věcech,

překročení jejich jednatelské působnosti je tedy z povahy věci vyloučeno. Na tuto úpravu navazuje potom řešení úkonů při neoprávněném podnikání v ust. § 3a ObchZ – neoprávněnost podnikání, tedy situace, kdy společnost překračuje svůj předmět podnikání zapsaný v obchodním rejstříku, neznamená sama o sobě, že je daný právní úkon neplatný. Pokud není tento právní úkon stižen jiným důvodem pro neplatnost, je platný a společnost zavazuje, osoba, která takto jedná však odpovídá za škodu neoprávněným jednáním způsobenou.

Další zásada vyjádřená v čl. 9 – pouze vnitřní působnost omezení jednatelských oprávnění statutárního orgánu stanovami nebo rozhodnutím orgánů společnosti, a to i kdyby omezení bylo zveřejněno – je jako obecné pravidlo převzata do ust. § 13 odst. 5 ObchZ a opakuje se ještě i jako speciální pravidlo v rámci úpravy jednotlivých společností (např. § 85, § 133, § 191 odst. 2 ObchZ).

Zvláštní úpravu obsahuje čl. 7 první směrnice – umožňuje, aby byly prováděny právní úkony jménem budoucí společnosti před okamžikem jejího vzniku. V českém právu řeší tuto problematiku ust. § 64 ObchZ, v němž zákon ve prospěch řešení praktických situací prolamuje zásadu, že jednání s účinky pro právnickou osobu je vázáno na její způsobilost být nositelem práv a povinností a způsobilost k právním úkonům, a dovoluje, aby jednání učiněná v mezidobí od založení do vzniku společnosti mohla být zavazující přímo pro nově vzniklou společnost.

Ustanovení § 64 prodělalo složitý legislativní vývoj: v prvním znění obchodního zákoníku byla možnost jednat ve věcech vznikající společnosti svěřena pouze zakladatelům, a jednání mohlo obstarávat pouze takové věci, které souvisely se vznikem společnosti. Toto znění, které očividně nebylo v souladu se zásadami čl. 7 první směrnice, bylo změněno až novelizací z. č. 370/2000 Sb., avšak omezení možnosti jednat pouze na závazky související se vznikem společnosti zůstalo zachováno. Změnu ve směru směrnicového standardu přinesl z. č. 501/2001 Sb., který povolil jednání jménem budoucí společnosti komukoli a stanovil též, že jednající osoba je zavázána z tohoto jednání, pokud společnost účinky jednání nepřevezme do tří měsíců od svého vzniku. Ustanovení bylo dále doplněno z. č. 308/2002 Sb. o povinnost zakladatelů pořídit seznam jednání a povinnost statutárních or-

gánů oznámit schválení jednání účastníkům závazkových vztahů vzniklých z těchto jednání.

Dnešní podoba tohoto ustanovení, které bylo ještě drobně upřesněno v roce 2005 (z. č. 554/2004 Sb.), vyjadřuje dosud nejlépe požadavek první směrnice vyjádřený v jejím čl. 7: jestliže byly provedeny úkony jménem společnosti předtím, než tato společnost nabyla právní subjektivity, a jestliže společnost nepřevezme závazky vyplývající z těchto úkonů, odpovídají za tyto závazky bez omezení společně a nerozdílně osoby, které jednaly, pokud není dohodnuto jinak. Text směrnice vyjadřuje velmi dobře cíl harmonizace – třetí osoby musí být chráněny při jednání s dosud nevzniklou společností, o níž nemají zatím žádné údaje. Okruh jednajících a posléze zavázaných osob proto musí být co nejširší a rovněž není nijak omezen druh úkonů, které tyto osoby mohou učinit. Z těchto úkonů jsou však zavázány solidárně a neomezeně.

Tato úprava představuje speciální pravidlo k ust. § 524–532 občanského zákoníku. Není proto nutná písemná postupní smlouva a tam, kde má společnost postavení dlužníka, není nutný souhlas věřitele. Pokud by však nebylo jednání schváleno do tří měsíců od vzniku společnosti zůstává zavázána osoba, která jménem společnosti jednala. Postoupení pohledávky na společnost nebo převzetí dluhu společností by potom již vyžadovalo aplikaci občanskoprávní úpravy o změně závazku v subjektech.

Po vzniku společnosti rozhodují o schválení jednání buďto společníci, pokud jde o společnosti osobní, u kapitálových společností rozhodují o schválení jednání před vznikem společnosti valné hromady (§ 125 odst. 1 písm. a), § 187 odst. 1 písm. l) ObchZ).

Jednání mezi založením a vznikem se mohou týkat jakékoli záležitosti, zákon na rozdíl od dřívější úpravy neomezuje tato jednání jen na jednání, která souvisejí se vznikem společnosti. V úvahu proto přicházejí též úkony, kterými se již připravuje, popř. realizuje zamýšlená podnikatelská činnost budoucí společnosti.

Informaci společnosti, která jednání byla učiněna před jejím vznikem, jsou povinni podat zakladatelé, jimž zákon ukládá pořídit seznam těchto jednání a předložit je společníkům nebo orgánu společnosti ke schválení. Bližší podrobnosti realizace této povinnosti by mohla určovat společenská smlouva. Pro případ, že zakladatelé nesplnili svou informační povinnost,

zakládá zákon jejich solidární odpovědnost za škodu vůči věřitelům společnosti.

Po schválení jednání učiněných před vznikem společnosti zakládá zákon informační povinnost statutárním orgánům společnosti oznámit schválení všem účastníkům příslušných závazkových vztahů. Tuto povinnost budou tedy statutární orgány plnit jak vůči závazkovým partnerům společnosti, tak vůči osobám, které původně jménem společnosti jednaly. Pokud by uvedenou povinnost nesplnily, mohly by se povinné osoby své povinnosti zprostit i plněním původně jednající osobě. Nesplnění informační povinnost se statutární orgány společnosti dopouštějí jednání, které je v rozporu s jejich povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře, a odpovídají za škodu z tohoto porušení vzniklou.

4.2.5 Vady při zřizování obchodních společností

Režim neplatnosti obchodních společností, který je předvídán v čl. 11 první směrnice, nebyl součástí původního znění obchodního zákoníku, nýbrž byl doplněn až novelizací provedenou zákonem č. 142/1996 Sb. I když se takto – zjevně s inspirací první směrnicí – dostává do českého práva zcela nový institut, nelze hovořit o implementaci směrnicových požadavků.

Nově doplněné ust. § 69b zákona, které se této problematice věnovalo, obsahovalo pravidla pro dvě rozdílné situace. V prvním odstavci stanovilo pro právní úkon, jímž se zakládá společnost, že jeho neplatnost může být prohlášena toliko soudem, a to pouze do okamžiku vzniku společnosti. Po vzniku společnosti nelze zrušit rozhodnutí, jímž se povoluje její zápis do obchodního rejstříku, ani se nelze domáhat určení, že zakládací právní úkony jsou neplatné, popř. jejich prohlášení za neplatné anebo určení, že společnost nevznikla. Druhý odstavec určoval pro období po vzniku společnosti, že tuto společnost může soud zrušit a rozhodnout o tom, že vstupuje do likvidace, pokud byl při zakládání společnosti a jejím vzniku porušen zákon. Nemůže se však jednat o jakékoli porušení zákona, ale jen o porušení dále ve druhém odstavci § 69b zákon taxativně vypočtená.

Jestliže sbližování českého práva s právem Evropských společenství mělo být hlavním důvodem pro zařazení § 69b do textu obchodního zákoníku, bylo by zcela legitimní očekávat, že při minimálních zkušenostech

s touto právní úpravou, bude jeho znění důsledně respektovat požadavky určené první směrnicí. Srovnáme-li však právní úpravu obchodního zákoníku s podmínkami směrnice, objeví se několik nikoliv nevýznamných rozdílů:

1. Směrnice směřuje výhradně do období po vzniku společnosti a termínem neplatnost společnosti vyjadřuje, že vady úkonů, kterými byla společnost konstituována, byly tak závažné, že na jejich základě nemohla společnost jako právnická osoba vzniknout. V této situaci již nejde o platnost či neplatnost společnost zřizujících právních úkonů jako takových, ale o vypořádání se se subjektem, který v právním styku vystupuje jako právnická osoba, obchodní společnost, ačkoli pro to není řádný právní důvod. Česká právní úprava, která deklaruje již v rubrice, že se zabývá neplatností založení společnosti vlastně neplatnost společnosti nezná. Zabývá se pouze neplatností zakládacích právních úkonů a stanoví pro prohlášení jejich neplatnosti pravidla v prvním odstavci § 69b zákona. Zápis do obchodního rejstříku znamená, že všechny vady zakládacích právních úkonů jsou zhojeny, společnost bez ohledu na ně platně vzniká a lze ji pouze zrušit. V tomto směru novelizace zásadně nepřinesla právní řešení odchylné od původního znění § 68 odst. 6 písm. c) zákona.
2. Ve srovnání se Směrnicí došlo k několika významovým posunům ve vymezení důvodů zrušení společnosti podle ust. § 69b odst. 2 ObchZ:
   - důvod zrušení společnosti je podle úpravy v § 69b odst. 2 písm. a) zákona formulován šíře – zatímco směrnice připouští pro vyslovení neplatnost společnosti pouze chybějící zakládací akt, neuposlechnutí formalit předběžné soudní kontroly nebo nedostatek formy veřejné listiny, česká právní úprava postihuje i případy, kdy zakladatelský dokument neobsahuje podstatné části vyžadované zákonem;
   - k částečnému zkreslení došlo i v případě písm. b) cit. ust. – zatímco směrnice hovoří o skutečném předmětu podnikání společnosti, který je protiprávní nebo porušuje veřejný pořádek, obchodní zákoník zmiňuje nedovolenost předmětu podnikání (neumožňuje postihnout případy, kdy je zapsaný předmět podnikání

pouze zástěrkou pro skutečnou činnost společnosti) a jeho rozpor s dobrými mravy.

3. Obdobně došlo ke zkreslení též u § 69b odst. 3 druhá věta zákona, které nepřipouští po uplynutí šesti měsíců od zveřejnění zrušujícího rozhodnutí soudu žádné opravné prostředky směřující proti tomuto rozhodnutí (v zásadě dovolání a obnova řízení). Pravidlo v čl. 12 odst. 1 Směrnice, které bylo patrně zdrojem české úpravy však hovoří o námitkách, odporu, ohrazení třetích osob, nikoli o opravných prostředcích, které mají k dispozici účastníci řízení.
4. Česká právní úprava neřeší výslovně platnost úkonů společnosti zrušené podle § 69b zákona (ve směrnici výslovně čl 12 odst. 3). Při koncepci platného vzniku společnosti a jejího zrušení to ostatně ani není nutné, protože pokud nebyly tyto právní úkony jako takové, rozhodnutí o zrušení společnosti jejich platnost nezpochybňuje. Z tohoto důvodu a též srovnáme-li znění § 69b odst. 1 a odst. 4 zákona, je zmínka o neplatnosti právního úkonu zavazujícího ke vkladu v odst. 4 nadbytečná, protože tento právní úkon je po zápisu společnosti do obchodního rejstříku vždy platný.
5. Bez významu není ani dosah pravidel směrnice, která se týkají pouze kapitálových obchodních společností, a § 69b zákona, které se jako ustanovení uvedené v prvním dílu první hlavy druhé části obchodního zákoníku uplatní pro všechny společnosti, tedy i pro společnosti osobní.

Česká právní úprava neplatnosti založení společnosti provedená z. č. 142/1996 Sb. proto nemůže být považována za úpravu, která plně vyhověla požadavkům směrnice a činí české právo v této otázce plně harmonizovaným s právem Evropských společenství. Šlo spíše o první pokus zařadit do české úpravy zcela nový institut a bylo zřejmé, že se úprava bude dále vyvíjet.

Další postupový krok, který je již v podstatě totožný se současným zněním úpravy, přinesla novelizace z. č. 370/2000 Sb. (drobné upřesnění přinesl z. č. 501/2001 Sb., z. č. 476/2002 Sb. a z. č. 88/2003 Sb.). Do obchodního zákoníku vtělila směrnicovou regulaci, pokud jde o vázanost vyslovení neplatnosti na rozhodnutí soudu, důvody neplatnosti, vyloučení jiných

postupů, které by mohly relativizovat oprávněnost existence společnosti, vstup neplatné společnosti do likvidace i ochranu třetích osob a věřitelů.

Současná úprava vyjadřuje zásadu právní jistoty a zapovídá po vzniku společnosti možnost žádat o určení toho, zda společnost platně vznikla nebo nikoli. Výčet důvodů pro vyslovení neplatnosti je taxativní a nemůže být dále rozšiřován.

Úprava neřeší neplatnost zakladatelských úkonů, nýbrž předpokládá, že vady, které taxativně vypočítává, jsou tak závažné, že při jejich existenci společnost nemůže vzniknout. Neplatnost společnosti může prohlásit jen soud, jeho rozhodnutí je však deklaratorní, pouze konstatuje, že společnost vůbec nevznikla, resp. že je neplatná od samého počátku. Řízení je možno zahájit i bez návrhu, pokud je zahajováno na návrh, nemusí navrhovatel prokazovat naléhavý právní zájem jako v jiných určovacích sporech.

Prohlášení společnosti za neplatnou spojuje obdobně jako čl. 12 první směrnice s likvidací společnosti. Bere tak v úvahu, že společnost byla zapsána do obchodního rejstříku a mohla po určitou dobu vykonávat hospodářskou činnost spojenou se vznikem právních vztahů. Majetkové důsledky těchto vztahů je nutno vypořádat zejména z důvodů ochrany třetích osob, které oprávněně důvěřovaly zápisu společnosti do rejstříku.

Úprava dále realizuje pravidlo z čl. 12 první směrnice o tom, že neplatnost společnosti nemá za následek neplatnost úkonů, které společnost učinila. Tyto úkony proto řádně založily právní vztahy a práva a povinnosti z nich vyplývající musí být vypořádány v likvidaci. Ochranu majetkového postavení třetích osob sleduje i povinnost společníků splatit vklady, i když jsou to vklady do základního kapitálu neplatné společnosti. Pokud však má společnost dostatek prostředků na vypořádání věřitelů, splnění vkladové povinnosti by nemuselo být požadováno. Záleží zde na uvážení likvidátora, který musí především preferovat zájem věřitelů na úhradě jejich pohledávek za společností.

I když legislativní vývoj trval v tomto případě více než deset let, dospěl na svém konci k harmonizovanému znění splňujícímu cíle, k nimž požadavky směrnice směřovaly.

4.2.6 Přeměny obchodních společností

Právní úprava přeměn obchodních společností byla součástí obchodního zákoníku již v jeho první podobě účinné k 1. lednu 1992. Začíná tak legislativní vývoj regulace v této oblasti, který je v současné době částečně dokončen vydáním nového zákona o přeměnách obchodních společností a družstev. Tato skutečnost však neznamená, že by uvedený zákon nemohl být v budoucnu dotčen dalšími novelizacemi.

Ve své prvotní podobě upravoval obchodní zákoník přeměny obchodních společností jako jednu možnost při rušení společnosti, a to zrušení bez likvidace. V obecné úpravě pouze stručně charakterizoval zásady tohoto způsobu zrušení (zánik původní společnosti, vznik společnosti nové k jednomu dni, přechod veškerého majetku na nástupnickou společnost, přechod společníků do nástupnické společnosti se zachováním jejich právního postavení) a popisoval pouze tři formy přeměn (splynutí, sloučení, rozdělení). U jednotlivých obchodních společností nebyla ohledně přeměn uvedena žádná pravidla. Tato stručná úprava navazovala na třetí a šestou směrnici, jen pokud jde o charakteristiku přeměn, neobsahovala však žádné další podrobnosti, o nichž by bylo možno říci, že jsou převzetím směrnicové úpravy.

První velká novelizace obchodního zákoníku v roce 1996 se již začala směrnicím přibližovat. Původní úprava v ust. § 69 byla rozšířena o ust. § 69a, které vyjadřovalo zásadu totožnosti forem obchodních společností zúčastněných na přeměně sloučením, splynutím nebo rozdělením a přiblížilo se směrnicovým standardům, když stanovilo, že rozhodnutí o přeměně náleží všem společníkům nebo valným hromadám, že základem přeměny je projekt zpracovaný statutárními orgány, jenž musí být zveřejněn. Úprava již obsahovala i požadavek znaleckého přezkoumání projektu se zaměřením na výměnný poměr akcií a podílů, povinnost nahradit škodu vzniklou společnostem nebo společníkům, pokud projekt nebyl zpracován nebo znalecky posouzen s odbornou péčí, a oprávnění společníků na informace související s přeměnou. Alespoň částečné převzetí směrnic je již z popisované úpravy patrno, její dosah však směrnice překonával, protože totožnému režimu byly podrobeny osobní společnosti i obě společnosti kapitálové. Zvláštní úprava byla přijata jen pro akciovou společnost (ust. § 220a).

Doplňovala zásady v obecné části neuvedené – nesouhlas některého z akcionářů s účastí na nástupnické společnosti byl řešen povinností právního nástupce odkoupit od tohoto akcionáře jeho akcie, bylo upraveno právo na doplacení rozdílu mezi tržní hodnotou akcií původní společnosti a společnosti nástupnické a podrobněji upraven postup při zakládání nástupnické společnosti. I když se v úpravě objevují již prvky požadované směrnicemi (projekt, znalecké přezkoumání, zveřejnění informací, majetková kompenzace společníků), zůstává stále velmi stručná s absencí pravidel chránících věřitele přeměňovaných společností.

Zcela novou kapitolu ve vývoji právní úpravy přeměn otevřel z. č. 370/2000 Sb. Rozšířil počet jejich forem a nově je definoval: fúze sloučením nebo splynutím, rozdělení se založením nových společností, rozdělení sloučením nebo kombinace obou, převod jmění na společníka, změna právní formy. Nová byla i systematika přeměn – základní zásady a definice všech jejich forem byly uvedeny v obecné části, kde bylo též uvedeno těžiště právní úpravy změny právní formy. Pro ostatní přeměny se východiskovou úpravou stala regulace přeměn akciové společnosti, které byly podrobovány formou kombinace odkazů a dalších speciálních úprav i ostatní obchodní společnosti. Přehled systematiky vyplývá z následující tabulky:

	právní úprava
fúze	obecná ustanovení (§ 69a) – pro akciové společnosti díl pátý (§ 220a–220o), pro ostatní formy společností úprava v díle druhém až čtvrtém a odkazy na přiměřené použití jednotlivých ustanovení dílu pátého
rozdělení	obecná ustanovení (§ 69b) – pro akciové společnosti díl pátý (§ 220r–220za), pro ostatní formy společností úprava v díle druhém až čtvrtém a odkazy na přiměřené použití jednotlivých ustanovení dílu pátého
převod jmění na společníka	obecná ustanovení (§ 69a) – pro jednotlivé formy společností úprava v díle druhém až pátém a odkazy na přiměřené použití ustanovení o fúzích akciových společností, u komanditní společnosti přiměřené použití ustanovení o veřejné obchodní společnosti

změna právní formy	obecná ustanovení (§ 69d) – pro jednotlivé formy společností úprava v díle druhém až pátém s odkazy na přiměřené použití ustanovení o fúzích akciových společností, u komanditní společnosti přiměřené použití ustanovení o veřejné obchodní společnosti

Pro jednotlivé přeměny se na základě výše uvedené systematiky uplatňovala následující základní pravidla:

Fúze

1. veřejná obchodní společnost:

Základem pro fúzi veřejné obchodní společnosti je smlouva o fúzi, která musí být podepsána všemi společníky všech zúčastněných společností a musí vyřešit přechod společníků zanikající společnosti do společnosti nástupnické a stanovit rozhodný den fúze. Součet výše vkladů společníků zanikající společnosti do základního kapitálu nástupnické společnosti nesmí převyšovat výši vlastního kapitálu zanikající společnosti.

Zpráva o fúzi se vyžaduje jen tehdy, pokud všichni společníci nejsou statutárními orgány společnosti, popř. pokud nejsou všichni oprávněni k obchodnímu vedení společnosti.. Zpráva o přezkoumání fúze se nevyžaduje, protože veřejná obchodní společnost nemá dozorčí radu. Znalecké přezkoumání návrhu smlouvy o fúzi je nutné jen tehdy, pokud o ně požádá některý ze společníků zanikající společnosti.

Statutární orgány každé ze zúčastněných společností jsou povinny

- uložit alespoň jeden měsíc před dnem podpisu smlouvy o fúzi do sbírky listin návrh smlouvy o fúzi,
- zveřejnit alespoň jeden měsíc před dnem podpisu smlouvy o fúzi oznámení o uložení návrhu smlouvy do sbírky listin,
- současně zveřejnit upozornění pro věřitele na jejich právo požadovat jistotu.

Návrh smlouvy o fúzi, zpráva o fúzi, znalecká zpráva o fúzi, účetní závěrky všech zúčastněných společností za poslední tři roky, konečné účetní

závěrky všech zúčastněných společností a zahajovací rozvaha nástupnické společnosti (obé ověřeno auditorem) se zasílají společníkům nejpozději dva týdny před předpokládaným dnem podpisu smlouvy o fúzi.

Návrh na zápis nástupnické společnosti do obchodního rejstříku podepisují všichni budoucí společníci. Pro zápis do obchodního rejstříku je nutno doložit všechny dokumenty o průběhu fúze, pravomocná rozhodnutí státních orgánů, jsou-li podmínkou účinnosti smlouvy o fúzi, účetní závěrky, prohlášení statutárních orgánů každé ze zúčastněných společností, že jim není známo, že byla podána žaloba na určení neplatnosti smlouvy o fúzi a průkaz o tom, že peněžní prostředky potřebné k vyplacení doplatků byly předány osobě pověřené vyplacením doplatků.

Statutární orgány zúčastněných společností a znalci, kteří zpracovali příslušné zprávy odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností při fúzi společníkům nebo věřitelům, zprostit se odpovědnosti mohou, jestliže prokáží, že jednali s péčí řádného hospodáře, právo na náhradu škody se promlčuje ve lhůtě pěti let ode dne, kdy se zápis fúze do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám.

Při fúzi veřejné obchodní společnosti s komanditní společností, pokud je nástupnickou společností veřejná obchodní společnost, stanou se všichni společníci komanditní společnosti neomezeně ručícími společníky. Postup při fúzi je potom totožný s postupem platným pro fúzi veřejných obchodních společností.

2. komanditní společnost

Pro fúze komanditních společností se použije přiměřeně úprava platná pro fúze veřejných obchodních společností s následujícími odchylkami:

- nemění-li se práva a povinnosti komanditistů, nemusí komanditisté podepsat smlouvu o fúzi,
- smlouva o fúzi musí obsahovat určení, kteří společníci budou mít postavení komplementářů a kteří budou mít postavení komanditistů, u komanditistů musí být uvedena výše vkladu,
- jestliže měl společník zanikající společnosti postavení komanditisty a v nástupnické společnosti bude mít postavení komplementáře, ručí za závazky všech zúčastněných společností trvající ke dni zápisu

fúze neomezeně a společně a nerozdílně s ostatními komplementáři, může však požadovat na společnících, kteří byli komplementáři i před zápisem fúze, aby mu nahradili plnění, které z důvodu ručení poskytl,

- jestliže měl společník zanikající společnosti postavení komplementáře a v nástupnické společnosti bude mít postavení komanditisty, ručí za závazky všech zúčastněných společností trvající ke dni zápisu fúze sloučením do obchodního rejstříku neomezeně a společně a nerozdílně s komplementáři a neomezeně ručícími komanditisty, a to po dobu pěti let ode dne, kdy se zápis fúze stal účinný vůči třetím osobám. Za závazky, které vznikly po zápisu fúze do obchodního rejstříku, ručí jen tehdy, nebyl-li v této době splacen jeho vklad do základního kapitálu společnosti.

S komanditní splečností se může sloučit veřejná obchodní společnost nebo může komanditní společnost splynout s veřejnou obchodní společností do nástupnické komanditní společnosti tak, že se všichni společníci veřejné obchodní společnosti stanou komplementáři komanditní společnosti.

3. společnost s ručením omezeným

Právní úprava fúze společnosti s ručením omezeným vychází z právní úpravy fúze akciových společností, obchodní zákoník však obsahuje některá zjednodušení. Fúze společností s ručením omezeným může být uskutečněna buď sloučením společností s ručením omezeným nebo splynutím společností s ručením omezeným. V obou případech dochází ke zrušení a zániku původní společnosti, u sloučení se tato společnost stává součástí jiné již dříve existující obchodní společnosti, při splynutí vytvářejí původní společnosti společnost novou. Základním právním úkonem, z něhož oba způsoby fúze vycházejí, je smlouva o fúzi. Smlouva musí mít formu notářského zápisu a její obsah stanoví, pokud jde o ty otázky, které musí být ve smlouvě upraveny, obchodní zákoník. Rozsah stanovených otázek se odlišuje v závislosti na tom, zda jde o fúzi sloučením nebo o fúzi splynutím společností s ručením omezeným.

Pokud se budou společnosti slučovat, musí smlouva o fúzi obsahovat identifikační údaje všech zúčastněných společností, výši vkladu a výši obchodního podílu každého společníka v zúčastněné společnosti před fúzí a v nástupnické společnosti po fúzi (výměnný poměr obchodních podílů), výměnný poměr obchodních podílů musí být vhodný a odůvodněný. Smlouva musí dále určovat výši základního kapitálu nástupnické společnosti, která je dána součtem výše základního kapitálu nástupnické společnosti před sloučením a výše vkladů do základního kapitálu nástupnické společnosti všech společníků zanikajících společností, limit výše základního kapitálu nástupnické společnosti je při tom dán výší čistého obchodního jmění, která vyplývá ze znaleckého posudku oceňujícího jmění zanikajících společností, který jsou tyto společnosti povinny nechat zpracovat. Účetnictví zanikající společnosti se převádí na společnost nástupnickou pomocí tzv. rozhodného dne fúze, který musí být rovněž určen v návrhu smlouvy o fúzi.

Při splynutí společností s ručením omezeným musí smlouva o fúzi obsahovat kromě uvedených náležitostí ještě návrh společenské smlouvy s tím, že maximální výše základního kapitálu nástupnické společnosti po splynutí nemůže vyšší než je součet vkladů společníků zanikajících společností do základního kapitálu těchto společností, tedy vkladů, které mají být poskytnuty do základního kapitálu nástupnické společnosti. Limit výše základního kapitálu nástupnické společnosti je při tom dán výší čistého obchodního jmění, která vyplývá ze znaleckého posudku oceňujícího jmění zanikajících společností, který jsou tyto společnosti povinny nechat zpracovat.

Při splynutí společností s ručením omezeným musí být součástí smlouvy o fúzi též projev vůle založit nástupnickou společnost a návrh společenské smlouvy nástupnické společnosti. Zakladateli společnosti s ručením omezeným, která vznikne splynutím, jsou zanikající společnosti. Pokud jde o určení prvních členů představenstva a popř. dozorčí rady, zvolí je valné hromady zanikajících společností. Pokud se nekonají valné hromady všech zanikajících společností, musí určení prvních členů orgánů obsahovat též smlouva o fúzi. Pokud jde o dozorčí radu, jsou první členové dozorčí rady voleni jen na dobu jednoho roku.

Zpráva o fúzi se nevyžaduje, pokud jsou všichni společníci současně jednateli společností s ručením omezeným. Zpráva o přezkoumání fúze se

nevyžaduje u těch společností s ručením omezeným, které nemají dozorčí radu. Přezkoumání fúze znalcem je nutné pouze tehdy, pokud o to požádá některý ze společníků zúčastněné společnosti, a přezkoumání se provádí jen u té zúčastněné společnosti, jejíž společník o přezkoumání požádal.

Před rozhodnutím o fúzi by jednatelé každé ze zúčastněných společností měli mít k dispozici dokumenty, které jsou pro fúzi nutné:

- návrh smlouvy o fúzi,
- účetní závěrky všech zúčastněných společností za poslední tři roky a zprávy auditora o jejich ověření,
- konečné účetní závěrky všech zúčastněných společností – sestavují se jako řádná či mimořádná účetní závěrka ke dni, který předchází rozhodnému dni fúze,
- zahajovací rozvahu nástupnické společnosti – sestavuje se k rozhodnému dni fúze – a zprávu auditora o jejím ověření,
- mezitímní účetní závěrku a zprávu auditora o jejím ověření, jestliže byla konečná účetní závěrka sestavena z údajů ke dni, od něhož ke dni vyhotovení návrhu smlouvy o fúzi uplynulo více než 6 měsíců,
- zprávu o fúzi, znaleckou zprávu o fúzi a zprávu o přezkoumání fúze, pokud se vyžadují, a posudek znalce, jímž ocenil jmění zanikajících společností).

Pokud mají uvedené dokumenty k dispozici, musí splnit informační povinnosti, které se k fúzi váží a které směřují jednak vůči vlastním společníkům zúčastněných společností, jednak vůči třetím osobám, zejména věřitelům zúčastněných společností. Tyto informační povinnosti jsou následující:

- alespoň měsíc přede dnem konání valné hromady, která bude rozhodovat o fúzi (rozhodující je den konání valné hromady nástupnické společnosti, popř. den konání první z valných hromad zanikajících společností), uložit do sbírky listin návrh smlouvy o fúzi, zveřejnit oznámení o tomto uložení a zveřejnit upozornění na práva věřitelů,
- písemnosti nutné k realizaci fúze zaslat společníkům s výjimkou znaleckého ocenění jmění zanikající společnosti – zde je společnost povinna upozornit společníky na to, že mají možnost seznámit se

> s tímto posudkem v sídle společnosti. Písemnosti musí být odeslány alespoň dva týdny přede dnem, v němž se má konat valná hromada, která bude rozhodovat o fúzi. Pokud se valná hromada konat nebude, musí být písemnosti odeslány společníkům alespoň dva týdny přede dnem, v němž byl společníkovi doručen návrh na rozhodnutí mimo valnou hromadu.

Kdykoli od okamžiku svolání valné hromady, která má o fúzi rozhodovat, nebo doručení návrhu na rozhodnutí mimo valnou hromadu jsou jednatelé povinni na žádost společníků poskytnout jim informace o ostatních zúčastněných společnostech, pokud jsou tyto informace důležité z hlediska fúze. V oznámení, kterým se svolává valná hromada, nebo v žádosti o hlasování mimo valnou hromadu musí být společníci na toto právo upozorněni.

Po splnění informačních povinností může následovat valná hromada, který bude rozhodovat o fúzi. V oznámení o konání valné hromady je nutno kromě obvyklých náležitostí tohoto oznámení uvést též údaje o vlivu fúze na obchodní podíly dosavadních společníků nástupnické společnosti (u sloučení). Na vlastní valné hromadě musí být jejím účastníkům volně přístupné k nahlédnutí všechny dokumenty, které byly předmětem informační povinnosti společnosti (viz předchozí odstavec). Rovněž průběh valné hromady je obchodním zákoníkem předepsán tak, aby se společníkům dostalo v nejvyšší míře informací nutných pro jejich rozhodnutí o fúzi: jednatelé jsou povinni nejprve objasnit návrh smlouvy o fúzi, poté k němu sdělí svoje stanovisko dozorčí rada, pokud je ustavena, a před hlasováním jsou jednatelé povinni seznámit společníky se znaleckou zprávou o fúzi, pokud byla tato zpráva sestavena, a se všemi podstatnými změnami, které se týkají majetku, závazků a hospodářských výsledků, k nimž došlo v období od rozhodného dne fúze, popř. informovat společníky o tom, že tyto změny odůvodňují jiný výměnný poměr obchodních podílů. Každý společník má právo na informace, které se týkají ostatních zúčastněných společností.

Obsah usnesení valných hromad je odlišný při sloučení a při splynutí akciových společností. Při sloučení musí usnesení zanikající společnosti obsahovat rozhodnutí o zrušení společnosti bez likvidace s přechodem

jmění na nástupnickou společnost, schválení návrhu smlouvy o fúzi, schválení konečné, popř. mezitímní účetní závěrky a schválení přistoupení akcionářů ke stanovám nástupnické společnosti. Usnesení valné hromady nástupnické společnosti musí obsahovat rozhodnutí o převzetí jmění zanikajících společností, schválení návrhu smlouvy o fúzi, schválení konečné, popř. mezitímní účetní závěrky a zahajovací rozvahy.

Při splynutí mají zanikající společnosti postavení zakladatelů, a proto musí být projev vůle založit nástupnickou společnost obsažen přímo ve smlouvě o fúzi stejně jako návrh společenské smlouvy. Usnesení valné hromady bude potom obsahovat pouze schválení smlouvy o fúzi a určení prvních členů orgánů nástupnické akciové společnosti.

K rozhodnutí valné hromady o fúzi je třeba souhlasu alespoň tří čtvrtin hlasů společníků zúčastněné společnosti přítomných na valné hromadě. Společenská smlouva může požadovat vyšší počet hlasů nebo splnění dalších požadavků. Jestliže se v důsledku fúze mají změnit práva společníků, vyžaduje se k fúzi souhlas všech společníků, jejichž práva se mění. Má-li se po fúzi ztížit převoditelnost obchodních podílů, vyžaduje se k fúzi souhlas všech dotčených společníků. Nejsou-li v některé společnosti dosud plně splaceny vklady, vyžaduje se k fúzi souhlas všech společníků ostatních zúčastněných společností. Společníci, kteří nebyli přítomni na valné hromadě, mohou projevit souhlas s navrhovanou fúzí i mimo valnou hromadu postupem, který umožňuje obchodní zákoník v rámci úpravy valné hromady společnosti s ručením omezeným.

O rozhodnutí valné hromady musí být pořízen notářský zápis, jehož přílohu tvoří návrh smlouvy o fúzi.

Právní účinky fúze, tj. zánik společnosti slučované, popř. společností splývajících a změna u nástupnické společnosti po sloučení, popř. vznik společnosti sloučením, nastávají zápisem fúze do obchodního rejstříku. Pro zápis fúze do obchodního rejstříku je nutno doložit všechny dokumenty o průběhu fúze, účetní závěrky, pravomocná rozhodnutí státních orgánů, jsou-li podmínkou účinnosti smlouvy o fúzi, prohlášení jednatelů každé ze zúčastněných společností, že jim není známo, že byla podána žaloba na určení neplatnosti smlouvy o fúzi, průkaz o tom, že peněžní prostředky potřebné k vyplacení doplatků byly předány bance pověřené vyplacením doplatků.

Teprve po zápisu fúze do obchodního rejstříku lze uskutečnit výměnu obchodních podílů podle následujících pravidel:

- nástupnická společnost nesmí vyměnit obchodní podíly zanikající společnosti za své obchodní podíly, pokud zanikající společnost má ve svém majetku vlastní obchodní podíly, popř. pokud jsou obchodní podíly zanikající společnosti v majetku jakékoli zanikající společnosti, dále nevymění nástupnická společnost obchodní podíly zaniklé společnosti za své obchodní podíly společníkovi zanikající společnosti, který se práva na výměnu vzdal. Nástupnická společnost nevymění obchodní podíly zaniklé společnosti ani osobám, které se podílejí ve stejném poměru na nástupnické i zanikající společnosti,
- má-li nástupnická společnost vlastní obchodní podíly ve svém majetku, může je použít k výměně za obchodní podíly zanikající společnosti.

Jestliže byla při sloučení zanikající společnost společníkem nástupnické společnosti, stává se nástupnická společnost majitelem vlastního obchodního podílu a musí jej do šesti měsíců převést nebo rozhodnout o snížení základního kapitálu o příslušný vklad, popř. o tom, že společníci převezmou tento podíl v poměru svých obchodních podílů za úplatu ve výši vypořádacího podílu.

Se společností s ručením omezeným může být sloučena nebo s ní může splynout též akciová společnost do nástupnické společnosti s ručením omezeným. Akcionářům budou v tomto případě vyměněny akcie za obchodní podíly na nástupnické společnosti. Akcionáři zanikající akciové společnosti, kteří s fúzí nesouhlasili, mají právo na vypořádání v penězích, pokud byli akcionáři zanikající společnosti ke dni konání valné hromady, která o fúzi rozhodla, této valné hromady se zúčastnili a pro fúzi nehlasovali. Jejich jména musí obsahovat notářský zápis o rozhodnutí valné hromady. Tito akcionáři jsou potom oprávněni vypovědět účast v nástupnické společnosti s ručením omezeným s účinky ke vzniku této společnosti, jestliže od zápisu fúze do obchodního rejstříku nevykonávali práva společníka. Výpověď musí mít písemnou formu s úředně ověřeným podpisem a musí být doručena nástupnické společnosti ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy

nabyl vůči třetím osobám účinnosti zápis o rozdělení do obchodního rejstříku, jinak toto právo zaniká.

4. akciová společnost

V úpravě akciové společnosti jsou obsaženy všechny základní instituty, které jsou využívány obchodním zákoníkem i pro regulaci fúzí u jiných forem obchodních společností:

- smlouva o fúzi: musí mít formu notářského zápisu, obsah smlouvy je stanoven zákonem, pokud jde o základní nutné náležitosti, návrh smlouvy musí schválit vlané hromady všech zúčastněných společností;
- doplatek na dorovnání: nesmí překročit 10 % jmenovité hodnoty akcií určených k výměně za akcie právního nástupce a poskytuje se akcionářům zanikající nebo i nástupnické společnosti, nelze-li při stanovení výměnného poměru akcií z vážných důvodů vyměnit akcie tak, aby nedošlo k poškození akcionářů některé ze zúčastněných společností,
- rozhodný den fúze: den, od něhož se jednání zanikající společnosti považují z účetního hlediska za jednání uskutečněná na účet nástupnické společnosti, tento den nemůže předcházet o více než devět měsíců den, k němuž bude podán návrh na zápis sloučení nebo splynutí do obchodního rejstříku;
- zpráva o fúzi: podrobná písemná zpráva, kterou sestavuje představenstvo každé ze zúčastněných společností a v níž je povinno objasnit z ekonomického i právního hlediska důsledky fúze, odůvodnit výměnný poměr akcií, výši případných doplatků a opatření ve prospěch majitelů jednotlivých druhů cenných papírů vydávaných společností, zpráva musí obsahovat i popis obtíží, které se vyskytly při oceňování pro stanovení výměnného poměru akcií,
- znalecká zpráva o fúzi: za každou ze zúčastněných společností přezkoumá návrh smlouvy o fúzi před jejím předložením dozorčí radě znalec jmenovaný soudem (znalec pro fúzi) a zpracuje o výsledku přezkoumání písemnou zprávu. Tato zpráva musí zejména obsaho-

vat stanovisko znalce k tomu, zda výměnný poměr akcií s případnými doplatky je odůvodněný a vhodný;

- zpráva o přezkoumání fúze: písemná zpráva, kterou vypracovává dozorčí rada každé ze zúčastněných společností a v níž se oznamuje výsledek přezkoumání zamýšlené fúze na základě návrhu smlouvy o fúzi a zprávy znalců o přezkoumání smlouvy o fúzi;
- právo na dorovnání: pokud není výměnný poměr akcií spolu s případnými doplatky na dorovnání přiměřený, má každý akcionář zúčastněné společnosti vůči nástupnické společnosti právo na dorovnání v penězích. Právo se uplatňuje u soudu v propadné lhůtě jednoho roku ode dne, kdy zápis fúze do obchodního rejstříku nabyl účinnosti vůči třetím osobám a soudní rozhodnutí, kterým se toto právo přiznává, je pro nástupnickou společnost závazné co do základu přiznaného práva i vůči ostatním akcionářům;
- odpovědnost za škodu členů představenstva a dozorčí rady zúčastněných společností a znalců: členové představenstva a dozorčí rady a znalci, kteří zpracovali příslušné zprávy odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností při fúzi akcionářům nebo věřitelům, zprostit se odpovědnosti mohou, jestliže prokáží, že jednali s péčí řádného hospodáře, právo na náhradu škody se promlčuje ve lhůtě pěti let ode dne, kdy se zápis fúze do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám,
- ochrana věřitelů: věřitelé zúčastněných společností, kteří přihlásí své pohledávky do šesti měsíců ode dne, kdy se zápis fúze do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám, a kteří nemohou požadovat uspokojení svých pohledávek, mohou požadovat poskytnutí dostatečné jistoty, jestliže se v důsledku fúze zhorší dobytnost jejich pohledávek;
- odkoupení akcií nástupnickou společností: je upraveno pro dvě situace:
  1) smlouva o fúzi může obsahovat závazek nástupnické společnosti odkoupit od menšinových akcionářů zanikající společnosrti akcie, jež jim byly vyměněny za akcie nástupnické společnosti, a to v případě, že se při fúzi postupuje tak, že o fúzi rozhodnuje představenstvo nástupnické společnosti a byla splněna povinnost upo-

zornit akcionáře na jejich práva jeden měsíc před rozhodováním valné hromady,

2) v důsledku sloučení se změní právní postavení akcionářů některé ze zúčastněných společností tak, že dojde k výměně akcií za akcie jiného druhu, popř. ke změně práv spojených s určitým druhem akcií, k výměně registrovaných akcií za neregistrované nebo k výměně akcií, jejichž převoditelnost není omezena za akcie s omezenou převoditelností. Smlouva o fúzi potom musí obsahovat závazek nástupnické společnosti odkoupit takto vyměněné akcie od osoby, která byla akcionářem zúčastněné společnosti ke dni konání valné hromady, jež rozhodla o fúzi, zúčastnila se této valné hromady a nehlasovala pro schválení smlouvy o fúzi.

V obou případech je nástupnická společnost povinna učinit akcionářům veřejný návrh smlouvy o koupi akcií nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy nabyl vůči třetím osobám účinnosti zápis o fúzi do obchodního rejstříku, a to alespoň za kupní cenu přiměřenou hodnotě akcií.

Základní postupové kroky při fúzi, které jsou upraveny pro akciovou společnost, se opět promítají do postupu fúze ostatních společností. Začínají vypracováním návrhu smlouvy o fúzi, poté je představenstvo každé ze zúčastněných společností povinno

- uložit alespoň jeden měsíc před dnem konání valné hromady, jež má rozhodnout o fúzi, do sbírky listin návrh smlouvy o fúzi přezkoumaný dozorčí radou
- zveřejnit alespoň jeden měsíc před dnem konání valné hromady, jež má rozhodnout o fúzi, oznámení o uložení návrhu smlouvy do sbírky listin,
- současně zveřejnit upozornění pro akcionáře na jejich právo nahlédnout v sídle společnosti do příslušných dokumentů o fúzi,
- současně zveřejnit upozornění pro věřitele na jejich právo požadovat jistotu.

Návrh smlouvy o fúzi, zpráva o fúzi, znalecká zpráva o fúzi, zpráva o přezkoumání fúze, účetní závěrky všech zúčastněných společností za poslední tři roky, konečné účetní závěrky všech zúčastněných společností

a zahajovací rozvaha nástupnické společnosti (obé ověřeno auditorem) a posudek znalce o ocenění jmění společnosti musí být k nahlédnutí pro akcionáře v sídle každé ze zúčastněných společností alespoň jeden měsíc před valnou hromadou, která má rozhodnout o fúzi.

Svolání valné hromady, která má schválit návrh smlouvy o fúzi vyžaduje v prvé řadě pozvánku nebo oznámení o konání valné hromady. Pozvánka na valnou hromadu (oznámení o jejím konání) musí kromě obecných náležitostí obsahovat upozornění na práva akcionářů a vybrané údaje z konečné účetní závěrky; v pozvánce (oznámení) nástupnické společnosti musí být i údaje o vlivu sloučení na akcie dosavadních akcionářů nástupnické společnosti.

Na valné hromadě musí být jejím účastníkům volně přístupné všechny listiny o fúzi a na počátku jednání je představenstvo povinno objasnit akcionářům návrh smlouvy o fúzi. Svoje stanovisko sdělí i dozorčí rada a představenstvo seznámí akcionáře se znaleckou zprávou o fúzi a se všemi podstatnými změnami, které se týkají majetku, závazků a hospodářských výsledků společnosti, k nimž došlo v období od rozhodného dne fúze.

Usnesení valné hromady zanikající společnosti o sloučení obsahuje rozhodnutí o zrušení společnosti bez likvidace s přechodem jmění na nástupnickou společnost, schválení návrhu smlouvy o fúzi, schválení konečné, popř. mezitímní účetní závěrky a schválení přistoupení akcionářů ke stanovám nástupnické společnosti.

Usnesení valné hromady nástupnické společnosti (pro splynutí se uplatní pouze úprava pro zanikající společnost) musí obsahovat souhlas s převzetím jmění zanikajících společností, schválení návrhu smlouvy o fúzi, schválení konečné, popř. mezitímní účetní závěrky a zahajovací rozvahy, rozhodnutí o vydání nových akcií nebo o možnosti nabýt vlastní akcie, je-li to třeba k výměně akcií zanikající společnosti za akcie právního nástupce, podobu, druh, formu, jmenovitou hodnotu a počet akcií nástupnické společnosti po sloučení, výši základního kapitálu nástupnické společnosti.

K rozhodnutí se vyžaduje souhlas alespoň tří čtvrtin hlasů přítomných akcionářů, pokud společnost vydala více druhů akcií, vyžaduje se i souhlas alespoň tří čtvrtin přítomných akcionářů u každého druhu akcií, o rozhodnutí valné hromady musí být pořízen notářský zápis, jehož přílohou musí být návrh smlouvy o fúzi.

Pro zápis fúze do obchodního rejstříku je nutno doložit všechny dokumenty o průběhu fúze, účetní závěrky, pravomocná rozhodnutí státních orgánů, jsou-li podmínkou účinnosti smlouvy o fúzi, prohlášení členů představenstva každé ze zúčastněných společností, že jim není známo, že byla podána žaloba na určení neplatnosti smlouvy o fúzi, průkaz o tom, že peněžní prostředky potřebné k vyplacení doplatků byly předány osobě pověřené vyplacením doplatků, doklad o tom, že listinné akcie potřebné k výměně byly předány osobě, která výměnu obstarává, doklad o doručení oznámení Střediska cenných papírů o vydání akcií potřebných k výměně, průkaz, že společnost má dostatek peněžních prostředků jako jistota pro akcionáře, pokud má společnost odkupovat vlastní akcie. Účinnost fúze nastupuje dnem zápisu fúze do obchodního rejstříku.

Teprve po zápisu fúze do obchodního rejstříku lze uskutečnit výměnu akcií, a to podle následujících pravidel:

- nástupnická společnost nesmí vyměnit akcie zanikající společnosti za své akcie, pokud zanikající společnost má ve svém majetku vlastní akcie, popř. pokud jsou akcie zanikající společnosti v majetku jakékoli zanikající společnosti, dále nevymění nástupnická společnost akcie zaniklé společnosti za své akcie akcionáři zanikající společnosti, který se práva na výměnu vzdal. Nástupnická společnost nevymění akcie zaniklé společnosti ani osobám, které se podílejí ve stejném poměru na nástupnické i zanikající společnosti,
- má-li nástupnická společnost vlastní akcie ve svém majetku, může je použít k výměně za akcie zanikající společnosti,
- mají-li být vyměněny listinné akcie, pověří představenstvo obstaráním výměny obchodníka s cennými papíry a předá mu potřebné listinné akcie před zápisem sloučení do obchodního rejstříku,
- jestliže mají být vydány zaknihované akcie, je představenstvo nástupnické společnosti povinno požádat o vydání akcií Středisko cenných papírů před zápisem fúze do obchodního rejstříku a příkaz k vydání akcií potom dát ve lhůtě určené ve smlouvě o fúzi po zápisu fúze do obchodního rejstříku.

V rámci úpravy akciových společností jsou upraveny i další postupy chránící společníky a věřitele. Tyto postupy mají obecný dosah a jsou na

základě odkazů využívány i při fúzích jiných forem obchodních společností.

Ochrana věřitelů

Věřitelé zúčastněných společností, kteří přihlásí své pohledávky do šesti měsíců ode dne, kdy se zápis fúze do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám, a kteří nemohou požadovat uspokojení svých pohledávek, mohou požadovat poskytnutí dostatečné jistoty, jestliže se v důsledku fúze zhorší dobytnost jejich pohledávek. Jestliže věřitel prokáže, že se v důsledku sloučení podstatným způsobem sníží dobytnost jeho pohledávky, je oprávněn požadovat poskytnutí dostatečné jistoty ještě před zápisem sloučení do obchodního rejstříku. Právo na poskytnutí jistoty nemají věřitelé u těch pohledávek, u nichž jim přísluší právo na přednostní nebo oddělené uspokojení v konkursu, a u těch pohledávek, které vznikly až po dni, kdy se zápis fúze do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám.

Neplatnost smlouvy o fúzi a neplatnost fúze

Pro případ, že by smlouva o fúzi nebo postup při fúzi byly stiženy vadami, které by vedly ke zpochybnění smlouvy či procesu fúze, obsahuje obchodní zákoník pravidla pro neplatnost smlouvy o fúzi a neplatnost fúze. Důvodem neplatnosti smlouvy o fúzi mohou být teoreticky všechny vady právních úkonů, které upravuje občanský zákoník (nesvoboda, nevážnost, neurčitost, nesrozumitelnost, nemožnost plnění, rozpor se zákonem, obcházení účelu zákona, rozpor dobrými mravy, nedostatek formy). Je však otázka, zda je jejich uplatnění vzhledem k charakteru smlouvy o fúzi praktické. Speciální úprava neplatnosti smlouvy o fúzi v obchodním zákoníku váže tuto smlouvu na usnesení valné hromady a úpravu neplatnosti tohoto usnesení, neboť v převažujícím množství případů je smlouva o fúzi uzavřena teprve na základě schvalujících rozhodnutí valných hromad. Hlavním důvodem neplatnosti smlouvy o fúzi v tomto spojení by potom byl rozpor s požadavky zákona. Neplatnosti smlouvy o fúzi se může dovolávat pouze zúčastněná společnost nebo osoba, která je oprávněna podat žalobu na ne-

platnost usnesení valné hromady (§ 131 obch. zák.), neplatnost musí být prohlášena soudem a návrh je možno podat pouze do konce lhůty stanovené pro podání návrhu na neplatnost usnesení valné hromady. Návrh musí být spojen s návrhem na určení neplatnosti usnesení valné hromady o fúzi. Návrh na určení neplatnosti usnesení valné hromady o fúzi lze však podat samostatně a jejím důvodem může být rozpor rozhodnutí valné hromady o fúzi s návrhem smlouvy o fúzi nebo skutečnost, že smlouva o fúzi byla soudem prohlášena za neplatnou. Důvodem pro podání návrhu naopak nemůže být skutečnost, že výměnný poměr obchodních podílů a doplatků není přiměřený – v tomto případě náleží pouze právo na dorovnání. Návrh na určení neplatnosti smlouvy o fúzi nebo usnesení valné hromady o fúzi nelze podat po právní moci rozhodnutí soudu, jímž se povoluje zápis fúze do obchodního rejstříku. V řízení o neplatnost, které bylo již zahájeno, se bude pokračovat jen tehdy, pokud dojde ke změně předmětu řízení na řízení o náhradu škody nebo na řízení o právo na dorovnání. Pokud soud určí, že smlouva o fúzi nebo usnesení valné hromady o fúzi bylo neplatné, jsou ze závazků vzniklých od rozhodného dne fúze do zveřejnění údaje o uložení rozhodnutí soudu do sbírky listin zavázány a oprávněny společně a nerozdílně všechny zúčastněné společnosti.

Právo na dorovnání

Pokud není výměnný poměr obchodních podílů spolu s případnými doplatky na dorovnání přiměřený, má každý společník zúčastněné společnosti vůči nástupnické společnosti právo na dorovnání v penězích. Právo se uplatňuje u soudu v propadné lhůtě jednoho roku ode dne, kdy zápis fúze do obchodního rejstříku nabyl účinnosti vůči třetím osobám a soudní rozhodnutí, kterým se toto právo přiznává, je pro nástupnickou společnost závazné co do základu přiznaného práva i vůči ostatním společníkům. Uplatňovat právo na dorovnání u soudu může každý společník.

Jestliže byl výměnný poměr akcií nepřiměřený, nejsou společníci, kteří byli v dobré víře, povinni vyplacené doplatky, popř. akcie nástupnické společnosti vracet. Právo na dorovnání je nutno odlišovat od doplatku na dorovnání.

Odpovědnost za škodu

Jednatelé, členové dozorčí rady a znalci, kteří zpracovali příslušné zprávy odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností při fúzi zúčastněné společnosti, jejím společníkům nebo věřitelům. Zprostit se odpovědnosti mohou, jestliže prokáží, že jednali s péčí řádného hospodáře. Právo na náhradu škody se promlčuje ve lhůtě pěti let ode dne, kdy se zápis fúze do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám.

Zrušení obchodní společnosti s přechodem jmění na společníka

1. veřejná obchodní společnost

Tato přeměna se může uskutečnit za následujících podmínek:

- ve společnosti jsou pouze dva společníci,
- na straně jednoho z nich dojde k jeho výpovědi, smrti, zániku, pokud je společníkem právnická osoba, prohlášení konkursu na jeho majetek nebo pravomocnému nařízení výkonu rozhodnutí postižením podílu,
- druhý společník musí do jednoho měsíce ode dne, kdy nastal výše uvedený důvod, rozhodnout, že převezme bez likvidace společnosti její jmění, rozhodnutí musí mít formu notářského zápisu.

Pokud není rozhodnutí učiněno ve stanovené lhůtě, právo je učinit zaniká a společnost vstupuje do likvidace. Pokud je společníkem veřejné obchodní společnosti kapitálová společnost, vyžaduje se k převzetí jmění veřejné obchodní společnosti souhlas valné hromady a lhůta k rozhodnutí se prodlužuje o dobu potřebnou ke svolání valné hromady. O rozhodnutí valné hromady musí být pořízen notářský zápis. Společníkovi, u něhož nastal důvod zániku účasti na společnosti, náleží vypořádací podíl. Uvedený postup se použije i tehdy, pokud jmenované důvody zániku účasti na společnosti nastoupí u všech společníků společnosti s výjimkou jednoho z nich.

2. komanditní společnost

Pro postup se použijí přiměřeně pravidla platná pro totožnou přeměnu veřejné obchodní společnosti. Tato přeměna je však u komanditní společnosti možná jen tehdy, když zanikne účast všech komanditistů a ve společnosti zůstane pouze jediný komplementář.

3. společnost s ručením omezeným

Speciální právní úprava tohoto způsobu přeměny obchodní společnosti navazuje na úpravu v obecných ustanoveních o obchodních společnostech a připouští, aby se právním nástupcem společnosti s ručením omezeným stal jeden společník za těchto podmínek:

- rozhodnutí o této přeměně náleží valné hromadě
- společník, který má převzít jmění zanikající společnosti, musí být majitelem obchodního podílu na společnosti, jehož výše činí nejméně 90 %,
- společník je povinen poskytnout ostatním společníkům vypořádání v penězích, vypořádání musí být přiměřené a jeho výše musí být doložena posudkem znalce jmenovaného soudem,
- mezi společníkem a společností musí být uzavřena smlouva (smlouva o převzetí), která musí obsahovat firmu, sídlo, identifikační číslo, právní formu společníka, který jmění společnosti s ručením omezeným převezme, výši a lhůty vypořádání v penězích, upozornění společníkům, že mají právo na vypořádání a mohou žádat soudní přezkoumání jeho výše, i když budou hlasovat pro převzetí, určení, v jaké struktuře přebírá společník složky vlastního kapitálu a cizího kapitálu zanikající společnosti, jež nejsou závazkem, den, od něhož je jednání zanikající společnosti považováno z účetního hlediska za jednání uskutečněné na účet společníka, který převzal jmění společnosti (tento den nesmí předcházet o více jak 9 měsíců den, k němuž bude podán návrh na zápis převzetí do obchodního rejstříku), určení práv, které společník poskytne majitelům jednotlivých cenných papírů, které vydala zanikající společnost,

- též o této přeměně musí být zpracována zpráva obdobná zprávě o fúzi – není nutná pouze tehdy, jestliže jsou všichni společníci jednateli společnosti, znalec musí být ustanoven k přezkoumání smlouvy o převzetí a zpracování zprávy obdobné znalecké zprávě o fúzi jen tehdy, požádal-li o to některý ze společníků společnosti, přeměnu přezkoumá dozorčí rada společnosti a vyhotoví zprávu obdobou zprávě o přezkoumání fúze jen tehdy, pokud byla ve společnosti zřízena,
- společnost musí potom splnit informační povinnosti jako při fúzi společností s ručením omezeným,
- obsah usnesení valné hromady je dán tím, že společnost zaniká a jejím právním nástupcem bude jeden ze společníků: usnesení valné hromady musí obsahovat rozhodnutí o zrušení společnosti bez likvidace s přechodem jmění na jediného společníka, schválení návrhu smlouvy o převzetí,
- pokud je přejímajícím společníkem akciová společnost nebo společnost s ručením omezeným, potom je nutné, aby se konaly valné hromady i u těchto společností a přijaly rozhodnutí o tom, že souhlasí s převzetím jmění zanikající společnosti a schvalují též návrh smlouvy o převzetí, jestliže je přebírajícím společníkem akciová společnost, která má obchodní podíl, k němuž přísluší vklad, jehož výše dosahuje nejméně 90 % výše základního kapitálu společnosti, musí postupovat podle příslušných ustanovení obchodního zákoníku o zrušení akciové společnosti s převodem jmění na akcionáře, pokud je přejímajícím společníkem družstvo, vyžaduje se souhlas jeho členské schůze – o těchto rozhodnutích musí být pořízen notářský zápis, pokud je přejímajícím společníkem veřejná obchodní společnost nebo komanditní společnost, vyžaduje se písemný souhlas všech neomezeně ručících společníků, podpisy na prohlášení o souhlasu musí být úředně ověřeny,
- k rozhodnutí valné hromady zanikající společnosti o převzetí je třeba souhlasu alespoň tří čtvrtin hlasů přítomných společníků, nevyžaduje-li společenská smlouva vyšší počet hlasů nebo splnění dalších podmínek, společníci, kteří nebyli přítomni na valné hromadě, mohou projevit souhlas s touto přeměnou i mimo valnou hromadu,

- o rozhodnutí valné hromady musí být pořízen notářský zápis, jehož přílohu tvoří návrh smlouvy o převzetí.

Právní účinky převodu jmění na společníka nastávají zápisem převzetí do obchodního rejstříku. Pro zápis převzetí do obchodního rejstříku je nutno doložit všechny dokumenty o průběhu této přeměny, výpis z obchodního rejstříku prokazující, že přebírající společník je v rejstříku zapsán, stejnopis notářského zápisu z valné hromady, která převod jmění schválila, konečná účetní závěrka zanikající společnosti, popř. zahajovací rozvaha přebírajícího společníka a zprávy auditorů o jejich ověření.

4. akciová společnost

Speciální právní úprava tohoto způsobu přeměny obchodní společnosti navazuje na úpravu v obecných ustanoveních o obchodních společnostech a připouští, aby se právním nástupcem akciové společnosti stal jeden akcionář, který je majitelem akcií, jejichž jmenovitá hodnota přesahuje 90 % základního kapitálu společnosti (tzv. hlavní akcionář). I zde však rozhodnutí o této přeměně náležité valné hromadě, která schvaluje návrh smlouvy o převzetí, která je základní právní skutečností pro tuto přeměnu. Minimální obsahové náležitosti smlouvy jsou předepsány obchodním zákoníkem a řeší především vypořádání akcionářů s hlavním akcionářem. Hlavní akcionář je povinen poskytnout ostatním akcionářům vypořádání v penězích, vypořádání musí být přiměřené a jeho výše musí být doložena posudkem znalce jmenovaného soudem, vyplacením tohoto vypořádání pověří hlavní akcionář obchodníka s cennými papíry nebo banku, kterým předá potřebné finanční prostředky ještě před zápisem přeměny do obchodního rejstříku.

Též o této přeměně musí představenstvo společnosti zpracovat zprávu obdobnou zprávě o fúzi, musí být ustanoven znalec k přezkoumání smlouvy o převzetí, který o přezkoumání vypracuje zprávu obdobnou znalecké zprávě o fúzi, a přeměnu přezkoumá i dozorčí rada společnosti a vyhotoví zprávu obdobou zprávě o přezkoumání fúze. Společnost musí potom splnit informační povinnosti jako při fúzi akciových společností. V pozvánce na valnou hromadu, která bude o přeměně rozhodovat musí společnost upozornit akcionáře a věřitele na jejich práva daná informačními povinnost-

mi společnosti, které jsou obdobné informačním povinnostem při fúzi a směřují k akcionářům a věřitelům společnosti. Na vlastní valné hromadě musí být jejím účastníkům volně přístupné k nahlédnutí všechny dokumenty, které byly předmětem informační povinnosti společnosti. Rovněž průběh valné hromady je obchodním zákoníkem předepsán tak, aby se akcionářům dostalo v nejvyšší míře informací nutných pro jejich rozhodnutí o této přeměně: představenstvo je povinno nejprve objasnit akcionářům návrh smlouvy o převzetí, poté k němu sdělí svoje stanovisko dozorčí rada a před hlasováním je představenstvo povinno seznámit akcionáře se znaleckou zprávou a se všemi podstatnými změnami, které se týkají majetku, závazků a hospodářských výsledků, k nimž došlo v období od rozhodného dne. Každý akcionář má právo na informace, které se týkají společníka, který převezme jmění zanikající společnosti.

Obsah usnesení valné hromady je dán tím, že společnost zaniká a jejím právním nástupcem bude jeden ze společníků: usnesení valné hromady musí obsahovat rozhodnutí o zrušení společnosti bez likvidace s přechodem jmění na jediného společníka, schválení návrhu smlouvy o převzetí, schválení konečné, popř. mezitímní účetní závěrky,

Pokud je přejímajícím společníkem akciová společnost nebo společnost s ručením omezeným, potom je nutné, aby se konaly valné hromady i u těchto společností a přijaly rozhodnutí o tom, že souhlasí s převzetím jmění zanikající společnosti a schvalují též návrh smlouvy o převzetí, pokud je přejímajícím společníkem družstvo, vyžaduje se souhlas jeho členské schůze - o těchto rozhodnutích musí být pořízen notářský zápis, pokud je přejímajícím společníkem veřejná obchodní společnost nebo komanditní společnost, vyžaduje se písemný souhlas všech neomezeně ručících společníků, podpisy na prohlášení o souhlasu musí být úředně ověřeny,

K rozhodnutí valné hromady zanikající společnosti o převzetí je třeba souhlasu alespoň tří čtvrtin hlasů přítomných akcionářů, nevyžadují-li stanovy vyšší počet hlasů nebo splnění dalších podmínek. Jestliže společnost vydala více druhů akcií, vyžaduje se hlasování též podle druhů akcií a musí být dosažena stejná kvalifikovaná většina.

O rozhodnutí valné hromady musí být pořízen notářský zápis, jehož přílohu tvoří návrh smlouvy o převzetí.

Pokud je přebírající společník majitelem všech akcií zanikající společnosti s hlasovacími právy, nevyžaduje se k přeměně ani rozhodnutí valné hromady nástupnické společnosti (pokud se jedná o akciovou společnost nebo společnost s ručením omezeným) ani rozhodnutí valné hromady společnosti zanikající a postačí rozhodnutí představenstev.

Pokud hlavní akcionář není fyzickou osobou, je oprávněn převzít firmu zaniklé společnosti s uvedením dodatku označujícího právní nástupnictví a bez dodatku vyjadřujícího právní formu obchodní společnosti, která zanikla.

Právní účinky převodu jmění na společníka, tj. zánik akciové společnosti a změna u hlavního akcionáře po převzetí, nastávají zápisem převzetí do obchodního rejstříku. Pro zápis převzetí do obchodního rejstříku je nutno doložit všechny dokumenty o průběhu této přeměny. Jestliže společnost nebo společník, který přebírá její jmění, nepodají do šesti měsíců ode dne, kdy valná hromada zanikající společnosti o této přeměně rozhodla, návrh na povolení zápisu přeměny do obchodního rejstříku, má společník i společnost právo od smlouvy odstoupit. Odstoupením zanikají práva a závazky obou zúčastněných. Pokud nebude podán návrh na povolení zápisu sloučení do obchodního rejstříku do jednoho roku, platí nevyvratitelná domněnka, že k odstoupení od smlouvy došlo.

Pokud jde o ochranu věřitelů a společníků přeměňované společnosti, uplatní se úprava uvedená u fúzí akciových společností. Tato úprava se potom aplikuje i pro převzetí jmění jedním ze spolenčníků u ostatních forem obchodích společností.

K ochranným ustanovením náleží zejména možnost podat návrh na vyslovení neplatnosti převzetí. Návrh na určení neplatnosti směřuje proti usnesení valné hromady o převzetí a jejím důvodem bude rozpor rozhodnutí valné hromady o převzetí se smlouvou o převzetí, popř. skutečnost, že smlouva o převzetí byla soudem prohlášena za neplatnou. Důvodem pro podání návrhu může samozřejmě být rozpor rozhodnutí valné hromady o převzetí s právním předpisem, společenskou smlouvou nebo stanovami společnosti, důvodem pro návrh na určení neplatnosti naopak nemůže být skutečnost, že vyrovnání není přiměřené – v tomto případě se akcionář, který nesouhlasil s výší doplatků, může domáhat, aby soud přiměřenost vyrovnání přezkoumal. Návrh na určení neplatnosti usnesení valné hromady

o převzetí nelze podat po právní moci rozhodnutí soudu, jímž se povoluje zápis převzetí do obchodního rejstříku. V řízení o neplatnost, které bylo již zahájeno, se bude pokračovat jen tehdy, pokud dojde ke změně předmětu řízení na řízení o náhradu škody nebo o poskytnutí majetkového vyrovnání. Pokud soud určí, že usnesení valné hromady o převzetí bylo neplatné, jsou ze závazků vzniklých od rozhodného dne rozdělení do zveřejnění údaje o uložení rozhodnutí soudu do sbírky listin zavázáni a oprávněni zanikající společnost i hlavní akcionář.

Ochrana věřitelů využívá postupy totožné s fúzemí akciových společností – věřitelé společnosti, kteří přihlásí své pohledávky do šesti měsíců ode dne, kdy se zápis převzetí do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám, a kteří nemohou požadovat uspokojení svých pohledávek, mohou požadovat poskytnutí dostatečné jistoty, jestliže se v důsledku převzetí zhorší dobytnost jejich pohledávek. Jestliže věřitel prokáže, že se v důsledku převzetí podstatným způsobem sníží dobytnost jeho pohledávky, je oprávněn požadovat poskytnutí dostatečné jistoty ještě před zápisem převzetí do obchodního rejstříku. Právo na poskytnutí jistoty nemají věřitelé u těch pohledávek, u nichž jim přísluší právo na přednostní nebo oddělené uspokojení v konkursu, a u těch pohledávek, které vznikly až po dni, kdy se zápis převzetí do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám.

Ani u převzetí jmění jedním ze společníků nechybí úprava odpovědnosti za škodu členů orgánů společnosti a znalců. Členové představenstva a dozorčí rady a znalci, kteří zpracovali příslušné zprávy odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností při převzetí společnosti, jejím akcionářům nebo věřitelům. Zprostit se odpovědnosti mohou, jestliže prokáží, že jednali s péčí řádného hospodáře. Právo na náhradu škody se promlčuje ve lhůtě pěti let ode dne, kdy se zápis fúze do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám.

Rozdělení

1. veřejná obchodní společnost

K rozdělení veřejné obchodní společnosti se vznikem nových právnických osob se vyžaduje smlouva o rozdělení uzavřená všemi společníky, která musí mít formu notářského zápisu. Rozdělením mohou vznikat veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti, u rozdělení se sloučením je přípustné sloučení i s komanditní společností.

Smlouva o rozdělení musí obsahovat projev vůle ke zrušení společnosti bez likvidace a musí určovat firmu a sídlo nástupnických společností, specifikovat, jaký majetek a jaké závazky přecházejí na jednotlivé nástupnické společnosti a kteří zaměstnanci se stávají zaměstnanci jednotlivých nástupnických společností, stanovit rozhodný den rozdělení a podmínky pro vypořádání v hotovosti, jež má poskytnout některá z nástupnických společností při nerovnoměrném výměnném poměru. Přílohou smlouvy jsou společenské smlouvy jednotlivých nástupnických společností.

Kromě smlouvy se jako další dokumenty k rozdělení vyžadují:

- zpráva o rozdělení vypracovaná statutárními orgány rozdělované společnosti, pokud všichni společníci nejsou též statutárními orgány společnosti,
- znalecká zpráva o rozdělení – při nerovnoměrném výměnném poměru.

I zde odpovídají statutární orgány společnosti a znalci společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností při rozdělení nástupnickým společnostem nebo jejich společníkům.Této odpovědnosti se zprostí, pokud prokáží, že jednali s péčí řádného hospodáře.

Každá z nástupnických společností ručí za závazky, které přešly v důsledku rozdělení ze zaniklé společnosti na ostatní společnosti nástupnické, a to společně a nerozdílně s ostatními nástupnickými společnostmi do výše základního kapitálu uvedeného v zahajovací rozvaze. Věřitelé zaniklé společnosti mají právo žádat, aby jim nástupnické společnosti poskytly jistotu za účelem zajištění jejich pohledávek, jestliže se v důsledku rozdělení zhorší dobytnost těchto pohledávek. Pokud není zřejmé ze smlouvy, jaký maje-

tek a závazky zaniklé společnosti přešly na jednotlivé nástupnické společnosti, stávají se nástupnické společnosti spolumajiteli majetku a k plnění závazků jsou zavázány společně a nerozdílně.

Návrh na zápis rozdělení do obchodního rejstříku podepisují všichni společníci nástupnických společností a přikládají se k němu dokumenty o rozdělení.

Každý, jehož právní zájmy jsou rozdělením dotčeny, má právo požadovat a obdržet od každé nástupnické společnosti i od společnosti zanikající informace o tom, jaký majetek a jaké závazky přecházejí na jednotlivé nástupnické společnosti.

2. komanditní společnost

Pro postup při rozdělení komanditní společnosti se použijí přiměřeně pravidla platná pro rozdělování veřejné obchodní společnosti.

3. společnost s ručením omezeným

Rozdělení společnosti s ručením omezeným se založením nových právnických osob

Na rozdíl od fúzí společností s ručením omezeným nemůže být jejich rozdělování, při němž vznikají nové právnické osoby, založeno na smlouvě, neboť účastníkem dělení je vždy pouze jedna společnost s ručením omezeným. K rozdělení je tedy nutný projekt rozdělení, který schvaluje valná hromada zanikající společnosti a jehož minimální náležitosti jsou obchodním zákoníkem předepsány výslovně. Kromě identifikačních údajů o zanikající společnosti a nástupnických společností je velmi důležitou součástí projektu poměr, v němž budou vyměněny obchodní podíly zanikající společnosti za obchodní podíly nástupnické společnosti (tzv. výměnný poměr), u obchodních podílů nástupnické společnosti musí být uvedena výše vkladu, na němž je obchodní podíl založen, a údaj o převoditelnosti obchodního podílu. Dále musí být určena výše vkladu do základního kapitálu nástupnické společnosti u každého společníka a velikost obchodního podílu každého společníka, je-li nástupnickou společností společnost s ručením omezeným, a výše případného doplatku na dorovnání s pravidly pro jeho výplatu. Vý-

měnný poměr může být stanoven jako rovnoměrný – stejný pro všechny společníky ve všech nástupnických společnostech podle jejich podílu účasti na základním kapitálu zanikající společnosti – nebo jako nerovnoměrný, který znamená, že je stanoven pro jednotlivé nástupnické společnosti různě. Určení podrobností o způsobu výměny obchodních podílů a lhůta k výměně obchodních podílů musí být uvedeny tehdy, pokud jsou nástupnickými společnostmi akciové společnosti a výměna je spojena s vydáním akcií. Lhůta k výměně nesmí být delší než jeden měsíc ode dne účinnosti zápisu sloučení do obchodního rejstříku vůči třetím osobám a nesmí předcházet den zápisu sloučení do obchodního rejstříku. Projekt musí kromě jiného dále určovat rozhodný den rozdělení a další podrobnosti upravující právo na podíl na zisku a určení, jaký majetek a závazky přecházejí na jednotlivé nástupnické společnosti. Pokud je výměnný poměr nerovnoměrný musí být stanoveny též podmínky pro vypořádání v hotovosti poskytované některou z nástupnických společností nebo třetí osobou.

Součet výší základních kapitálů nástupnických společností nemůže být vyšší než čistý obchodní majetek zaniklé společnosti, který byl stanoven na základě znaleckého posudku.

Jednatelé zanikající společnosti jsou povinni zpracovat podrobnou písemnou zprávu (tzv. zprávu o rozdělení), v níž jsou povinni objasnit z ekonomického i právního hlediska důsledky rozdělení, odůvodnit výměnný poměr obchodních podílů, výši případných doplatků a opatření ve prospěch majitelů jednotlivých druhů cenných papírů vydávaných společností. Odůvodnění výměnného poměru není nutné při rovnoměrném výměnném poměru. Zpráva jednatelů se rovněž nevyžaduje, pokud jsou všichni společníci jednateli.

Při nerovnoměrném výměnném poměru musí být projekt rozdělení přezkoumán dvěma znalci jmenovanými soudem (znalci pro rozdělení), a to před jeho předložením dozorčí radě, pokud se předložení vyžaduje.

Dozorčí rada zanikající společnosti přezkoumá zamýšlené rozdělení na podkladě projektu, zprávy o rozdělení a zprávy znalců o rozdělení, pokud se tyto zprávy vyžadují, a vyhotoví o tom písemnou zprávu (zpráva o přezkoumání rozdělení). Tato zpráva se vyžaduje jen u těch společností, které mají zřízenu dozorčí radu.

Pokud mají jednatelé společnosti k dispozici výše uvedené dokumenty, musí splnit informační povinnosti, které se k rozdělení váží a které směřují jednak vůči vlastním společníkům rozdělované společnosti, jednak vůči třetím osobám, zejména věřitelům společnosti. Tyto informační povinnosti jsou následující: projekt rozdělení, účetní závěrky společnosti za poslední tři roky a zprávy auditora o jejich ověření, konečná účetní závěrka společnosti, zahajovací rozvaha nástupnických společností (sestavuje se k rozhodnému dni rozdělení) a zpráva auditora o jejich ověření, mezitímní účetní závěrka a zpráva auditora o jejím ověření, jestliže byla konečná účetní závěrka sestavena z údajů ke dni, od něhož ke dni vyhotovení projektu rozdělení uplynulo více než 6 měsíců, zpráva o rozdělení a zpráva o přezkoumání rozdělení, pokud se vyžadují, se zasílají společníkům. Společnost je povinna upozornit společníky na možnost seznámit se s posudkem znalce, který ocenil jmění zanikající společnosti, v sídle společnosti. Listiny, které je nutno zaslat společníkům, musí být odeslány nejméně dva týdny přede dnem, v němž se má konat valná hromada, ledaže se společník svého práva na zaslání listin vzdal.

Po splnění informačních povinností může následovat valná hromada, která bude rozhodovat o rozdělení. Na vlastní valné hromadě musí být jejím účastníkům volně přístupné k nahlédnutí všechny dokumenty, které byly předmětem informační povinnosti společnosti.

K rozhodnutí valné hromady o rozdělení se vyžaduje souhlas alespoň tří čtvrtin hlasů přítomných společníků, nevyžadují-li stanovy vyšší počet hlasů nebo splnění dalších podmínek. Jestliže se v důsledku rozdělení mají změnit práva společníků, vyžaduje se k rozdělení souhlas všech společníků, jejichž práva se mění. Má-li se po rozdělení ztížit převoditelnost obchodních podílů, vyžaduje se k rozdělení souhlas všech dotčených společníků. Společníci, kteří nebyli přítomni na valné hromadě, mohou projevit souhlas s navrhovaným rozdělením i mimo valnou hromadu postupem, který umožňuje obchodní zákoník v rámci úpravy valné hromady společnosti s ručením omezeným.

O rozhodnutí valné hromady musí být pořízen notářský zápis, jehož přílohu tvoří projekt rozdělení. Právní postavení zakladatele nástupnických společností má zanikající společnost, usnesení valné hromady zanikající

společnosti o rozdělení musí proto obsahovat (i když to zákon výslovně nezmiňuje):

- rozhodnutí o zrušení obchodní společnosti bez likvidace s přechodem jmění na nástupnické společnosti,
- schválení založení nástupnických obchodních společností (pozor jde o jedno heslo – založení obchodní společnosti),
- schválení projektu rozdělení,
- schválení konečné účetní závěrky zanikající společnosti a zahajovacích rozvah nástupnických společností, základní kapitál nástupnické společnosti v zahajovací rozvaze nemůže být vyšší než čistý obchodní majetek připadající na tuto společnost podle posudku znalce, který prováděl ocenění jmění zanikající společnosti,
- je-li právním nástupcem zanikající společnosti akciová společnost, uvedení jmen a bydlišť prvních členů dozorčí rady a představenstva nástupnické společnosti (první členové dozorčí rady jsou voleni pouze na dobu jednoho roku, ustanovení o volbě členů dozorčí rady zaměstnanci se nepoužije).

Po konání valné hromady o rozdělení je možno podat návrh na zápis rozdělení do obchodního rejstříku. K návrhu se přikládají všechny dokumenty, které obchodní zákoník pro rozdělení vyžaduje. Účinky rozdělení, tj. zánik rozdělované společnosti a vznik společností nástupnických, nastávají ke dni zápisu rozdělení do obchodního rejstříku.

Rozdělení společnosti s ručením omezeným sloučením

Rozdělení sloučením vyžaduje obdobný postup jako rozdělení společnosti s ručením omezeným se založením nových právnických osob. Rozdíly v obou procesech jsou dány tím, že nástupnické útvary nevznikají jako samostatné právnické osoby, nýbrž jsou slučovány s již existujícími společnostmi s ručením omezeným nebo akciovými společnostmi. Rozdílnosti jsou následující:

- místo projektu rozdělení se zpracovává a uzavírá smlouva o rozdělení a převzetí obchodního jmění (smlouva o rozdělení), která musí obsahovat i případný návrh změn stanov nebo společenských smluv

nástupnických společností. Písemný návrh této smlouvy zpracují statutární orgány zanikající společnosti a nástupnických společností,

- při slučování akciových společností s útvary, na něž se rozděluje zanikající společnost, se postupuje podle pravidel pro sloučení akciových společností (fúze akciových společností),
- při slučování společností s ručením omezeným s útvary, na něž se rozděluje zanikající společnost, se postupuje podle pravidel pro fúze společností s ručením omezeným,
- jestliže se rozdělení sloučením účastní akciová společnost, vyžaduje se zpráva znalců o rozdělení i při rovnoměrném výměnném poměru akcií,
- zprávy o rozdělení se nevyžadují v tom případě, že se tohoto práva vzdají společníci všech zúčastněných společností, a tehdy, když jsou všichni společníci zúčastněných společností jednateli,
- každý věřitel zanikající společnosti, jehož pohledávka přešla na určitou nástupnickou společnost, má právo na ochranu jak podle ustanovení o sloučení společností, tak podle ustanovení o jejich rozdělení,
- konečnou účetní závěrku jako řádnou nebo mimořádnou závěrku sestavenou ke dni, který předchází rozhodnému dni rozdělení, sestavují všechny zúčastněné společnosti (tj. zanikající společnost i nástupnické společnosti, s nimiž se útvary vzniklé rozdělením budou slučovat), zahajovací rozvahu sestavují k rozhodnému dni rozdělení všechny nástupnické společnosti.

4. akciová společnost

Rozdělení akciové společnosti se založením nových právnických osob

Rovněž právní úprava rozdělování akciových společností byla východiskovou pro regulaci rozdělovacích procesů u ostatních forem obchodních společností. Stanovila, že výchozí právní skutečností pro rozdělení je projekt rozdělení, který schvaluje valná hromada zanikající společnosti. Projekt musí obsahovat alespoň identifikační údaje o zanikající společnosti a společnostech nástupnických, poměr, v němž budou vyměněny akcie zanikající společnosti za akcie nástupnické společnosti (tzv. výměnný po-

měr), u akcií nástupnické společnosti musí být uvedena jejich podoba, druh, forma, jmenovitá hodnota a údaj o převoditelnosti. Dále musí být stanoveny podrobnosti o tom, jak se bude postupovat při výměně akcií, a musí být určena výše vkladu do základního kapitálu nástupnické společnosti u každého akcionáře, popř. velikost obchodního podílu každého společníka, je-li nástupnickou společností společnost s ručením omezeným, a výše případného doplatku na dorovnání s pravidly pro jeho výplatu. Výměnný poměr může být stanoven jako rovnoměrný – stejný pro všechny akcionáře ve všech nástupnických společnostech podle jejich podílu účasti na základním kapitálu zanikající společnosti – nebo jako nerovnoměrný, který znamená, že je stanoven pro jednotlivé nástupnické společnosti různě. Lhůta k výměně akcií nesmí být delší než jeden měsíc ode dne účinnosti zápisu sloučení do obchodního rejstříku vůči třetím osobám a nesmí předcházet den zápisu sloučení do obchodního rejstříku. Další důležitou součástí projektu rozdělení je rozhodný den rozdělení a určení, který majetek a závazky a kteří zaměstnanci přecházejí na jednotlivé nástupnické společnosti. V projektu musí být též řešeny kompenzace pro akcionáře, kteří se nechtějí stát společníky nástupnických společností, a pro případy nerovnoměrného výměnného poměru.

Jestliže dojde ke štěpení akcií akcionářů nástupnické společnosti nebo se bude měnit jejich podoba, druh nebo forma, použijí se pro tyto procesy příslušná ustanovení obchodního zákoníku. Součet výší základních kapitálů nástupnických společností nemůže být vyšší než čistý obchodní majetek zaniklé společnosti, který byl stanoven na základě znaleckého posudku.

Představenstvo zanikající společnosti je kromě návrhu projektu povinno zpracovat podrobnou písemnou zprávu (tzv. zprávu o rozdělení), v níž musí objasnit z ekonomického i právního hlediska důsledky rozdělení, odůvodnit výměnný poměr akcií, výši případných doplatků a opatření ve prospěch majitelů jednotlivých druhů cenných papírů vydávaných společností. Zpráva musí obsahovat i informace o ocenění jmění rozdělované společnosti znalcem, označení rejstříkového soudu, kde je uložen znalecký posudek a popis obtíží, které se vyskytly při oceňování pro stanovení výměnného poměru akcií. Odůvodnění výměnného poměru není nutné při rovnoměrném výměnném poměru.

Při nerovnoměrném výměnném poměru musí být projekt rozdělení přezkoumán dvěma znalci jmenovanými soudem (znalci pro rozdělení). Znalci zpracují o výsledku přezkoumání písemnou zprávu (znalecká zpráva o rozdělení) a jsou oprávněni vyžadovat od zanikající společnosti potřebné informace a provádět potřebná šetření. Zpráva musí zejména obsahovat stanovisko znalce k tomu, zda nerovnoměrný výměnný poměr akcií s případnými doplatky je odůvodněný; musí uvádět, které metody byly pro stanovení výměnného poměru akcií použity a vyjadřovat se k tomu, zda jsou pro daný případ přiměřené. Dále musí zpráva uvádět, jakých výsledků by se dosáhlo při použití každé z uvedených metod a jaká váha byla při stanovení výměnného poměru jednotlivým metodám přiznána. Zpráva musí též informovat o tom, zda se při oceňování jmění vyskytly obtíže a v čem tyto obtíže spočívaly.

Dozorčí rada zanikající společnosti přezkoumá zamýšlené rozdělení na podkladě projektu, zprávy o rozdělení a zprávy znalců o rozdělení, pokud se tyto zprávy vyžadují, a vyhotoví o tom písemnou zprávu (zpráva o přezkoumání rozdělení).

Zpráva o rozdělení ani zpráva o přezkoumání rozdělení se nevyžadují, jestliže s tím všichni akcionáři projevili souhlas. Projev souhlasu musí mít písemnou formu s úředně ověřeným podpisem. Souhlas může být též udělen na valné hromadě, v tomto případě se prohlášení o souhlasu uvede v notářském zápisu o rozhodnutí valné hromady.

Pokud má představenstvo společnosti k dispozici výše uvedené dokumenty, musí splnit informační povinnosti, které se k rozdělení váží a které směřují jednak vůči vlastním akcionářům rozdělované společnosti, jednak vůči třetím osobám, zejména věřitelům společnosti. Tyto informační povinnosti jsou následující:

- alespoň měsíc přede dnem konání valné hromady, která bude rozhodovat o rozdělení, uložit do sbírky listin projekt po případném přezkoumání dozorčí radou, zveřejnit oznámení o tomto uložení a zveřejnit upozornění na práva akcionářů a věřitelů,
- v sídle každé ze zúčastněných společností musí být k nahlédnutí pro akcionáře alespoň jeden měsíc přede dnem konání valné hromady, která bude rozhodovat o rozdělení nejdůležitější dokumenty, které se vztahují k rozdělení. Kromě návrhu projektu rozdělení jsou to

především účetní závěrky a výroční zprávy, které umožňují akcionářům učinit si názor na ekonomickou situaci rozdělované společnosti a případné důsledky, které pro ni rozdělení bude do budoucna mít.

Společnost je povinna vydat každému akcionáři na jeho žádost bezplatně jen za úhradu nákladů opis nebo výtah z uvedených písemností.

Po splnění informačních povinností může následovat valná hromada, která bude rozhodovat o rozdělení. V pozvánce na tuto valnou hromadu (oznámení o jejím konání) musí společnost kromě obecných náležitostí upozornit akcionáře na jejich práva včetně práva na vypořádání při nerovnoměrném výměnném poměru. Na vlastní valné hromadě musí být jejím účastníkům volně přístupné k nahlédnutí všechny dokumenty, které byly předmětem informační povinnosti společnosti, a rovněž průběh valné hromady je obchodním zákoníkem předepsán tak, aby se akcionářům dostalo v nejvyšší míře informací nutných pro jejich rozhodnutí o rozdělení: představenstvo je povinno nejprve objasnit akcionářům projekt rozdělení, poté k němu sdělí svoje stanovisko dozorčí rada a před hlasováním je představenstvo povinno seznámit akcionáře se znaleckou zprávou o rozdělení a se všemi podstatnými změnami, které se týkají majetku, závazků a hospodářských výsledků, k nimž došlo v období od rozhodného dne rozdělení, popř. informovat akcionáře o tom, že tyto změny odůvodňují jiný výměnný poměr akcií.

Jestliže se navrhuje rovnoměrný výměnný poměr akcií, je třeba k rozhodnutí valné hromady o rozdělení souhlasu alespoň tří čtvrtin hlasů přítomných akcionářů, nevyžadují-li stanovy vyšší počet hlasů nebo splnění dalších podmínek. Jestliže společnost vydala více druhů akcií, vyžaduje se hlasování též podle druhů akcií a musí být dosažena stejná kvalifikovaná většina.

Jestliže se navrhuje nerovnoměrný výměnný poměr akcií, je třeba k přijetí usnesení valné hromady o rozdělení alespoň 90 % hlasů všech akcionářů zanikající společnosti. Není-li tato podmínka splněna, mohou akcionáři, kteří nebyli přítomni na valné hromadě, projevit svůj souhlas s navrhovaným rozdělením i dodatečně, mimo valnou hromadu. Jejich souhlasné prohlášení musí mít formu notářského zápisu, v němž je nutno uvést

i obsah návrhu usnesení valné hromady. Toto prohlášení musí být společnosti doručeno do jednoho měsíce od konání valné hromady, která rozhodovala o rozdělení.

O rozhodnutí valné hromady musí být pořízen notářský zápis, jehož přílohu tvoří projekt rozdělení a návrh usnesení valné hromady.

Právní postavení zakladatele nástupnických společností má zanikající společnost, nevyžaduje se zakladatelská smlouva ani ustavující valná hromada, usnesení valné hromady zanikající společnosti o rozdělení musí proto obsahovat:

- rozhodnutí o zrušení obchodní společnosti bez likvidace s přechodem jmění na nástupnické společnosti,
- schválení založení nástupnických obchodních společností,
- schválení projektu rozdělení,
- schválení konečné účetní závěrky zanikající společnosti a zahajovacích rozvah nástupnických společností, základní kapitál nástupnické společnosti v zahajovací rozvaze nemůže být vyšší než čistý obchodní majetek připadající na tuto společnost podle posudku znalce, který prováděl ocenění jmění zanikající společnosti,
- je-li právním nástupcem zanikající společnosti akciová společnost, uvedení jmen a bydlišť prvních členů dozorčí rady a představenstva nástupnické společnosti (první členové dozorčí rady jsou voleni pouze na dobu jednoho roku, ustanovení o volbě členů dozorčí rady zaměstnanci se nepoužije).

Po konání valné hromady o rozdělení je možno podat návrh na zápis rozdělení do obchodního rejstříku. K návrhu se přikládají všechny dokumenty, které obchodní zákoník pro rozdělení vyžaduje, účinky rozdělení, tj. zánik rozdělované společnosti a vznik společností nástupnických, nastávají ke dni zápisu rozdělení do obchodního rejstříku.

Mají-li být v souvislosti s rozdělením vyměněny listinné akcie, pověří představenstvo obstaráním výměny obchodníka s cennými papíry a předá mu potřebné listinné akcie před zápisem sloučení do obchodního rejstříku. Jestliže mají být vydány zaknihované akcie, je představenstvo nástupnické společnosti povinno požádat o vydání akcií Středisko cenných papírů před

zápisem rozdělení do obchodního rejstříku a příkaz k vydání akcií potom dát ve lhůtě určené v projektu rozdělení po zápisu rozdělení do obchodního rejstříku. Mají-li se v souvislosti s rozdělením vyplatit akcionářům doplatky, pověří představenstvo zanikající společnosti vyplacením doplatků obchodníka s cennými papíry nebo banku a předá mu potřebné peněžní prostředky ještě před zápisem rozdělení do obchodního rejstříku.

Obdobně jako u fúzí obsahuje úprava rozdělení akciových společností i další pravidla, která mají obecný charakter a jsou aplikována i na rozdělovací procesy ostatních forem obchodních společností.

Zvláštní význam má u rozdělení ochrana věřitelů a dlužníků. Vzhledem k tomu, že rozdělením dochází k přeskupení závazků v dosud jednotné společnosti a k převzetí těchto závazků právními nástupci, je nutno chránit právní zájmy věřitelů zanikající společnosti, ale současně dát i dlužníkům možnost ke splnění jejich závazků. Obchodní zákoník proto stanoví následující pravidla:

1) každá z nástupnických společností ručí za závazky, jež přešly v důsledku rozdělení na ostatní nástupnické společnosti, a to společně a nerozdílně s ostatními nástupnickými společnostmi až do výše čistého obchodního majetku uvedeného v posudku znalce, který oceňoval jmění zanikající společnosti, nejméně ale do výše základního kapitálu vykázaného v zahajovací rozvaze. Ručení zaniká, pokud nástupnická společnost poskytne věřitelům ostatních nástupnických společností plnění v této výši,
2) věřitelé zaniklé společnosti mají právo žádat, aby jim nástupnické společnosti poskytly jistotu za účelem zajištění jejich pohledávek, jestliže se v důsledku rozdělení zhorší dobytnost těchto pohledávek. Pokud nebude dohody o jistotě dosaženo do 9 měsíců ode dne, kdy se zápis rozdělení do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám, nebo v téže lhůtě nebude jistota poskytnuta, ručí všechny nástupnické společnosti společně a nerozdílně za splnění závazků odpovídajících takto nezajištěným pohledávkám věřitelů podle předchozího bodu,
3) není-li z projektu rozdělení zřejmé, jaký majetek a závazky zaniklé společnosti přešel na jednotlivé nástupnické společnosti, stávají se

nástupnické společnosti spolumajiteli majetku a k plnění závazků zaniklé společnosti jsou zavázány společně a nerozdílně,

4) jestliže není dlužníkovi známo, na kterou z nástupnických společností přešla pohledávka zaniklé společnosti, je oprávněn plnit kterékoli z nástupnických společností, mezi sebou se společnosti vypořádají v poměru svých čistých obchodních majetků zjištěných znalcem, který prováděl ocenění jmění zanikající společnosti,
5) není-li známo věřiteli, na kterou z nástupnických společností přešel dluh zaniklé společnosti, může vyžadovat plnění po kterékoli z nástupnických společností, mezi sebou se společnosti vypořádají v poměru svých čistých obchodních majetků zjištěných znalcem, který prováděl ocenění jmění zanikající společnosti.

I rozdělování obchodních společností je postup složitý a nemusí vždy proběhnout zcela bez problémů. Pro případ, že by postup při rozdělení byl stižen vadami, které by vedly ke zpochybnění rozdělení, odkazuje obchodní zákoník na přiměřené použití pravidel pro neplatnost sloučení. Napadnout pro neplatnost nebude možno samotný projekt rozdělení, neboť jeho právní povaha je nejasná a neuplatní se na něj patrně pravidla platná pro právní úkony. Návrh na určení neplatnosti proto musí směřovat proti usnesení valné hromady o rozdělení a jeho důvodem bude rozpor rozhodnutí valné hromady o rozdělení s projektem rozdělení. Důvodem pro podání návrhu může samozřejmě být rozpor rozhodnutí valné hromady o rozdělení s právním předpisem, společenskou smlouvou nebo stanovami společnosti, důvodem pro návrh na určení neplatnosti naopak nemůže být skutečnost, že výměnný poměr a výše doplatků nejsou přiměřené – v tomto případě se akcionář, který nesouhlasil s výší doplatků může domáhat, aby soud stanovil doplatek ve vyšší částce. Návrh na určení neplatnosti usnesení valné hromady o rozdělení nelze podat po právní moci rozhodnutí soudu, jímž se povoluje zápis rozdělení do obchodního rejstříku. V řízení o neplatnost, které bylo již zahájeno, se bude pokračovat jen tehdy, pokud dojde ke změně předmětu řízení na řízení o náhradu škody. Pokud soud určí, že usnesení valné hromady o rozdělení bylo neplatné, je ze závazků vzniklých od rozhodného dne rozdělení do zveřejnění údaje o uložení rozhodnutí soudu do sbírky listin zavázána a oprávněna zanikající společnost.

Pomocí vypořádání řeší obchodní zákoník případy, kdy akcionář zanikající společnosti nesouhlasí se svou účastí ve společnosti nástupnické, a to pouze tehdy, pokud došlo k rozdělení s nerovnoměrným výměnným poměrem. Akcionář, který byl akcionářem zanikající společnosti ke dni konání valné hromady, která rozhodla o rozdělení, této valné hromady se zúčastnil a pro schválení projektu rozdělení nehlasoval, má právo na vypořádání v penězích. Jména těchto akcionářů musí obsahovat notářský zápis o rozhodnutí valné hromady. Uvedené právo však nemá akcionář, který se na všech nástupnických společnostech podílí ve stejném poměru jako na společnosti zanikající.

Je-li nástupnickou společností akciová společnost, provede se vypořádání tak, že tato společnost odkoupí od oprávněných akcionářů akcie, které získali výměnou za akcie zaniklé společnosti, a to za cenu přiměřenou hodnotě akcií (přiměřenost musí být doložena posudkem znalce). Nástupnická společnost je povinna učinit akcionářům veřejný návrh smlouvy o koupi akcií nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy nabyl vůči třetím osobám účinnosti zápis o rozdělení do obchodního rejstříku, a to alespoň za kupní cenu přiměřenou hodnotě akcií. Kupní cena musí být splatná při převodu akcií, nejpozději však do 1 měsíce od uzavření smlouvy. Pokud společnost návrh smlouvy neučiní, je akcionář sám oprávněn učinit společnosti návrh na uzavření smlouvy o odkoupení akcií a domáhat se uzavření této smlouvy u soudu.

Je-li nástupnickou společností společnost s ručením omezeným, má oprávněná osoba právo vypovědět účast v nástupnické společnosti s účinky ke vzniku této nástupnické společnosti, jestliže od zápisu rozdělení nevykonávala práva společníka. Výpověď musí mít písemnou formu s úředně ověřeným podpisem a musí být doručena nástupnické společnosti ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy nabyl vůči třetím osobám účinnosti zápis o rozdělení do obchodního rejstříku, jinak toto právo zaniká.

Jiný způsob ochrany akcionářů upravuje zákon ve vztahu k členům orgánů společnosti a znalcům. Členové představenstva a dozorčí rady a znalci, kteří zpracovali příslušné zprávy odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností při rozdělení nástupnickým společnostem, popř. jejich společníkům. Zprostit se odpovědnosti mohou, jestliže prokáží, že jednali s péčí řádného hospodáře. Právo na ná-

hradu škody se promlčuje ve lhůtě pěti let ode dne, kdy se zápis rozdělení do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám.

K rozdělení se jako speciální ochranný prostředek váže i zvláštní informační oprávnění: každý, jehož právní zájmy jsou rozdělením dotčeny, má právo požadovat a obdržet od každé nástupnické společnosti i od zanikající společnosti informace o tom, jaký majetek a jaké závazky přecházejí na jednotlivé nástupnické společnosti.

Rozdělení akciové společnosti sloučením

Rozdělení sloučením vyžaduje obdobný postup jako rozdělení akciové společnosti se založením nových právnických osob. Rozdíly v obou procesech jsou dány tím, že nástupnické útvary nevznikají jako samostatné právnické osoby, nýbrž jsou slučovány s již existujícími akciovými společnostmi či společnostmi s ručením omezeným. Rozdílnosti jsou následující:

- místo projektu rozdělení se zpracovává a uzavírá smlouva o rozdělení a převzetí obchodního jmění (smlouva o rozdělení), která musí obsahovat i případný návrh změn stanov nebo společenských smluv nástupnických společností. Písemný návrh této smlouvy zpracují statutární orgány zanikající společnosti a nástupnických společností,
- při slučování akciových společností s útvary, na něž se rozděluje zanikající společnost, se postupuje podle pravidel pro sloučení akciových společností,
- při slučování společností s ručením omezeným s útvary, na něž se rozděluje zanikající společnost, se postupuje podle pravidel pro fúze společností s ručením omezeným,
- jestliže se rozdělení sloučením účastní akciová společnost, vyžaduje se zpráva znalců o rozdělení i při rovnoměrném výměnném poměru akcií,
- zprávy o rozdělení se nevyžadují pouze v tom případě, že se tohoto práva vzdají společníci všech zúčastněných společností,
- každý věřitel zanikající společnosti, jehož pohledávka přešla na určitou nástupnickou společnost, má právo na ochranu jak podle ustanovení o sloučení akciových společností, tak podle ustanovení o jejich rozdělení,

- konečnou účetní závěrku jako řádnou nebo mimořádnou závěrku sestavenou ke dni, který předchází rozhodnému dni rozdělení, sestavují všechny zúčastněné společnosti (tj. zanikající společnost i nástupnické společnosti, s nimiž se útvary vzniklé rozdělením budou slučovat), zahajovací rozvahu sestavují k rozhodnému dni rozdělení všechny nástupnické společnosti.

Změna právní formy

1. veřejná obchodní společnost

Postup a podmínky pro změnu právní formy se řídí obecnou úpravou, k účinnosti dohody společníků o změně právní formy se vyžaduje souhlas příslušného státního orgánu, pokud je takový souhlas nutný podle zvláštních předpisů. Společníci ručí za závazky existující ke dni zápisu změny právní formy do obchodního rejstříku ve stejném rozsahu jako před změnou právní formy.

2. komanditní společnost

Na změnu právní formy se použijí ustanovení upravující tuto přeměnu u veřejné obchodní společnosti, společníci ručí za závazky existující ke dni zápisu změny právní formy do obchodního rejstříku ve stejném rozsahu jako před změnou právní formy, ledaže je ručení po změně právní formy přísnější. Pokud je ručení přísnější, ručí takto společníci po změně právní formy i za závazky, které existovaly ke dni zápisu změny právní formy do obchodního rejstříku.

3. společnost s ručením omezeným

Úprava procesu změny právní formy v rámci speciálních ustanovení o společnostech s ručením omezeným obsahuje pouze některé odchylky od obecných pravidel platných pro změnu právní formy obchodní společnosti, která jsou uvedena v rámci obecných ustanovení o obchodních společnostech. Speciální úprava se týká těchto otázek:

1) většiny potřebné k rozhodnutí valné hromady o změně právní formy: vyžaduje se souhlas alespoň tří čtvrtin hlasů přítomných společníků, pokud společenská smlouva nepožaduje většinu vyšší nebo splnění ještě dalších podmínek. Pokud společenská smlouva vyžaduje vyšší než tříčtvrtinovou většinu hlasů přítomných společníků, vyžaduje se tato většina i pro přijetí rozhodnutí o změně právní formy,
2) možnosti, aby společníci, kteří nebyli přítomni na valné hromadě, projevili svůj souhlas se změnou právní formy i mimo valnou hromadu postupem upraveným v rámci úpravy společnosti s ručením omezeným,
3) právní formy rozhodnutí valné hromady: o rozhodnutí valné hromady o změně právní formy akciové společnosti musí být pořízen notářský zápis,
4) práva na vypořádání společníků, kteří se změnou právní formy nesouhlasili – toto právo přísluší společníkovi, který po zápisu změny právní formy nevykonával práva společníka a před zápisem změny právní formy byl společníkem zanikající společnosti ke dni konání valné hromady, která rozhodla o změně právní formy, této valné hromady se zúčastnil a pro schválení změny právní formy nehlasoval. Jména těchto společníků musí obsahovat notářský zápis o rozhodnutí valné hromady. Oprávněná osoba má právo vypovědět účast v nástupnické společnosti s účinky ke vzniku této nástupnické společnosti. Výpověď musí mít písemnou formu s úředně ověřeným podpisem a musí být doručena nástupnické společnosti ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy nabyl vůči třetím osobám účinnosti zápis o rozdělení do obchodního rejstříku, jinak toto právo zaniká. Vlastní vypořádání se potom provede vypořádacím podílem vyplaceným v penězích. Tato úprava se uplatní i v těch případech, kdy se právní forma společnosti změnila na družstvo, veřejnou obchodní společnost nebo komanditní společnost.
5) Společník, který má právo na vypořádání, ručí za závazky existující ke dni zápisu změny právní formy do obchodního rejstříku ve stejném rozsahu jako před změnou právní formy, neručí však za závazky vzniklé po změně právní formy. Společník, který nemá právo na vypořádání, ručí za závazky existující ke dni zápisu změny právní for-

my do obchodního rejstříku ve stejném rozsahu jako před změnou právní formy, ledaže je po změně právní formy ručení vyšší. Pokud je ručení po změně právní formy vyšší, ručí takto společníci, kteří neuplatnili právo na vypořádání, po změně právní formy i za závazky, jež trvaly ke dni zápisu změny právní formy do obchodního rejstříku.

4. akciová společnost

Úprava procesu změny právní formy v rámci speciálních ustanovení o akciových společnostech obsahuje pouze některé odchylky od obecných pravidel platných pro změnu právní formy obchodní společnosti, která jsou uvedena v rámci obecných ustanovení o obchodních společnostech. Speciální úprava se týká těchto otázek:

1) vyžaduje se souhlas alespoň tří čtvrtin hlasů přítomných akcionářů, pokud stanovy nepožadují většinu vyšší nebo splnění ještě dalších podmínek. Pokud společnost vydala více druhů akcií, vyžaduje i hlasování podle druhů akcií a dosažení uvedené většiny,
2) o rozhodnutí valné hromady o změně právní formy akciové společnosti musí být pořízen notářský zápis,
3) právo na vypořádání vůči akcionářům, kteří se změnou právní formy nesouhlasili, přísluší akcionáři, který po zápisu změny právní formy nevykonával práva společníka a před zápisem změny právní formy byl akcionářem zanikající společnosti ke dni konání valné hromady, která rozhodla o změně právní formy, této valné hromady se zúčastnil a pro schválení změny právní formy nehlasoval. Jména těchto akcionářů musí obsahovat notářský zápis o rozhodnutí valné hromady. Oprávněná osoba má právo vypovědět účast v nástupnické společnosti s účinky ke vzniku této nástupnické společnosti. Výpověď musí mít písemnou formu s úředně ověřeným podpisem a musí být doručena nástupnické společnosti ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy nabyl vůči třetím osobám účinnosti zápis o rozdělení do obchodního rejstříku, jinak toto právo zaniká. Vlastní vypořádání se potom provede vypořádacím podílem vyplaceným v penězích. Akcionář, který má právo na vypořádání, neručí za závazky existující ke dni zápisu

změny právní formy do obchodního rejstříku ani za závazky vzniklé po změně právní formy.

Právě popsaná úprava znamenala převzetí standardů, které vyžadovaly evropské směrnice o přeměnách. Je možno konstatovat, že respektovala především ochranné prvky směřující k věřitelům a společníkům společností, rovněž základní postupové kroky při přeměnách následovaly směrnicové požadavky. Česká úprava důsledně vycházela ze smluvního základu přeměn, ze skutečnosti, že jde o způsob zrušení a zániku obchodních společností založený na jejich dobrovolném rozhodnutí. Terminologicky se proto odlišovala od třetí směrnice, která považovala za základ fúzí projekt fúze. Pokud ust. § 220a ObchZ vycházelo v tomto směru ze smlouvy o fúzi, přinášelo tím rovněž výkladový problém spočívající v tom, že bylo nutno vyřešit, jak bude taková smlouva uzavírána a jak spolu souvisí schválení návrhu smlouvy valnými hromadami zúčastněných společností a uzavření smlouvy jejich statutárními orgány. V některých směrech byla též pravidla obsažená v obchodním zákoníku přísnější, např. se vyžadovalo i přezkoumání smluv a projektů dozorčí radou, což směrnice nežádaly. Úprava opět zasahovala všechny formy společností – i když se u osobních společností snažila o zjednodušení, činila největší problémy aplikace postupů určených primárně pro akciové společnosti na přeměny veřejné obchodní a komanditní společnosti.

Návazné novelizace obchodního zákoníku se již nedotkly koncepce úpravy přeměn, upřesňovaly jen její znění a odstraňovaly nesprávnosti, které se do textu obchodního zákoníku dostaly. Největší změnou v tomto směru je doplnění úpravy o rozdělení odštěpením na základě z. č. 56/2006 Sb. Základní rozdíl od rozdělení se vznikem nových společností spočívá v tom, že rozdělovaná společnost nezaniká a že odštěpením části jmění může vzniknout i jen jedna nástupnická společnost. Nástupnická společnost může mít buď právní formu akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným. Svou právní povahou je projekt rozdělení odštěpením projevem vůle akciové společnosti vyčlenit část jmění a založit novou společnost s tím, že že se rozdělí její jmění mezi ni a nástupnickou společnost. Vyčleněná část jmění přejde na nástupnickou společnost dnem zápisu rozdělení odštěpením do obchodního rejstříku a akcionáři rozdělované společnosti se

ve stanoveném poměru stanou i společníky nástupnické společnosti.[108] Tento postup není v šesté směrnici upraven, nicméně ani zakázán.

Další etapu vývoje právní regulace přeměn obchodním společností zahájilo vydání směrnice o přeshraničních fúzích č. 2005/56/ES dne 26. 10. 2005 s tím, že lhůta k převzetí požadavků směrnice do národních právních řádů končí 15. prosince 2007.

Pro české právo znamenal tento požadavek nutnost rozhodnout mezi doplněním úpravy v obchodním zákoníku o další pravidla nebo úpravu úplně zrušit a vtělit ji do speciálního zákona. Posléze zvítězil druhý přístup, byl vydán z. č. 125/2008 o přeměnách obchodních společností a družstev, do něhož byla převedena úprava přeměn z obchodního zákoníku, která byla současně doplněna a rozšířena o úpravu přeshraničních fúzí.

Pokud jde o novou úpravu tuzemských přeměn obchodních společností, byla systematicky postavena na zcela jiné základy, než úprava dosavadní. V obchodním zákoníku byly příslušné partie ze zákona vypuštěny a převzaty úpravou novou, která důsledně vychází ze vztahu obecného a zvláštního a svou systematiku vytváří právě těmito postupy. Na rozdíl od původní úpravy v obchodním zákoníku se tak dostalo jednotlivým přeměnám ucelené úpravy a směrnicové požadavky byly promítnuty pouze do přeměn akciové společnosti.

Obsahově doznala úprava jen částečných změn, byla zachována dosažená úroveň harmonizace, sjednocena terminologie a odstraněny povinnosti, které požadavky směrnic překračovaly (zprávy dozorčí rady).

Nejvýznamnější změnu znamenalo doplnění o úpravu přeshraničních fúzí. Zásady, které musí být při přeshraniční fúzi dodrženy, vyplývají v přehledu z následující tabulky:

---

[108] DĚDIČ, J. in DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KŘÍŽ, R., Akciové společnosti. 6. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 817–818, ISBN 978-80-7179-587-2.

prvky fúze	přehled předepsaných postupů
Účastníci fúze	České obchodní společnosti obchodní společnost, která má právní subjektivitu a vlastní majetek, řídí se právním řádem jiného členského státu než České republiky a může se v souladu s požadavky práva Evropských společenství podle právních předpisů členského státu, jehož právním řádem se řídí, zúčastnit přeshraniční fúze Přeshraniční fúze se může zúčastnit i veřejná obchodní společnost a komanditní společnost; jestliže má mít v tomto případě nástupnická společnosti sídlo na území České republiky, musí mít nástupnická společnost právní formu veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti. Pokud bude sídlo nástupnické společnosti na území jiného členského státu, musí mít právní formu určenou právními předpisy tohoto členského státu. České osobní společnosti mohou fúzovat i se zahraniční komanditní společností na akcie za stejných podmínek jako přeshraniční fúze se zahraniční komanditní společností.
Právní forma účastníků fúze	Při přeshraniční fúzi musí mít zanikající i nástupnické korporace stejnou právní formu, ledaže právní předpisy všech členských států, v nichž mají zanikající i nástupnické korporace svá sídla, dovolují vnitrostátní fúze mezi korporacemi těchto různých právních forem. Má-li být tento požadavek zákona realizovatelný, je nutno pod právní formou podobnou řadící společnost do určitého typu společností s podobnými konstrukčními prvky. Je zřejmé, že nemůže jít o totožnost formy, neboť národní právní řády upravují jednotlivé typy společností v detailech odlišně.
Sídlo po fúzi	Nástupnická korporace může při přeshraniční fúzi umístit své sídlo do kteréhokoliv členského státu; tento postup se nepovažuje za přemístění sídla
Projekt fúze	Projekt fúze, jeho vyhotovení a obsah se řídí právním řádem, kterým se řídí osobní status fúzující společnosti. Pro české obchodní společnosti proto platí úprava náležitostí projektu podle z. č. 125/2008 Sb.; navíc musí projekt přeshraniční fúze obsahovat a) údaje o postupu, kterým se stanoví zapojení zaměstnanců do záležitostí nástupnické korporace,

	b) údaje o ocenění aktiv a pasiv převáděných na nástupnickou korporaci, c) pravděpodobné dopady přeshraniční fúze na zaměstnance, zejména údaje o plánovaném propouštění zaměstnanců, d) den účetních závěrek fúzujících korporací použitý pro stanovení podmínek přeshraniční fúze. Neobsahuje oproti tomu určení, v jaké struktuře nástupnická obchodní společnost přebírá složky vlastního a cizího kapitálu zanikající obchodní společnosti, jež nejsou závazkem. U fúzí akciových společností neurčuje projekt přeshraniční fúze, jak budou získány akcie nástupnické společnosti potřebné k výměně za akcie akcionářů zanikající společnosti, a údaje o tom, kolik míst v dozorčí radě nástupnické akciové společnosti má být obsazeno osobami volenými zaměstnanci nástupnické akciové společnosti – tato problematika je řešena u přeshraničních fúzí speciálními pravidly.
Zpráva o fúzi	Zprávy o přeshraniční fúzi musí být vždy vypracovány; vypracovávají se vždy samostatně za každou zúčastněnou korporaci; vypracování zprávy za všechny zúčastněné korporace není dovoleno. Kromě údajů požadovaných obecně pro všechny zprávy o fúzi musí dále obsahovat pravděpodobné dopady přeshraniční fúze na zaměstnance, zejména údaje o plánovaném propouštění zaměstnanců. V sídle každé z českých zúčastněných korporací musí být zpráva o přeshraniční fúzi vždy k nahlédnutí pro její společníky alespoň 1 měsíc před stanoveným dnem konání valné hromady, jež má rozhodnout o schválení přeshraniční fúze.
Účast znalce	U přeshraniční fúze přezkoumává projekt fúze vždy též znalec, který vyhotovuje znaleckou zprávu o fúzi. Povinnost přezkoumání není jen tehdy, pokud všichni společníci všech zúčastněných korporací souhlasí s tím, že zprávy nebudou vypracovány. Znalec pro přeshraniční fúzi je pro každou zahraniční zúčastněnou korporaci jmenován postupem podle právního řádu členského státu, v němž má zahraniční zúčastněná korporace své sídlo. Jeden znalec může být jmenován znalcem pro přeshraniční fúzi pro všechny české i zahraniční zúčastněné korporace. V tomto případě lze podat návrh na jmenování znalce v kterémkoliv členském státě, v němž má kterákoliv ze zúčastněných korporací své sídlo, nebo v němž nástupnická korporace bude mít své sídlo po zápisu přeshraniční fúze do zahraničního obchodního rejstříku.

Informační povinnosti	Povinnost zveřejnění projektu přeshraniční fúze podle tohoto zákona mají jen české zúčastněné korporace. Zahraniční zúčastněné korporace se při zveřejňování projektu přeshraniční fúze řídí právním řádem svého členského státu. Oznámení o uložení projektu fúze do sbírky listin musí u přeshraniční fúze obsahovat firmy nebo názvy, právní formy a sídla všech zúčastněných korporací, informaci o tom, v kterém zahraničním obchodním rejstříku nebo rejstřících jsou zapsány údaje a založeny listiny o každé z těchto zahraničních zúčastněných korporací, a informaci o právech, která mohou uplatňovat věřitelé a společníci každé ze zahraničních zúčastněných korporací podle právních předpisů toho členského státu, ve kterém má zahraniční zúčastněná korporace své sídlo. Jestliže se přeshraniční fúze účastní česká společnost s ručením omezeným, musí být projekt fúze, účetní závěrky, zpráva o fúzi a znalecká zpráva o fúzi odeslány společníkům nejméně 1 měsíc přede dnem konání valné hromady, na kterém má být schválen projekt přeshraniční fúze. Každá česká zúčastněná korporace je povinna bezplatně poskytnout každému společníkovi nebo věřiteli kterékoliv ze zúčastněných korporací písemnou formou, popř. elektronickou formou, úplnou informaci o všech právech, která náleží společníkům a věřitelům českých zúčastněných korporací podle zákona č. 125/2008 Sb. Právo seznámit se s projektem přeshraniční fúze a všemi zprávami o této fúzi a právo písemně se k nim vyjádřit mají i zaměstnanci korporace. Na toto právo musí být upozorněni.
Schvalování projektu fúze	Projekt přeshraniční fúze sloučením schvaluje valná hromada české zúčastněné korporace. Schválen musí být i způsob a rozsah zapojení zaměstnanců české nebo zahraniční nástupnické korporace, a to buď současně se schválením projektu fúze nebo na valné hromadě svolané speciálně k tomuto účelu. O rozhodnutí valné hromady nebo členské schůze české zúčastněné korporace, kterým byl schválen způsob zapojení zaměstnanců nástupnické korporace, musí být pořízen též notářský zápis. Případné neschválení způsobu zapojení zaměstnanců má za následek nemožnost zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku.
Výměna obchodních podílů a akcií	Výměna obchodních podílů nebo akcií a vyplacení doplatků se řídí českým zákonem o přeměnách jen tehdy, má-li mít nástupnická korporace po zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku své sídlo na území České republiky, jinak se řídí právními předpisy členského státu, na jehož území má mít nástup-

	nická korporace své sídlo po zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku tohoto členského státu.
Právo na dorovnání Odkup akcií	Uplatnit právo na zaplacení dorovnání může společník české zúčastněné korporace při přeshraniční fúzi uplatnit jen tehdy, jestliže všechny zahraniční zúčastněné korporace, jež mají svá sídla v členských státech, jejichž právní řády neupravují právo společníků na dorovnání při vnitrostátní fúzi, při schvalování přeshraniční fúze výslovně rozhodnou, že společníci české zúčastněné korporace mají právo na dorovnání postupem a za podmínek podle českého zákona o přeměnách i po zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo do zahraničního obchodního rejstříku. Jestliže toto právo společníci české zúčastněné korporace mají, jsou k řízení v těchto věcech příslušné i po zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo do zahraničního obchodního rejstříku soudy České republiky. Příslušným v prvém stupni je soud, který byl rejstříkovým soudem české zúčastněné korporace, jejíž společníci toto právo mají.

Pokud byl dokončen proces schvalování projektů přeshraniční fúze u jednotlivých zúčastněných společností, je nutno osvědčit, že u dané společnosti byly splněny všechny požadavky, které stanoví národní právní předpisy pro přeshraniční fúzi.

V České republice bylo osvědčování svěřeno notářům, kteří potvrzují splnění zákonem stanovených požadavků českou zúčastněnou korporací při přeshraniční fúzi vydáním osvědčení přeshraniční fúze. Osvědčení je veřejnou listinou. Osvědčení obsahuje identifikační údaje o notáři, zúčastněné korporaci, místu a datu vyhotovení osvědčení, potom vlastní osvědčení, že byly provedeny předepsané úkony a splněny všechny předepsané formality, seznam písemností, které byly notáři k osvědčení předloženy, otisk úředního razítka notáře a jeho podpis.

Pro účely zápisu do obchodního rejstříku (ať již v ČR nebo v zahraničí) vydává notář další osvědčení o zákonnosti dokončení přeshraniční fúze. Toto osvědčení obsahuje

a) jméno a příjmení notáře a jeho sídlo,
b) místo a datum vyhotovení osvědčení o zákonnosti dokončení přeshraniční fúze,

c) firmy, sídla, identifikační čísla a právní formy všech českých zúčastněných korporací a firmy, popřípadě názvy, sídla a právní formy všech zahraničních zúčastněných korporací,
d) seznam písemností, které byly notáři k osvědčení předloženy, a
e) prohlášení notáře, že se osobně přesvědčil, že
   1. byl projekt přeshraniční fúze schválen všemi zúčastněnými korporacemi ve stejném znění,
   2. byl v souladu s tímto zákonem stanoven způsob a rozsah zapojení zaměstnanců nástupnické korporace,
   3. mu byla předložena všemi českými zúčastněnými korporacemi osvědčení o splnění zákonných úkonů a formalit,
   4. mu byla předložena všemi zahraničními zúčastněnými korporacemi osvědčení vydaná k tomu příslušnými orgány veřejné moci za každou zahraniční zúčastněnou korporaci, a
   5. byly splněny všechny požadavky vyžadované českým právním řádem pro zápis přeshraniční fúze do obchodního rejstříku.

Proces přeshraniční fúze končí zápisem do obchodního rejstříku podle budoucího sídla korporace po fúzi. K návrhu na zápis přeshraniční fúze do obchodního rejstříku, jestliže je nástupnickou společností česká obchodní společnost, se kromě listin, jejichž předložení ukládá u fúzí prováděcí předpis (vyhl. č. 250/2005 Sb.), dále přikládá osvědčení notáře a osvědčení vydaná k tomu příslušnými orgány členských států, v nichž mají svá sídla zahraniční zúčastněné korporace v souladu s právními předpisy upravujícími přeshraniční fúze těchto členských států, a to za každou zúčastněnou korporaci jedno osvědčení.

Právní účinky přeshraniční fúze nastávají dnem zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo do zahraničního obchodního rejstříku.

Perspektiva úpravy přeměn v českém právu je spojena s uváděným zákonem č. 125/2008 Sb., který má být zachován i při zamýšlených změnách

českého právního řádu. Lze však očekávat, že bude dále upřesňován a doplňován podle zkušeností z aplikační praxe.[109]

4.2.7 Právní postavení společníků

Základy současné právní úpravy postavení akcionářů v českém právu byly vytvořeny zákonem č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem, staly se tedy účinnými od 1. ledna 1992. Tato úprava obsahovala základní vymezení akcionářských práv v podobě práva na dividendu, oprávnění účastnit se valné hromady, hlasovat na ní, požadovat na ní vysvětlení a uplatňovat návrhy. Počet hlasů akcionáře se řídil jmenovitou hodnotou jeho akcií a způsob hlasování byl ponechán na úpravě ve stanovách. Menšinovým akcionářům bylo přiznáno právo požádat představenstvo o svolání mimořádné valné hromady k projednání navržených záležitostí a dále žádat, aby představenstvo zařadilo jimi určenou záležitost na pořad jednání valné hromady a aby dozorčí rada přezkoumala výkon působnosti představenstva v určených záležitostech. Právní úprava byla velmi stručná, v podstatě neobsahovala žádná podrobnější pravidla pro výkon uvedených oprávnění.

Úprava postavení akcionáře byla v systematice obchodního zákoníku doplněna navazujícími pravidly o svolávání a rozhodování valné hromady. Zákonná pravidla rozlišovala při svolávání valné hromady pozvánku zasílanou osobně akcionářům s akciemi na jméno a oznámení o konání valné hromady určené akcionářům s akciemi na majtele, které se uveřejňovalo způsobem určeným stanovami. Pro oba způsoby svolání valné hromady předepisoval zákon, jaké obsahové náležitosti by pozvánka na valnou hromadu nebo oznámení o konání valné hromady mělo mít.

Hranice pro schopnost valné hromady usnášet se spojoval zákon s účastí akcionářů, kteří měli akcie s jmenovitou hodnotou představující úhrnem více než 30 % základního kapitálu společnosti, stanovám však ponechával možnost libovolné odchylné úpravy. Valná hromada rozhodovala většinou

---

[109] JIž v současné době se objevuje kritika některých částí úpravy přeshraničních fúzí – viz např. LASÁK, J., Tanec v temnotách (Svoboda usazování ve smyslu čl. 43 a 48 SES a přeshraniční fúze národních obchodních společností), Obchodněprávní revue, č. 4/2009, str. 91.

hlasů přítomných akcionářů, pokud obchodní zákoník nebo stanovy nevyžadovaly většinu jinou. Základní zákonné zpřísnění představovalo potom rozhodování o změně práv spojených s některým druhem akcií, pro které se vyžadovalo souhlasu dvoutřetinové většiny hlasů akcionářů majících tyto akcie.

První velká novelizace, která zasáhla uvedenou oblast, byla provedena zákonem č. 142/1996 Sb., jímž byla dosavadní kusá pravidla doplněna a rozšířena. Právě touto novelizací byl vytvořen základní právní rámec pravidel upravujících postavení akcionáře, který se v dalších letech již jen doplňoval a zpřesňoval. Byl založen na následujících zásadách:

- právo na dividendu: dividenda náleží jako podíl na zisku akcionářům, tantiéma je podíl na zisku členů představenstva a dozorčí rady a na zisku se mohou podílet i zaměstnanci společnosti, podíl na zisku nelze rozdělit na úkor majetku krytého základním kapitálem, splatnost podílu na zisku a způsob jeho výplaty určují primárně stanovy, zákon poskytuje podpůrná pravidla pro případ, že stanovy tyto otázky neupraví,
- řízení společnosti: akcionář je oprávněn účastnit se valné hromady, hlasovat na ní, má právo požadovat a dostat na ní vysvětlení záležitostí týkajících se společnosti, které jsou předmětem jednání valné hromady, a uplatňovat návrhy a protinávrhy. Hlasovací právo je spojeno s akcií. Stanovy musí určit počet hlasů spojených s akcií tak, aby na akcie se stejnou jmenovitou hodnotou připadal stejný počet hlasů. Pokud společnost vydává akcie s různou jmenovitou hodnotou, musí být počet hlasů spojených s těmito akciemi určen ve stejném poměru, jako je poměr jmenovitých hodnot těchto akcií.
- menšinová práva: právo požadovat svolání mimořádné valné hromady a navrhovat její pořad jednání, žádat představenstvo, aby zařadilo určitou záležitost do pořadu jednání valné hromady, žádat dozorčí radu, aby přezkoumala činnost představenstva nebo uplatnila právo na náhradu škody, které má společnost vůči členovi představenstva, žádat představenstvo, aby podalo žalobu na splacení emisního kursu akcií proti akcionářům, kteří jsou v prodlení s jeho splacením, a právo požádat s uvedením důvodů soud, aby odvolal likvidátora jmenovaného valnou hromadou a nahradil ho jinou osobou.

Realizaci akcionářských práv zajišťovala i podrobnější úprava svolávání a jednání valné hromady. Do novelizovaných pravidel pro svolávání a konání valné hromady byl zařazen rozhodný den pro účast na valné hromadě majitelů zaknihovaných akcií, byla určena lhůta pro konání valné hromady v rámci účetního období, byl upřesněn obsah pozvánky na valnou hromadu a stanoven požadavek, aby místo, datum a hodina konání valné hromady byly určeny tak, aby co nejméně omezovaly možnost akcionářů účastnit se valné hromady. Valnou hromadu svolávalo představenstvo pozvánkou doručovanou majitelům akcií na jméno nebo oznámením, které muselo být uveřejněno nejméně ve dvou celostátně distribuovaných denících. Byla upravena též možnost odvolání valné hromady nebo její odložení na pozdější termín.

Usnesení mohla přijmout valná hromada, pokud na ní byli přítomní akcionáři vlastnící akcie, jejichž jmenovitá hodnota přesahovala 30 % základního kapitálu společnosti, stanovy mohly uvedenou hranici jen zpřísnit. K přijetí usnesení byla potřebná prostá většina hlasů přítomných akcionářů, pro některé záležitosti však zákon požadoval kvalifikovanou dvoutřetinovou nebo tříčtvrtinovou většinu hlasů s tím, že změny akcionářských práv vyžadovaly ještě hlasování podle druhů akcií, u nichž se práva měnila. Zhoršení právního postavení akcionářů bylo spojeno s povinností společnosti učinit dotčeným akcionářům návrh na odkoupení jejich akcií.

Pravidla, která vtělila do obchodního zákoníku zmíněná novelizace, byla v dalších letech doplňována a upřesňována, základní zásady se však již nezměnily. Na postavení akcionářů měla v posledních letech zásadní vliv jen úprava procesů squeeze-out přijatá s účinností od 3. 6. 2005 zákonem č. 216/2005 Sb.

Problémy, které se při uskutečňování dané právní úpravy vyskytly, byly postupně řešeny judikaturou, a některé závěry vyplývající ze soudních rozhodnutí byly posléze vtěleny i do zákonné úpravy jako obecná pravidla chování.

Evropský impuls k dalšímu zásahu do uvedené úpravy přinesla směrnice č. 2007/36/ES. V této relativně stabilizované právní úpravě znamenala povinnost implementovat zásady směrnice kvalitativně novou etapu řešení právního postavení akcionářů. V reakci na směrnici byl vypracován návrh novelizace příslušných ustanovení obchodního zákoníku. Jeho legislativní

příprava na úrovni vlády byla skončena v roce 2009 a novelizace byla provedena z. č. 420/2009 Sb.

Transpoziční novela obchodního zákoníku vychází z toho, že směrnice by měla být přijata jen v minimálním nezbytném rozsahu, z hlediska subjektů, na něž bude novelizace vztažena, však je rámec směrnice překročen a změny jsou uplatněny na všechny akciové společnosti, nikoli pouze na ty, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu.

Pokud jde o systematiku obchodního zákoníku, zasáhly změny především dvě oblasti: úpravu právního postavení akcionářů a úpravu svolávání a průběhu valných hromad. Pro obě oblasti je potom určující princip rozhodného dne, neboť z něho vyplývá, kdo bude osobou oprávněnou k výkonu akcionářských práv.

Na rozdíl od dřívější úpravy, která aplikuje režim dne rozhodného pro výkon práva pouze na zaknihované akcie a spojuje ho s pozastavením výkonu práva vlastníka nakládat s akcií, je režim rozhodného dne používán obecně bez ohledu na podobu akcií. Možnost výkonu veškerých akcionářských práv je tak vázána na jediný rozhodný den, který je totožný pro akcie listinné i zaknihované. Oprávněnou je ta osoba, která byla k tomuto dni majitelem akcie. U listinných akcií na majitele, u nichž je příslušné právo spojeno s listinou a svědčí tomu, kdo akcii předloží, byla stanovena vyvratitelná právní domněnka, že ten, kdo cenný papír předkládá, byl oprávněn vykonávat práva v něm zakotvená též k rozhodnému dni. Společnostem s akciemi, které nejsou přijaty k obchodování na veřejném trhu, se ponechává na zvážení, zda konstrukci rozhodného dne budou aplikovat či nikoli (§ 184 odst. 2 obchodního zákoníku), pro společnosti, jejichž akcie byly k obchodování přijaty, je stanoven rozhodný den jednotně – je to vždy sedmý den předcházející konání valné hromady. Nová úprava je propojena s úpravou pozastavení práv nakládat s akcií v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu. Vzhledem k tomu, že se okruh oprávněných akcionářů fixuje k jednomu dni, bylo možno zrušit možnost emitenta požádat o pozastavení výkonu práv vlastníka zaknihované akcie.

Novelizace rozšiřuje možnosti, které jsou akcionářům k dispozici, pokud jde o právo na vysvětlení záležitostí společnosti. Vysvětlení může být poskytnuto též formou souhrnné odpovědi na více otázek obdobného obsahu. Vysvětlení může být též uveřejněno na internetových stránkách

společnosti nejpozději v den předcházející konání valné hromady a musí být k dispozici akcionářům v místě konání valné hromady.

Rozšířeny jsou i formy, v nichž akcionář může uplatňovat své návrhy k bodům, které mají být zařazeny na pořad jednání valné hromady. Návrhy lze doručovat představenstvu ještě před uveřejněním pozvánky na valnou hromadu nebo oznámení o jejím svolání. Představenstvo uveřejní současně s pozvánkou nebo s oznámením návrh, který bude společnosti doručen nejpozději do 7 dnů před uveřejněním pozvánky na valnou hromadu nebo oznámení o jejím svolání. Akcionářům se tak otevírají další informační možnosti i možnosti k podávání dalších protinávrhů.

V novelizovaném znění obchodního zákoníku jsou dále prodlouženy lhůty, v nichž je představenstvo povinno svolat mimořádnou valnou hromadu na žádost menšinových akcionářů u společností s kótovanými akciemi a výslovně vyjádřen zákaz pro představenstvo měnit pořad jednání navržený pro takovou valnou hromadu, pokud ke změně nebyl dán souhlas osob, které o svolání mimořádné valné hromady požádaly.

V úpravě svolávání a jednání valných hromad dochází k zásadnímu průlomu, pokud jde o formu valných hromad. Novelizace počítá s možností konat valné hromady distančně s využitím elektronických prostředků, umožňujících například přímý dálkový přenos valné hromady obrazem a zvukem nebo přímou dvousměrnou komunikaci mezi valnou hromadou a akcionářem. Zavádí rovněž možnost odevzdat hlasy před konáním valné hromady nebo v jejím průběhu i bez osobní přítomnosti hlasujících (korespondenční hlasování). Akcionáři, kteří využijí tuto možnost hlasování, se považují za přítomné na valné hromadě, společnost však musí zajistit bezpečné ověření totožnosti osob oprávněných vykonat hlasovací právo a určení akcií, s nimiž je vykonávané hlasovací právo spojeno. Využití všech těchto možností však záleží na samotných akcionářích, neboť je navrhovaná úprava váže na regulaci obsaženou ve stanovách.

K upřesnění dochází, i pokud jde o pravidla pro zastupování. Plná moc pro zastupování na valné hromadě musí být písemná a musí z ní vyplývat, zda byla udělena pro zastoupení na jedné nebo na více valných hromadách v určitém období. Osobě zapsané v evidenci investičních nástrojů nebo v evidenci zaknihovaných cenných papírů jako správce anebo jako osoba oprávněná vykonávat práva spojená s akcií, svědčí vyvratitelná domněnka,

že je oprávněna zastupovat akcionáře při výkonu všech práv spojených s akciemi vedenými na daném účtu, včetně hlasování na valné hromadě. Na místo plné moci se tato osoba prokazuje výpisem z evidence investičních nástrojů případně výpisem z evidence zaknihovaných cenných papírů.

Zmocněnec je povinen oznámit v dostatečném předstihu před konáním valné hromady akcionáři veškeré skutečnosti, které by svědčily o tom, že hrozí střet zájmů akcionáře a zájmů zmocněnce. Nově se proto zmocněnci mohou stát i členové orgánů společnosti, pokud uveřejní informace o možném konfliktu zájmů spolu s pozvánkou na valnou hromadu nebo s oznámením o jejím svolání.

Výslovně řeší novelizace i otázku možnosti hlasovat jednotlivými akciemi různě, jestliže stanoví, že akcionář nemusí vykonat hlasovací práva spojená se všemi jeho akciemi stejným způsobem.

Nově přijatá směrnice, která se snaží zavést jednotné standardy pro výkon akcionářských práv, přinesla při své implementaci do české úpravy akciových společností změnu několika pravidel, ohledně nichž vznikaly výkladové problémy a na něž reaguje již i judikatura vyšších soudů. Za nejzávažnější považuji možnost konat valné hromady s využitím dálkového přenosu dat a dálkové komunikace spolu s možností hlasovat korespondenčně. Zlevnění a organizační zjednodušení to přinese zejména společnostem, které mají zahraniční akcionáře.

Nedostatečně vyjádřený oproti tomu je podle mého názoru požadavek směrnice, aby členské státy zajistily, že společnosti budou mít zřízeny svoje internetové stránky, na nichž budou uveřejňovat informace související s jednáním valných hromad (čl. 5 odst. 4 směrnice) a výsledky hlasování na valných hromadách (čl. 14 odst. 2 směrnice). I když zde působí velmi silně ekonomické důvody, které nutí společnosti ke zřizování internetových stránek i bez přímo uložené právní povinnosti, zůstávají nenaplněny významné informační funkce, které směrnice vyžíváním dálkového přenosu dat sledovala.

V novelizované úpravě se odráží i dlouholeté hledání nejefektivnějšího způsobu svolávání valných hromad. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sice proklamuje zásady, které jsou zcela v souladu s tím, co požaduje směr-

nice[110], ve skutečnosti však byla úprava uveřejňování oznámení o tom, že se valná hromada bude konat, velmi omezující a nepočítala s možností využití internetových stránek společností. Nové znění § 184a odst. 2 znamená vítané uvolnění, jestliže připouští, že volba způsobu oznámení valné hromady bude výhradně na společnostech, které se budou moci rozhodnout, jak oznámení uveřejní. Možnost využívat pro svolávání valných hromad internet však bude opět muset být dovozována jen výkladem. Zachována však zůstává povinnost oznamovat konání valné hromady v Obchodním věstníku.

Dlouholetým místem střetů akcionářů a společnosti je zastupování, osoby zástupců, forma plné moci. Návrh prolamuje dva dosud uplatňované zákazy – zákaz být zastupován členem představenstva nebo dozorčí rady (dosud § 184 odst. 1 in fine) a judikatorní pravidlo o tom, že není přípustné zmocnit zástupce k zastupování na libovolném počtu budoucích valných hromad (zákaz tzv. generální plné moci).[111] Obojí novelizace pod vlivem směrnice odstraňuje. Množství sporů mezi akcionáři a společností snad bude omezen též výslovným požadavkem písemné formy plné moci.

I když není sporu o tom, že každý zásah do dosavadního textu zákona vyvolává, alespoň po určitou dobu, právní nejistotu, domnívám se, že – od-

---

[110] Za vhodný způsob uveřejnění oznámení ve smyslu ustanovení § 184 odst. 4 obch. zák. lze považovat jakýkoli informační zdroj obecně dostupný pro každého akcionáře, avšak pouze tehdy, bude-li informační zdroj takto dostupný bez vynaložení nepřiměřené námahy. Není proto vyloučeno, aby vhodným způsobem uveřejnění byla publikace oznámení v Obchodním věstníku, ovšem pouze za předpokladu, že složení akcionářů konkrétní společnosti je takové, že Obchodní věstník je pro všechny běžně dostupným periodikem.
(Nejvyšší soud 29 Odo 311/2006)

[111] 1. Pro zastupování akcionáře na valné hromadě nepřichází v úvahu, aby za něj jednalo a hlasovalo více zástupců.
2. Plná moc k zastupování akcionáře na valné hromadě není plnou mocí k uskutečnění právního úkonu za zmocnitele ve smyslu § 31 odst. 1 ObčZ, ale je speciální plnou mocí opravňující zmocněnce k zastupování na valné hromadě konkrétní společnosti.
3. Pro zastupování na valné hromadě nelze využít obecné (generální) plné moci udělené akcionářem zmocněnci. Speciální plnou moc udělenou pro zastupování na valné hromadě nelze využít k jinému účelu než právě k takovému zastupování.
4. Společnou plnou moc nelze k zastupování na valné hromadě akciové společnosti využít. (Nejvyšší soud 29 Odo 215/2002, Soudní rozhledy 8/2003, str. 276).

hlédnuto od povinnosti implementovat pravidla upravená směrnicí – navrhované změny přinášejí akcionářům nové možnosti, jak realizovat práva spojená s řízením akciových společností.

4.2.8 Vnitřní organizace obchodních společností

Snaha o odstranění překážek bránících fakticky akcionářům ve výkonu jejich oprávnění řídit společnost je současně jedním z reformních opatření směřujících do vnitřní organizační struktury společností. Po odmítnutí páté směrnice čeká tuto oblast patrně totožný postup, jaký byl zvolen pro koncernové právo – cesta dílčích úprav, které budo vtělovány do jednotlivých směrnic upravujících odlišnou problematiku.

Otázky organizace vnitřních vztahů ve společnostech se tak dostávají v prvé řadě do centra pozornosti směrnic upravujících bezpečnost investování na kapitálových trzích, neboť tvoří součást pravidel corporate governance.

Prvotním požadavkem reformy v této sféře bylo rozšíření informačních možností, z nichž by investoři mohli poznat stav společností, jejichž cenné papíry si hodlají zakoupit. Směrnice č. 2004/109/ES o harmonizaci požadavků na průhlednost týkajících se informací o emitentech, jejichž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu reagovala na tento požadavek úpravou soustavy zpráv (výroční a pololetní finanční zprávy, mezitímní zprávy), které mají emitenti takových cenných papírů připravovat a zveřejňovat. Kromě toho požaduje pravidelné průběžné informace o nabývání a pozbývání významných účastí a hlasovacích práv. České právo upravuje povinnost sestavovat a uveřejňovat výroční a pololetní zprávy v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu, v tomtéž zákoně ukládá i povinnost statutárním orgánům společností uveřejňovat mezitímní zprávy o důležitých událostech a transakcích a jejich dopadu na finanční situaci nebo výsledky hospodaření emitenta a popisovat podnikatelskou činnost a výsledky hospodaření emitenta. Oznamovací povinnost je v tomto zákoně uložena všem osobám, které dosáhnou nebo překročí podíl na všech hlasovacích právech emitenta, jehož akcie nebo obdobné cenné papíry byly přijaty k obchodování naregulovaném trhu. Podíl je specifikován hraničními

hodnotami odstupňovanými po 5 % počínaje 5 % podílu na všech hlasovacích právech emitenta.

Pro vnitřní organizaci společností a zajištění řádného výkonu jejich záležitostí má velký význam způsob, jakým jsou ustanovováni a odvoláváni členové jejich výkonných a dozorčích orgánů, jak se rozhoduje o jejich odměňování a zda jsou efektivní sankce, pokud členové orgánů porušují svoje povinnosti. Tyto otázky nejsou předmětem směrnicových úprav, oblast však neunikla pozornosti Komise, která vydala pro regulaci právního postavení členů orgánů dvě doporučení: doporučení Komise č. 2005/162/ES o úloze nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady a o výborech správní nebo dozorčí rady společností kótovaných na burze a doporučení č. 2004/913/ES o podpoře vhodného systému odměňování členů správních orgánů společností kótovaných na burze. Poslední z nich bylo v roce 2009 doplněno ještě doporučením č. 2009/385/ES. Doporučení nebyla promítnuta do obchodního zákoníku jako novelizace, jsou ostatně zaměřena na společnosti, jejichž akcie jsou přijaty k obchodování na kapitálovém trhu, přesto však pravidla v nich vyslovená mohou mít na řízení i výkonnost společností významný vliv.

Vzhledem k tomu, že české právo nepřipouští pro české akciové společnosti možnost volby mezi monistickým a dualistickým systémem, nýbrž předepisuje systém dualistický, týká se první doporučení právního postavení členů dozorčích rad. Některé zásady jsou jako zásady obecného dopadu vyjádřeny v platném obchodním zákoníku, podrobnější úprava zde však není. Úpravu postavení dozorčí rady a jejích členů by bylo možno popsat v hlavních rysech takto:

1. dozorčí rady musí mít nejméně tři členy, které ustanovuje do funkce rozhodnutí valné hromady. Jsou voleni na dobu určenou stanovami, mohou být voleni opakovaně, jejich funkční období nesmí přesáhnout pět let. Fnkce člena dozorčí rady je neslučitelná s funkcí člena představenstva a nemohou být osobou, která je současně oprávněna podle zápisu v obchodním rejstříku jednat jménem společnosti navenek.
2. Členové dozorčích rad jsou při výkonu své činnosti povinni postupovat s péčí řádného hospodáře, tj. vykonávat všechny své povinnosti s preferencí zájmů společnosti a odborně kvalifikovaně.

3. Při porušení míry péče nebo porušení povinností, které tvoří náplň jejich činnosti mohou být odvoláni a odpovídají za škodu, kterou společnosti způsobili.
4. Členem dozorčí rady se nemůže stát osoba, která je mladší 18 let, není způsobilá k právním úkonům a není trestně bezúhonná, na její majetek byl prohlášen konkurs, zastávala obdobnou funkci u jiné právnické osoby, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs.

Při porovnání těchto zásad s požadavky doporučení, můžeme konstatovat, že způsob volby členů dozorčích rad by měl zajistit jejich nezávislost, protože je oddělena výkonná složka řízení společnosti (představenstvo) a složka dozorčí. Rovněž způsob volby a odvolávání by doporučení mohl vyhovovat. Úprava však nebrání tomu, aby dozorčí rada nebyla ovládnuta členy, kteří reprezentují jen určitou skupinu akcionářů, nemá žádná kriteria pro to, jaké odborné znalosti a zkušenosti by měli její členové mít, ani po této stránce složení dozorčí rady nepředepisuje. Věková kriteria a kriteria bezúhonnosti či diskvalifikace na základě vlastní insolvence nebo insolvence, na níž se člen dozorčí rady mohl podílet u jiné právnické osoby, jsou jen základní požadavky, které navíc nevypovídají mnoho o profesionální zdatnosti nebo osobních vlastnostech kandidátů na členy dozorčích rad. Pro regulaci na úrovni zákona by taková míra podrobnosti regulace nebyla patrně vhodná, avšak obchodní zákoník neobsahuje ani podpůrné řešení, které by upozorňovalo na to, že tyto otázky mají být upraveny ve stanovách. Rovněž tak nevyplývá obecně ze zákona ani z toho, že by zákonná úprava odkazovala na stanovy, povinnost učinit součástí výroční zprávy společnosti informace o vnitřní organizaci dozorčí rady a pravidlech její činnosti. Pokud jde o informace, které by měla dozorčí rada zabezpečit ve vztahu k akcionářům, určuje obchodní zákoník, že členové dozorčí rady se účastní valné hromady společnosti a jsou povinni seznámit valnou hromadu s výsledky své kontrolní činnosti, podrobnější pravidla pro komunikaci s akcionáři však rovněž nejsou vymezena. Podrobná pravidla pro činnost dozorčích rad i případných jejich výborů, jejichž vytváření z doporučení Komise vyplývá by mohly být uvedeny v kodexech corporate governance, které by společnosti s cennými papíry obchodovanými na regulovaných trzích měly mít. V tomto směru však není situace v ČR přehledná. Vzorový kodex byl

vytvořen z iniciativy Komise pro cenné papíry, po jejím zrušení a přechodu její působnosti na Českou národní banku se však zdá, že se v těchto aktivitách zatím nijak výrazně nepokračuje.

Jiný pramen, v němž bychom mohli najít zejména informační povinnosti o činnosti dozorčích rad, je zákon o podnikání na kapitálovém trhu, který v rámci pravidel pro ochranu kapitálového trhu ukládá, že ve výroční zprávě musí být uvedeny informace o zásadách a postupech vnitřní kontroly a pravidlech přístupu emitenta a jeho konsolidačního celku k rizikům, kterým emitent a jeho konsolidační celek je nebo může být vystaven ve vztahu k procesu účetního výkaznictví a popis postupů rozhodování a složení statutárního orgánu, dozorčího orgánu či jiného výkonného nebo kontrolního orgánu emitenta a, jsou-li zřízeny, také jejich výborů. Doporučující pravidla tedy míjejí obecnou úpravu korporací v obchodním zákníku a promítají se do předpisů vydávaných k regulaci kapitáového trhu.

Obdobné konstatování platí i pro druhé doporučení. V obecné úpravě obchodního zákoníku nalézáme jen úpravu, která svěřuje rozhodování o odměnách členů představenstev do působnosti valných hromad, předpokládá se rovněž, že principy odměňování budou tvořit významnou složku smluv o výkonu funkce, které mají být mezi společností a členy orgánů uzavírány. Obchodní zákoník rovněž stanoví, že jakékoli plnění ze strany společnosti ve prospěch osob, které jsou členy představenstva nebo dozorčí rady, pokud právo na toto plnění neplyne z právního předpisu, smlouvy o výkonu funkce nebo z vnitřního předpisu společnosti, lze poskytnout pouze se souhlasem valné hromady. Společnost však plnění neposkytne, jestliže výkon funkce zřejmě přispěl k nepříznivým hospodářským výsledkům společnosti nebo v souvislosti s výkonem funkce došlo k zaviněnému porušení právních povinností. Lze tedy očekávat, že valná hromada rozhodne i koncepci odměňování členů představenstev.

Další pravidla nalézáme opět v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu a týkají se informací o odměňování, které musí být uvedeny v ročních zprávách. Tyto zprávy by měly obsahovat číselné údaje a informace o všech peněžitých a nepeněžitých příjmech, které přijaly za účetní období osoby s řídící pravomocí od emitenta a od osob ovládaných emitentem, a to souhrnně za všechny členy statutárního orgánu, souhrnně za všechny členy dozorčího orgánu a souhrnně za všechny ostatní osoby s řídící pravomocí.

Dále by zde měly být číselné údaje a informace o počtu akcií nebo obdobných cenných papírů představujících podíl na emitentovi, které jsou ve vlastnictví osob s řídící pravomocí emitenta, včetně osob těmto osobám blízkým, číselné údaje a informace o opcích a srovnatelných investičních nástrojích, jejichž hodnota se vztahuje k akciím nebo obdobným cenným papírům představujících podíl na emitentovi a jejichž smluvními stranami jsou uvedené osoby, nebo které jsou uzavřeny ve prospěch uvedených osob; číselné údaje a informace se uvádějí souhrnně za všechny členy statutárního orgánu, souhrnně za všechny členy dozorčího orgánu, souhrnně za všechny ostatní osoby s řídící pravomocí a souhrnně za osoby těmto osobám blízké; uvedené osoby oznámí emitentovi potřebné číselné údaje a informace. Konečně by ve zprávě měly být uvedeny i principy odměňování osob s řídící pravomocí emitenta, identifikace těchto osob a popis jejich činnosti a s nimi spojených působností a rozhodovacích pravomocí. Ve srovnání s textem doporučení není česká úprava příliš obsáhlá a některé významné součástí doporučení zde nejsou uvedeny vůbec, např. hodnotící vztah mezi odměňováním a výkonností společnosti, uveřejňování odměn jmenovitě za každého člena orgánu a ve struktuře, kterou doporučení předpokládá.

Ve shrnujícím pohledu je zřejmé, že se do českého práva promítly nebo popř. ještě promítnou standardy, které jsou přímo požadovány směrnicemi. Pravidla jen doporučujícího charakteru jsou zatím přejímána jen částečně, a to i v té složce regulace, která spočívá v pravidlech dobrovolně společnostmi převzatých.

4.2.9 Koncernové právo

Prvky koncernového práva pronikaly do obchodního zákoníku postupně a v průběhu mnoha let. Zpočátku se jeho prvky objevují v § 161 ObchZ v souvislosti s úpravou nabývání vlastních akcií. Třetí odstavec cit. ust. zakazuje dceřinné akciové společnosti nabývat akcie společnosti mateřské.[112]

---

[112] Bližší komentář k tomuto ustanovení viz PELIKÁNOVÁ, I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 2. díl, Praha: Linde, 1995, str. 425 a násl., ISBN 80-85647-52-4.

Novelizace provedená z. č. 142/1996 Sb. vymezila již v obecné úpravě obchodních společností pojem ovládané a ovládající osoby, podle něhož se ovládání vázalo na množství hlasovacích práv. Ustanovení upravovalo zvyšování a snižování počtu hlasovacích práv podle toho, zda ovládání bylo přímé či nepřímé, a podle toho, kdo předmětné podíly držel. Na tuto úpravu, která měla především definiční význam, navazovala další ustanovení v právní úpravě akciových společností: ust. § 161a odst. 1 písm. b), podle něhož se při nabývání vlastních akcií připočítávaly i akcie společnosti v majetku osob přímo nebo zprostředkovaně ovládaných společností, ust. § 190a, které umožňovalo uzavírat dohody o převodu zisku mezi ovládanou a ovládající osobou, ust. § 183d odst. 3 a 4 upravující oznamovací povinnost, ust. § 196 odst. 1 písm. d), které umožňovalo personální propojení orgánů mezi ovládající a ovládanou osobou, a ust. § 196a, které pro propojené osoby stanovovalo některá zmírnění pravidel zabraňujících zneužívání majetku společnosti. I když se ve srovnání s předchozí úpravou jeví zásahy do textu obchodního zákoníku jako poměrně značné, šlo i v případě této novelizace jen o některé dílčí kroky, které ještě nebyly schopny zajistit efektivní plnění ochranných funkcí koncernového práva ani vůči menšinovým společníkům ani vůči věřitelům společnosti.[113]

Základem současné právní úpravy, která byla uskutečněna z. č. 370/2000 Sb., je opět novelizovaný § 66a obchodního zákoníku. Ve svém druhém odstavci definuje vztah ovládání pomocí vymezení právního postavení ovládající a ovládané osoby. Ovládající osobou je každá osoba, která fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo provozování podniku jiné osoby. Ke snadnějšímu posouzení vztahu ovládání obsahuje zákon nevyvratitelné domněnky, které za osobu ovládající považují vždy

- osobu, která je většinovým společníkem ve smyslu § 66a odst. 1 ObchZ (většinový je společník, který má většinu hlasů plynoucích z účasti ve společnosti),

[113] Komentář ke zmiňované novele viz PELIKÁNOVÁ, I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Praha: Linde, 1996, str. 36 a násl. a potom komentářový text k ustanovením, na něž je odkazováno na str. 40, ISBN 80-7201-047-6.

- osobu, která disponuje většinou hlasovacích práv na základě dohody uzavřené s jiným společníkem nebo společníky,
- osobu, která může prosadit volbu nebo jmenování nebo odvolání většiny osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem, anebo většiny osob, které jsou členy dozorčího orgánu právnické osoby, jejímž je společníkem,
- osoby jednající ve shodě (§ 66b ObchZ), které společně disponují většinou hlasovacích práv na určité osobě.

Podle vyvratitelné domněnky v § 66a odst. 5 ObchZ je ovládající osobou ta osoba, která disponuje alespoň 40 % hlasovacích práv na určité osobě, není-li prokázáno, že jiná osoba disponuje stejným nebo vyšším množstvím hlasovacích práv.

Druhou významnou částí úpravy podnikatelských seskupení je potom v českém obchodním zákoníku § 66a odst. 7, který definuje koncern. Podle této úpravy vzniká koncern tehdy, jestliže jsou jedna nebo více osob (řízené osoby) podrobeny jednotnému řízení jinou osobou (řídící osoba). Podniky řízených osob představují spolu s podnikem osoby řídící koncernové podniky. Vazbu na ovládací vztahy tvoří vyvratitelná domněnka, podle níž ovládající osoba a jí ovládané osoby tvoří koncern, není-li prokázán opak.

Citované ustanovení upravuje i vznik koncernu, když stanoví, že jednotnému řízení lze osoby podrobit i smlouvou. Tuto smlouvu je možno uzavřít i mezi ovládající osobou a osobami ovládanými.

V přehledném vyjádření lze proto dospět k následujícím variantám podnikatelských seskupení[114]

- seskupení, v němž existuje vztah ovládání a současně vzniká i koncern. Pokud je toto seskupení založeno na faktickém vztahu ovládání, vzniká koncern faktický, pokud byla mezi ovládající osobou a osobami ovládanými uzavřena ovládací smlouva, vzniká koncern smluvní,

[114] V odborné diskusi uvádí třídění seskupení BUREŠOVÁ, J. ve stati Závislost ve franchisingovém vztahu z pohledu práva podnikatelských seskupení, Právo a podnikání 2002, č. 7–8, str. 24. Pro toto třídění však nebylo zvoleno jednotné klasifikační kriterium.

- mezi seskupenými osobami není vztah faktického ovládání, ale jejich koncernový vztah je založen ovládací smlouvou. Jde tedy o smluvní koncern původně zcela rovnocenných společností,
- mezi seskupenými osobami existuje je vztah ovládání, nikoli vztah koncernový, protože chybí prvek jednotného řízení.

Platná úprava obsahuje kromě definičních ustanovení i všechny principy, na nichž je právní úprava koncernu vystavěna, ať jde o úpravu psanou jako např. v Německu nebo úpravu převážně judikaturní. U faktických seskupení nejsou dovoleny takové příkazy ovládající osoby, které by mohly přinést osobě ovládané újmu. Pokud již ovládající osoba musí takový příkaz vydat, je povinna újmu z příkazu vyplývající nahradit. Je tedy preferována osoba ovládaná, jejíž zájmy jsou prvotní a do jejíhož řízení nesmí ovládající osoba zasahovat. Zda tento příkaz zákona byl naplněn, mají společníci i věřitelé zjistit ze zprávy, kterou jsou povinny vypracovat statutární orgány ovládaných osob a v níž musí uvést, jaké smlouvy byly uzavřeny v posledním účetním období mezi propojenými osobami, jaké jiné právní úkony se realizovaly v zájmu těchto osob a jaká další opatření byla přijata v zájmu nebo na popud těchto osob. Ve zprávě je nutno specifikovat plnění poskytnuté ovládanou osobou, případné protiplnění ze strany osoby ovládající, výhody a nevýhody úkonů a opatření a způsob kompenzace újmy ovládané osobě, popř. zda byla uzavřena dohoda o kompenzaci újmy. Uvedená zpráva se ukládá do sbírky listin rejstříkového soudu a společníci k ní mají obdobný přístup jako k účetní závěrce.

U smluvních seskupení je dovoleno, aby řídící osoba udílela statutárnímu orgánu osoby řízené pokyny, a to i takové, které by mohly být pro řízenou osobu nevýhodné, jestliže je to v zájmu řídící osoby nebo jiné osoby, se kterou tvoří koncern. Právní úprava zde preferuje společný zájem celého seskupení, avšak řídící osobě vzniká povinnost uhradit ztrátu vykázanou řízenou osobou v roční účetní závěrce, pokud řízená osoba nemůže tuto ztrátu uhradit z rezervního fondu nebo jiných disponibilních zdrojů. Při uzavírání ovládací smlouvy musí být společníkům všech seskupených společností být podány potřebné informace, smlouvu schvaluje valná hromada společnosti a účinnost smlouvy je vázána na zveřejnění oznámení o tom, že byla uložena do sbírky listin rejstříkového soudu. Menšinoví společníci (zá-

kon je nazývá mimostojícími společníky) mají právo požádat společnost o uzavření smlouvy o úplatném převodu jejich akcií nebo podílu na společnost za cenu přiměřenou hodnotě akcií nebo podílů.

I když platná právní úprava respektuje všechny zásady, které byly vyjádřeny v textu návrhu 9. směrnice a objevují se i v návrzích skupiny expertů[115], neubránila se určitým výkladovým problémům. Za nejzávažnější považuji tyto:

- není zcela jasné, zda se úprava uplatní skutečně jen na případy, kdy se propojují osoby vlastnící již podnik, nebo i na případy, kdy má většinové postavení jeden společník v obchodní společnosti, ale sám žádný podnik nevlastní a ani se neúčastní podílem na podnikání jiné osoby, ovládá tak vlastně jen jednu společnost, v níž má při hlasování rozhodující postavení,
- kterými skutečnostmi je zakládán ovládací vztah – jde jen o speciální skutečnosti upravené právem obchodních společností nebo též o jakékoli smlouvy, popř. jiné právní skutečnosti, v nichž jsou i jen dílčí prvky ovládání,
- jaký bude postup, když vznikl faktický koncern, tedy stav, kdy není uzavřena ovládací smlouva, ale propojení seskupených osob je tak intenzivní a úzké, že ovlivňuje veškerou činnost ovládané osoby. Zpráva o propojených osobách ztrácí v této situaci smysl, protože vychází z existence jednotlivých oddělených a identifikovatelných opatření směřujících od ovládající osoby k osobě ovládané, při faktickém koncernu je ale velmi složité oddělení jednotlivých opatření a příkazů, protože vliv ovládající osoby je komplexní.

Řešení uvedených problémů je nutno hledat ve výkladu české právní úpravy a v rozhodovací činnosti vyšších soudů. Inspirující podněty pro výklad je možno čerpat i z německé úpravy, která byla pro platné české právo

[115] Souhrnná zpráva z činnosti odborné komise Forum Europaneum Konzernrecht uveřejněná v časopise Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht, č. 4/1998.

vzorem. Tato oblast právní regulace je proto stále živá a je předmětem pokračující odborné diskuse.[116]

V připravovaném zákoně o obchodních korporacích jsou v podstatě zachovány zásady, na nichž je vytvořena platná úprava podnikatelských seskupení. Je však doplněna o nová hlediska, která chrání zejména členy výkonných orgánů ovládaných osob a která jsou inspirována francouzskou judikaturou.[117] Jestliže totiž základní pravidlo pro odpovědnost v seskupeních stanoví, že každý, kdo pomocí svého vlivu v obchodní koporaci, bez zřetele k tomu, jaký vztah k ní má, ovlivní její chování nebo chování jejích společníků, odpovídá za újmu, která v souvislosti s jeho jednáním této obchodní koporaci nebo jejím společníkům vznikla, potom se toto ustanovení nepoužije, pokud řídící osoba prokáže, že újma vznikla v zájmu koncernu vycházejícího z jednotné politiky koncernu a byla či bude v rámci koncernu vyrovnána. Újma podle je vyrovnána tehdy, pokud nevýhody, které řízené osobě z členství v koncernu vznikly, byly nebo s přihlédnutím ke všem okolnostem budou v přiměřeně době přiměřeně vyváženy výhodami vyplývajícími z tohoto členství. Ani členové orgánu řízené osoby nebo její prokurista nejsou zbaveni povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře; pro případ odpovědnosti za újmu se však vyviní, prokáží-li, že jednali na pokyn řídící osoby učiněný v rámci jednotného řízení.

4.2.10 Jednočlenná společnost s ručením omezeným

Existenci jednočlenné společnosti s ručením omezeným připouštěla česká právní úprava od účinnosti novelizace hospodářského zákoníku zákonem č. 103/1990 Sb. (§ 106n odst. 1 hospodářského zákoníku). Právní úprava však postrádala jakékoli bližší podrobnosti o fungování takové společnosti. Časově pocházela z období téměř totožného s obdobím vydání

---

[116] V poslední době se objevily stati J. DĚDIČE, P. KASÍKA A V. PIHERY, K problematice právní úpravy koncernu, Obchodněprávní revue č. 5/2009, str. 133 a S. ČERNÉ a P. ČECHA, Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům, Obchodněprávní revue č. 1/2009, str. 10.

[117] Tzv. Rozenblumův koncept, blíže viz DOLEŽIL, T., Koncerny v komunitárním právu, Praha: Auditorium, 2008, str. 145, ISBN 978-80-903786-3-6.

dvanácté směrnice, která byla přijata dne 21. prosince 1989 a stanovila lhůtu pro převzetí svých zásad do 1. ledna 1992. Tento den je současně dnem, od něhož vstoupil v ČR v účinnost z. č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník. I když v té době nebyla Česká republika členským státem Evropských společenství, bylo k obsahu směrnice při přípravě textu zákoníku nepochybně přihlédnuto. Novodobá historie společnosti s ručením omezeným v ČR tak od počátku připouštěla i jednočlennou podobu této společnosti.

Dvanáctá směrnice o jednočlenných společnostech s ručením omezeným se nezabývá problémy právní úpravy jednočlenné společnosti komplexně. Jejím základním cílem vyjádřeným též v preambuli bylo koordinovat ochranná opatření ve vztahu ke společníkům a třetím osobám. Toto zaměření směrnice je vyjádřeno v následujících zásadách:

- společnost může mít jediného společníka jednak již při svém založení, jednak v důsledku soustředění všech obchodních podílů do jediných rukou. Členské státy mohou přijmout zvláštní úpravu, pokud jde o fyzické osoby jako jediné společníky více společností a účast jednočlenných společností na dalších jednočlenných společnostech,
- soustředění všech podílů v rukou jediného společníka v průběhu existence společnosti musí být zveřejněno v příslušném rejstříku,
- jediný společník vykonává působnost valné hromady a jeho rozhodnutí musí mít písemnou formu, rovněž smlouvy uzavřené mezi společností a jediným společníkem musí být pořízeny písemně.

K dalším případným problémům jednočlenné společnosti s ručením omezeným se již směrnice nevyjadřuje a nechává jejich řešení plně na národních právních řádech.

První zásada je v soudobé české právní úpravě transponována v ustanovení § 105 obch. zák. I zde bylo původně přípustné zakládat jednočlenné společnosti bez dalšího. Teprve novelizace obchodního zákoníku v roce 2000 (z. č. 370/2000 Sb.) připojil další omezení. Určil, že jednočlenná společnost s ručením omezeným nesmí zakládat další jednočlenné společnosti (tento zákaz byl později zmírněn a bylo zakázáno zakládat pouze další jednočlenné společnosti s ručením omezeným).

Zákon tedy dnes připouští existenci jednočlenných společností s ručením omezeným a ve snaze předejít vzniku řetězců jednočlenných společ-

ností zakládaných fakticky na jednom vkladu zakazuje, aby společnost s ručením omezeným byla dále jediným zakladatelem společnosti téhož typu. Jednočlenná společnost s ručením omezeným též nemůže být jediným společníkem jiné společnosti téže právní formy. Pokud by se tak stalo ze trvání společnosti, je to důvod buď ke zrušení a likvidaci společnosti nebo k jakémukoli opatření, které do společnosti přivede dalšího společníka (např. rozdělení a převod části obchodního podílu jediného společníka, rozhodnutí o zvýšení základního kapitálu novým vkladem jiné osoby). Zákon výslovně nestanoví žádnou sankci pro případ, že by u takové nepřípustné jednočlenné společnosti její jediný společník nepřijal žádné opatření k nápravě protiprávního stavu jeho společnosti. Aplikovat by bylo zřejmě nutno obecnou úpravu v § 68 odst. 6 obch. zák., kdy by o zrušení společnosti rozhodl soud z důvodu uvedeného v písm. c) – zanikly předpoklady vyžadované zákonem pro vznik společnosti.

Zákonné omezení platí i pro fyzické osoby jako společníky – mohou být jediným společníkem společnosti s ručením omezeným, avšak pouze ve třech společnostech.

Uvedené zákazy se vztahují i na zahraniční osoby, které by chtěly založit společnost s ručením omezeným podle českého práva se zapsaným sídlem na území ČR. Dopad zákazů na zahraniční jednočlenné společnosti s ručením omezeným je však sporný, řídí-li se jejich osobní status jiným právním řádem než českým a tento právní řád dovolení vyplývajícího ze směrnice nevyužil. Pokud by taková zahraniční jednočlenná společnost s ručením omezeným chtěla založit též jednočlennou společnost s ručením omezeným podle českého práva zákaz se uplatní. V opačném směru (česká jednočlenná společnost s ručením omezeným zakládá zahraniční jednočlennou společnost s ručením omezeným podle práva státu, který možnost omezení nevyužil) se ust. § 105 odst. 2 českého obch. zák. nepoužije[118].

Jestliže směrnice uvádí jako jeden ze svých cílů umožnit omezené ručení podnikatele za jeho závazky, nečiní česká právní úprava (§ 106 obch. zák.) rozdílu mezi vícečlennými a jednočlennými společnostmi. Zákonný

[118] Podrobněji k této problematice viz DĚDIČ, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, Díl I, Polygon, Praha: 2002, str. 959 a násl., ISBN 80-7273-071-1.

ručitelský závazek stíhá společníky společnosti s ručením omezeným jen v omezeném rozsahu: ručení je omezeno co do výše – souhrn částek nesplněné vkladové povinnosti všech společníků zapsaný do obchodního rejstříku. Ručení je současně omezeno co do času – zákonné ručení společníka za závazky společnosti s ručením omezeným trvá jen do chvíle než všichni společníci zcela splní svou vkladovou povinnost a toto splnění je zapsáno do obchodního rejstříku. Splněním a dnem, kdy toto splnění bylo pravomocně zapsáno do obchodního rejstříku, jejich zákonné ručení za závazky společnosti zaniká. Zápis splacení celého vkladu zde má konstitutivní význam, splacené, ale nezapsané vklady zánik ručitelské povinnosti nepůsobí. Pokud by v průběhu existence společnosti došlo ke zvýšení základního kapitálu a společníci, popř. noví společníci by převzali vkladovou povinnost, uplatní se pravidla o zákonném ručení společníků znovu, i když před rozhodnutím o zvýšení základního kapitálu byly všechny vklady splaceny a splacení zapsáno v obchodním rejstříku. I když zákon nemá výslovné pravidlo pro ručení za tzv. staré závazky, vztahuje se zákonné ručení i na společníka, který se stane společníkem teprve za trvání společnosti např. převodem obchodního podílu nebo děděním.

Druhá zásada dvanácté směrnice požaduje veřejnou informovanost o vzniku jednočlenné společnosti s ručením omezeným, pokud dojde k redukci počtu společníků za trvání společnosti. Veřejný přístup k informacím obsaženým v obchodním rejstříku chrání především třetí osoby, kterým dovoluje získat základní informace o vnitřní struktuře společnosti a přizpůsobit jim vlastní podnikatelská rozhodnutí. Jednočlenná společnost totiž přináší zvýšené riziko pro věřitele, neboť u ní chybějí obvyklé kontrolní mechanismy[119] vyplývající z působnosti valné hromady. Při soustředění všech rozhodovacích procesů do rukou jediného společníka, který je současně jednatelem, vzniká nebezpečí spekulativních dispozic s majetkem, při kterých se společnost může stát jen fiktivním subjektem zbaveným majetkové podstaty. Třetím osobám by se tedy mělo dostat minimálně informace o tom, že daná společnost je jednočlennou, popř. že jsou veškeré rozhodovací působnosti vykonávány jediným společníkem.

---

[119] DĚDIČ, J., ČECH, P., Evropské právo společností, Praha: BOVA POLYGON, 2004, str. 521, ISBN 80-7273-110-6.

Druhá zásada vyplývající ze směrnice není do české právní úpravy společnosti s ručením omezeným implementována doslovným zákonným pravidlem, nýbrž je dosahována společným působením ust. § 119 obch. zák., které dovoluje za trvání společnosti spojit všechny obchodní podíly do rukou jednoho společníka, a ustanovení upravujících zápisy do obchodního rejstříku. Podle ust. § 36 písm. c) obch. zák. se u společnosti s ručením omezeným zapisuje jméno a bydliště nebo firma (název) a sídlo společníků společnosti, výše jeho vkladu a velikost jeho obchodního podílu. Ve spojení s ust. § 32 odst. 3 obch. zák. ukládajícím povinnost podat návrh na zápis zapisovaných údajů bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné právní skutečnosti představuje toto ustanovení dostatečný soubor pravidel, kterými lze dosáhnout uskutečnění požadavku stanoveného směrnicí.

Třetí zásada vyjádřená směrnicí se týká vnitřní organizace společnosti. Také u jednočlenné společnosti je třeba odlišovat orgán, který vytváří vnitřní vůli společnosti (jediný společník) a orgán, který ji projevuje navenek (statutární orgán) a náleží mu výkonná působnost při běžném provozu podniku společnosti. U jednočlenné společnosti však nejsou výjimečné případy, kdy jsou oba orgány představovány totožnou osobou. Může se též stát, že tatáž osoba bude jednat jménem společnosti a současně bude sama smluvním partnerem společnosti. Dvanáctá směrnice všechny uvedené modifikace vnitřního uspořádání jednočlenné společnosti připouští, požaduje však písemnou formu pro rozhodnutí jediného společníka i pro jeho jednání vůči společnosti.[120]

V české právní úpravě je implementace uvedených pravidel soustředěna do ust. § 132 obch. zák. V případě, že má společnost pouze jediného společníka je z povahy věci vyloučeno rozhodování s pomocí valné hromady, její rozhodovací působnost přísluší jedinému společníkovi. Rozhoduje-li jediný společník v působnosti valné hromady, nepřicházejí v úvahu formální pravidla pro svolávání a rozhodování valné hromady. Není zde volen ani předsedající ani zapisovatel, zákon proto předepisuje na základě požadavků uvedených ve dvanácté směrnici formální náležitosti obdobné zápisu z valné hromady – písemnou formu a podpis. Forma notářského zápisu je

[120] Tamtéž, str. 522.

předepsána pouze pro rozhodnutí o záležitostech vypočtených v ust. § 127 odst. 4 obch. zák. a dále všude tam, kde se o usnesení valné hromady sepisuje notářský zápis (např. § 141 odst. 1 obch. zák.). Protože se zde nekoná valná hromada, bude patrně nutno přijmout závěr, že v tomto případě jde o notářský zápis o úkonu jediného společníka.

Věcně je vyloučeno ustanovení o zákazu výkonu hlasovacích práv, jedinému společníkovi proto přísluší rozhodovat, i když dosud není splacen vklad v plném rozsahu.

Neplatnost rozhodnutí jediného společníka v oblasti působnosti valné hromady se posuzuje podle pravidel o neplatnosti usnesení valné hromady. Rozhodnutí, která nebudou mít písemnou formu, budou neplatná, neplatnost musí vyslovit soud na základě návrhu osob uvedených v § 131 odst. 1 obch. zák.

Jednatel společnosti, pokud je odlišný od jediného společníka, je ve své činnosti jeho rozhodnutími vázán, měl by proto být informován o tom, jak se jediný společník rozhodl, obdobný požadavek platí pro dozorčí radu. Zajištění informační vazby mezi jediným společníkem a jednateli společnosti i dozorčí radou zabezpečuje povinnost doručovat jim písemné vyhotovení rozhodnutí jediného společníka. Zákon při tom nepředpokládá, že by jednatelé a členové dozorčí rady měli právo účastnit se rozhodování jediného společníka, ale jejich účast naopak upravuje jako povinnost, pokud si ji jediný společník vyžádá.

Pokud je jediný společník též jednatelem společnosti, nebude se patrně vždy možno vyhnout případům, kdy budou uzavírány smlouvy mezi tímto společníkem jako právnickou nebo fyzickou osobou a společností jako od něho odlišnou právnickou osobou. Uzavírání takových smluv umožňuje ust. § 132 ve svém třetím odstavci a požaduje, aby měly písemnou formu s úředně ověřeným podpisem nebo formu notářského zápisu o úkonu jediného společníka. Zahraniční společníci mohou využít ověření u zastupitelských úřadů ČR, popř. na základě smlouvy o právní pomoci i ověření příslušným úřadem daného státu.

Dvanáctá směrnice dovoluje ve svém čl. 5 odst. 2, aby členské státy upustily od požadavku písemné formy nebo uvedení smluv v zápisu, pokud se jedná o běžné operace uzavřené za obvyklých podmínek. Česká úprava však této možnosti ulehčit běžný obchodní styk nevyužila.

Kromě požadavků dvanácté směrnice, které směřují přímo k úpravě jednočlenné společnosti s ručením omezeným, se u takto utvářené společnosti uplatní i úprava obsažená v dalších směrnicích. Z nich jsou to především požadavky první a jedenácté směrnice, které v českém právu dopadají na společnost s ručením omezeným na základě úpravy uvedené ve třetí hlavě první části obchodního zákoníku, v níž jsou obsažena ustanovení o obchodním rejstříku (úprava povinnosti zveřejňovat informace o obchodních společnostech). Tatáž část obsahuje v hlavě první, dílu čtvrtém pravidla pro jednání jménem obchodních společností. Uplatní se rovněž obecná pravidla, která se týkají jednání jménem společnosti mezi jejím založením a vznikem, a též úprava neplatnosti společnosti, která tvoří součást zákonného textu uvedeného v hlavě první, dílu prvním druhé části obchodního zákoníku, v níž jsou obsažena ustanovení o obchodních společnostech.

Tzv. účetní směrnice představují základní standardy pro soustavu účetních předpisů, která vychází ze zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví. Audit účetních závěrek a požadavky na osoby auditorů jsou uvedeny v z. č. 254/2000 Sb. o auditorech. Uvedená soustava pravidel se uplatní i pro jednočlennou společnost s ručením omezeným, v jejím právním režimu tedy nejsou žádné odchylky, které by bylo nutno zdůrazňovat. Rozbor této části právní úpravy by překračoval rozsah našeho pojednání, odkazujeme proto na další prameny, které se danou problematikou zabývají.[121]

---

[121] Podrobnosti k dané problematice, pokud jde o stav a problémy harmonizace, jsou uvedeny v publikaci DĚDIČ, J., ČECH, P., Evropské právo společností, Praha: BOVA POLYGON, 2004, počínaje str. 277, ISBN 80-7273-110-6. Podrobnější výklad k jednotlivým ustanovením obchodního zákoníku, jež v této stati zmiňujeme, lze najít zejména v komentářové literatuře: DĚDIČ, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, Díl I, Praha : BOVA POLYGON, 2002, ISBN 80-7273-071-1; KOBLIHA, I., KALFUS, J., KROFTA, J., KOVAŘÍK, Z., KOZEL, R., POKORNÁ, J., SVOBODOVÁ, Y., Obchodní zákoník. Komentář. Praha: Linde, 2006, ISBN 80-7201-564-8; PELIKÁNOVÁ, I., Komentář k obchodnímu zákoníku II. část, § 56 - 260, Praha: Linde 1995, ISBN 80-85647-52-4; PELIKÁNOVÁ, I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. Díl, A. Doplněk k prvému a druhému dílu, novelizace obchodního zákoníku zák. č. 142/1996 Sb. a zák. 94/1996 Sb., B. Obchodní závazkové vztahy, § 261–408, Praha: Linde 1996, ISBN 80-7201-047-6; ŠTENGLOVÁ, I. PLÍVA, S. TOMSA, M. a kol., Obchodní zákoník. Komentář. 12. vydání, Praha: C. H. Beck 2009, ISBN 978-80-7400-055-3.

Kromě výše uvedených směrnic dopadají na společnost s ručením omezeným též některé standardy určené původně pro akciové společnosti. Stav a vývoj právní úpravy byl u této části směrnic v českém právu předurčen systematikou obchodního zákoníku. Vynětí obecných otázek společných všem společnostem a jejich zahrnutí do prvního dílu první hlavy druhé části obchodního zákoníku dovolilo sice významně zkrátit celkový rozsah úpravy, současně však vedlo k tomu, že některé požadavky evropských směrnic určené pouze akciovým společnostem byly vtěleny do této systematické části obchodního zákoníku a jejich dopad byl tak rozšířen na všechny formy obchodních společností.

U společnosti s ručením omezeným to platí zejména pro úpravu vytváření a ochrany základního kapitálu, kam se promítly požadavky druhé směrnice. V ust. § 59 odst. 2 obch. zák. jsou vyjádřeny zásady, které zajišťují, aby číselná hodnota základního kapitálu zapsaná v obchodním rejstříku byla skutečně kryta majetkem společnosti. Problémy v tomto směru způsobovaly především nepeněžité vklady, u nichž mohlo docházet k fiktivnímu nadhodnocení zdrojů společnosti.

Další soustava pravidel vychází z čl. 10 druhé směrnice a stanoví požadavek ocenit nepeněžité vklady posudkem nezávislého znalce jmenovaného soudem. I zde je cílem regulace zajistit objektivní ocenění nepeněžitého vkladu a zabránit jeho nadhodnocení. Novelizace druhé směrnice směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2006/68/ES v nově vloženém čl. 10a určuje, kdy mohou členské státy od oceňování nepeněžitých vkladů znalcem upustit. Tato pravidla byla doplněna do obchodního zákoníku jeho novelizací na základě z. č. 215/2009 Sb. Zmiňovaná novelizace dále připouští i tzv. finanční asistenci, dosud zakázanou čl. 23 druhé směrnice. Poskytnout zálohu, půjčku, úvěr nebo jiné peněžité plnění anebo poskytnout zajištění pro účely získání podílů na společnosti by mělo být umožněno jak v akciové společnosti, tak i ve společnosti s ručením omezeným.

Speciální pravidla pro vklady a vytváření základního kapitálu jsou uvedena v navazující úpravě společnosti s ručením omezeným, která obsahuje i zvláštní pravidla pro jednočlennou společnost. Obchodní zákoník požaduje v ust. § 111 odst. 2 úplné splnění vkladové povinnosti, kterou na sebe zakladatel společnosti vzal a vyjádřil v zakladatelské listině, před zápisem společnosti do obchodního rejstříku. Úprava využívá ustanovení preambule

dvanácté směrnice, podle nichž mohou členské státy volně stanovit pravidla k zabránění možným nebezpečím vyplývajícím z toho, že společnost má pouze jediného společníka, a tato pravidla směřovat zvláště k zajištění splacení základního kapitálu.

K povinnosti splatit vklady směřuje i obsahově navazující ust. § 119 obch. zák., které reguluje změnu původně vícečlenné společnosti na jednočlennou. Pokud po vzniku vícečlenné společnosti klesne počet jejích společníků natolik, že se tato společnost změní na jednočlennou, chrání ust. § 119 obch. zák. právní jistotu třetích osob a určuje dodatečnou lhůtu, v níž dává jedinému společníkovi na vybranou, zda převodem části svého obchodního podílu opět rozšíří počet společníků společnosti nebo zda splatí zbylé peněžité vklady (nepeněžité vklady musí být podle ust. § 59 odst. 2 obch. zák. splaceny v plném rozsahu před zápisem výše základního kapitálu do obchodního rejstříku).

Další skupinou směrnic jsou směrnice o fúzích a rozdělování obchodních společností. Požadavky směrnicové úpravy zde směřují opět především k akciovým společnostem, ostatní formy společností však nelze z jejich dosahu vylučovat, protože mnohdy je přeměnami dotčeno více společností různých forem. Česká právní úprava prodělala v této oblasti složitý vývoj, jehož aktuálním výsledkem je zákon č. 125/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev, který reguluje uvedené procesy u všech forem obchodních společností známých českému právu a vztahuje se i na družstva. Zákon zachovává dosaženou úroveň harmonizace, oproti dosavadní úpravě v obchodním zákoníku však obsahuje významná zjednodušení systematiky i postupu při přeměnách. Úprava zákona č. 125/2008 Sb. se uplatní pro jednočlenné i vícečlenné společnosti s ručením omezeným.

4.2.11 Evropské formy obchodních společností v českém právu

Po vstupu České republiky do Evropských společenství se součástí českého právního řádu staly i evropské formy obchodních společností a evropské družstvo. Do výčtu forem obchodních společností v ust. § 56 odst. 1 byly obě formy evropských společností zařazeny až zákonem č. 360/2004 Sb. s účinností od 8. 10. 2004. Obchodní zákoník se však na nadnárodní formy právnických osob bude aplikovat až podpůrně, protože

jejich osobní status se řídí v prvé řadě příslušným nařízením, které je v českém právu doplněno zvláštním zákonem upravujícím ty otázky, které mu nařízení ponechává. Pro úpravu evropského hospodářského zájmového sdružení, které má sídlo na území ČR, se tak použije z. č. 360/2004 Sb. o Evropském hospodářském zájmovém sdružení, pro evropskou společnost z. č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti a pro evropskou družstevní společnost z. č. 307/2006 Sb. o evropské družstevní společnosti. Úprava nařízeními a speciálními zákony tvoří vždy jednotu, nemělo by valného smyslu rozdělovat od sebe obě oblasti a zabývat se jen úpravou, kterou obsahují speciální zákony. Pokud jde o výklad o jednotlivých formách nadnárodních evropských společností a o evropském družstvu, odkazujeme na kapitolu 2.2.

5. ZÁVĚRY

Od přijetí obchodního zákoníku v roce 1991 se právní úprava postupně přibližovala standardům, které vyplývaly z evropských směrnic. Rozhodující pro úpravu obchodních společností, popř. i družstva, byly v tomto směru novelizace učiněné z. č. 142/1996 Sb., z. č. 370/2000 Sb., z. č. 501/2001 Sb. (tento zákon byl později zrušen rozhodnutím Ústavního soudu ČR publikovaným pod č. 476/2002 Sb. a nahrazen z. č. 88/2003 Sb.). Na nové evropské nadnárodní formy podnikání reagovala novelizace obchodního zákoníku učiněná z. č. 360/2004 Sb. (evropské hospodářské zájmové sdružení a evropská společnost). Zákonem č. 627/2004 Sb. byla do českého právního řádu vtělena úprava nadnárodní evropské společnosti a z. č. 307/2006 Sb. přinesl formu evropské družstevní společnosti.

Výsledkem uvedeného vývoje je stav, který je možno charakterizovat jako soulad s požadavky evropských směrnic týkajících se obchodních společností v zásadních otázkách. Toto konstatování nikterak nezastírá skutečnost, že stále existují oblasti, u nichž přetrvávají o slučitelnosti pochybnosti.[122] Podle mého názoru nebude možno tyto pochybnosti s absolutní jistotou překonat, neboť jde o regulaci dynamicky se vyvíjejícího podnikatelského prostředí, v němž narážíme na problémy ekonomické i čistě legislativní, jejichž řešení může být vyhovující jen zčásti nebo jen na omezenou dobu.

Pro ekonomiku, která se transformovala ze systému plánovitého řízení na systém tržní založený na nabídce a poptávce, byl vliv evropského práva, obsaženého zejména ve směrnicových standardech, velmi významný, protože nabízel racionální a vyzkoušená řešení a současně nutil k poznávání jejich podstaty. Kromě zamýšleného cíle – sjednocení právní úpravy a vy-

[122] K uvedeným oblastem patří např. o řešení ukládání listin ve sbírce listin, pokud působí v České republice několik organizačních složek jedné zahraniční osoby (§ 38j ObchZ) – viz publikace publikace DĚDIČ, J., ČECH, P., Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva, Praha: BOVA POLYGON, 2004, str. 297, ISBN 80-7273-110-6, nesoulad zákona o účetnictví s nařízením o IAS (tamtéž, str. 308–309), drobný nesoulad lze nalézt též u úpravy jednorázového zakládání akciové společnosti (tamtéž, str. 444). Problematická je úroveň harmonizace předpisů týkajících se kapitálového trhu.

tvoření alespoň základního prostředí právní jistoty, které bylo nutné pro uvolnění pohybu podnikatelských subjektů, se tak realizoval i cíl původně patrně nezamýšlený, urychlení právního vývoje v transformujících se státech, kdy již nebyla obtížně hledána tradiční řešení, ale přejímaly se směrnicové modely.

Provedeme-li rekapitulaci jednotlivých oblastí, do nichž směrnicová úprava směřuje, můžeme na nich toto tvrzení demonstrovat:

- požadavky na informovanost třetích osob o identitě a hospodářské situaci obchodních společností zajišťuje především úprava obchodního rejstříku v ust. § 27 až 38l ObchZ. Novelizace provedená z. č. 216/2005 Sb. reagovala na změnu první směrnice a otevřela cestu k povinně elektronické podobě rejstříkových zápisů, jejich dostupnosti i přístupnosti dokumentů uložených ve sbírce listin. Rovněž ustanovení zajišťující informovanost společníků v procesech přeměn obchodních společností vyhovují požadovaným standardům. Řešení informací o přeměně obsažené v obecné části zákona o přeměnách (uložení projektu přeměny do sbírky listin a zveřejnění oznámení o uložení), na které potom navazují speciální ustanovení u jednotlivých přeměn (např. zpřístupnění dokumentů o fúzi v sídle akciové společnosti) odpovídá úpravě uvedené v čl. 6, 11 a 18 třetí směrnice a obdobná ustanovení pro rozdělení reagují na úpravu v čl. 4, 9 a 16 šesté směrnice. Zveřejňování účetních závěrek je upraveno v souladu se čtvrtou směrnicí v ust. § 21a z. č. 563/1991 Sb. o účetnictví.
- Pokud jde o zakládání akciových společností a ochranu jejich akcionářů a věřitelů, splňuje česká právní úprava zásady a požadavky, které jsou uvedeny ve druhé směrnici:
  - obsah stanov a aktů, které jsou nutné pro založení společnosti (čl. 2 a 3): upraveno v ust. § 163 a § 173 ObchZ,
  - úpravou v § 162 odst. 3 ObchZ je splněn požadavek minimálního základního kapitálu (čl. 6),
  - obecná úprava ust. § 59 odst. 2 ObchZ je sice sporná, pokud jde o nutnost sepětí základního kapitálu s činností společnosti (čl. 7), avšak přebírá zákaz vkladů v pracech a službách,

- k ochraně základního kapitálu směřující čl. 8, 9, 10, 12, 18 až 24a jsou vtěleny do obecné úpravy (§ 59 odst. 3 a 4 ObchZ – znalecké ocenění předmětu nepeněžitého vkladu a § 59 odst. 2 ObchZ – úprava okamžiku splacení nepeněžitých vkladů) a do úpravy akciové společnosti (§ 163a ObchZ – zákaz emisního kursu nižšího než je jmenovitá hodnota, úprava splácení peněžitých vkladů, § 163 odst. 3 – zákaz zproštění závazku ke splacení vkladu, § 161 – zákaz upisování vlastních akcií, § 161a–161f – zásady nabývání vlastních akcií),
- zásady ochrany základního kapitálu při rozdělování zisku uvedené v čl. 15 a 16 jsou upraveny v § 178 ObchZ,
- nutnost přijmout opatření při ztrátě majetku reprezentujícího základní kapitál (čl. 17) je upravena jako povinost představenstva v § 193 ObchZ,
- druhé směrnici rovněž odpovídá úprava zvyšování a snižování základního kapitálu uvedená v § 202–216c ObchZ.

– Úprava přeměn poté, co byla v komplexní novelizaci vložena do obchodního zákoníku zákonem č. 370/2000 Sb. a vyhovovala povinnostem upraveným třetí a šestou směrnicí, byla opět vyňata do zvláštního zákona. Podstata řešení této problematiky však zůstala zachována a respektuje směrnicové standardy: fúzi i rozdělení chápe jako univerzální právní nástupnictví s okamžikem účinnosti ke dni zápisu do obchodního rejstříku, jako výchozí právní skutečnost je upraven projekt fúze a rozdělení, ochraně právního postavení akcionářů slouží informační povinnosti (zpráva výkonných orgánů společnosti a znalecké přezkoumání, povinnost zveřejnit projekt fúze a rozdělení, povinnost zpřístupnit potřebné dokumenty v sídle společnosti) i povinnosti majetkové povahy (vhodnost a odůvodněnost výměnného poměru, doplatek na dorovnání, odpovědnost za škodu členů orgánů společnosti a znalců, pokud porušili svoje povinnosti), zákon upravuje ochranu zájmů věřitelů. Do zákona jsou zahrnuty i standardy potřebné pro realizaci přeshraničních fúzí, i když tuto úpravu by bylo možno charakterizovat jako počátek dalšího legislativního vývoje.

- Požadavky na členění a obsah účetní závěrky a její zveřejňování, povinnost vyhotovovat výroční zprávu a sestavovat konsolidovanou účetní závěrku (čtvrtá a sedmá směrnice) upravuje z. č. 563/1991 Sb. o účetnictví. Ověřování účetní závěrky auditorem (osmá směrnice) je v českém právu promítnuto do z. č. 93/2009 Sb. o auditorech.
- Platná právní úprava jednočlenné společnosti s ručením omezeným v českém právu odpovídá ve své převážné a rozhodující části úrovni, kterou předpokládají evropské směrnice.
- V roce 2008 se podařilo dosáhnout též harmonizace nabídek převzetí, když byla tato oblast vyňata z obchodního zákoníku a upravena samostatným zákonem č. 104/2008 Sb., který respektuje základní zásady uplatňované při nabídkách – zásadu stejného zacházení se všemi vlastníky účastnických cenných papírů, ochrana společníků při ovládnutí společnosti, rozhodování vlastníků cenných papírů o jejich prodeji s potřebnou mírou informací i času, neutralita výkonných a dozorčích orgánů cílové společnosti, zákaz deformace trhu s cennými papíry, zajištění peněžitého plnění adresátům nabídky, zákaz nepřiměřeného omezování cílové společnosti nabídkou převzetí.

Další vývoj české právní úpravy obchodních společností bude nepochybně i nadále sledovat evropské vlivy. V současné době je však podle mého názoru obtížné odhadnout jejich další vývoj, neboť se zde střetávají různé protichůdné tendence. Hospodářská krize posledních let vyvolává snahy o podrobnější regulaci s využitím kogentních norem (tuto tendenci lze vycítit i z doporučení Komise, o nichž se zmiňuji výše. Byť jde jen o doporučení, míra jejich podrobnosti překonává i velmi detailně formulovaná pravidla některých směrnic z posledních desetiletí minulého století). Na druhé straně je patrný (a vyjadřuje to i plán reforem právní úpravy obchodních společností) obecný odklon od podrobné zavazující regulace a zvýraznění autonomie vůle společností a společníků, pro něž má právní úprava vytvořit především prostředí právní jistoty, které by dovolovalo rozhodování s dostatkem informací a možnostmi vážit výhody a negativa jednotlivých rozhodovacích alternativ.

Další patrnou tendencí je přesvědčení, že právní úprava nemá představovat překážku pro podnikatelské aktivity, ale naopak má stimulovat efektivnost ekonomických procesů, výkonnost společností a jejich schopnost úspěšně obstát v hospodářské soutěži. Cílem právní regulace má být maximalizace ekonomického prospěchu, schopnost subjektů právních vztahů reagovat díky jejich vnitřním strukturám a vztahům i díky jednoduchosti navazování vnějších vztahů pružně na tržní vývoj. Odvrácenou stranou tohoto vývoje je však kulturní hodnota práva. Právní regulaci nebude patrně možno redukovat jen na technický nástroj k dosahování ekonomické efektivnosti, ale bude nutno odpovědět si i na otázku, nakolik má i obor tak úzce vázaný na podnikání, jako je právě regulace obchodních společností, sledovat i etické hodnoty, ochranu prostředí, v němž lidé žijí, ochranu menšinových a znevýhodněných subjektů.

Do právní regulace zasahují ve stále větší míry nové komunikační technologie, které neznamenají jen další možnosti technického šíření informací, ale přinášejí pro právo řadu zcela nových problémů: protiklad rychlosti poskytnutí a dostupnosti údajů ve srovnání s jejich správností, věrohodností a úplností, nové požadavky na subjekty, které budou informace zpracovávat a zpřístupňovat, ochrana informací a odpovědnost za zneužití komunikačních sítí.

Pro vývojové tendence českého i evropského práva není proto rozhodující pouze legislativa. Ta by naopak měla být chápána jako jedno z možných vyústění rozvoje poznání v právní vědě. Závěry, které můžeme učinit po prozkoumání vývoje evropské úpravy obchodních společností, zasahují proto především právní teorii. Vývoj teoretického myšlení by měl směřovat ke zkoumání zásad oborů a odvětví s cílevědomou snahou o formulaci obecných právních pravidel, které dovolí realizovat v široké míře zásadu autonomie vůle u subjektů právních vztahů a aplikovat tvůrčím způsobem právní úpravu u soudů při řešení sporů. Ve všech směrech a oblastech realizace práva by měla právní věda přispět k dosažení rovnováhy zájmů diktovaných ekonomickou efektivností a zájmu na ochraně těch hodnot, které samy mechanismy tržních vztahů ochránit nemohou. Rozvíjet je proto nutno nauku o zásadách soukromého práva a teorie spojující právní a ekonomické prvky, zkoumat a vymezovat hranice právní ochrany a hledat její různé alternativy (např. místo rozšiřování práv minorit v obchodních spo-

lečnostech a posilování jejich postavení uplatňovat majetkové kompenzace).

Bude patrně nutno revidovat a znovu teoreticky vymezit hranice právní regulace a vědomě připustit přesun regulačního působení na soukromé iniciativy tam, kde již regulace právní naráží na svoje limity (kodexy corporate governance, působení dobré pověsti subjektů a jejich důvěryhodnosti v obchodních vztazích).

Legislativní opatření by měla směřovat k většímu využití obecných zásad a obecně formulovaných pravidel (generální klausule). V snahy o větší efektivitu a pružnost při navazování právních vztahů by měly vést k tomu, že bude klesat počet výslovných podrobných pravidel v právních předpisech a vzroste naopak význam interpretace, neboť obecná pravidla budou dovolovat právo skutečně nalézat a vycházet vstříc neopakovatelným okolnostem jednotlivých právních vztahů. Vzroste i význam interpretační a aplikační praxe soudů a dalších státních orgánů, která by měla psané právo dotvářet v konfrontaci s jednotlivými případy předloženými k řešení.

V jednotlivých konkrétních oblastech právní úpravy obchodních společností lze již spatřovat prvky tohoto vývoje, které lze demonstrovat na příkladech dílčích úprav.

Jedním z nejvíce diskutovaných institutů v právu obchodních společností je v poslední době základní kapitál. V podobě novelizace druhé směrnice směrnicí č. 2006/68/ES byly prolomeny některé dosud nepřekročitené zákazy, avšak tento krok má být úvodem k revizi celého systému ochrany věřitelů akciových společností. Český postup při novelizaci obchodního zákoníku na základě novelizace druhé směrnice však současně ukazuje, jak obtížný může takový vývoj být.

Pro české právo neznamenalo přijetí požadavků novelizované směrnice zásah jen do právní úpravy akciových společností. Vzhledem k systematice úpravy obchodních společností v obchodním zákoníku byla dotčena i obecná ustanovení o obchodních společnostech, která se týkají především úpravy základního kapitálu a oceňování nepeněžitých vkladů.

Těžištěm novelizačních zásahů do textu obchodního zákoníku byla tedy dvě základní oblasti:

- obecná úprava obchodních společností, kde byla novelizována úprava základního kapitálu a vkládání nepeněžitých vkladů. Dosavadní úprava byla rozšířena o nová ustanovení § 59a až 59c, která obsahují úpravu výjimek pro oceňování nepeněžitých vkladů jiným způsobem než znaleckým posudkem, pravidla pro ochranná ustanovení, kdy se ocenění znaleckým posudkem mohou domáhat i menšinoví společníci a providla pro zveřejnění oznámení, že hodnota nepeněžitého vkladu byla stanovena na základě výjimečných postupů. Úprava zde překračuje dosah směrnice, protože se týká i společností s ručením omezeným,
- úprava akciových společností, kde byla změněna ustanovení o nabývání vlastních akcií a nově upravena možnost finanční asistence. I v této části se úprava neomezuje pouze na akciové společnosti, nýbrž výslovně připouští finanční asistenci i pro společnosti s ručením omezeným.

Novelizace však neměla být jen převzetím nových standardů, které vyplývají ze změny druhé směrnice, nýbrž usilovala též o novou koncepci všech ustanovení, kterými se obchodní zákoník snaží vyloučit negativní zásahy do majetkové podstaty obchodní společnosti zejména tím, že podrobuje zvláštnímu režimu převody podniku a části podniku a převody, jejichž jednou smluvní stranou jsou členové orgánů obchodních společností a osoby jim blízké. Tato úprava je v obchodním zákoníku velmi roztříštěná a koncepčně nejednotná. Ustanovení jsou formulována nepříliš srozumitelně, v praxi proto vedou k společnosti k tomu, aby postupovaly spíše přísněji ve snaze vyloučit budoucí možné riziko prohlášení převodů majetku za absolutně neplatné.

Novelizace měla dosavadní úpravu zjednodušit a zúžit. Některá obecně formulovaná ustanovení, u nichž není zřejmý jejich přesný dosah ani následky jejich porušení měla být zrušena (§ 178 odst. 13, § 193 odst. 2), jiná změněna a upřesněna – především § 67a a § 196a. Jejich nové znění mělo přesněji oddělit rozhodovací působnost společníků, která měla zahrnovat skutečně jen zásadní rozhodnutí o těch majetkových dispozicích, které mají vliv na celkové zaměření činnosti společnosti, od rozhodovací působnosti

výkonných orgánů směřující především k dosažení maximální efektivity podnikatelské činnosti společnosti.

Základní myšlenkový přínos novelizace nespočíval podle mého názoru jen ve změně konkrétních pravidel chování společností uvedených v obchodním zákoníku. Významný byl především koncepční posun od ustanovení, která měla spíše restriktivní charakter a byla založena na omezujícím působení kogentních právních norem k záměru přesněji rozlišovat regulativní možnosti jednotlivých právních předpisů, nevtělovat do obchodního zákoníku pravidla, jejichž působení je totožné např. s pravidly trestního zákoníku či insolvenčního zákona, využívat zcela již existujících ustanovení o odpovědnosti členů výkonných orgánů kapitálových obchodních společností a ponechávat dostatečný prostor i pro rozhodování společníků, kteří jako investoři by měli určovat strategii společnosti a nést též i rizika s tím spojená. Výsledné působení takto koncipovaného právního rámce mělo společnostem dovolit pružné reakce na podmínky, v nichž podnikají, a posílit jejich schopnost konkurovat i v mezinárodním měřítku. Návrh však narazil právě v této části na nepochopení a při projednávání v parlamentu z něho byla právě ta ustanovení, která zacházela dále, než požadovala směrnice, vypuštěna. V této souvislosti se jistě objeví otázka, zda a za jakých podmínek by mohla být akceptována úprava zcela rušící institut základního kapitálu a přecházející na jinou koncepci ochrany věřitelů kapitálových společností.

Značná pozornost je věnována stabilně otázkám právního postavení členů orgánů kapitálových obchodních společností, míře péče, kterou mají věnovat záležitostem společnosti, podmínkám, které by je jako členy orgánů pro tuto funkci diskvalifikovaly, otázkám právní úpravy vztahu mezi členy orgánů a společnostmi. Směrnice se k těmto otázkám chovají zdrženlivě, neboť jde o oblasti, které jsou ponechávány národním právním řádům. Též nařízení o nadnárodních formách společností odkazují, pokud jde o odpovědnost členů řídících, dozorčích a správních orgánů, na právní předpisy vztahující se na akciové společnosti v členském státě, v němž se nachází sídlo příslušné společnosti.

Nové podněty do této oblasti přesto přicházejí a ovlivňují právní řády členských států. Příkladem může být koncepce tzv. business judgement rule přicházející z americké právní oblasti. Tato pravidla dávají členům orgánů

možnost prokázat, že v rámci rozhodování jednali lege artis a tedy nenesou odpovědnost za případnou újmu (i kdyby v ekonomickém smyslu byla s jejich rozhodnutím spojena). Toto řešení poskytuje ochranu tomu, který jednal náležitě, informovaně a v zájmu společnosti. Nemůže potom nést veškerá rizika, která mohou v rámci podnikání nastat a která nemohl ovlivnit. Uvedená pravidla se stala např. součástí německého zákona o akciových společnostech a v české úpravě by měla být vtělena do nového zákona o obchodních korporacích. Tento příklad nasvědčuje závěru, že vliv na stav právní regulace nemusí přicházet jen „úředními cestami" a prosazovat se mocenskou silou orgánů EU, ale prostředí soutěže právních řádů v úpravě společností dovoluje rychlé šíření určitých řešení silou jejich racionality a ekonomického přínosu.

Zcela novým prvkem ovlivňujícím stav právní regulace obchodních společností je i to, co bývá označováno jako „soutěž právních řádů" (statue shopping). Její princip spočívá v tom, že se společník nespokojený s úrovní úpravy obchodních společností ve vlastním státě rozhlédne po právních řádech ostatních evropských zemí a vybere si z nich ten, který nejlépe vyhovuje jeho podnikatelskému záměru.[123]

V evropském měřítku je příkladem takové volby útěk německých investorů od německé úpravy společnosti s ručením omezeným a jejich příklon k obdobné formě upravené ve Velké Británii. Došlo k prudkému růstu počtu obchodních společností, které sice podnikaly výlučně na území Německa, ale měly právní formu anglické Private Limited Company. Německý odborný tisk uvádí, že od roku 2003 bylo v této formě založeno téměř 30 000 společností výhradně pro činnost na území Německa[124] a tento vývoj pokračoval i v dalších letech. Při zkoumání, jak je rozšířena anglická Limited se správním sídlem umístěným v Německu je na počátku roku 2007 uváděn počet více než 45 tisíc takových společností.[125]

---

[123] DĚDIČ, J., ČECH, P., Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva, Praha: BOVA POLYGON, 2004, str. 49, ISBN 80-7273-110-6.

[124] Römermann, V.: Der Entwurf des „MoMiG" – die deutsche Antwort auf die Limited, GmbHRundschau 2006, č. 13, str. 673.

[125] Westhof, A. O.: Die Verbreitung der englischen Limited mit Verwaltungssitz in Deutschland, GmbHRundschau 9/ 2007, str. 478.

Na takový vývoj reagovalo Německo přípravou novelizace zákona o společnosti s ručením omezeným, která přinesla některá zjednodušení a uvolnění a od níž se očekává opětovné posílení atraktivity německé formy společnosti s ručením omezeným pro zakladatele a investory.

Německá diskuse o návrhu nové úpravy společnosti s ručením omezeným však ukazuje další rozměr tohoto problému. Řešení, které přijme zákonodárce v jednom členském státě Evropské unie, nemusí znamenat, že dosáhne cíle, který očekával. V situaci, kdy mají společníci možnost volit právní řád rozhodný pro osobní status společnosti, je samozřejmě možné obcházet příliš přísně nastavené limity domácího právního řádu volbou jiného osobního statutu společnosti. Právní úpravy, které byly tradičně náročné na zakladatele společností, protože přísnými podmínkami pro zakládání společností chtěly zabránit spekulativním společnostem a chránit věřitele, přestávaly být používány právě pro tuto náročnost. Hodnota, k jejíž ochraně původně právní úprava směřovala, zůstává nechráněna právě proto, že měla být chráněna příliš dokonale.

V této situaci se pro evropské právo otevírá další velká možnost – harmonizační působení směrnic by postupně mohlo vyrovnávat rozdílnosti jednotlivých národních úprav a vytvářet racionální jednotná pravidla, na nichž se shodnou všechny členské státy. Tento trend je již patrný v reformě právní úpravy obchodních společností. Nově přijímané standardy směřují spíše ke zjednodušení právní úpravy, odstraňování přímých příkazů a zákazů a posilování nepřímých forem regulace, která klade důraz na autonomii vůle subjektů (zvýšený význam informací a jejich dostupnosti, podpora regulace vnitřních vztahů ve společnostech ve společenských smlouvách a stanovách). Takový vývoj je pro společnosti z různých právních prostředí určitě přínosný.

V současné době stojí české soukromé právo na významném bodu svého vývoje. Základním trendem, který je v podsledních několika letech ovládá, jsou diskuse o návrhu nového občanského zákoníku, který se má stát východiskovým kodexem pro úpravu všech oborů soukromého práva, tedy i práva obchodního.

Jeho hlavní principy jsou vyjádřeny v důvodové zprávě takto:[126]

- zákoník konvenční vůči standardním úpravám kontinentální Evropy a respektující tradice středoevropského právního myšlení
- diskontinuita s občanskými zákoníky let 1950 a 1964
- integrující funkce občanského zákoníku, respektování osobnosti člověka jako svobodného individua, občanský zákoník jako opěrný pilíř soukromého práva.

Pro námi zkoumanou oblast je nejdůležitější úprava obsažená v první části, hlavě druhé, dílu třetím návrhu, úprava právnických osob. Návrh zde doplňuje mezeru v současné právní úpravě, která nemá obecná ustanovení o právnických osobách.

V systematickém členění začíná úprava v prvním oddílu, který je věnován charakteristice právnické osoby a zabývá se dále otázkami nutnými pro její zřízení a činnost (ustavení právnické osoby, její identifikace názvem a sídlem, její vnitřní organizace a jednání navenek, její zrušení s likvidací nebo bez likvidace a zánik). Na uvedenou obecnou úpravu potom navazuje v oddílu druhém úprava korporací, která se vnitřně člení na obecné otázky a úpravu spolků a fundací. Zvláštní ustanovení o podnikatelích obsahuje díl pátý.

Návrh nového občanského zákoníku nemohl ponechat beze změn dosavadní obchodní zákoník. Souběžně byl proto připravován návrh obchodního zákona, u něhož mělo dojít k základnímu posunu v jeho obsahu: měl se soustředit na úpravu právního statusu právnických osob, obchodních společností a družstev, závazková část byla oproti dosavadnímu stavu silně redukována a obsahovala jen smluvní typy používané výhradně v podnikatelských vztazích (smlouva o prodeji závodu, obchodní zastoupení a tiché společenství). Interpretace vycházela z pravidla použití občanského zákoníku a předpisů souvisejících, pokud by v obchodním zákoně nebyla výslovná úprava.

---

[126] Návrh občanského zákoníku, část první až čtvrtá, návrh pracovní komise, zpracovatelé prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš, doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc., Ministerstvo spravedlnosti Praha, 2006.

Těžištěm navrhovaného obchodního zákona byl soubor právních vztahů, který dnes tvoří obsah druhé části obchodního zákoníka – obchodní korporace a družstva. Tento obsah zůstal centrem nové úpravy i po ukončení přípravy textu zákona. Ostatní zamýšlené součásti budoucího obchodního zákona byly postupně přesunty do občanského zákoníku, proto byla posléze opuštěna myšlenka samostatného obchodního zákona a zůstal jen návrh zákona o obchodních spolenčostech a družstvech, tzv. zákon o obchodních korporacích.

Pokud jde o navrhovaná řešení, je i v tomto zákoně zachováván generálně dosavadní stav. Mění se některé otázky terminologické, a to v reakci na úpravu uvedenou v návrhu občanského zákoníku (obchodní korporace). Návrh dále obsahuje některá nová řešení, která mají reagovat na negativní zkušenosti s dosud platnou úpravou (nová úprava překážky výkonu funkce člena orgánu obchodní korporace, jiná koncepce úpravy podnikatelských seskupení), popř. na otázky dosud podrobněji neupravené (nejvýrazněji úprava přesídlení obchodní korporace).

V textu tohoto zákona by se již měly v plném rozsahu projevit všechny reformní kroky, které byly učiněny na úrovni ES. Podle důvodové zprávy respektuje návrh nového zákona plně dosavadní výsledky harmonizačních snah, snaží se však o jistou střízlivost procesu harmonizace. Dosavadní harmonizační úpravy překračovaly často směrnicové standardy a úpravu zpřísňovaly nebo rozšiřovaly i na ty formy společností, na něž směrnice nedopadaly. Úspornost a uměřenost harmonizace byla v postupných novelizacích obchodního zákoníku leckdy přehlížena. Návrh nového zákona se snaží o změnu – vychází z tradičního způsobu recepce, avšak její účel nespatřuje v doslovném převzetí přeloženého textu evropského právního předpisu (směrnice), nýbrž v jeho obsahově shodném přenosu do českého právního řádu. V konkrétních případech proto návrh předpokládá opuštění tvrdšího režimu nastoleného novelou obchodního zákoníku zákonem č. 370/2000 Sb., která šla, leckdy zbytečně, nad rámec samotných směrnic.

Kromě toho by se do textu zákona měly promítnout v maximální míře i konstrukce, jejichž cílem je maximální uvolnění prostoru pro autonomii vůle společníků a ústup od kogentních pravidel daných psaným právem.

V obecné části navrhovaného zákona tak zůstává jen jedno ustanovení o základním kapitálu (základní kapitál obchodní korporace je peněžité vy-

jádření všech vkladů do základního kapitálu) a některá obecná pravidla týkající se vkladů. Těžiště úpravy je přesunuto do části upravující tzv. veřejnou akciovou společnost, tedy společnost, jejíž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu. Zde je též koncentrována většina zásad, které byly do právních řádů jednotlivých členských států přejaty na základě druhé směrnice.

Úprava navrhovaná v novém zákoně by tak znamenala přesnější harmonizaci a poskytovala by společnostem i společníkům větší prostor, pokud jde o realizaci jejich podnikatelských záměrů. Proces jejího projednávání však v současné době plně závisí na politickém vývoji v České republice.

RESUME

This publication is focused on displaying the influence that the European law have had so far and is currently having on the Czech legal regulation of commercial companies. Therefore the text is divided into two parts, first of which describes development of the European legislation, its goals and instruments used to achieve them, while the second deals with development of Czech national legislation and in detail depicts areas that have been most influenced by the European law.

The essential part of the first half of this work is deemed to be the analysis of company law harmonization through EC directives. Overview of EC Directives (including those already adopted as well as those just conceived) is presented in the introductory part of the second chapter and contains also description of their aim and functions and summarization of their content. This overview also mentions Directives dedicated to regulation of regulated markets as they may be connected to the company Directives in certain aspects. The text following afterwards is dedicated to areas of law that are influenced by the requirements of company directives the most.

The effects of these Directives are believed to be mostly protective as they do not regulate establishment of companies itself but rather influence of companies on their surroundings (relations with third persons, especially creditors) or eventually on their shareholders or employees. Therefore the influence of EC Directives on the national legislation is not systematical – it only covers some particular areas. This text deals more closely with some of these areas, amongst them publicity and informational duties, representation of companies in external relations, invalidity of company establishment and possible faults and imperfections related to it and transformations of companies (mergers etc.). Separate chapters are dedicated to accounting topics, to position of shareholders, internal organization of companies and regulation of groups of companies.

The following text is focused on EC Regulations covering European Economic Interest Group, European Company and European Cooperative Company. The author provides basic characteristics of these international

company forms and pays particular regard to their establishment process. Position of shareholders, structure of company bodies and dissolving of such companies are also dealt with.

The last chapter of first part of this work focuses on the end of previous century as at that time the voices calling for revision of EC legislation governing company law have grown in intensity and demanded simplifying of rules regulating running of companies and supported company freedom of movement within EU territory. Drafts of further development were supposed to be prepared by working group called „High Level Group of Company Law Experts", which has been established by EU Commission during September 2001. This committee was expected to present new draft of Directive on offers of takeover in the initial stage, later on it was supposed to deal with company law itself and present basic principles of its next revision. The results of work of the abovementioned committee have been summarized in Communication from the Commission to the Council and European Parliament dated 21st May 2003, which states basic political goals of the revision and sets working schedule for the individual areas of company law for three time periods: short-term (2003–2005), mid-term (2006–2009) and long term (starting from 2009).

The author familiarizes readers with reform intentions in each particular area of law: corporate governance, share capital theory and its protective function, syndicate law, restructuralization and mobility of companies and intention to spread international forms of companies to small and mid-sized business.

The closing part of this chapter shows first results of reform actions, describes Directives that have already been adopted and points out their goals and contents. The author mentions especially novelization of the first and oldest Directive, which regulates registration of companies in publically accessible registers. The novelization reacted to technical advance in processing and transferring data and established electronic communication as a channel for obtaining information from the register and submitting entries into it. In corporate governance area are considered to be important especially standards creating positive environment that allows the shareholders to execute their control over the company. Such standards have been introduced by a completely new directive 2007/36/ES, which sets

requirements governing exercise of certain shareholder's rights on general meetings of companies that have their headquarters in EC member state and whose shares have been registered for trade on regulated market situated or operating in an EC member state. Another important step in the reform has been novelization of the Second Directive. This novelization has loosened the mandatory rules that have been effective so far in three ways: Simplification of evaluating of contributions in kind, allowing the so-called financial assistance and simplification of rules for obtaining its own shares by the company. The text also mentions another goals of the revision that have already been achieved, i.e. the Directive on cross-border mergers or Recommendation of the Commission on the role of non-executive or supervisory directors of listed companies and on the committees of the (supervisory) board members and Recommendation on remuneration of Directors of listed companies.

The chapters dedicated to EC regulation of companies is followed by a survey into progression and current state of Czech legislation. The fourth chapter briefly summarizes development of legislation since 1989 and includes perspectives into drafts of new Civil code and Act on Commercial Corporations. Closer attention is given to areas of law that are influenced by EC legislation:

Basic principles of companies: The text is dedicated mostly to the development and current state of legislation regulating share capital and shareholder investments.

Foundation and creation of companies: Content of Articles of Association and company statutes is being analyzed with regard to the Second Directive.

Information about companies: The analysis is concentrated on publishing information about companies, functions of commercial register and availability of information contained therein.

Representation of companies in relations with third parties: The text points out the character of statutory bodies, their unlimited representation capacity and representation of companies between their foundation and registration.

Faults and imperfections in company establishment: Deals mostly with development of legislation up to current state – complete harmonization with EC law.

Transformations of companies: Detailed text that shows the individual stages of development of applicable legislation and is finished by description of the current state of this area of law when the regulation contained in a separate specialized act.

Position of shareholders: Deals mostly with court decisions and requirements set by 2007/36/ES directive

The internal organization of companies: This chapter depicts connections between EC directives on commercial companies and directives protecting stock market, because the most important requirements on internal organization of companies are effective for companies whose shares have been registered for trade on regulated markets.

Syndicate law: Czech legislation governing groups of companies has been inspired mostly by German law. Standards introduced in EC Directives are guaranteed by a range of specialized acts.

Single-shareholder private limited company: This section describes Czech regulation of this topic, which is quite detailed and fully implements all requirements of EC law.

European company forms and Czech law: EC Regulations on international companies have been implemented by several separate Acts. The text describes relations of these Acts to each other, EC law and national legislation and points out several arising issues.

The text ends with a closing chapter, which summarizes the current state of Czech law and shows possible ways of its oncoming development in reaction to expected changes in European law.

LITERATURA

Baldamus, E.-A., Reform der Kapitalrichtlinie, Carl Heymanns Verlag KG, Köln-Berlin-Bonn-München, 2002, ISBN 3-452-25381-3

Burešová, J., Závislost ve franchisingovém vztahu z pohledu práva podnikatelských seskupení, Právo a podnikání 2002, č. 7–8

Čech, P. Parlament čelí bezprecedentnímu útoku na obchodní zákoník, Právní rozhledy 2008, č. 13

Černá, S., Čech, P., Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům, Obchodněprávní revue č. 1/2009

Dauses, M. A.: Příručka hospodářského práva EU (základy vnitřního trhu, ochrana životního prostředí a ochrana spotřebitele), Praha, ASPI 2002, ISBN 80-86395-32-4

Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, Díl I, Polygon, Praha: 2002, ISBN 80-7273-071-1

Dědič, J. – Čech, P.: Evropské právo společností, včetně úplného znění předpisů komunitárního práva, Praha, BOVA POLYGON 2004, ISBN 80-7273-110-6

Dědič, J., Kasík, P., Pihera, V., K problematice právní úpravy koncernu, Obchodněprávní revue č. 5/2999

Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R., Akciové společnosti, 6. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-587-2

Dignam, A., Lowry, J., Company Law, Oxford, New York: Oxford University Press, 2006, ISBN 978-0-19-928936-3

Dobeš, P., Kritické zamyšlení nad § 196a odst. 3 ObchZ s přihlédnutím k evropskému právu, Právní rozhledy 2006, č. 1

Doležil, T., Koncerny v komunitárním právu. Analýza a náměty pro rekodifikaci. Praha: Auditorium, s. r. o., 2008, ISBN 978-80-903786-3-6

Drury, R., Xuereb,P., European Company Laws: a comparative approach, Dartmouth: Dartmouth Publishing Company Limited, 1991, ISBN 1-85521-172-6

Eliáš,K., Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, ISBN 80-7179-050-8

Eliáš, K., Některé zákonné konstrukce k ochraně majetku akciových společností, in XII. Karlovarské právnické dny, Linde, Praha 2002

Eliáš, K., Obchodní společnosti, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994, ISBN 3-406-38278-9

Filip, V., Právní úprava transakcí s konfliktem zájmů, Právní rozhledy 2008, č. 10

Grundmann, S., Europäisches Gesellschaftsrecht, Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2004, ISBN 3-8114-5128-6

Haberer, T., The Road Ahead: Zur Zukunft des europäischen Gesellschaftsrechts, Der Gesellschafter. Zeitschrift für Gesellschaftsrecht, 2004, č. 4

Havel, B., Finanční asistence – vzpomínka na budoucnost českého soukromého práva, Právní rozhledy, 2004, č. 12

Holejšovský, J., Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, str. 8 - 11, ISBN 80-7179-664-6

Hopt, K. J., Europäisches Gesellschaftsrecht – Krise und neue Anläufe, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1998

Hodál, P. – Alexander, J., Evropské právo obchodních společností, Praha, Linde 2005, ISBN 80-7201-520-6

Hüffer, U., Aktiengesetz, München: C. H. Beck´sche Verlagsbuchhandlung, 1997

Jabornegg, P., Strasser, R., Kommentar zum Aktiengesetz, 3. přepracované vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, ISBN 978-3-214-08178-2

Kallmeyer, H., SLIM Schlankheitskur für das EU-Gesellschaftsrecht, Aktiengesellschaft, 2001, č. 8

Kastner, W., Doralt, P., Nowotny, Ch., Grundriß des österreichischen Gesellschaftsrecht, 5. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, ISBN 3-214-14853-2

Kizlink, K. Akciová společnost s kunkursu, Brno: Barvič a Novotný, 1929

Kobliha, I., Kalfus, J., Krofta, J., Kovařík, Z., Kozel, R., Pokorná, J., Svobodová, Y., Obchodní zákoník. Komentář. Praha: Linde, 2006, ISBN 80-7201-564-8

Konsolidierte Fassung des Vertrags zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft – dosažitelný na http:// europa.eu. int/eur-lex/lex

Krejci, H. Societas Privata Europaea. Zum Kommissionvorschlag einer Europäischen Privatgesellschaft. Wien: Manszche Verlags-und Universitätsbuchhandlung, 2008, ISBN 978-3-214-00371-5

Lasák, J., Tanec v temnotách (Svoboda usazování ve smyslu čl. 43 a 48 SES a přeshraniční fúze národních obchodních společností), Obchodněprávní revue, č. 4/2009

Lutter, M. Europäisches Unternehmensrecht. Grundlagen, Stand und Entwicklung nebst Texten und Materialien zur Rechtsangleichung, 4. vydání, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 1996, ISBN 3-11-014900-1

Malovský-Wenig, A., Přiručka obchodního práva, Praha: Československý kompas, 1947

Maul, S., Aktionsplan der Europäischen Kommission zur Reform des Europäischen Gesellschaftsrechts, Betriebs-Berater, 2003, č. 25

Michalski, L., Kommentar zum Gesetz über die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Bd. 1, München: C. H. Beck Verlag, 2002, ISBN 3-406-48647-9

Návrh občanského zákoníku, zpracovatelé prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš, doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc., Ministerstvo spravedlnosti Praha, 2006

Pauknerová, M.: Společnosti v mezinárodním právu soukromém, Praha, Karolinum 1998, ISBN 80-7184-598-1

Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku, II. část, § 56–260, Praha: Linde, 1995, ISBN 80-85647-52-4

Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Praha: Linde, 1996, ISBN 80-7201-047-6

Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. Díl, A. Doplněk k prvému a druhému dílu, novelizace obchodního zákoníku zák. č. 142/1996 Sb. a zák. 94/1996 Sb., B. Obchodní závazkové vztahy, § 261–408, Praha: Linde 1996, ISBN 80-7201-047-6

Römermann, V.: Der Entwurf des „MoMiG“ – die deutsche Antwort auf die Limited, GmbHRundschau 2006, č. 13

Rychlý, T., Tzv. zákaz finanční asistence: česká úprava a evropské perspektivy, Právní rozhledy 2004, č. 4

Rychlý, T., Záhady ustanovení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, Právní rozhledy 2003, č. 10

Stuna, S. a kol., Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi, Praha: TRIZONIA, 1992, ISBN 80-900953-4-8

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., Obchodní zákoník, komentář. 11. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-487-2

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., Obchodní zákoník. Komentář. 12. vydání, Praha: C. H. Beck 2009, ISBN 978-80-7400-055-3

Tichý, L., Rainer, A., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R., Evropské právo, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-430-9

Vacková, M., Reichlová, N., Broučková, I., Obchodní rejstřík, Praha: ASPI, a. s., 2008, str. 29, ISBN 978-80-7357-273-0

Westhof, A. O.: Die Verbreitung der englischen Limited mit Verwaltungssitz in Deutschland, GmbHRundschau 9/2007

Wiesner, P. M., Corporate Governance und kein Ende, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 2003, č. 22

Zpráva komise komise Forum Europaneum Konzernrecht uveřejněná v časopise Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht, č. 4/1998

PRÁVNÍ ÚPRAVA OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ V EVROPSKÉM A ČESKÉM PRÁVU

Prof. JUDr. Jarmila Pokorná, CSc.

Vydala Masarykova univerzita roku 2010
Spisy Právnické fakulty MU č. 370 (řada teoretická)

Ediční rada: J. Kotásek (předseda), J. Bejček, V. Kratochvíl, N. Rozehnalová, P. Mrkývka, J. Hurdík, R. Polčák, J. Šabata

1. vydání, 2010
Náklad 200 výtisků

Tisk: Tribun EU s.r.o., Gorkého 41, Brno

ISBN 978-80-210-5190-4